

soriska nedläggandet av förläggningen å Hildero bland annat föranleddes av det bristfälliga skick, vari byggnaden befann sig, torde förläggningen icke böra återupptagas, förrän en grundlig ombyggnad av huvudbyggnaden kommit till stånd. I likhet med anstaltsstyrelsen är jag därför av den åsikten, att en dylik ombyggnad nu bör företagas. Det av anstaltsstyrelsen i sådant hänseende framlagda, av byggnadsstyrelsen utan erinran lämnade förslaget, enligt vilket särskilt behovet av ett större antal sovrum, avsedda för en person, skulle tillgodoses, anser jag mig kunna biträda.

Vad kostnaderna för de föreslagna byggnadsarbetena beträffar, kan jag ansluta mig till byggnadsstyrelsens beräkningar i ämnet. Då arbetena torde i sin helhet böra verkställas under budgetåret 1934/1935, läser därför anslagsbehovet för nämnda budgetår få beräknas till 250,000 kronor. Detta belopp torde böra uppföras bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för förlag till statsverket».

Arbetena torde lämpligen böra utföras genom byggnadsstyrelsens försorg, dock att nämnda ämbetsverk har att i erforderlig mån samråda med anstaltsstyrelsen.

Vid utförandet av arbetena torde det böra stå byggnadsstyrelsen fritt att, om någon besparing kan vinnas å de för det ena arbetet beräknade medlen, taga denna besparing i anspråk för det andra arbetet.

På grund av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *utvidgning av tvångsarbetsanstalten i Landskrona m. m.*
för budgetåret 1934/1935 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 250,000.

[8]. **Byggnader för statens bakteriologiska laboratorium** (reservationsanslag). Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 105, beviljade riksdagen i fjol ett anslag av högst 1,460,000 kronor till uppförande av byggnader för statens bakteriologiska laboratorium i huvudsaklig överensstämmelse med ett av byggnadsstyrelsen framlagt förslag. För innevarande budgetår anvisades för ändamålet ett reservationsanslag av 600,000 kronor att utgå av lånemedel. Kungl. Maj:t uppdrog därefter den 30 juni 1933 åt byggnadsstyrelsen att uppföra ifrågavarande byggnader i enlighet med oförmälda förslag.

I skrivelse den 28 augusti 1933 har *byggnadsstyrelsen* meddelat, att styrelsen beräknade, att ritningsarbetet för byggnadsföretaget skulle kunna avslutas vid utgången av år 1933 och att byggnadsarbetet därefter kunde igångsättas under mars månad 1934. Då byggnadstiden syntes kunna beräknas till omkring 2 år, har styrelsen uppskattat anslagsbehovet för nästa och därpå följande budgetår till 500,000 respektive 360,000 kronor. På grund härav har styrelsen hemställt om anvisande för nästa budgetår av ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Över framställningen har *medicinalstyrelsen* avgivit utlåtande den 23 september 1933 och därvid överlämnat yttrande av *föreståndaren för laboratoriet*,

professorn Carl A. Kling. Såväl föreståndaren som styrelsen har förklarat sig icke hava något att erinra i anledning av framställningen.

Enligt vad jag inhämtat, hava byggnadsritningarna icke kunnat färdigställas inom den beräknade tiden, i följd varav arbetets igångsättande kommer att bli något fördröjt. På grund härav kan det av styrelsen begärda beloppet för nästa budgetår minskas. Efter samråd med styrelsens chef anser jag mig kunna uppskatta medelsbehovet för nämnda budgetår till 200,000 kronor.

Departements-
chefen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det till *byggnader för statens bakteriologiska laboratorium* av 1933 års riksdag beviljade anslaget å högst 1,460,000 kronor för budgetåret 1934/1935 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 200,000.

[9.] **Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus** (reservationsanslag).

För utförande av byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus samt för vissa närstående ändamål erfordras anvisande av medel under nästa budgetår. Då utredning i ämnet pågår, kan medelsbehovet ej nu slutgiltigt bestämmas. Enligt en preliminär kalkyl skulle det för närvarande kunna beräknas sålunda.

Byggnadsarbeten.

Umedalens sjukhus vid Umeå	(slutanslag)	350,000
Restads » » Vänersborg »		160,500
Mariebergs » » Kristinehamn »		153,000
S:t Sigfrids » » Växjö (försättningsanslag)		497,000
Vipeholms » i Lund »		130,000
S:t Olofs » » Visby »		700,000
S:t Lars » » Lund »		610,000
Säters sjukhus		
reningsverk (nytt anslag)		200,000
w. c.-anläggning »		175,000
utvidgat vattenverk »		99,500
S:ta Maria sjukhus i Hälsingborg		
paviljong för sinnesslöa kvinnor (nytt anslag)		300,000
utvidgat vattenverk (nytt anslag)		125,000
S:t Sigfrids sjukhus vid Växjö (nytt anslag)		450,000
	Kronor	3,950,000

Andra ändamål.

Inlösen av vårdplatser vid vissa sinnessjukhus	212,000
Ersättning åt Lunds stad	15,000
Till Kungl. Maj:ts förfogande	18,000
	Kronor 245,000

Ersättningen åt Lunds stad skall utgå jämlikt ett mellan kronan och Lunds stad år 1930 träffat avtal, varigenom kronan förbundit sig att till staden utgiva ersättning för tiden intill dess Vipeholms sjukhus blivit färdigt och tagits

i bruk. Ersättningen, som utgår med 12,000 kronor om året till den 1 oktober 1934 och 20,000 kronor om året för tiden därefter, har hittills bestritts av anslag under fjärde huvudtiteln men torde böra från och med den 1 oktober 1934 gäldas från anslag under femte huvudtiteln.

Av ifrågavarande kostnader torde samtliga de utgifter, vilka avse byggnadsarbeten, få bestridas från ett under utgifter för kapitalökning uppfört reservationsanslag, benämnt vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus. Detta anslag lärer preliminärt kunna upptagas till 3,950,000 kronor. Där emot synas från anslag under femte huvudtiteln böra gäldas kostnaderna för de andra här omförmälda ändamålen. Anslaget, som lämpligen torde kunna rubriceras inlösen av vårdplatser vid sinnessjukhusen m. m., synes kunna upptagas till 245,000 kronor. Rörande sistnämnda anslag har jag gjort framställning under riksstatens femte huvudtitel. Här hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på blivande proposition i ämnet, till *vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus* för budgetåret 1934/1935 beräkna ett *reservationsanslag* av kronor 3,950,000.

[10.] **Lån till kommunala beredskapsarbeten.** I enlighet med vad som i det föregående anförts under p. 3 får jag här hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på blivande proposition i ämnet, till *lån till kommunala beredskapsarbeten* för budgetåret 1934/1935 beräkna ett *reservationsanslag* av kronor 5,000,000.

[11.] **Lån till främjande av enskild företagsamhet.** Under hänvisning till vad jag anført under p. 3, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på blivande proposition i ämnet, till *lån till främjande av enskild företagsamhet* för budgetåret 1934/1935 beräkna ett *reservationsanslag* av kronor 5,000,000.

Vad chefen för socialdepartementet hemställt och föreslagit beträffande anslag till utgifter för kapitalökning, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Maj:t Konungen bifalla samt förordnar, att utdrag av protokollet härom skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till riksstat för budgetåret 1934/1935.

Ur protokollet:
Åke Karlholm.

Till

KONUNGEN.

Statens arbetslöshetskommission får härmed till Kungl. Maj:t anmäla preliminär beräkning av kostnaderna för kommissionens verksamhet under innevarande budgetår ävensom avgiva förslag om erforderliga medel till upprätthållande under budgetåret $1\frac{1}{7}$ 1934— $30\frac{5}{6}$ 1935 av den hjälpverksamhet för oförvällat arbetslösa, som kommissionen har att utöva enligt bestämmelserna i kungörelsen den 26 juni 1933 angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet. Till stöd för de anslagskrav, som i det följande komma att framställas, får kommissionen anföra följande.

Arbetsmarknadens och arbetslöshetens utveckling under år 1933.

Då den senaste lågkonjunkturen i vårt land mera allmänt började framträda under senare hälften av år 1930, har det ansetts lämpligt att i nedanstående tabeller sammanställa månadssiffror från och med början av nämnda år för de olika sifferserier, som statistiskt inregistrera depressionens inverkan på arbetsmarknaden. Först redovisas sålunda *antalet arbetsansökningar på 100 lediga platser vid den offentliga arbetsförmedlingen* under åren 1930—1933; därefter meddelas uppgifter om *arbetslösheten i procent av hela det redovisade antalet medlemmar i fackföreningarna* under samma tid; och slutligen lämnas uppgifter om *hela det antal hjälpsökande arbetslösa*, som av de kommunala arbetslöshetsorganen under angivna tid rapporterats till kommissionen.

Antal arbetsansökningar på 100 lediga platser vid den offentliga arbetsförmedlingen.

Månad	År	1930	1931	1932	1933
Januari		241	222	368	569
Februari		211	232	412	565
Mars		171	191	343	577
April		140	194	341	510
Maj		129	164	339	458
Juni		127	187	351	451
Juli		140	198	370	503
Augusti		144	201	366	476
September		146	197	351	480
Oktober		175	257	395	538
November		254	413	661	
December		238	343	689	
<i>Medeltal</i>		178	236	413	

Fackföreningarnas arbetslöshet i procent av medlemsantalet.

Månad	År	1930	1931	1932	1933
Januari		13.9	20.2	24.2	28.8
Februari		13.2	18.7	23.8	27.6
Mars		12.3	19.4	24.1	28.6
April		10.8	17.1	20.8	25.5
Maj		8.0	13.2	19.0	21.9
Juni		8.0	12.4	19.3	21.0
Juli		8.0	11.8	19.4	19.4
Augusti		8.1	12.8	20.0	19.6
September		9.5	13.4	20.6	19.1
Oktober		12.3	16.4	22.1	
November		15.3	19.3	24.1	
December		22.9	26.5	31.0	
<i>Medeltal</i>		11.9	16.8	22.4	

Antalet hjälpsökande arbetslösa enligt arbetslöshetskommissionens månadsrapporter (avrundade tal).

Månad	År	1930	1931	1932	1933
Januari		16,650	40,250	103,700	189,200
Februari		15,400	41,600	108,050	181,950
Mars		13,600	41,900	109,700	186,550
April		11,400	39,400	111,350	176,800
Maj		9,000	34,500	104,100	156,200
Juni		6,650	31,050	97,400	145,450
Juli		5,800	30,500	94,700	138,850
Augusti		6,800	35,700	99,800	144,150
September		8,600	40,400	106,400	151,450
Oktober		14,600	57,150	123,600	164,750
November		24,800	77,250	146,950	
December		31,900	88,750	161,150	
<i>Medeltal</i>		13,725	46,533	113,900	

Årets ur arbetsmarknadssynpunkt hittills mest ogynnsamma läge hänförs sig, vad arbetslöshetskommissionens rapportssiffror angår, till januari med 189,200 anmälda hjälpsökande arbetslösa, vilket utgör den högsta arbetslöshetssiffran, som någonsin av kommissionen inregistrerats, toppsiffran under deflationskrisen vintern 1922 (163,200) ej undantagen.

Även om den utveckling på arbetsmarknaden, som tabellsiffrorna här ovan återge, företer en i stort sett likartad tendens, är dock att märka, att arbetslösheten kulminerade såväl vad angår den offentliga arbetsförmedlingen som fackföreningarna i december 1932, medan höjdpunkten i arbetslöshetskommissionens statistik nåddes i januari 1933. I och för sig är denna skiljaktighet beträffande tidpunkterna för uppnåendet av de högsta siffrorna ganska naturlig. Enär arbetsansökan hos arbetsförmedlingen utgör förutsättning för att den enskilde skall kunna komma i åtnjutande av arbetslöshets hjälp, kommer den statliga hjälpverksamhetens omfattning att direkt verka stegrande på arbetsförmedlingssiffrorna. En ökning av dessa måste som regel föregå höjningen av de hjälpsökande arbetslösas antal. Under en kris som den nuvarande kan arbetsförmedlingsstatistiken fördenskull icke betraktas såsom en fullt rättvisande måttstock på arbetsmarknadsläget.

Den sedvanliga säsongsmässiga förbättringen har icke heller denna vår utblivit, om också sommarmånadernas arbetslöshetssiffror varit högre än någonsin tidigare. Från och med augusti utvisa emellertid rapporterna till kommissionen en fortgående stegring av antalet hjälpsökande, medan fackföreningssiffrorna ännu under oktober stå kvar på samma nivå som under sommaren samt stora delar av näringslivet redovisa jämförelsevis god sysselsättning. Dessa mot varandra stridande tendenser utgöra ett påfallande drag i den senaste tidens utveckling.

Ytterst torde det nuvarande, alltjämt tryckta läget på arbetsmarknaden i vårt land bottna i den allmänna kris, som övergår hela värden, och om vars försvagande hittills endast få och osäkra tecken varslat. Utan en klart skönjbar ljusning i det allmänna konjunkturperspektivet torde knappast en varaktig förbättring av arbetsmarknadsläget i vårt land vara att emotse. Givet är

4 Arbetslöshetskommissionens skrivelse ang. medelsbehovet.

De hjälpsökandes procentuella fördelning på olika yrken vid vissa tidpunkter
åren 1930—1933.

Yrkesgrupp	1930				1931			
	febr. %	april %	juli %	okt. %	febr. %	april %	juli %	okt. %
<i>Jordbruk och skogs- hushållning.</i>								
Jordbruk	2	2	2	2	4	2	2	4
Skogshushållning	1	2	1	1	4	10	10	14
<i>Industri och hantverk.</i>								
Gruvdrift och malmför- ädling	5	5	9	8	7	7	8	8
Jord-, sten- och glasindustri	3	4	3	4	8	12	17	9
Metall- och maskinindustri	6	6	6	9	8	7	7	8
Trävaruindustri	14	15	9	18	13	14	13	12
Byggnadsverksamhet	10	8	7	6	7	5	3	4
Övriga industrier	6	7	7	5	6	5	4	4
Industri och hantverk, ej särsk. specif.	3	3	2	2	2	2	2	1
<i>Sjöfart och fiske</i>	1	1	1	1	2	2	1	1
<i>Handel och samfärdsel</i> ..	7	7	7	5	5	4	4	3
<i>Arbete, ej hänförligt till annan grupp</i>	42	40	46	39	34	30	29	32
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100
<i>Antal hjälpsökande arbets- lösa</i>	15,384	11,368	5,824	14,611	41,595	39,396	30,520	57,143

Yrkesgrupp	1932				1933			
	febr. %	april %	juli %	okt. %	febr. %	april %	juli %	okt. %
<i>Jordbruk och skogs- hushållning.</i>								
Jordbruk	5	5	5	7	8	7	7	8
Skogshushållning	9	13	12	12	8	13	11	11
<i>Industri och hantverk.</i>								
Gruvdrift och malmför- ädling	6	6	8	7	5	4	5	4
Jord-, sten- och glasindustri	8	8	9	6	6	6	8	8
Metall- och maskinindustri	8	8	9	9	7	8	8	8
Trävaruindustri	11	10	9	10	9	9	8	7
Byggnadsverksamhet	6	6	5	6	9	8	6	7
Övriga industrier	4	4	4	4	5	5	5	5
Industri och hantverk, ej särsk. specif.	2	1	1	1	2	2	2	2
<i>Sjöfart och fiske</i>	2	1	1	1	2	1	1	2
<i>Handel och samfärdsel</i> ..	5	5	5	5	7	7	7	7
<i>Arbete, ej hänförligt till annan grupp</i>	34	33	32	32	32	30	32	31
Summa	100	100	100	100	100	100	100	100
<i>Antal hjälpsökande arbets- lösa</i>	108,032	111,333	94,687	123,584	181,944	176,825	138,855	164,747

dock, att svårigheterna måste ytterligare skärpas, när strider mellan företagare och arbetare leda till att välbehövliga arbetstillfällen undandragas arbetsmarknaden. Att konflikten inom byggnadsindustrien bidragit till att fördröja återhämtningen inom näringslivet och på arbetsmarknaden, lärersålunda få anses ställt utom allt tvivel.

Läget inom olika arbetsområden under år 1933 företer i stort sett samma huvuddrag som de närmast föregående åren. Samtliga yrken hava sålunda mer eller mindre varit drabbade av arbetsbrist. En viss förskjutning har dock kommit till synes med avseende på arbetslöshetsstockens sammansättning. Grovarbetarna redovisa visserligen alltjämt de högsta arbetslöshetssiffrorna men hava efter hand blivit *relativt* mindre dominerande. Detsamma gäller även för arbetarna inom gruvdrift och malmförädling, jord-, sten- och glasindustri, metall- och maskin- samt trävaruindustri ävensom skogshushållning, medan däremot de arbetslösa, som tillhöra jordbruket, byggnadsverksamheten samt handel och samfärdsl förhållandevis ökat sina kvoter inom klientelet. Särskilt framträdande är tillväxten av de arbetslösa inom jordbruket, medan de yrken, som i övrigt äro starkare företrädade i arbetslöshetsstatistiken, icke erbjuda några mera avsevärda stegringar i förhållande till deras tidigare andel av klientelet. Tabellen å sid. 4 angiver närmare *de hjälpsökandes procentuella fördelning å olika yrken* bland till kommissionen anmälda arbetslösa under envar av månaderna februari, april, juli och oktober 1930—1933

Vidare återgives här nedan en sammanställning, som avser att belysa *arbetslöshetens geografiska utbredning*, sådan denna kommer till uttryck i siffrorna för hela antalet arbetslösa, månadsvis januari—oktober 1933 i procent av hela invånareantalet.

Arbetslöshetens geografiska utbredning jan.—okt. 1933, uttryckt i procent av invånareantalet.

L ä n	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10
Stockholms stad	3.6	2.9	3.0	3.1	2.4	2.3	2.2	2.2	2.1	2.4
” län	1.8	1.9	1.9	1.7	1.5	1.4	1.4	1.5	1.9	2.2
Uppsala ”	1.9	2.1	2.2	1.9	1.7	1.6	1.4	1.4	1.6	1.8
Södermanlands ”	1.6	1.6	1.6	1.4	1.3	1.2	1.3	1.4	1.4	1.6
Östergötlands ”	1.8	1.8	1.8	1.5	1.3	1.2	1.3	1.3	1.4	1.7
Jönköpings ”	1.1	1.2	1.1	1.0	0.9	0.9	0.9	1.0	1.0	1.1
Kronobergs ”	2.0	2.1	1.9	1.6	1.5	1.4	1.5	1.5	1.6	1.7
Kalmar ”	2.8	2.8	2.7	2.3	2.1	2.1	2.2	2.2	2.3	2.4
Gotlands ”	2.1	2.4	1.9	1.1	0.8	0.7	0.7	0.7	0.7	0.9
Blekinge ”	3.9	4.0	4.2	3.6	3.4	3.8	3.8	3.9	4.0	4.1
Kristianstads ”	1.6	1.6	1.4	1.1	0.8	0.7	0.8	0.8	0.9	1.0
Malmöhus ”	2.7	2.9	2.5	2.2	1.9	1.8	1.9	1.8	1.8	2.0
Hallands ”	1.3	1.4	1.4	1.1	0.9	0.9	0.8	0.9	0.9	1.1
Göteborgs o. Bohus ”	4.3	3.7	4.0	3.4	3.1	3.4	3.2	3.2	3.4	3.7
Älvsborgs ”	1.3	1.3	1.3	1.1	1.0	0.9	0.9	1.0	1.0	1.1
Skaraborgs ”	1.2	1.0	1.1	0.9	0.8	0.7	0.7	0.7	0.8	1.0
Värmlands ”	4.0	3.9	4.2	4.1	3.5	3.2	3.2	3.5	3.6	3.6
Örebro ”	3.0	2.9	2.9	2.7	2.5	2.4	2.4	2.6	2.7	2.5
Västmanlands ”	3.3	3.2	3.2	2.8	2.4	2.3	2.2	2.3	2.4	2.6
Kopparbergs ”	3.7	3.9	3.9	3.9	3.5	3.4	3.4	3.7	3.9	3.9
Gävleborgs ”	4.1	3.9	4.5	4.5	3.9	3.6	3.2	3.3	3.5	3.8
Västernorrlands ”	6.4	6.5	7.0	7.3	6.3	5.5	5.0	5.3	5.7	6.1
Jämtlands ”	3.9	3.8	4.6	5.4	5.0	4.4	4.1	4.3	4.3	4.6
Västerbottens ”	3.3	3.3	3.3	3.4	3.4	2.8	2.2	2.4	2.7	3.0
Norrbottens ”	7.4	6.5	6.5	7.0	6.6	5.4	4.4	4.6	4.9	5.7
Medeltal	3.1	2.9	3.0	2.9	2.5	2.4	2.2	2.3	2.5	2.7

Enligt tabellen å föregående sida visar sig arbetslösheten ha under hela året varit mest omfattande i Norrland, varest särskilt Norrbottens, Västernorrlands och Jämtlands län varit hårt pressade. Å andra sidan uppvisa — i trots av den tilltagande arbetslösheten bland jordbruksbefolkningen — Älvsborgs, Skaraborgs, Gotlands, Jönköpings, Kristianstads och Hallands län den i förhållande till folkmängden obetydligaste arbetslösheten. I den omständigheten, att den svenska industrien i stor utsträckning är lokaliserad till landsbygden, ligger förklaringen till att arbetslösheten rent siffermässigt kommit kraftigare till synes på landsbygden än i städerna. Under samtliga de månader av året, för vilka rapportstatistik föreligger, hava de arbetslösa till $\frac{2}{3}$ varit hemmahörande i landskommunerna och $\frac{1}{3}$ i städerna. Denna klientelets fördelning sammanfaller helt med den proportion, i vilken rikets befolkning fördelar sig på land och stad.

Den för de närmast föregående åren meddelade iakttagelsen, att de arbetslösa i ungefär lika proportion fördela sig på familjeförsörjare och icke-familjeförsörjare, gäller även för 1933. I detta avseende skilja sig förhållandena avsevärt från dem, som rådde under deflationskrisen 1921—1923, då familjeförsörjarnas antal var omkring 25 % större än ungarlarnas.

Kommissionen övergår här efter till att lämna en kortfattad redogörelse för ställningen och utvecklingen under 1933 fram till senhösten beträffande de viktigaste näringsgrenarna.

Redan i den översikt, som lämnades över *jordbrukets* arbetsmarknad under närmast föregående år, framhölls, att arbetslösheten inom modernäringen börjat framträda starkare än tillföre. Under år 1933 har försämringen ytterligare accentuerats. Att krisens långvarighet, som tvingat jordbrukarna att reducera användningen av lejd arbetskraft, väsentligen bidragit härtill, torde vara ostridigt. Åtskilliga indicier tyda emellertid på att även det allmännas åtgöranden i viss mån påverkat läget. Icke minst städernas olika dispositioner i arbetslöshetslindrande syfte synas understundom direkt hava stimulerat till inflyttning från landsbygden.

Ställningen inom *skogsbruket* har oavslutligt försämrats ända från senare hälften av år 1931. Bortsett från grovarbetarna hava skogshushållningens arbetare under innevarande år utgjort huvudkontingenten bland de arbetslösa med en i april — d. v. s. omedelbart efter avslutandet av avverkningsgarnas högsäsong — antecknad arbetslöshetssiffra av 22,394, motsvarande 12.7 % av samtliga redovisade arbetslösa. Sedan dess hava siffrorna visserligen både absolut och relativt dalat under några månader men på sensommaren ånyo börjat stiga. En vändning till det bättre torde dock vara att påräkna men väsentligen först i början på nästa år, då det förväntas, att stora skogsavverkningar skola igångsättas. I uttalanden till kommissionen från flera icke-norrländska kommuner göres dock gällande, att anställning ej kan beräknas för mer än en del av de arbetslösa skogsarbetarna. Å andra sidan betonas, att de hårda arbetsförhållandena i skogen alstra obegenhet hos många — speciellt yngre — arbetslösa i Norrlands skogs- och kustbygder att söka sig till detta arbetsområde. Det allmännas ansvariga hjälp-

organ komma givetvis att noggrant följa arbetsmarknadens utveckling och tillse, att de chanser utnyttjas, som skogsarbetet må erbjuda.

Den flerårslånga depressionen inom trävaruindustrien har under 1933 börjat släppa taget. Tydligast har detta kommit till synes däruti, att *sågverkens* arbetare, som under hösten 1930 utgjorde 18 % av hela arbetslöshetsklientelet, nedgått till att på hösten 1933 utgöra 7 % därav. I september voro dock alltså 11 386 personer inom denna industri inregistrerade såsom hjälpsökande arbetslösa, vilket — då samtidigt flertalet konkurrensdugliga sågverk gingo för fullt — synes angiva förhandenvaron av ett betydande arbetskraftsöverskott utan större möjlighet att ånyo vinna fotfäste i näringen.

Det förbättrade läget inom *trämasse- och pappersindustrien* dokumenteras av att siffrorna rörande arbetslöshetens omfattning inom dessa industrier under detta år hållit sig omkring 2 500 eller i genomsnitt c:a 1.5 % av hela klientelet. Någon ljusning i konjunkturerna har ännu icke förmärkts för *jord-, sten- och glasindustrien*, speciellt icke vad angår stenindustrien, vars arbetare sedan länge varit en konstant arbetslöshetsfaktor att räkna med. De arbetslösas antal, som föga förändrades under årets första hälft, började därefter tillväxa, sedan de under flera år utförda gatstensbeställningarna upphört och de arbetslösa stenhuggarna blivit hänvisade till att söka hjälp i samma former, som gälla för övriga yrkens oförvållat arbetslösa.

Däremot är en icke obetydlig förbättring att inregistrera för *gruv- och järnindustrien*, speciellt för den sistnämnda. Många gruvor äro fortfarande nedlagda, medan arbetet kunnat delvis upptagas på vissa håll. Arbetslöshetssiffrorna hava i vart fall sjunkit månad för månad under hela året, vilket avspeglar den ökade graden av sysselsättning. De för 1933 gynnsammare förhållandena hava dock närmast avseende på de senaste månaderna.

Den mekaniska verkstadsindustriens arbetsmarknad har under flera år kännetecknats av säsongmässigt uppsving under våren och sommaren och därpå ånyo inträdande avmattning. Detta har även varit fallet under innevarande år. De tecken på begynnande återhämtning, som eljest framträtt hos vissa av de stora industrierna, ha ännu icke givit sig till känna för verkstadsindustrien, vars stock av arbetslösa, med bortseende från säsongvariationerna, varit i det närmaste konstant.

Husbyggnadsindustriens långvariga högkonjunktur började under föregående år att något mattas, ehuru byggnadsverksamheten anmärkningsvärt länge och segt förmådde stå emot trycket av de vikande konjunkturerna. Efter sommarsäsongens slut i fjol blev det dock uppenbart, att arbetstillfällena skulle komma att ytterligare inknappas. Sedan hösten 1932 har arbetslösheten också brett ut sig till alla grenar av näringen. Dock vek arbetslösheten kraftigt tillbaka under sistlidna sommar — med ungefär 50 % — i trots av den från 1 april utbrutna konflikten, som berörde de flesta av byggnadsverksamhetens viktigaste branscher. I oktober detta år hade dessas rapporterade arbetslöshet stigit till 12,245. Indirekt hava emellertid verkningarna av byggnadskonflikten spritt sig långt vidare än som kommer till uttryck i arbetslöshetssiffrorna för husbyggnadsindustrien.

Antalet hjälpsökande arbetslösa den 31 oktober

Yrkesgrupp	Stock- holms stad	Stock- holms län	Upp- sala län	Söder- man- lands län	Öster- göt- lands län	Jön- kö- pings län	Krono- bergs län	Kalmar län	Got- lands län	Ble- kinge län
<i>Jordbruk och skogshushållning.</i>										
Jordbruk	222	516	302	402	505	210	306	695	50	553
Skogshushållning	6	108	112	90	162	84	139	310	—	59
<i>Industri och hantverk.</i>										
Gruvdrift och malmförädling	6	39	214	52	226	10	1	20	—	3
Jord-, sten- och glasindustri	79	280	159	203	124	85	407	679	122	1,956
Metall- och maskinindustri	2,283	831	121	404	514	182	49	531	16	107
Trävaruindustri	246	211	270	290	392	213	98	436	5	42
Byggnadsverksamhet	2,744	938	191	267	1,001	238	74	282	62	71
Läder-, hår-, gummi- o. d. industri	72	16	6	5	23	10	6	15	1	25
Textilindustri	31	2	1	7	127	24	3	19	—	—
Beklädnadsindustri	285	28	19	6	31	31	1	7	1	22
Närings- och njutningsmedelsindu- stri	242	62	35	25	73	45	2	106	5	31
Kemisk-teknisk och belysnings- industri	33	9	10	2	2	113	2	17	—	3
Trämasse- och pappersindustri	90	133	7	5	79	10	33	74	—	3
Grafisk industri	152	31	10	3	9	4	—	18	1	8
Industri och hantverk, ej särsk. specif.	606	159	21	67	145	154	44	107	2	96
<i>Sjöfart och fiske</i>	249	74	24	42	46	16	7	200	15	187
<i>Handel och samfärdsel.</i>										
Kontors-, bank- och försakrings- personal	376	40	8	5	55	16	4	23	—	8
Butiks- och magasinspersonal	1,151	110	34	30	119	36	1	51	2	43
Hotell-, kafé- och restaurangrörelse	677	8	5	6	14	17	—	5	5	10
Landtransport	1,601	296	72	128	254	112	11	126	12	98
Allmän och litterär verksamhet ...	184	5	1	—	2	3	—	1	2	—
Handel och samfärdsel, ej särsk. specif.	5	12	12	8	21	7	13	10	—	4
<i>Husligt arbete</i>	197	5	—	—	1	—	—	—	10	—
<i>Arbete, ej hänförligt till annan grupp</i>	1,178	1,988	915	1,008	1,279	963	1,470	1,812	183	2,682
Summa	12,715	5,901	2,549	3,055	5,204	2,583	2,671	5,544	494	6,011

1933 i fördelning på yrkesgrupper och län.

Kristianstads län	Malmöhus län	Hallands län	Göteborgs och Bohus län	Älvsborgs län	Skaraborgs län	Värmlands län	Örebro län	Västmanlands län	Kopparbergs län	Gävleborgs län	Väster-norrlands län	Jämtlands län	Västerbottens län	Norrbottens län	Summa
294	294	158	448	285	233	826	507	462	1,075	1,291	1,509	697	881	859	13,580
14	72	24	4	52	25	2,162	402	153	2,390	2,929	3,441	2,578	1,339	1,619	18,274
25	326	4	21	113	3	537	1,381	629	1,675	392	—	25	1	1,675	7,378
420	417	232	5,636	188	81	381	200	157	118	125	296	29	106	43	12,523
133	1,833	170	2,494	215	188	308	154	446	201	298	248	27	10	1,095	12,858
38	272	76	737	139	—	749	172	323	681	1,065	3,068	271	702	1,633	12,129
170	1,623	191	1,310	247	117	269	207	259	310	411	579	112	88	484	12,245
10	158	15	60	13	195	12	117	8	1	9	10	5	16	4	807
17	53	52	295	122	28	15	—	3	1	6	7	—	—	—	818
9	178	32	183	12	7	27	196	8	3	20	36	6	3	24	1,170
24	319	33	288	39	10	32	23	40	35	86	65	7	3	16	1,646
6	134	1	134	139	40	3	1	—	4	2	25	—	1	1	682
4	49	22	86	82	38	173	44	1	66	94	1,299	122	129	12	2,655
1	39	7	81	2	33	7	9	11	6	7	7	2	—	2	450
49	381	15	171	53	74	64	78	65	98	209	168	22	23	92	2,963
61	327	71	563	24	180	25	24	14	14	97	188	6	9	123	2,586
5	127	11	209	18	32	9	27	13	19	31	46	5	2	16	1,105
15	297	40	688	32	7	39	53	50	28	53	114	15	11	15	3,034
12	78	10	98	9	33	10	9	5	9	7	4	6	1	1	1,039
54	650	90	1,016	110	8	126	135	80	26	176	217	58	23	253	5,732
—	31	4	60	5	58	5	1	—	6	5	10	—	—	—	383
10	14	6	11	8	10	7	4	9	16	5	21	9	9	6	287
—	11	1	34	—	7	3	10	—	14	2	3	1	—	10	309
983	2,369	386	2,543	1,521	904	4,090	1,764	1,419	2,984	3,251	5,708	2,253	2,980	3,516	50,149
2,354	10,047	1,651	17,170	3,428	2,311	9,879	5,518	4,150	9,780	10,571	17,069	6,256	6,337	11,499	164,747

I fråga om *annan byggnadsverksamhet*, såsom exempelvis de offentliga väg-arbetena, må erinras om att dessa alltjämt berett arbetstillfällen i riklig mängd utan att dock hava kunnat uppsuga det överskott av ledig arbetskraft, som från skilda arbetsområden söker sig till denna verksamhetsgren.

Gruppen *arbete, ej hänförligt till annan grupp* i arbetslöshetskommissionens statistik utgör en sammanfattning av läder-, hår- och gummi-, textil- och beklädnads-, närings- och njutningsmedels- kemisk-teknisk och belynings- samt grafisk industri. Dessa industriers arbetsmarknad, betraktad såsom en enhet, uppvisar någon försämring emot i fjol, men arbetslösheten bland resp. yrkesutövare har dock nu liksom tillförene genomgående varit relativt obetydlig.

Däremot har läget rätt avsevärt försämrats för *industri och hantverk, ej specif.*, som omsluter hantverket och en del småindustrier, vilkas trångmål väl i allmänhet hänger samman med lågkonjunkturen, men som i särskilt hög grad drabbats av stagnationen inom husbyggnadsverksamheten.

Arbetsmarknaden för *sjöfart och fiske* har varit i stort sett oförändrad, jämförd med ställningen under 1932.

De stigande arbetslöshetssiffrorna beträffande *handel och samfärdsel* äro tydligt påverkade av tillbakagången inom det internationella varuutbytet. Det av kommissionen vid flera tillfällen konstaterade faktum, att arbetslösheten bland de merkantila yrkenas utövare företrädesvis berör den mindre utbildade arbetskraften, bekräftas även vid en analys av utvecklingen under året i fråga om de olika grupperna av affärsanställda, bland vilka butiks- och magasinpersonalen samt de i landtransport anställda bilda det dominerande inslaget. Vad de sistnämnda angår, har givetvis byggnadskonflikten minskat arbetstillgången.

Arbetsmarknaden för kvinnor har visat sig alltjämt föga berörd av den allmänna depressionen, bestyrkt bland annat av att det högsta antalet registrerade arbetslösa kvinnor den 31 januari 1933 uppgick till 964, därav inom gruppen »husligt arbete» 443 vid en samtidig total arbetslöshetssiffra av 189,225.

En sammanfattning av arbetslöshetsläget den 31 oktober 1933 med avseende på *de hjälpsökande arbetslösas fördelning länsvis efter yrkesgrupper* återges å sid. 8 och 9.

Vidare torde få hänvisas till efterföljande tabell, som angiver *totalantalet till kommissionen rapporterade hjälpsökande arbetslösa inom resp. yrkesgrupper* under envar av 1933 års tio första månader.

Totalantalet rapporterade hjälpsökande arbetslösa i yrkesgrupper jan.—okt. 1933.

Yrkesgrupp	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10
<i>Jordbruk och skogshushållning.</i>										
Jordbruk	14,454	15,217	14,728	13,024	11,350	10,290	9,478	10,155	11,369	13,580
Skogshushållning	17,654	15,433	18,189	22,394	19,738	16,967	15,488	17,200	19,382	18,274
<i>Industri och hantverk.</i>										
Gruvdrift och malmförädling	10,290	9,856	9,537	8,034	7,752	7,648	7,316	7,206	7,169	7,378
Jord-, sten- och glasindustri	11,716	11,839	13,941	10,351	9,818	11,562	11,839	10,941	11,685	12,523
Metall- och maskinindustri	14,232	13,441	13,743	13,718	12,510	12,403	11,054	12,179	11,142	12,858
Trävaruindustri	16,447	16,472	16,287	15,510	12,920	11,446	10,710	10,849	11,386	12,129
Byggnadsverksamhet	17,174	16,939	16,564	14,075	9,150	8,097	9,174	9,641	10,043	12,245
Läder-, hår-, gummi- och dylik industri	1,002	1,069	1,080	1,023	967	824	782	688	625	807
Textilindustri	826	886	978	988	975	857	838	741	741	813
Beklädnadsindustri	1,085	1,157	1,379	1,187	1,182	1,128	1,100	1,143	1,265	1,170
Närings- och njutningsmedelsindustri	1,623	1,835	1,834	1,781	1,579	1,432	1,357	1,421	1,526	1,646
Kemisk-teknisk och belysningsindustri	746	768	650	607	607	561	579	618	676	682
Trämasse- och pappersindustri	2,388	2,592	2,818	2,676	2,356	2,246	2,224	2,511	2,636	2,655
Grafisk industri	501	435	493	484	431	414	381	423	407	450
Industri och hantverk, ej särsk. specif.	5,508	3,299	3,430	3,187	2,880	2,675	2,491	2,526	2,707	2,963
<i>Sjöfart och fiske</i>	3,814	4,028	3,144	2,848	2,349	2,027	1,906	1,890	2,032	2,586
<i>Handel och samfärdsl.</i>										
Kontors-, bank- och försäkringspersonal	893	992	1,094	1,049	974	988	971	942	1,049	1,105
Butiks- och magasinspersonal	2,532	2,959	3,072	3,060	2,840	2,687	2,642	2,675	2,797	3,034
Hotell, kafé- och restaurangrörelse	885	948	974	922	764	695	614	661	758	1,039
Landtransport	6,107	6,258	6,361	6,122	5,725	5,255	5,123	5,191	5,011	5,732
Allmän och litterär verksamhet	264	309	374	319	321	229	237	252	279	383
Handel och samfärdsl, ej särsk. specif.	1,645	498	450	381	296	288	281	280	281	237
<i>Husligt arbete</i>	443	399	430	387	259	958	293	236	262	309
<i>Arbete, ej hänförligt till annan grupp</i>	56,996	54,315	55,011	52,698	48,468	43,781	41,977	43,816	46,270	50,149
Summa	189,225	181,944	186,561	176,825	156,211	145,458	138,855	144,185	151,498	164,747

Översikt av hjälpverksamheten under år 1933.

Det under 1933 starkt försämrade arbetslöshetsläget har lett till en fortskridande utvidgning av det allmännas hjälpåtgärder. Både staten och kommunerna hava medverkat härvid. Statens ingripande har emellertid liksom

under hela den senaste krisen varit dominerande. Stora anspråk hava ställts på arbetslöshetskommissionen, som också inom ramen av sina uppgifter sökt att bringa kommunerna och deras arbetslösa hjälp i den utsträckning förhållandena ansetts påkalla och som tillgängliga resurser och tekniska möjligheter medgivit.

Ökningen i hjälpverksamhetens omfattning torde emellertid ej vara beroende enbart av arbetslöshetens stegring utan även av krisens långvarighet. Denna har medfört åtskilliga verkningar, som föranlett, att samhällets hjälpanordningar blivit eftersökta i en utsträckning som knappast tillförener och att anspråken på statligt bistånd ökats. Åtskilliga kommuner, som tidigare ej ansett förhållandena nödvändiggjöra särskilda hjälpåtgärder eller som begränsat sig till att på egen hand vidtaga sådana i mindre omfattning, ha numera påkallat statens medverkan för att i större skala och på ett mera effektivt sätt bispringa sina arbetslösa. Utvidgningen av hjälpanordningarna ha ökat möjligheten att erhålla hjälp och kommit den latent arbetslösheten att alltmera träda i dagen. Denna utveckling har säkerligen i de flesta fall sin förklaring i ett individuellt nödläge men torde flerstädes även ha berott på den vaksamhet, varmed kanske ej alltid direkt hjälpbehövande hemmasöner, säsongarbetare o. a. följa kommuners och vägmyndigheters planer på anordnande av vägarbeten o. dyl. Det låter sig dock ej göra att närmare beräkna frekvensen beträffande de av dylika hänsyn tillkomna anmälningarna från mindre hjälpbehövande arbetslösa. Att dessa senare utgöra en betydande del bland det nytillkomna klientelet inom jordbruket och diverse arbetaregruppen framgår dock av kommissionens rapportmaterial.

Bland de arbetslösa, som gjort sina hjälpanspråk gällande, har såsom tillförener med säkerhet också befunnit sig ett betydande antal, som strängt taget icke är att räkna till kategorien arbetslösa lönarbetare och med dem jämnställda. Förhoppningar att kunna komma i åtnjutande av hjälp från det allmännas sida utan att behöva anlita fattigvården med därav följande rättsverkningar, torde hava ökat de hjälpsökandes numerär. Likaledes lära — såsom alltid inträffar under perioder av expansiv samhällelig hjälpverksamhet — mer eller mindre parasitära element ha sökt utnyttja möjligheterna att komma över sådant understöd, för vars tillgodonjutande ej krävts någon motprestation. Vid den prövning av hjälpbehovet, som de kommunala arbetslöshetsorganen verkställt, ha dessa givetvis eftersträvat att utmönstra dylika hjälpverksamheten ovidkommande personer, men stora svårigheter ha mött att under rådande massarbetslöshet skilja bort denna kategori av hjälpsökande. Flertalet av dem torde emellertid hava kommit att ingå bland dem, som i arbetslöshetsstatistiken uppträda under rubriken »ohjälpta». Nu anförda omständigheter utesluta visserligen icke, att även många verkligt nödställda, för hjälp fullt behöriga arbetslösa, blivit ställda utanför den omvårdnad, som samhället avser att bereda de arbetslösa. Kommissionen har genom dessa upplysande erinringar allenast velat förebygga en felaktig tolkning av vissa siffror i arbetslöshetsstatistiken, som dessa klarläggande upplysningar förutan lätt kunna giva en skev bild av hjälpåtgärdernas verkliga

effekt. Tilläggas bör dessutom, att kommunernas framställningar om statsbidrag till olika slag av hjälpanordningar i allt väsentligt bifallits av kommissionen och att beskrifningarna i fråga om hjälpens omfattning därför till stor del nära hänger samman med den av de lokala arbetslöshetsorganen, på ingående kännedom om klientelet, verkställda individuella behovsprövningen.

Beträffande den av arbetslöshetskommissionen ledda hjälpverksamheten är i övrigt att framhålla följande.

Antalet till kommissionen rapporterade kommuner utgör en mätare både på arbetslöshetens utbredning i landet och i viss mån på hjälpverksamhetens frekvens och hjälpbehovets styrka. Alltifrån 1931 har ett ständigt stigande antal kommuner sökt anknytning till kommissionen. Medan endast 335 kommuner rapporterade arbetslöshet under sommaren 1931, nådde antalet siffran 1,000 vid senaste årsskifte. Rapporteringen kulminerade i oktober 1933 med 1,238 kommuner eller 48.9 % av rikets samtliga.

Kommunernas rapportering.

Två år tidigare samma månad voro siffrorna resp. 419 och 16.6 %.

Medeltalet per år rapporterade kommuner har under krisåren utgjort:

1931	391
1932	784
1933 (t. o. m. oktober) 1,150	

Under den stora krisen 1921—1923 var den högsta motsvarande siffran 768.

Nedanstående sammanställning meddelar en översikt av utvecklingen under åren 1931—1933.

Månad	Antal rapporterade kommuner		
	1931	1932	1933
Januari	339	673	1,148
Februari	362	751	1,212
Mars	376	757	1,222
April	368	758	1,081
Maj	353	743	1,113
Juni	345	708	1,091
Juli	335	727	1,108
Augusti	353	746	1,122
September	365	774	1,166
Oktober	419	835	1,238
November	508	943	
December	569	1,000	
Medeltal	391	784	

Rapporteringen har icke alltid inneburit krav på ingripande från statens sida, ehuru detta som regel varit fallet. Ofta har en påbegynt rapportering endast avsett att förbereda och underlätta senare framställningar om hjälp. I tablån å sid. 14 belyses *relationen mellan antalet rapporterade och statligt hjälpta kommuner* under tiden augusti—oktober 1933. Tilläggas må, att, ehuru staten i år hjälpt flera kommuner än vid motsvarande tidpunkt 1932, de statshjälpta kommunerna utgöra en praktiskt taget oförändrad del av samtliga, som stått i rapportförbindelse med kommissionen.

Tablå över relationen mellan antalet rapporterade och statligt hjälpta kommuner aug.—okt. 1933.

L ä n	31/8 1933			30/9 1933			31/10 1933		
	Hela antalet rapp. kom.	Därav med statlig hjälp	%	Hela antalet rapp. kom.	Därav med statlig hjälp	%	Hela antalet rapp. kom.	Därav med statlig hjälp	%
Stockholms stad	1	1	100.0	1	1	100.0	1	1	100.0
Stockholms län	51	27	52.9	62	29	46.8	67	30	44.8
Uppsala "	23	6	26.1	35	8	22.9	38	8	21.0
Södermanlands "	47	24	51.1	48	28	58.3	52	28	53.8
Östergötlands "	51	27	52.9	53	25	47.2	62	26	41.9
Jönköpings "	50	24	48.0	51	24	47.1	55	23	41.8
Kronobergs "	61	35	57.4	64	34	53.1	66	37	56.1
Kalmar "	65	40	61.5	69	38	55.1	72	40	55.5
Gotlands "	14	9	64.3	14	9	64.3	14	9	64.3
Blekinge "	39	36	92.3	39	36	92.3	39	37	94.8
Kristianstads "	54	19	35.2	54	19	35.2	62	22	35.5
Malmöhus "	52	23	44.2	50	23	46.0	58	23	39.7
Hallands "	20	10	50.0	20	9	45.0	28	9	32.1
Göteb. o. Bohus "	47	33	70.2	50	33	66.0	51	34	66.7
Älvsborgs "	55	28	50.9	58	29	50.0	60	29	48.3
Skaraborgs "	51	20	39.2	53	18	34.0	64	20	31.3
Värmlands "	78	61	78.2	76	61	80.3	77	58	75.3
Örebro "	42	26	61.9	44	25	56.8	45	25	55.5
Västmanlands "	49	31	63.3	54	30	55.6	54	33	61.1
Kopparbergs "	51	40	78.4	51	43	84.3	51	43	84.3
Gävleborgs "	49	42	85.7	50	42	84.0	51	41	80.4
Västernorrlands "	60	57	95.0	63	57	90.5	64	57	89.1
Jämtlands "	56	41	73.2	53	41	77.3	52	41	78.8
Västerbottens "	28	16	57.1	25	18	72.0	26	20	76.9
Norrbottens "	28	26	92.9	29	27	93.1	29	26	89.6
Summa resp. medeltal	1,122	702	62.6	1,166	707	60.6	1,238	720	58.2

Det ligger nära till hands att antaga, att de möjligheter till ökad statlig hjälp, som årets riksdagsbeslut inneburit, hos kommunerna och de arbetslösa framkallat stegrad anmälningsfrekvens. Kommissionen har sökt belysa detta spörsmål genom att jämföra ökningen av antalet rapporterade kommuner och hjälpsökande arbetslösa under tiden dels juli—oktober 1932, då hjälpverksamheten helt bedrevs efter den äldre ordningen, dels juli—oktober 1933, då det nya systemet börjat träda i funktion.

Antalet nyrapporterade kommuner resp. nyanmälda hjälpsökande arbetslösa har härvid utgjort:

	Antalet nyrapporterande kommuner		Antalet nyanmälda hjälpsökande arbetslösa	
	1932	1933	1932	1933
Juli	18	17	551	461
Augusti	19	30	1,434	1,303
September	17	37	2,115	2,798
Oktober	50	28	4,035	3,550
Summa juli—oktober	104	112	8,135	8,112

Några bestämda slutsatser kunna näppeligen dragas av dessa siffror. Med hänsyn till att näringslivets läge försämrades under 1932, medan det under 1933 förbättrats, synes det dock sannolikt, att särskilt kommunernas aktivitet rönt påverkan av förhoppningar om att kunna draga fördel av statens vidgade hjälpanordningar.

Arbetslinjens förgrundsställning inom hjälpverksamheten framträder i den alltjämt ökade omfattning, som såväl de statliga och de statskommunala reservarbetena som också de rent kommunala reservarbetena erhållit även under 1933. *Statliga reservarbeten.*

De uttalanden i arbetslöshetsfrågan, som framkommo i årets statsverksproposition, och varuti förebådades en avveckling av de statliga reservarbetena i deras hittillsvarande gestalt, verkade givetvis i viss grad återhållande på förberedelserna till den expansion av reservarbetslinjen, som läget på arbetsmarknaden eljest motiverade. En förändring härutinnan har emellertid senare inträtt. Sedan årets riksdag beslutat, att kommissionen skulle fortbestå och reservarbetslinjen även i fortsättningen upprätthållas, anbefallde nämligen Kungl. Maj:t kommissionen genom beslut den 30 sistlidne juni att vidtaga åtgärder för att möjliggöra en ökning av arbetsstyrkan vid de statliga reservarbetena under vinterhalvåret 1933—1934 till minst 30,000 man. Kommissionen har i detta syfte inriktat sina strävanden på att i görligaste mån driva fram de arbetsobjekt, som erfordrades för denna plans genomförande. Såsom framhölls i kommissionens underdåniga skrivelse den 10 sistlidne november ha dessa åtgöranden likväl icke helt krönts med framgång. Kommissionen räknar emellertid med att kunna under vinter- och vårmånaderna sysselsätta en större arbetsstyrka än för närvarande.

Såsom arbetsobjekt hava på samma sätt som under närmast föregående år huvudsakligen kommit ifråga allmänna väg- och brobyggnader, väg- och markförbättringsarbeten å de allmänna skogarna, torrlägningsföretag, flottledsbyggnader, hjälplandsfält samt idrottsplatsanläggningar. Arbetsanskaffningen har dock mött vissa svårigheter. Vägdistrikten tveka nämligen att kontrahera nya arbeten inför utsikten att erhålla statsbidrag av allenast den storleksordning, som kommissionen hittills brukat bevilja. Då nu de lämpligaste arbetena i huvudsak erhållas genom vägdistrikten, beror alltså reservarbetslinjens effektiva vidmakthållande i viss mån på utvecklingen av de överenskommelser, som i fortsättningen kunna träffas med vederbörande vägmyndigheter.

Antalet statliga reservarbetsplatser har under året oavbrutet ökats, nämligen från 233 vid årets början till 310 vid utgången av sistlidne oktober månad.

Enligt verkställd beräkning pr 1 oktober 1933 uppgick den sammanlagda kontraktssumman för då pågående arbeten till 83,500,000 kronor. Ett sammandrag av kostnadernas fördelning på olika län meddelas å nästföljande sida.

16 **Arbetslöshetskommissionens skrivelse ang. medelsbehovet.**

Stockholms län..... kr.	2,291,700	Älvsborgs län..... kr.	9,722,164
Södermanlands » »	439,100	Skaraborgs » »	1,279,300
Östergötlands » »	452,600	Värmlands » »	7,202,900
Jönköpings » »	1,626,800	Örebro » »	2,995,877
Kronobergs » »	4,124,050	Västmanlands » »	2,567,813
Kalmar » »	4,517,650	Kopparbergs » »	5,436,600
Gotlands » »	249,400	Gävleborgs » »	1,636,300
Blekinge » »	7,563,445	Västernorrlands » »	7,628,410
Kristianstads » »	2,472,598	Jämtlands » »	2,138,600
Malmöhus » »	239,600	Västerbottens » »	2,459,570
Hallands » »	273,800	Norrbottnens » »	6,858,342
Göt. och Bohus » »	9,351,400	Summa kronor 83,528,019	

Denna summa kan emellertid icke direkt tjäna till ledning vid bedömandet av årskostnaden för en reservarbetares sysselsättande. Enligt erfarenhetens vittnesbörd synes emellertid den kontraherade arbetsvolymen i genomsnitt fördela sig på ett sådant sätt på kortvariga och långvariga arbeten, att man i stort sett torde kunna räkna med, att en summa av omkring 90 milj. kronor ungefärligen representerar värdet av den arbetsmängd, som erfordras, för att vid arbetsföretag av denna art bereda mera varaktig sysselsättning åt en arbetsstyrka på c:a 23,000 man.

I detta sammanhang må även erinras om att kommissionen efter den 1 juli 1933 t. o. m. den 1 december d. å. beslutat om igångsättande av c:a 200 arbeten för en sammanlagd kostnad av c:a 42,000,000 kronor.

Antalet vid statliga reservarbeten anställda, som under perioden 1925—1930 genomsnittligen per år understeg 3,000 man, har sedan dess oavbrutet stigit, vilket framgår av följande medeltalsuppgifter: 1931 6,897, 1932 14,820, 1933 (till och med oktober) 20,368.

Under den hittills gångna delen av år 1933 har de anställdas antal vid slutet av resp. månader varit följande, nämligen:

januari	16,253	juni	22,175
februari	17,275	juli	23,707
mars	17,933	augusti	23,683
april	18,504	september	22,934
maj	20,541	oktober	20,676

De största kontingenterna reservarbetare hava hänvisats från kommuner i Blekinge, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Västernorrlands och Norrbottens län, d. v. s. från de län, inom vilka gatstens- och trävaruindustrierna samt skogshanteringen äro förhärskande näringar. I överensstämmelse med att arbetslösheten haft mindre omfattning inom de egentliga jordbrukslänen hava dessas arbetslösa genomgående varit relativt svagt företrädade bland reservarbetarne. Det hör samman med reservarbetssystemet, att de arbetslösa måste i stor utsträckning beredas sysselsättning vid utom den egna orten belägna arbetsplatser, men det har likväl varit möjligt att pla-

cera flertalet av dem nära deras hemorter. Framför allt gäller detta om de arbetslösa, vilka äro hemmahörande i stenhuggaredistriktet.

Nedanstående sammanställning utvisar, *antalet arbetslösa från olika län, som voro anställda vid kommissionens arbetsplatser* vid slutet av månaderna mars och september under vart och ett av åren 1931—1933.

Antalet från olika län vid statliga reservarbeten anställda under mars och sept. 1931—1933.

L ä n	1931		1932		1933	
	31/3	30/9	31/3	30/9	31/3	30/9
Stockholms stad	478	449	352	352	245	232
” län.....	65	26	60	182	330	417
Uppsala ”	10	20	34	46	56	88
Södermanlands ”	77	51	154	150	239	279
Östergötlands ”	185	121	177	202	267	261
Jönköpings ”	72	39	110	79	170	282
Kronobergs ”	217	180	231	259	511	555
Kalmar ”	208	199	706	673	978	843
Gotlands ”	—	—	14	4	102	102
Blekinge ”	631	1,005	1,876	1,848	2,012	2,069
Kristianstads ”	105	144	361	325	461	392
Malmöhus ”	492	541	588	678	610	562
Hallands ”	13	19	22	52	54	99
Göt. och Bohus ”	522	1,014	1,697	1,568	1,548	1,863
Älvsborgs ”	202	133	243	241	366	532
Skaraborgs ”	2	—	58	101	130	175
Värmlands ”	415	507	1,057	1,336	1,496	2,046
Örebro ”	375	383	621	817	926	1,066
Västmanlands ”	137	143	395	536	682	875
Kopparbergs ”	482	289	988	954	850	1,156
Gävleborgs ”	204	341	633	501	890	955
Västernorrlands ”	131	410	1,388	2,019	1,560	1,985
Jämtlands ”	47	7	236	488	583	1,167
Västerbottens ”	171	166	536	594	960	1,142
Norrbottens ”	1,010	787	1,708	2,249	1,907	3,791
Summa	6,251	6,974	14,245	16,254	17,933	22,984

Städernas arbetslösa hava under hela det senaste depressionsskedet i långt mindre utsträckning än landskommunernas vunnit anställning vid de statliga reservarbetena. Förskjutningen till förmån för landsskommunerna har efter hand alltmera accentuerats. Medan sålunda arbetarstocken under 1931 års vintermånader till 39 % bestod av från städerna hänvisade arbetslösa och de reservarbetare, som hörde hemma i landskommunerna, följaktligen utgjorde 61 % av arbetsstyrkan, hade under 1932 siffrorna ändrat sig till resp. 19.2 % och 80.8 % samt i mars 1933 till resp. 14.4 % och 85.6 %. Denna utvecklingstendens i fråga om relationen mellan reservarbetare från städer och landskommuner har under hösten 1933 blivit ytterligare poängterad. Arbetsstyrkan vid de statliga reservarbetena den 31 sistlidne oktober, 20,676 man, var nämligen sammansatt på sådant sätt, att endast 2,288 man eller 11 % voro hemmahörande i städer, under det att 18,388 man eller 89 % hade sitt hemvist i landskommuner.

Bland reservarbetarne hava ungarlarna sedan länge varit i majoritet, och någon förändring härutinnan har ej heller inträffat under år 1933. De utgjorde under detta års senhöst cirka 60 % av samtliga anställda eller i det närmaste samma procentuella andel av stocken som ett år tidigare.

Efterfrågan på platser har i år liksom tidigare varit utomordentligt livlig, och det har icke varit kommissionen möjligt att på långt när tillgodose kommunernas önskemål härutinnan. Dessa svårigheter öka därav att de arbetslösa, som vunnit anställning vid kommissionens arbeten, i allmänhet äro angelägna om att under nu rådande förhållanden på arbetsmarknaden stanna kvar därstädes så länge som möjligt. Nedanstående tabell, som grundar sig på kommissionens veckovis sammanställda styrkebesked, belyser *omsättningen av arbetsstyrkan vid de statliga reservarbetena* under varje vecka för tiden $1/7-18/11$ 1933. (På grund av olika beräkningsgrunder, som av tekniska skäl ej kunna undvikas, sammanfalla ej exakt anställningssiffrorna i resp. tabeller.)

Omsättningen per vecka av arbetare vid de statliga reservarbetena $1/7-18/11$ 1933.

1933	Den totala arbets- styrkans storlek	Antalet underveckan nyanställda arbetare	Antalet underveckan avgångna arbetare	Antalet avgångna och till- komna arbe- tare under veckan	Om- sättningen i % av arbets- styrkan	Antalet avgångna arbetare i % av arbets- styrkan
1 juli	22,355	713	410	1,123	5.0	1.8
8 "	23,103	1,077	329	1,406	6.1	1.4
15 "	23,564	786	325	1,111	4.7	1.4
22 "	23,963	665	266	931	3.9	1.1
29 "	24,247	612	328	940	3.9	1.4
5 augusti	24,223	408	432	840	3.5	1.8
12 "	24,058	357	522	879	3.7	2.2
19 "	24,124	461	395	856	3.5	1.6
26 "	24,161	466	429	895	3.7	1.8
2 september	23,928	464	697	1,161	4.9	2.9
9 "	23,775	444	597	1,041	4.4	2.5
16 "	23,458	280	597	877	3.7	2.5
23 "	23,544	685	599	1,284	5.5	2.5
30 "	23,186	467	825	1,292	5.6	3.6
7 oktober	22,826	437	797	1,234	5.4	3.5
14 "	22,646	385	565	950	4.2	2.5
21 "	22,184	353	815	1,168	5.3	3.7
28 "	21,857	522	849	1,371	6.3	3.9
4 november	20,950	247	1,154	1,401	6.7	5.5
11 "	20,266	373	1,057	1,430	7.1	5.2
18 "	19,601	485	1,150	1,635	8.3	5.9

En jämförelse med förhållandena under motsvarande tid år 1932 ger vid handen, att omsättningen av reservarbetare — i procent av hela arbetsstyrkan — varit avsevärt mindre under sommarmånaderna 1932 än under samma tid i år, medan ett omvänt förhållande inträtt under hösten, väsentligen sammanhängande med de under hösten 1933 ökade entledigandena på grund av arbetarnas återsändande till hemorten från arbetsplatser, som måst begränsas eller tillfälligt nedläggas eller blivit färdigställda. Att sagda

faktor spelat den avgörande rollen framgår därav, att omsättningssiffrorna endast obetydligt påverkats av att arbetarna slutat sin anställning på egen begäran eller erhållit arbete på den öppna marknaden. Samma tendens rörde sig även under 1932 men har i år fått en ytterligare markerad betoning, särskilt vad angår det starkt sjunkande antalet av dem, som slutat på grund av egen begäran.

Först genom de undersökningar, som kommissionen verkställt med avseende på läget den 28 februari och 31 oktober i år, har närmare kännedom vunnits om *reservarbetarnas yrkesförhållanden*. I den tabell, som återgives nedan, redovisas de olika yrkesgruppernas representation bland de av undersökningen berörda arbetarna vid angivna tidpunkter (17,184 resp. 19,762 [preliminär siffra]). Siffrorna ådagalägga en anmärkningsvärd stabilitet i fråga om reservarbetarstockens yrkessammansättning.

Reservarbetarnas yrkestillhörighet den 28 februari och 31 oktober 1933.

Yrkesgrupp	28 februari (prel.)		31 oktober (prel.)	
	Antal	%	Antal	%
Grov- och diversearbetargruppen	6,113	35.6	6,829	34.5
Jord-, sten- och glasindustri	2,608	15.1	2,719	13.7
Skogsarbete	1,961	11.4	2,615	13.2
Trävaruindustri	1,631	9.5	1,708	8.6
Gruvdrift och malmförädling	1,339	7.8	1,869	9.5
Egentliga jordbruksarbetare	745	4.3	932	4.7
Jordbrukets övriga yrkesutövere (hemmansägare, arrendatorer, kronotorpare, mindre jordbrukare, andra än de nyss nämnda, samt hemmasöner)	710	4.1	1,048	5.3
Byggnadsverksamhet	359	2.1	331	1.8
Sjöfart och fiske	230	1.3	151	0.8
Landtransport	181	1.1	213	1.1
Övriga yrken	1,307	7.7	1,347	6.8
Summa	17,184 ¹	100.0	19,762 ¹	100.0

Reservarbetskostnaden per dagsverke har under budgetåret 1932/1933 uppgått till brutto kronor 7:19 och netto kronor 6:66, medan motsvarande siffror för budgetåret 1931/1932 voro resp. kronor 7:27 och kronor 6:89 (se närmare *bilaga 4*). För innevarande års sex första månader hava kostnadsbeloppen varit följande.

	Brutto kronor per dagsverke	Netto kronor ² per dagsverke
1933 Januari	7:23	6:80
Februari	6:91	6:83
Mars	6:79	6:34
April	7:47	7:25
Maj	7:05	6:54
Juni	8:28	7:53

¹ Då yrkesuppgifter ej kunnat erhållas om alla reservarbetare, äro dessa siffror lägre än de, som angiva totalantalet anställda.

² Nettokostnaden uppkommer genom att från bruttokostnaden avdragas uppdragsgivarnas ersättningsbelopp samt efter hand inflytande ersättningar för de ortstillägg kommissionen i vissa fall förskottat.

Variationerna i fråga om kostnadsbeloppen bero på flera omständigheter såsom statsbidragets under detta år alltmer ökade storlek, ojämnheten beträffande ersättningarnas inflytande från uppdragsgivarna, igångsättande av ett flertal materialkrävande arbeten, sedan tjälen gått ur jorden etc.

Beträffande *reservarbetslönerna* må framhållas följande.

Intill den 1 juli i år gällde i enlighet med 1922 års riksdags beslut, att lönerna vid de statliga reservarbetena skulle på varje ort och vid varje tidpunkt understiga den öppna marknadens grovarbetarlöner. Enligt beslut av 1933 års riksdag bör däremot reservarbetslönen på respektive orter ej överstiga den av kommissionen utrönta lägsta grovarbetarlön, för vilken arbete kan i avsevärd omfattning beredas, med beaktande jämväl av löneförhållandena inom jord- och skogsbruk.

I anslutning till årets riksdagsbeslut i arbetslöshetsfrågan utfärdades den 26 juni 1933 kungörelse angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet, varuti dock föreskrevs, att Kungl. Maj:t skulle senare i enlighet med vad riksdagen förutsatt meddela bestämmelser rörande tidpunkten för ikraftträdandet av de nya reglerna om reservarbetslönen. Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 30 sistlidne juni bestämt, att föreskrifterna härom i 23 § av nyssnämnda kungörelse skulle träda i kraft den 1 juli 1933 — med undantag för de enligt dittills gällande bestämmelser fastställda ackord vid reservarbeten, som finge gälla längst intill den 1 augusti 1933 — förklarade kommissionen, att de vid senaste halvårsskifte gällande grovarbetarlönerna skulle från samma tidpunkt vara att anse och tillämpas såsom reservarbetslöner.

Med beaktande av det av årets riksdag gjorda uttalandet, att kommissionen borde oftare än hittills undersöka, huruvida anledning finnes till jämkning i den senast fastställda grovarbetar- och alltså även reservarbetslönen, har kommissionen emellertid under november beslutat anmoda arbetslöshetskommittéerna att var för sig införskaffa uppgifter om förekommande löner för grov- och liknande arbetare, skogs- och lantarbetare och dylika med avseende på läget den 1 december i år, vadan en allmän prövning av reservarbetslönerna kommer att företagas inom den närmaste framtiden.

I medio av november 1933 voro grovarbetar-(reservarbets)löner av kommissionen fastställda för tillhopa 894 kommuner med löner, växlande mellan 9 och 3 kronor. Antalet kommuner i resp. lönegrupper utgjorde:

9: — kr.	1 kommun (Stockholm)	5: 50 kr.	51 kommuner
8: — »	6 kommuner	5: — »	121 »
7: 50 »	2 »	4: 50 »	228 »
7: — »	8 »	4: — »	302 »
6: 50 »	16 »	3: 50 »	95 »
6: — »	38 »	3: — »	26 »

En detaljgruppering länsvis av reservarbetslönerna inom dessa kommuner meddelas i den tablå, vilken fogats såsom *bilaga 1* till denna framställning.

Reservarbetarnas *medeldagsförtjänster* hava under detta års tio första månader utgjort:

januari	4: 25 kr.	juni	4: 42 kr.
februari	4: 23 »	juli	4: 61 »
mars	4: 23 »	augusti	4: 84 »
april	4: 36 »	september	4: 98 »
maj	4: 39 »	oktober	4: 89 kr. (prel.)

Härtill kommer värdet av vissa naturaförmåner såsom fri bostad å förläggningarna, servis, ortstillägg m. m.

Framhållas må, att dessa förtjänstssiffror representera medeltal, vilkas storlek påverkas av den omfattning, i vilken arbetena äro förlagda till orter med lägre eller högre löner. Den högsta medeldagsförtjänsten för den hittills gångna delen av året har noterats för september månad med 4: 98 kronor mot maximum 4: 48 kronor under år 1932 (maj). Det faller i ögonen, att medeldagsförtjänsten börjat att relativt avsevärt stiga från halvårsskiftet, vilket torde stå i direkt samband med den av årets riksdag beslutade förändringen beträffande reservarbetslönens bestämmande.

Från den genom beslut av årets riksdag tillsatta *besvärnämnden för reservarbetslöner* hade intill den 1 december 183 klagomål remitterats till kommissionen för yttrande. Till samma tidpunkt hade kommissionen från nämnden delgivits dess beslut rörande 98 klagomål, av vilka 19 lett till ändring.

Att kommunerna tillförts avsevärda skattebelopp från sina vid statliga reservarbeten placerade arbetslösa framgår av de årligen uppgjorda taxeringssammandragen över reservarbetarnas i hemorten deklarerade förtjänster. Enligt det sammandrag av dylika uppgifter för special- och reservarbetare vid kommissionens arbetsplatser, som verkställt för år 1932, uppgick taxeringssumman till 18,264,000 kronor, varav belopp på sammanlagt 1 à 2 milj. kronor för inom Blekinge län, Göteborgs och Bohus län, Kopparbergs län, Västernorrlands län och Norrbottens län belägna kommuner.

Hjälpformen statskommunala reservarbeten, som under den förra stora arbetslöshetskrisen icke hann få någon större betydelse, har sedermera blivit en av hjälpverksamhetens huvudformer, i synnerhet de två senaste åren. De hava under innevarande år nått sin hittills största omfattning. Då årets riksdag uttalat, att arbetslinjen borde i fortsättningen företrädesvis anknytas till företag av denna typ samt medgivit, dels att landsting och vägstyrelser må kunna anordna sådana, dels att statsbidrag må utgå jämväl till kostnader för material, transporter och arbetsledning, ha dylika arbeten under de senaste månaderna kommit till mycket ökad användning.

Härmed har även följt en betydligt större variation i fråga om huvudslagen av arbetsobjekt. Såsom exempel på dylika, som kommit ifråga, kunna nämnas avlopps- och vattenledningar, allmänna vägar, ödebygdsvägar, enskilda utfartsvägar, planeringsarbeten, idrottsplatsanläggningar och flygfält, ävensom jordförbättringsarbeten på enskildas mark. Flygfältsarbeten utföras

Statskommunala reservarbeten.

för närvarande såsom statskommunala reservarbeten i Stockholm, Norrköping, Jönköping, Halmstad och Eskilstuna.

Antalet kommuner, som igångsatt statskommunala arbetsföretag, har stigit från 182 i januari till 306 i oktober. Till denna ökade frekvens torde även ha bidragit den omständigheten, att Kungl. Maj:t tillerkänt ett stort antal kommuner med svag ekonomisk bärkraft förhöjt statsbidrag. Tabellen här nedan utvisar fördelningen på städer och landskommuner av antalet kommuner, som under tiden 1931—31 oktober 1933 åtnjutit *förhöjt statsbidrag* till statskommunala reservarbeten.

Period	55 %			60 %			65 %			70 %			75 %			80 %			85 %			90 %			95 %			Summa summarum			
	st.	lk.	s:a	st.	lk.	s:a	st.	lk.	s:a	st.	lk.	s:a	st.	lk.	s:a	st.	lk.	s:a	st.	lk.	s:a	st.	lk.	s:a	st.	lk.	s:a	st.	lk.	s:a	
1931	—	—	—	—	3	3	—	3	3	—	—	—	—	2	6	8	—	1	1	—	—	—	—	3	3	—	—	—	2	16	18
1932	—	—	—	1	14	15	1	10	11	—	5	5	5	32	37	—	4	4	3	3	6	2	28	30	—	—	—	12	96	108	
¹ / ₁ — ³⁰ / ₆ 1933 ...	1	7	8	7	25	32	—	11	11	—	9	9	4	36	40	1	13	14	3	7	10	2	42	44	—	—	—	18	150	168	
¹ / ₇ — ³¹ / ₁₂ » ¹ ...	—	9	9	7	21	28	—	13	13	—	11	11	5	32	37	—	15	15	1	12	13	4	22	26	—	23	23	17	158	175	

Inalles har under den hittills gångna delen av detta års senare hälft 175 kommuner, varav 17 städer och 158 landskommuner, kommit i åtnjutande av dylik förmån mot 108 kommuner, varav 12 städer och 96 landskommuner under år 1932. En ökning av nära 75 % av antalet på sådant sätt hjälpta kommuner är följaktligen att anteckna och i det närmaste en tiodubbling sedan 1931. Nämnas bör också, att ett växande antal kommuner tillerkänts statsbidrag med de högsta procentsatser, som kunna ifrågakomma. Medan sålunda under 1932 endast 4 kommuner fingo uppbära ett till 80 % förhöjt statsbidrag, var motsvarande siffra för senare halvåret 1933 15. Inom gruppen 85 % var antalet 6 år 1932 men under senare halvåret 1933 13. Däremot ha visserligen de kommuner, som beviljats 90 %, sjunkit från 30 st. 1932 till 26 under senare halvåret 1933, men för sistnämnda tid ha samtidigt 23 kommuner förklarats berättigade att räkna sig tillgodo ett till 95 % förhöjt statsbidrag, vilken procentsats tidigare icke över huvud förekom i vad avser de statskommunala reservarbetena.

Antalet vid statskommunala reservarbeten anställda arbetare har utgjort årsvis i medeltal

år 1931	1,273
» 1932	5,631
» 1933 (t. o. m. okt.)	11,127

En fördelning av de anställdas antal under envar av årets månader tiden 1931—1933 återfinnes i efterföljande tablå.

¹ Avser läget enligt nåd. brev t. o. m. den ³¹/₁₀ 1933.

	1931	1932	1933
Januari.....	900	3,016	8,483
Februari.....	1,199	4,018	9,684
Mars.....	1,502	4,516	10,945
April.....	1,361	4,863	10,476
Maj.....	1,285	4,900	10,754
Juni.....	1,199	5,645	11,852
Juli.....	785	5,346	10,998
Augusti.....	737	5,232	11,367
September.....	863	6,150	12,139
Oktober.....	1,358	7,418	14,564
November.....	1,683	7,975	
December.....	2,415	8,494	

Ännu under 1931 tillämpades den statskommunala reservarbetslinjen endast i cirka hälften av rikets län och då mångenstädes i relativt liten skala. Men redan påföljande år hade hjälpformen tagits i anspråk inom kommuner i rikets samtliga län och detta i än högre grad under år 1933 såsom även framgår av nedanstående tabell rörande antalet *i statskommunala reservarbeten anställda* vid slutet av mars och september åren 1931—1933. I stort sett bedrivs statskommunala reservarbeten mera i norra och mellersta Sverige än i landets sydligare delar.

Antalet i statskommunala reservarbeten anställda under mars och sept. 1931—1933.

L ä n	1931		1932		1933	
	31/3	30/9	31/3	30/9	31/3	30/9
Stockholms stad.....	—	—	403	512	589	187
Stockholms län.....	101	—	82	110	272	156
Uppsala ".....	—	—	45	69	167	157
Södermanlands ".....	78	75	197	185	293	303
Östergötlands ".....	—	—	57	38	203	142
Jönköpings ".....	20	—	75	193	325	538
Kronobergs ".....	—	—	22	—	46	45
Kalmar ".....	113	106	497	436	911	788
Gotlands ".....	—	—	95	46	261	113
Blekinge ".....	—	45	192	366	453	666
Kristianstads ".....	40	—	168	46	316	185
Malmöhus ".....	166	102	172	188	513	315
Hallands ".....	—	—	31	20	357	289
Göteborgs och Bohus län.....	—	—	15	52	574	870
Älvsborgs län.....	170	—	307	236	657	488
Skaraborgs ".....	—	—	70	125	210	182
Värmlands ".....	4	21	170	117	359	639
Örebro ".....	184	72	428	460	556	634
Västmanlands ".....	25	5	151	69	184	256
Kopparbergs ".....	—	—	130	404	576	950
Gävleborgs ".....	70	20	169	425	761	598
Västernorrlands ".....	456	283	495	920	831	1,573
Jämtlands ".....	—	61	120	450	512	712
Västerbottens ".....	—	23	211	345	735	974
Norrbottens ".....	75	50	214	338	284	379
Summa	1,502	863	4,516	6,150	10,945	12,139

Anmärkningsvärt är det starka uppsving, som dessa arbeten erhållit i landskommunerna. Under det att dessa under vintern 1931 endast sysselsatte 35.3 % av hela den då rapporterade arbetsstyrkan vid de statskommunala reservarbetena, steg deras andel därav under hösten 1933 till 66.9 %, och samtidigt ökades landskommunernas statskommunala reservarbetare från 530 i mars 1931 till 9,716 i oktober 1933. De alltså talrikt inströmmande ansökningarna om statsbidrag till detta slag av arbeten tyda på att tendensen fortfarande går i riktning mot ett vidgat utnyttjande av denna hjälpform. En av orsakerna här till är tvivelsutan den, att de statskommunala arbetena erbjuda möjlighet för kommunerna att bereda familjeförsörjarna utkomst på hemorten. Icke-familjeförsörjare bruka nämligen endast mera undantagsvis placeras i dylika arbeten. En annan orsak är den, att kommunerna bruka av kommissionen anmodas att igångsätta statskommunala reservarbeten för att dymedelst äga möjlighet att kunna genom hänvisning pröva understödstagares arbetsvillighet. Vidare erbjuder denna hjälpform ur kommunernas synpunkt den stora fördelen, att i dylika slags arbeten icke behöva mottagas från andra håll hänvisade utan endast samhällets egna arbetslösa. Slutligen hänger den allra senaste tidens stegrade intresse för de statskommunala reservarbetena givetvis samman med den möjlighet att erhålla statsbidrag till material, transporter och arbetsledning, som från den 1 juli i år står kommunerna till buds. En viss risk föreligger här för att kommunerna skola försöka att driva fram sådana arbeten, vilkas utförande mera hava en kommunalekonomisk än en arbetslöshetspolitisk motivering. Av flera skäl, såsom exempelvis svårigheter att åstadkomma lämpliga vinterarbeten har det icke visat sig möjligt att ernå den utökning av denna hjälpform, som avsetts. Tillsvidare måste tydligen därför reservarbetslinjens tyngdpunkt komma att ligga på de statliga reservarbetena. Det låder också onekligen vissa svagheter vid den statskommunala arbetslinjen, som bl. a. framträda uti den mångenstädes bristfälliga planläggningen och ledningen av arbetena samt i svårigheten att från statens sida öva en tillräckligt effektiv kontroll över densamma.

Genom de undersökningar, som kommissionen verkställt av de samhälleligt hjälpta arbetslösas yrkesfördelning den 28 februari och 31 oktober 1933, har även kunnat utrönas, vilka grupper av arbetslösa, som fått anställning vid statskommunala reservarbeten.

Undersökningen den 28 februari berörde 9,744 statskommunala reservarbetare och den pr 31 oktober 14,104 (preliminär siffra).

Sammanställningen å nästa sida angiver *de uti dessa arbeten anställas yrkestillhörighet*.

De statskommunala reservarbetarnas yrkestillhörighet den 28 febr. och 31 okt. 1933.

	28 februari		31 oktober (prel.)	
	Antal	%	Antal	%
Hemmansägare, arrendatorer, kronotorpare och andra mindre jordbrukare samt hemmasöner	529	5.4	1,159	8.2
Egentliga jordbruksarbetare	442	4.5	691	4.9
» skogsarbetare	894	9.2	1,970	14.0
Gruvdrift och malmförädling (inbegripet järnbruk)	529	5.4	668	4.7
Jord-, sten- och glasindustri	635	6.5	927	6.6
Metall- och maskinindustri (inbegripet verkstäder)	781	8.0	951	6.7
Trävaruindustri	531	5.5	941	6.7
Byggnadsverksamhet	614	6.3	630	4.5
Landtransport	336	3.4	406	2.9
Arbete, ej hänförligt till annan grupp (inbegripet grov- och diversearbetare, ej hänförliga till visst yrke)	3,578	36.7	4,321	30.6
Övriga yrken	875	9.1	1,440	10.2
Summa	9,744	100	14,104	100

Medeldagsförtjänsterna vid de statskommunala reservarbetena hava under tiden januari—oktober 1933 varit följande.

januari	4: 69 kr.	juni	4: 55 kr.
februari	4: 56 »	juli	5: 06 kr. (prel.)
mars	4: 80 »	augusti	5: 22 » »
april	4: 64 »	september	5: 16 » »
maj	4: 74 »	oktober	5: 28 » »

Jämförda med arbetsförtjänsterna vid de statliga reservarbetena ligga medeldagsförtjänsterna vid statskommunala reservarbeten på en något högre nivå, beroende på att en väsentlig del av de sistnämnda bedrivs i städer och industribetonade landskommuner, under det att de förstnämnda till övervägande delen äro förlagda till jordbruks- och skogskommuner. Efter ingången av budgetåret 1933—34, då de nya lönedirektiven trädde i kraft, är en viss stegring av medeldagsförtjänsterna att anteckna.

Redogörelsen för arbetslinjen synes lämpligen böra kompletteras med några tillgängliga uppgifter om de åtgärder, som kommunerna med egna medel vidtagit för att bereda sysselsättning åt sina arbetslösa vid rent kommunala arbetsföretag. I trots av både de statliga och de statskommunala reservarbetenas starka ansvällning hava dessa rent kommunala arbeten i år bedrivits i ännu större skala än tillförene. Sådana ha kommit till utförande inom alla län och under vintern 1933 maximalt bedrivits utav nära 700 kommuner. Särskilt påfallande är denna hjälpforms användning inom Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län samt Värmlands, Gävleborgs och Jämtlands län.

I februari månad redovisades 18,597 man såsom anställda vid dylika arbeten, vilken siffra med över 1,000 översteg den, som samtidigt angav antalet i rent statliga reservarbeten sysselsatta. Under de följande månaderna har dock en minskning i numerären inträtt.

Rent kommunala reservarbeten.

Tidigare har kännedom saknats såväl om arbetsobjektens art som också om löneförhållandena vid de rent kommunala reservarbetena. Vid den undersökning av hjälpverksamhetens olika grenar, som kommissionen verkställde med avseende på läget den 28 februari i år, erhöles emellertid för första gången en del uppgifter, vilka lämna upplysningar om vissa sidor av den rent kommunala arbetslöshetspolitiken, bland annat om de arbeten, som kommit till utförande helt i kommunernas egen regi. I stort sett visar det sig, att även kommunerna varit hänvisade till att, då det gällt att anskaffa arbeten, som lämpa sig för oskolad arbetskraft, tillgripa arbetsobjekt av samma beskaffenhet som kommissionen. Sälunda hava företrädesvis kommit till användning stenskrävnings- och stenslagningsarbeten, schaktnings-, planerings- och skogsarbeten av olika slag, vattenlednings- samt väg- och gatu- arbeten. Omkring en tredjedel av de anställda hava varit sysselsatta vid vägarbeten, som utgjort det allmännast förekommande hjälparbetet såväl på landsbygden som i städerna.

Av undersökningen har bland annat framgått, att starka variationer i lönerna förekommit vid detta slags arbeten, i det att ofta mycket låga löner betalats i våra landskommuner, medan i stadssamhällen ofta tillämpats löner som legat nära kommunalarbetarnas. I genomsnitt utgjorde emellertid dagsförtjänsten för samtliga av undersökningen berörda kommuner kronor 6:36 vid tidlönsarbete och kronor 5:37 vid ackordsarbete samt för båda arbetsformerna tillhoppa kronor 5:70, vilket innebär, att lönerna i medeltal legat högre än vid såväl de statskommunala som kommissionens reservarbeten. Ackordsarbete förekom i dubbelt så stor utsträckning som arbete mot tim- eller daglön. För att utdryga arbetstillfällena tillämpades i viss omfattning systemet med skiftning. Man synes i stor utsträckning hava eftersträvat att förbehålla de rent kommunala arbetena åt familjeförsörjarna. Därigenom att dessa senare understundom även erhållit barntillägg, klädesutrustning o. s. v. har den kommunala arbetslinjens karaktär av social hjälpanordning ytterligare markerats.

I efterföljande tabell hava sammanfattats uppgifter rörande *arbetslinjens omfattning* under tiden 1931—okt. 1933.

Arbetslinjens omfattning 1931—okt. 1933.

M å n a d	A n t a l a n s t ä l l d a									Summa anställda vid olika slag av arbeten			% av hela antalet rapporterade arbetslösa		
	vid statliga reserv- arbeten			vid statskommunala reservarbeten			vid rent kommunala reservarbeten			1931	1932	1933	1931	1932	1933
	1931	1932	1933	1931	1932	1933	1931	1932	1933						
Januari	4,983	12,099	16,253	900	3,016	8,488	5,486	11,530	16,785	11,369	26,645	41,521	28.2	25.7	21.9
Februari	6,188	14,015	17,275	1,199	4,018	9,684	6,690	13,934	18,597	14,077	31,967	45,556	33.8	29.6	25.0
Mars	6,251	14,245	17,933	1,502	4,516	10,945	6,587	11,384	17,037	14,340	30,145	45,915	34.2	27.5	24.6
April	6,501	13,879	18,504	1,361	4,863	10,476	5,060	10,384	13,298	12,922	29,126	42,278	32.8	26.2	23.9
Maj	6,063	14,308	20,541	1,285	4,900	10,754	4,378	9,405	12,113	11,726	28,613	43,408	33.9	27.5	27.8
Juni	6,774	15,172	22,175	1,199	5,645	11,852	4,078	9,609	12,062	12,051	30,426	46,089	38.8	31.2	31.7
Juli	6,946	15,648	23,707	785	5,346	10,998	4,127	9,692	12,625	11,858	30,686	47,330	38.9	32.4	34.1
Augusti	6,923	15,865	23,683	737	5,232	11,367	4,601	10,080	12,918	12,261	31,177	47,968	34.3	31.2	33.3
September	6,974	16,254	22,934	863	6,150	12,139	4,522	10,127	11,916	12,359	32,531	46,989	30.6	30.6	31.0
Oktober	7,445	16,955	20,676	1,358	7,418	14,564	5,459	10,744	11,559	14,262	34,217	46,799	25.0	27.7	28.4
November	8,556	15,713		1,683	7,975		8,037	12,689		18,276	36,377		23.7	24.7	
December	9,163	14,590		2,415	8,494		8,723	13,481		20,301	36,565		22.9	22.7	

Den nuvarande lågkonjunktorens långvarighet och därmed stegrade svårigheter för den enskilde ha framtingat en suppling av arbetslinjen med understödsverksamhet av mycket betydande mått. Ännu 1930 behövde denna hjälpform praktiskt taget icke anlitas, men från 1931 ha både antalet understödsutdelande kommuner och antalet kontantunderstödda ständigt stegrats. Ännu 1932 var det möjligt att åtminstone under den varmare årstiden genomföra vissa begränsningar, vilket däremot under 1933 endast i ringa utsträckning varit möjligt. På grund av den i all understödsverksamhet inneboende tendensen till expansion, där densamma ej balanseras av starka återhållande moment, har kommissionen ansett sig böra såväl genom sina inspekterande sociala ombud som eljest hos kommunerna inskräpa vikten av aktsamhet vid verksamhetens handhavande och deras ovillkorliga skyldighet att hålla arbetsovilliga och asociala element utanför hjälpverksamheten. Att dennas siffror icke desto mindre gått så kraftigt i höjden hänger givetvis samman med flera allmänt kända orsaker såsom — förutom krisens långvarighet — framträdandet utav aktuellt hjälpbehov på orter och inom yrken, där arbetslösheten förut huvudsakligen varit av latent karaktär, särskilt bland jordbrukets hemmasöner och andra dess utövare, vilka under nuvarande förhållanden fått sina inkomstmöjligheter försämrade. Kommunernas intresse för anlitaandet av denna hjälpform torde även ha stimulerats utav de ökade statsbidragen till understödsverksamhetens kostnader. Att stödet från statens sida härvidlag varit av stor betydelse framgår icke minst därav, att de kommunala fattigvårdskostnaderna sjunkit avsevärt i en rad av de kommuner, som tillerkänts statsbidrag med särskilt höga procentsatser såsom exempelvis i många stenindustrikommuner. Kommissionen söker givetvis att avpassa och kontrollera understödsverksamheten på sådant sätt att missbruk skola kunna i görligaste mån förhindras. Den åsikten torde dessutom numera även vara ganska allmänt spridd bland arbetslöshetskommittéernas ledande krafter inom de kommuner, som mera långvarigt haft erfarenhet av understödsverksamhet, att en avveckling av dagunderstöden, så snart detta av förhållandena möjliggöres, jämväl är ett kommunalt intresse. Såsom av det följande kommer att framgå, beräknar kommissionen att under den kommande vintern och försommaren kunna ställa till kommunernas förfogande ett betydligt ökat antal platser vid de statliga reservarbetena, varigenom erhålles ett verksamt korrektiv mot eventuella urartningstendenser inom understödsverksamheten och ett medel att hålla igen en alltför stark ansvällning av denna verksamhet.

Till följd av att de statliga reservarbetena ej kunnat utökas i erforderlig grad och tillgången på arbetsplatser vid desamma därför ej på långt när motsvarat behovet, har det endast i begränsad utsträckning varit kommissionen möjligt att genom hänvisningsförfarandet inskränka understödsverksamheten, och flertalet ansökningar om statsbidrag till sådan verksamhet har fördenskull måst beviljas. Antalet kommuner, som ägt tillstånd att med statsbidrag utöva kontant understödsverksamhet, har under året uppgått till högst 336 (mars), lägst 166 (aug.) och utgjorde i slutet av oktober 222.

Under början av 1933 bedrevs dylik verksamhet inom samtliga län, men med vårens och sommarens inträde upphörde densamma inom tre län, nämligen Jönköpings, Kronobergs och Jämtlands län. Under mars månad, då verksamheten, såsom redan nämnts, kulminerade, förekom den inom följande antal kommuner, länsvis grupperade.

Stockholms stad ..	1	Göteborgs och Bohus län ..	20
Stockholms län ..	13	Älvsborgs » ..	8
Uppsala » ..	6	Skaraborgs » ..	4
Södermanlands » ..	8	Värmlands » ..	33
Östergötlands » ..	13	Örebro » ..	19
Jönköpings » ..	4	Västmanlands » ..	21
Kronobergs » ..	3	Kopparbergs » ..	19
Kalmar » ..	16	Gävleborgs » ..	26
Gotlands » ..	3	Västernorrlands » ..	40
Blekinge » ..	7	Jämtlands » ..	19
Kristianstads » ..	5	Västerbottens » ..	6
Malmöhus » ..	22	Norrbottnens » ..	18
Hallands » ..	2		
		Summa	336

Till jämförelse kan nämnas, att antalet kommuner, vilka samtidigt bedrev enbart kommunal understödsverksamhet, utgjorde 447. Totalantalet understödsutdelande kommuner (kommuner, som utövade både statlig och kommunal sådan verksamhet därvid räknade såsom en) uppgick i februari 1933 till 656 eller cirka en fjärdedel av rikets samtliga kommuner.

Då allt flera kommuners ekonomiska ställning under årens lopp försvagats till följd av minskat skatteunderlag och stora utgifter för fattigvård och arbetslöshetslindrande åtgärder, har staten blivit nödsakad att genom förhöjda statsbidrag underlätta kommunernas förmåga att bära understödskostnadernas börda. Efterföljande tabell utvisar fördelningen på städer och landskommuner av antalet kommuner, som under tiden 1931—31 oktober 1933 med växlande procentsatser åtnjutit dylikt *förhöjt statsbidrag* till understödsverksamhet.

Period	55 %			60 %			65 %			70 %			75 %			80 %			85 %			90 %			95 %			Summa summarum		
	st.	lk.	s:a	st.	lk.	s:a	st.	lk.	s:a	st.	lk.	s:a	st.	lk.	s:a	st.	lk.	s:a	st.	lk.	s:a	st.	lk.	s:a	st.	lk.	s:a	st.	lk.	s:a
1931	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1	1	10	11	—	7	7	—	—	—	2	17	19	—	1	1	3	37	40
1932	—	—	—	1	5	6	—	6	6	—	2	2	4	23	27	—	6	6	1	2	3	2	41	43	—	1	1	8	86	94
¹ / ₁ — ³⁰ / ₆ 1933 ..	4	6	10	2	18	20	—	12	12	—	10	10	3	27	30	—	17	17	1	9	10	2	51	53	—	1	1	12	151	163
¹ / ₇ — ³¹ / ₁₂ 1933 ¹	2	4	6	3	7	10	—	7	7	—	7	7	4	14	18	—	11	11	1	12	13	1	17	18	—	31	31	11	110	121

¹ Avser läget enligt nåd. brev t. o. m. den ³¹/₁₀ 1933.

Enligt vad tabellen utvisar har icke blott de med förhöjda statsbidrag hjälpta kommunernas antal ökat under innevarande år (som i tabellen redovisas i halvårsperioder). Statsbidrag med de högsta procentsatserna har i år dessutom kommit många fler kommuner till godo än närmast föregående år. Särskilt må framhållas, att staten för närvarande bidrager med 95 % till kostnaderna för dagunderstöden inom 31 kommuner och med 90 % inom 18 kommuner. Som jämförelse kan nämnas, att hela antalet kommuner, som under krisåret 1922 tillerkändes förhöjt statsbidrag, endast uppgick till 35 eller 13.9 % av samtliga, som vid den tiden utövade statssubventionerad understödsverksamhet.

Denna verksamhet hade år 1933 sin största omfattning under mars månad, då 58,135 personer eller 31.1 % av hela antalet rapporterade arbetslösa uppbyro dagunderstöd. Lägsta antalet dagunderstödda är att anteckna för juni månad med 37,271 eller 25.6 % av hela arbetslöshetsklientelet. Sin relativt minsta omfattning hade understödsverksamheten under januari månad med 22.8 % dagunderstödda och sin största i april med 32.1 % på dylikt sätt hjälpta.

Någon förskjutning av betydelse ifråga om proportionen mellan försörjningspliktiga och icke-försörjningspliktiga bland understödstagarna har icke inträtt under året; alltjämt dominera sålunda familjeförsörjarna. Under januari var dessas övervikt mest framträdande (60.7 %), under maj månad minst markerad (52.2 %). Att icke-familjeförsörjarna utgjort en så betydande del av understödstagarna beror på att flertalet kursdeltagare varit personer i de yngre årsklasserna, vilka samtidigt fått uppbära understöd.

I motsats till vad tidigare nästan undantagslöst varit förhållandet, hava kvinnorna under 1933 beviljats dagunderstöd och detta i proportionsvis mycket större utsträckning än männen. Under sistlidne september månad erhöles sålunda 640 kvinnor arbetslöshetsunderstöd (varav 535 i Stockholm), eller 46.1 % av samtliga vid september månads slut rapporterade hjälpsökande arbetslösa kvinnor i hela riket.

Understöden hava tillhandahållits företrädesvis i kontant form men författningens anvisningar, att de även kunna utlämnas in natura, ha under detta år beaktats av ett mycket betydande antal kommuner, mest sommartiden, mindre på vintern.

Författningens arbetspliktsbestämmelser hava kommit till användning inom ett månad för månad växande antal understödskommuner, vilket framgår av nedanstående sammanställning.

M å n a d	Arbetsplikts- tillämpande kommuner	% av samtliga kommuner med kontant understödsverksamhet
Januari	33	12.5
Februari	54	17.7
Mars	81	24.1
April	115	37.8
Maj	125	58.1
Juni	113	68.5
Juli	131	72.4
Augusti	130	79.8
September	137	70.8

Från och med senhösten 1932 hava ökade möjligheter beretts arbetslösa sjömän att komma i åtnjutande av arbetslöshetsunderstöd under vistelse på de orter, där de icke äro mantalsskrivna. Vederbörande kommun kan nämligen erhålla ett statsbidrag av 75 % å understöd till sådana arbetslösa sjömän. Denna avvikelse från eljest inom hjälpverksamheten tillämpade principer har betingats av sjöfolkets egenartade arbetsförhållanden, och anordningen ifråga har endast haft jämförelsevis ringa omfattning. Under detta år har nämligen arbetslöst sjöfolk, som gjort ansökan härom, erhållit dylikt arbetslöshetsunderstöd endast inom följande tio kommuner, nämligen Stockholm, S:t Nicolai (Oxelösund), Oskarshamn, Malmö, Hälsingborg, Landskrona, Göteborg, Gävle, Härnösand och Sundsvall.

Högsta antalet enligt dessa principer dagunderstödda sjömän kan antecknas för februari månad med 352 personer, lägsta antalet för juli—augusti med 50 personer vardera.

Enligt undersökningarna den 28 februari och 31 oktober i år var *de statligt dagunderstöddas yrkestillhörighet* följande:

De statligt dagunderstöddas yrkestillhörighet den 28 febr. och 31 oktober 1933.

	28 februari		31 oktober (prel.)	
	Antal	% av samtliga understödda	Antal	% av samtliga understödda
Hemmansägare, arrendatorer, kronotorpare och andra mindre jordbrukare samt hemmasöner	829	1.56	547	1.18
Egentliga jordbruksarbetare	1,439	2.71	984	2.13
» skogsarbetare	3,238	6.10	1,827	3.95
Gruvdrift och malmförädling	4,227	7.97	3,310	7.16
Jord-, sten- och glasindustri	2,796	5.27	4,086	8.84
Metall- och maskinindustri	6,177	11.64	6,529	14.13
Trävaruindustri	6,862	12.93	4,166	9.02
Byggnadsverksamhet	4,130	7.78	3,003	6.50
Träma-se- och pappersindustri	1,355	2.56	778	1.68
Sjöfart och fiske	1,562	2.95	1,014	2.19
Grov- och diversearbetare	11,953	22.53	9,224	19.96
Övriga yrken	8,493	16.01	10,740	23.26
Summa	53,061	100	46,208	100

Understödsverksamhetens totalkostnad uppgick under årets tio första månader till 24,834,000 kronor (prel.), därav i statsbidrag 15,778,000 kronor, motsvarande i medeltal 63.5 % av understödets totalbelopp. Dagunderstödet genomsnittliga storlek per huvudperson utgjorde kronor 2.26 och statens andel därav kronor 1.43.

Den kontanta understödsverksamhet, som finansierats med enbart kommunala medel, och som i allmänhet inrymts under fattigvården, har även under 1933 haft större omfattning än den statligt subventionerade understödsverksamheten vad angår antalet understödsutdelande kommuner men

¹ Enligt kommunernas uppgifter; på grund av justeringar vid statsbidragens utanordnande m. m. visade sig siffran senare böra reduceras till 52,909 (se tab. å nästa sida).

betytt mindre, för så vitt hänsyn toges till de hjälptas antal. Högsta antalet kommuner, som utövat understödsverksamhet av någotdera slaget hänförs sig till februari månad, då siffran var 512; 306 av dessa bedrev verksamheten med statsbidrag.

Denna hjälpanordning har kommit mest till användning i mellersta Sverige men däremot förekommit mera sparsamt i Norrlandslänen, vilket givetvis sammanhänger med statsingripandets omfång i denna landsända.

Den kommunala understödsverksamhetens högsta siffror äro att anteckna för februari med 21,385 personer mot samtidigt nära 53,000 statligt understödda personer. Under de följande månaderna hava kommunerna emellertid avsevärt nedskrivit hjälpen så att understödstagarnas antal under sommaren och hösten uppgick till 9- å 10,000 personer.

Understöden ha företrädesvis utgått till grov- och diversearbetare, arbetare inom byggnadsbranschen (speciellt i städerna), metall-, maskin- och trävaruindustrien samt till transportarbetare. Däremot har hjälp av detta slag endast i ringa utsträckning kommit egentliga jordbruks- och skogsarbetare till godo enligt vad såväl februari- som oktoberundersökningen givit vid handen.

Efterföljande tabell meddelar en sammanställning av vissa uppgifter om understödslinjen för tiden 1931—oktober 1933.

Sammanfattande uppgifter rörande understödslinjen åren 1931—1933.

Understödslinjens omfattning 1931—okt. 1933.

M å n a d	Antal understödstagare						Summa understödstagare			Procent av hela antalet rapporterade arbetslösa		
	med statsbidrag			med enbart kommunala medel								
	1931	1932	1933	1931	1932	1933	1931	1932	1933	1931	1932	1933
Jannari	1,383	16,740	43,110	4,498	7,292	20,213	5,881	24,032	63,323	14.6	23.2	33.5
Februari	2,807	21,481	52,909	3,849	8,063	21,385	6,656	29,544	74,294	16.0	27.4	40.8
Mars	3,422	25,003	58,135	4,037	7,047	19,381	7,459	32,050	77,516	17.8	29.2	41.5
April	4,093	26,452	56,791	2,924	5,163	15,622	7,017	31,615	72,413	17.8	28.4	41.0
Maj	4,006	23,476	44,701	1,851	4,948	12,722	5,857	28,424	57,423	17.0	27.3	36.7
Juni	2,772	15,640	37,271	1,394	5,064	10,165	4,166	20,704	47,436	13.4	21.3	32.6
Juli	2,646	15,819	39,105	1,348	4,510	9,493	3,994	20,329	48,598	13.1	21.5	35.0
Augusti	3,239	16,841	37,490	1,365	4,799	9,819	4,604	21,640	47,309	12.9	21.7	32.8
September	3,887	17,192	40,841	1,477	5,159	9,445	5,364	22,351	50,286	13.3	21.0	33.2
Oktober	3,501	22,275	47,198	2,540	5,897	8,746	6,041	28,172	55,944	10.6	22.8	33.9
November	6,083	28,269		3,852	7,688		9,935	35,957		12.9	24.5	
December	11,869	35,475		6,045	10,238		17,914	45,713		20.1	28.4	

Hyreshjälp åt arbetslösa med bidrag av statsmedel infördes såsom en supplerande hjälpform under den föregående stora arbetslöshetskrisen. Den avvecklades emellertid redan 1924, och frågan om dess upptagande blev sedan icke aktuell förrän under innevarande år, då kommissionen ansåg sig böra hos Kungl. Maj:t hemställa om att få för detta ändamål disponera vissa belopp; härtill har sedan anvisats 1,050,000 kronor.

Hyreshjälpsverksamhet.

Behovet av dylik verksamhet har genomgående gjort sig kraftigare gällande i städerna än på landsbygden. 93 kommuner ha hittills i år fått statsbidrag. Antal kommuner, som bedrivit sådan verksamhet i år, fördelar sig på sätt framgår av efterföljande tabell.

	1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet
Städer	37	45	31	34
Landskommuner	22	25	21	23
Summa	59	70	52	57

Hyreshjälpsverksamhet har förekommit i kommuner inom samtliga län utom Kronobergs och Västerbottens län. Sin största omfattning bland städerna har den haft i Malmöhus län (7 städer), Kalmar län (4 städer) och Göteborgs och Bohus län (5 städer) samt bland landskommunerna i Västernorrlands och Gävleborgs län (resp. 10 och 6 kommuner). Enligt de för verksamheten föreskrivna normerna har maximibeloppet i hjälp till varje familjeförsörjare ställts i viss relation till storleken av det inom vederbörande kommun utgående dagunderstödet. I *bilaga 2* meddelas en översikt över hyreshjälpsbeloppens storlek inom ett antal kommuner, som representera olika trakter med olika social struktur, och vilka utövat hyreshjälpsverksamhet under praktiskt taget hela året. Av de 22 kommuner, som upptagits å tablån, ha under årets första kvartal endast 13 tillämpat de medgivna maximibeloppen. Under andra kvartalet steg siffran till 15 för att under det egentliga sommarkvartalet sjunka till 7. Uppenbarligen hava kommunerna reglerat hyresbeloppens storlek med hänsyn till det minskade behov av arbetslöshets-hjälp, som normalt brukar framträda under den varmare årstiden. Att en verklig behovsprövning ägt rum vid bidragens utmätande bestyrkes av de uppgifter, som tabellen inrymmer rörande tillämpade hyresbelopp. Över huvud synas kommunerna hava iakttagit stor återhållsamhet vid tillhandahållandet av hyreshjälp.

Av de statsanslag för ändamålet, som under detta år stått till kommissionens förfogande, hade vid utgången av sistlidne oktober månad utanordnats tillhoppa 525,214 kronor. Denna siffra ger emellertid icke något mått på åtgärdernas verkliga kostnader, alldenstund statsbidragen för fjärde kvartalet 1933 icke bliva utbetalta förrän under loppet av första halvåret 1934.

Då åtgärderna för kursverksamheten och den frivilliga arbetstjänsten under året fått en mycket betydande omfattning och delvis nya principer på området tillämpats, har kommissionen ansett lämpligt att här lämna en mera utförlig redogörelse för denna gren av sin verksamhet.

I fråga om särskilda åtgärder i anledning av ungdomsarbetslösheten beslöt 1933 års riksdag, dels att den med statsbidrag ur arbetslöshetsmedel bedrivna kursverksamheten skulle fortsättas, dels ock att vissa försök med andra åtgärder skulle igångsättas under budgetåret 1933/1934. Av de sistnämnda skulle de, som avsågo den s. k. frivilliga arbetstjänsten, samt friluftskurser för manlig ungdom, stå under ledning av arbetslöshetskommissionen.

I anledning härav utfärdade kommissionen den 13 juli 1933 till arbetslöshetskommittéerna ett cirkulär, vari redogjordes för de olika åtgärderna i anledning av ungdomsarbetslösheten.

Samtidigt beslöt kommissionen att inom sitt kansli organisera en särskild avdelning för handläggande av frågor rörande ungdomsarbetslösheten.

Kursverksamheten och den frivilliga arbetstjänsten.

Vad först angår *kursverksamheten*, har denna bedrivits efter i huvudsak samma linjer som tidigare. Initiativet till igångsättande av dylik verksamhet utgår från arbetslöshetskommittéerna, som ha att till kommissionen ingiva ansökan om statsbidrag. Detta utgår med belopp, motsvarande lärare- och kursledarearvoden. Härtill kommer i mycket betydande utsträckning statsbidrag till dagunderstöd åt kursdeltagare. Redan under föregående budgetår beviljades statsbidrag till kursverksamhet i avsevärt större omfattning än under budgetåret 1931/1932. Under det att sålunda under sistnämnda budgetår till lärare- och kursledarearvoden utgick ett belopp av kronor 256,896:50, var motsvarande belopp för budgetåret 1932/1933 kronor 506,488:45 (se bifogade *bil. 3 a*). Under den hittills förflutna delen av budgetåret 1933/1934 har kursverksamheten haft en ytterligare utvidgad omfattning. Under det att för tiden 1 juli—15 november 1932 till lärare- och kursledarearvoden sammanlagt beviljades kronor 117,572:50, har för motsvarande tid 1933 beviljats 180,845 kronor (bifogade *bil. 3 b*). Bortser man från Stockholms stad, där kursverksamhet under innevarande budgetår kommit till stånd i endast mycket begränsad omfattning, bli de till lärare- och kursledarearvoden beviljade belopp för de nyss angivna perioderna kronor 95,422:50 samt 177,965 kronor. Under tiden 1 juli—15 november 1932 beviljades statsbidrag till (bortsett från Stockholm) 15 städer för 83 kurser och 15 landskommuner för 29 kurser. Under motsvarande tid i år har beviljats statsbidrag till (bortsett från Stockholm) 23 städer för 171 kurser och 22 landskommuner för 38 kurser. Den 31 oktober 1933 var antalet deltagare i kursverksamheten 2,456, varav i städer 2,061 och i landskommuner 395.

Härtill må läggas, att kommissionen i enlighet med riksdagens beslut, då arbetslöshetskommitté ansökt härom, i regel beviljat statsbidrag även för längre tid än tre månader.

Vad undervisningen i kurserna angår, må framhållas följande. Flertalet kommuner, som igångsatt kursverksamhet, sakna resurser för att inrikta denna på verklig yrkesutbildning. I flertalet fall har kursverksamheten därför måst avse sådan undervisning, varav kursdeltagarna kunna ha nytta, vilket yrke de än komma att ägna sig åt. Kurserna ha härvid så gott som undantagslöst fått en praktisk betoning. Vid sidan av undervisning i svenska språket och räkning har i flertalet fall förekommit trä- eller metallslöjd (verkstadsarbete). Så vitt möjligt har dessutom gymnastik ingått i kurserna. Den inriktning, kursverksamheten sålunda fått, sammanhänger givetvis även med, att en verklig yrkesutbildning i regel endast kan förvärfvas genom en längre verksamhet i yrket och att kursverksamheten för arbetslösa i allmänhet måste vara ordnad på kort sikt. En utbildning för ett speciellt yrke skulle ju även förutsätta, att man kunde bedöma, inom vilka yrken det under den närmaste tiden komme att finnas utsikt till anställning. Under nu rådande förhållanden på arbetsmarknaden förefinnes emellertid knappt inom något yrke brist på arbetskraft. I de fall, då ett större antal arbetslösa inom ett visst fack förekommit inom en kommun, ha emellertid kurser anordnats med hänsyn till dessa arbetares speciella behov. Sålunda ha

ordnats kurser för snickeri- och metallarbetare (bland annat kurser i svetsning), för kontorister, för sjömän m. m. Dylika kurser ha givetvis i än högre grad än andra kurser haft till syfte att öka vederbörande deltagares möjligheter att erhålla sysselsättning inom sitt yrke. I dylika fall har kommissionen ofta lämnat dispens från den eljest gällande åldersbegränsningen (16—25 år).

I undantagsfall har man dessutom ansett förhållandena på arbetsmarknaden motivera en verklig utbildning för bestämt yrke. Så har exempelvis varit förhållandet i fråga om utbildning av kvinnliga arbetslösa för husligt arbete. Den ringa omfattningen av den hos arbetslöshetskommittéerna anmälda arbetslösheten bland kvinnor har emellertid gjort, att dylika kurser förekommit endast i ett fåtal fall. Nämnas må vidare en av Luleå arbetslöshetskommitté anordnad kurs för utbildning av mättningsbiträden åt arbetsbefäl vid väg- och schaktningsarbeten, torrlägningsarbeten o. dyl., en av Göteborgs arbetslöshetskommitté anordnad maskinmästarekurs m. m. Till dylika kurser ha uttagits arbetslösa ynglingar, som visat sig härför lämpliga under sitt deltagande i förut av vederbörande arbetslöshetskommitté anordnade kurser i verkstadsarbete m. m.

I fråga om *den frivilliga arbetstjänsten* förordade 1933 års riksdag, att försök skulle under innevarande budgetår verkställas i den omfattning, som med hänsyn till olika på frågan inverkan omständigheter befunnas möjligt och lämpligt, samt i huvudsaklig överensstämmelse med de grundlinjer, som angivits i ett av ungdomsarbetslöshetssakkunniga den 10 maj 1933 avgivet förslag. Enligt detta förutsattes initiativet till anordnande av frivillig arbetstjänst regelmässigt skola utgå från de lokala arbetslöshetsorganen. I detta avseende framhöll riksdagen, att det torde kunna ifrågasättas, huruvida på detta sätt initiativ till frivillig arbetstjänst, särskilt vad anginge mindre lands- och stadskommuner, komme att i önskvärd omfattning tagas. Vidare torde många gånger, åtminstone beträffande de mindre kommunerna, svårigheter yppa sig för de lokala organen att på ett tillfredsställande sätt organisera och leda frivillig arbetstjänst, särskilt då det gällde att ordna läger för arbetslösa från olika orter. Med hänsyn till dessa omständigheter borde enligt riksdagens mening arbetslöshetskommissionen *dels* — vid sidan av arbetslöshetskommittéerna — efter erforderliga undersökningar taga initiativ till anordnande av frivillig arbetstjänst, *dels ock*, om och i den mån så befunnas lämpligt, handhava organisation och ledning därav.

Beträffande *friluftskurser för manlig ungdom* förordade riksdagen anordnandet av försök i viss utsträckning under innevarande budgetår. Deltagandet i dylika kurser skulle emellertid på enahanda sätt som i den frivilliga arbetstjänsten vara frivilligt och kostnaderna borde likaledes bestridas på samma sätt som för denna.

På grund av sistnämnda uttalanden kommer ingen egentlig skillnad att förefinnas mellan dessa friluftskurser och vissa former av frivillig arbetstjänst. I det följande upptagas därför ej friluftskurserna särskilt utan behandlas i samband med den frivilliga arbetstjänsten.

I ovannämnda cirkulär av den 13 juli 1933 meddelade kommissionen anvisningar till arbetslöshetskommittéerna angående den frivilliga arbetstjänst, som kunde anordnas av kommittéerna. Därvid framhölls även, att de åtgärder i förevarande syfte, som arbetslöshetskommittéerna ansågo lämpliga, borde företagas med största möjliga skyndsamhet för att verksamheten måtte kunna komma i gång redan under sommaren 1933. Nämda anvisningar rörande den frivilliga arbetstjänsten ha sedermera intagits i arbetslöshetskommissionens »Råd och anvisningar rörande hjälpverksamhet för arbetslösa».

Det ligger i sakens natur, att den frivilliga arbetstjänsten — även om den kan bedrivas under alla årstider — i främsta rummet lämpar sig för sommartiden. Med hänsyn till att bestämmelser i ämnet icke kunde utfärdas förrän i början av juli månad, och det givetvis måste dröja någon tid, innan de kommunala myndigheterna hunnit fatta beslut om anslag m. m., var det endast ett fåtal kommuner, som under sommaren 1933 själva igångsatte arbetsläger. Sälunda ha sammanlagt endast 6 städer och 6 landskommuner anordnat frivillig arbetstjänst. Inalles ha ordnats 10 kommunala arbetsläger. Av dessa ha fem, vilka planerats för kortare tidsperioder (6 till 9 veckor), numera avslutats. De övriga fem pågå alltså och ha hittills omfattat från 3 till 16 veckor.

Beträffande deltagarantalet i dessa läger föreligga inga definitiva uppgifter, då slutrapporter från kommunerna ännu ej inkommit. Enligt en preliminär beräkning ha sammanlagt c:a 300 arbetselever — varav från städer c:a 230, från landskommuner c:a 70 — under kortare eller längre period deltagit i lägren.

I tre fall har den frivilliga arbetstjänsten varit ordnad så, att samtliga elever bott i sina hem, i ett läger, som varit i gång under sommaren, ha eleverna bott i tält. I övriga fall har förläggning ägt rum i härför lämpliga byggnader.

De utförda arbetena ha bestått av skogsrensningsarbeten, iordningställande av parkområden; iordningställande av badbryggor; rivning, flyttning och påbörjat återuppförande av byggnad, avsedd till vandringshärbärge; anordnande av lek-, idrotts- och badplatser; trädgårdsarbeten; förbättring av kommunal skollovskoloni m. m. Dessutom har i åtskilliga fall förekommit tillverkning av inventarier för förläggningen samt andra snickeriarbeten, lagning av arbets elevernas skodon etc.

I fråga om kostnaderna för frivillig arbetstjänst i kommunal regi föreligga definitiva uppgifter blott från ett par mindre kurser. I det ena fallet var det fråga om frivillig arbetstjänst anordnad av en landskommun. Eleverna bodde i sina hem. Kursen pågick 6 veckor. De totala kostnaderna för stat och kommun uppgingo per elev och dag till kronor 1:65, varav på staten kom kronor 1:55, på landskommunen kronor 0:10. (Vissa kostnader utan angivet belopp betalades av enskilda.) I det andra fallet hade ett gemensamt arbetsläger ordnats av 4 landskommuner. Förläggningen var en folkhögskola, ägd av landsting. Lägre pågick under 6 veckor i september och

oktober, då inga ordinarie kurser funnos vid skolan. De totala kostnaderna per elev och dag utgjorde kronor 3: 39, varav på staten kom kronor 2: 61, på kommunerna kronor 0: 35, på ägaren av arbetsobjektet kronor 0: 43. Anordningarna i dessa fall ha emellertid icke varit av den natur, att några generella slutsatser rörande kostnaderna för kommunala arbetsläger kunna dragas av de här lämnade uppgifterna.

Omedelbart efter det att statsmakternas beslut rörande den frivilliga arbetstjänsten kommit till arbetslöshetskommissionens kännedom, igångsattes åtgärder för att få till stånd arbetsläger i kommissionens egen regi. Då i enlighet med ungdomsarbetslöshetskommisnigas förslag såsom arbetsobjekt närmast skogsrensningensarbeten skulle ifrågakomma, trädde kommissionen i förbindelse med domänstyrelsen för att erhålla anvisning på dylika arbeten. Någon svårighet att erhålla sådana förefanns ej heller. Emellertid måste man ordna så, att man hade tillgång till lämpliga förläggningslokaler (undervisnings- och inkvarteringslokaler) i närheten av arbetsobjekten. I detta avseende voro möjligheterna mera begränsade. Kommissionen överenskom emellertid med domänstyrelsen om upplåtelse å tre statens domäner av byggnader, belägna så att lämpliga skogsarbeten m. m. funnos i närheten. I augusti månad igångsattes på så sätt två arbetsläger i kommissionens regi och i september (sedan vissa nödvändiga reparationer å byggnaden blivit gjorda) ytterligare ett.

Arbetsobjekten vid dessa läger ha i huvudsak utgjorts av enklare skogsarbeten (röjning, gallring, dikning, anläggande av enkla skogsvägar), trädgårdsarbeten och enklare byggnads- och reparationsarbeten för förläggningen. Dessutom har liksom vid de kommunala arbetslägren förekommit tillverkning av inventarier för förläggning m. m., lagning av arbetskläder och arbetsskodon m. m.

Det är givet, att under vintern arbete av här ifrågavarande slag icke kan bedrivas i samma omfattning som under sommaren. Ungdomsarbetslöshetskommisniga föreslogo också, att eleverna skulle under vintern sysselsättas med att förfärdiga redskap och inventarier, tillverka och laga arbetskläder och arbetsskodon åt deltagare i arbetstjänsten, förfärdiga lägerhyddor och inredning för dessa m. m. Delvis har vid de ovannämnda lägren arbetet inriktats härpå. Dessutom har kommissionen igångsatt tvenne nya läger enligt nyssnämnda principer. Det ena har förlagts till en förhyrd byggnad, det andra till en av Gävleborgs läns landsting ägd byggnad, i vilken tidigare ett numera nedlagt småskoleseminarium varit inrymt. I båda fallen har förläggningen valts så, att lämpliga arbetsobjekt finnas i närheten för utearbeten under den varmare årstiden. Kommissionen har dessutom beslutat igångsätta ytterligare ett dylikt läger, förlagt till en numera icke använd militärförläggningsplats.

Härutöver har kommissionen i samarbete med Gävleborgs läns skogsvårdsstyrelse organiserat ett arbetsläger, som fått formen av en skogsvårdskurs på tre månader. Sedan denna kurs avslutats, har en ny dylik igångsats, denna gång avsedd att pågå cirka 2 månader. Vidare ha i samarbete

med Gävleborgs läns hushållningssällskap ordnats tre läger, ett i form av en täckdikningskurs på 4 veckor, två i form av kurser i trädgårdsskötsel, vardera på 5 veckor. Organisationen av dessa läger har varit i huvudsak densamma som vid övriga läger i kommissionens egen regi.

I medeltal ha 4 timmar per dag ägnats åt arbete samt 2 timmar åt undervisning. Denna har främst avsett svenska språket, räkning, svenskt näringsliv, samhällslära, hygien samt ämnen, som stått i förbindelse med de utförda arbetena. Ca 2 timmar om dagen ha ägnats åt gymnastik och ordnad idrott. På sommaren ha eleverna i allmänhet haft tillfälle till bad. I samband därmed har undervisning i simning och livräddning meddelats.

Elever ha turvis under perioder på 4—7 dagar fått deltaga i matlagning, städning, tvätt och andra vid förläggningen förekommande göromål.

Stor vikt har lagts vid att även ordna för elevernas fritidssysselsättning. Sålunda ha förläggningarna försetts med vandringsbibliotek, radio etc.

Uttagningen av elever har vid arbetsläger i kommissionens regi ordnats på så sätt, att kommissionen erbjudit kommuner med omfattande arbetslöshet att besätta ett för varje kommun bestämt antal platser vid arbetsläger. Vederbörande arbetslöshetskommitté har till deltagande i arbetstjänsten hänvisat hos kommittén anmälda hjälpbehövande arbetslösa — i regel i åldern 18—21 år, i några undantagsfall 16—17 år — vilka frivilligt anmält sig här till. Eleverna ha till en början hänvisats för en period av 2 månader. Vid denna periods slut ha de erbjudits kvarstanna under ytterligare högst 2 månader. Cirka hälften ha begagnat sig härav, under det att de övriga önskat sluta, enligt uppgift främst för att i hemorten bevaka möjligheterna att erhålla arbete. En och annan har dessutom avgått tidigare i samband med att han erhållit arbete. Vid avslutande av en kurs ha eleverna erhållit intyg om att de bevistat denna, och kommissionen har i skrivelse till arbetsförmedlingsorganet i elevernas hemort underrättat detta om att eleverna återvända hem samt anmodat arbetsförmedlingen att söka medverka till anskaffande av för eleverna lämpligt arbete. Lägerledarna stå dessutom i regelbunden kontakt med arbetsförmedlingsorganen.

I några enstaka fall ha elever befunnits olämpliga för arbetstjänsten och fått lämna denna. Över huvud taget ha emellertid lägerledarna lämnat dem de bästa vitsord i fråga om uppförande. I åtskilliga fall har man vid lägrets början kunnat konstatera lojhet och liknöjdhet hos eleverna, och arbetslusten har hos många varit så gott som obefintlig. Men lägerledarna ha betonat, att arbetslusten under lägertiden blivit allt större och att t. o. m. verklig arbetsglädje kunnat skönjas hos deltagarna efter ett par månaders vistelse vid lägret, särskilt då det gällt arbeten, där resultatet varit mera påfallande. På grund härav har också intresset för det praktiska arbetet i allmänhet varit större än för den teoretiska undervisningen, fastän man vid denna främst sysslat med sådant, som eleverna kunna få direkt nytta av i det praktiska livet, och fastän undervisningen i största möjliga utsträckning bedrivits individuellt och med hänsyn till varje elevs förutsättningar och behov.

Den personliga ordningen och önskan att hålla snyggt har också blivit större, vilket ej blott märkts i elevernas egna rum utan även i förläggningen i dess helhet.

Antalet deltagare i arbetslägren i kommissionens regi har delvis måst göras beroende av de tillgängliga förläggningslokalernas storlek. I ett par fall har på grund härav deltagarantalet måst sättas så lågt som till 20. Så vitt möjligt har dock försökts att få till stånd läger på 40 à 50 elever. I ett par fall har antalet ökats till 70 à 75.

Till arbetslägren i kommissionens regi ha hittills sammanlagt varit hänvisade 422 arbetselever från 66 kommuner (från 59 landskommuner 375 elever, från 7 städer 47 elever).

Som ledningspersonal ha främst använts skogligt utbildade personer (jägmästare och forstmästare). Vid undervisning i skomakeri och skrädderi m. m. ha yrkesmän anlitats. För den teoretiska undervisningen ha även tagits i anspråk folkskollärare, studenter med någon akademisk utbildning och personer, utexaminerade från socialpolitiska institutet. Så gott som undantagslöst ha anställts personer, som varit arbetslösa i sitt yrke. I något fall har lägerledare innehått annan tjänst men då varit tjänstledig från denna, som då uppehållits med vikarie. För ett läger med 40 à 45 arbetselever har ledningspersonalen i regel bestått av en lägerledare, en biträdande lägerledare samt en husmor. Då utarbetet måst ersättas med olika former av yrkesundervisning, har dock en något större personal blivit behövlig.

Kommun, som hänvisat arbetslös till frivillig arbetstjänst i kommissionens regi, har till kommissionen haft att erlægga regelmässigt fastställd andel i dagunderstöd till arbetslös person. Övriga kostnader ha bestritts av kommissionen.

Definitiva uppgifter om kostnaderna för arbetsläger i kommissionens egen regi kunna givetvis, på grund av den korta tid dessa pågått, ännu icke framläggas. En preliminär beräkning för ett läger, som torde kunna anses representativt för denna form av hjälpverksamhet, visar emellertid en total kostnad per elev och dag av c:a 3 kronor vid en kurs på 4 månader och kronor 3:25 vid en kurs på 2 månader. Antalet arbetselever har i detta fall varit 44.

Väglånefonden.

Den av kommissionen disponerade väglånefondens storlek utgjorde den 1 januari 1933 kronor 2,005,760:01, varav i utestående lån 1,142,791:06 samt såsom reservation för beviljade men ej disponerade lån 332,000 kronor. För utlåning tillgängliga medel uppgingo vid angiven tidpunkt till kronor 530,978:95.

Under året har utlämnats 4 lån å tillsammans 173,000 kronor. Efter avdrag av utestående lån och reserverade belopp utgjorde den per 1 november 1933 för utlåning disponibla summan 671,760:31 kronor.

Sammanfattande tabelluppgifter rörande statens och kommunernas hjälptätgarder under åren 1931—1933.

En sammanfattning av *hela antalet genom statliga eller kommunala åtgärder hjälpta arbetslösa* för vissa månader under åren 1931—1933 meddelas i tabellen å sid. 39.

Vidare lämnas längre här å samma sida uppgifter rörande *det absoluta och relativa antalet hjälpsökande, som erhållit hjälp* genom statens och kommunernas försorg under tiden 1931—oktober 1933. Siffrorna klarlägga, att hjälp-

Totalantalet statligt och kommunalt hjälpta arbetslösa vid vissa tidpunkter 1931—1933.

Tidpunkt	Arbetslinjen (antal anställda)					Understödslinjen (antal understödda)				Summa summorum	
	Statliga reservarbeten	Statskommunalarebeten	Rent kommunalarbeten	Summa	% av hela antalet rapporterade arbetslösa	med statsbidrag	utan statsbidrag	Summa	% av hela antalet rapporterade arbetslösa	hjälpata	% av hela antalet rapporterade arbetslösa
1931:											
Januari	4,983	900	5,486	11,369	28.2	1,383	4,498	5,881	14.6	17,250	42.8
April	6,501	1,361	5,060	12,922	32.8	4,093	2,924	7,017	17.8	19,939	50.6
Juli	6,946	785	4,127	11,858	38.9	2,646	1,348	3,994	13.1	15,852	51.9
Oktober	7,445	1,358	5,459	14,262	25.0	3,501	2,540	6,041	10.6	20,303	35.5
1932:											
Januari	12,099	3,016	11,530	26,645	25.7	16,740	7,292	24,032	23.2	50,677	48.8
April	13,879	4,863	10,384	29,126	26.2	26,452	5,163	31,615	28.4	60,741	54.6
Juli	15,648	5,346	9,692	30,686	32.4	15,819	4,510	20,329	21.5	51,015	53.9
Oktober	16,055	7,418	10,744	34,217	27.7	22,275	5,897	28,172	22.8	62,389	50.5
1933:											
Januari	16,253	8,483	16,785	41,521	21.9	43,110	20,213	63,323	33.5	104,844	55.5
April	18,504	10,476	13,298	42,278	23.9	56,791	15,622	72,413	41.0	114,691	64.9
Juli	23,707	10,998	12,625	47,330	34.1	39,105	9,493	48,598	35.0	95,928	69.1
Oktober	20,676	14,564	11,559	46,799	28.4	47,198	8,746	55,944	33.9	102,743	62.3

verksamheten i år haft större omfattning än under åren 1931 och 1932. Utsträcket jämförelsen längre tillbaka i tiden, visar det sig, att hjälpåtgärderna endast under den förra arbetslöshetskrisens svåraste år — 1922 — voro av ungefär samma storleksordning.

Det absoluta och relativa antalet hjälpsökande arbetslösa 1931—okt. 1933.

	Antal hjälpta arbetslösa			De hjälpta i % av hela antalet rapporterade arbetslösa		
	1931	1932	1933	1931	1932	1933
Januari	17,250	50,677	104,844	42.8	48.8	55.5
Februari	20,733	61,511	119,850	49.8	56.9	65.9
Mars	21,799	62,195	123,431	52.0	56.7	66.1
April	19,939	60,741	114,691	50.6	54.6	64.9
Maj	17,583	57,037	100,831	50.9	54.8	64.5
Juni	16,217	51,130	93,525	52.2	52.5	64.3
Juli	15,852	51,015	95,928	51.9	53.9	69.1
Augusti	16,865	52,817	95,277	47.2	52.9	66.1
September	17,723	54,882	97,275	43.9	51.6	64.2
Oktober	20,303	62,389	102,743	35.6	50.5	62.3
November	28,211	72,334		36.5	49.2	
December	38,215	82,278		43.1	51.1	

Såsom belysande för kommissionens ökade arbetsbörda må nämnas, att medan antalet ingående skrivelser (blanketter och standardformulär av olika slag ej medräknade) för månaderna januari—oktober 1931 uppgick till 33,248 och för samma tid 1932 till 66,364, motsvarande siffra för tiden januari—

Kommissionens arbetsbörda.

oktober 1933 var 106,000. Arbetets ansvällning har medfört en stark utökning av personalbeståndet. Den i kommissionens tjänst anställda förvaltningspersonalens storlek (såväl på det centrala kansliet som vid arbetsplatserna) har sålunda stigit från 256 i oktober 1931 och 530 i oktober 1932 till 845 i oktober 1933, av vilka 681 tillhörde arbetsplatsernas ledningspersonal och 164 voro befattningshavare å kommissionens centrala kansli.

Hjälperksamhetens beräknade kostnader under återstoden av innevarande budgetår.

Med ledning av de direktiv för hjälperksamheten, som meddelas i kungörelsen den 26 juni 1933, samt av vissa antaganden rörande arbetslöshetens sannolika utveckling har kommissionen sökt beräkna den omfattning, som de olika hjälpåtgärderna komma att erhålla under återstoden av nu löpande budgetår ävensom härav härflytande kostnader.

Utgångspunkten för en beräkning av medelsåtgången under resten av innevarande budgetår utgör behållningen av till kommissionens verksamhet stående medel per den 1 juli 1933 eller enligt bokslutet 23,947,457 kronor, vilket belopp innesluter såväl likvida medel som utestående fordringar samt det bokförda värdet av samtliga inventarier (se *bilaga 5*). På kreditsidan äro vidare att anteckna de av 1933 års riksdag för budgetåret 1933/34 beviljade anslag å tillhoppa 60 milj. kronor, som vid budgetårets början voro disponibla för kommissionens verksamhet. Det torde böra anmärkas, att den icke disponerade delen av det belopp å 50 milj. kronor, vilket såsom förstärkningsanslag för kommissionens verksamhet anvisades under föregående budgetår — varav 8 milj. kronor av Kungl. Maj:t i slutet av år 1932 och 42 milj. kronor av 1933 års riksdag — räknats in i den vid detta budgetårs ingång här ovan redovisade behållningen å nära 24 milj. kronor.

På sätt närmare framgår av den å sid. 44 meddelade tablan över det löpande budgetårets totalkostnader, beräknas dessa komma att uppgå till 95,158,629 kronor. Ifråga om de olika huvudposterna i detta belopp må framhållas följande.

Arbetslöshetskommissionens arbetsplatser, förvaltning och revision samt statskommunala reservarbeten.

I tablan nederst å sid. 41 rörande kostnadsberäkningarna för tiden juli 1933—juni 1934 ingår tiden juli—oktober 1933 med kända belopp, under det att omfattningen av kostnaden för tiden november 1933—juni 1934 beräknats på grundval av den förmodade utvecklingen. Kalkylerna stödja sig på siffrorna i tabellen överst å samma sida för det kända resp. approximativt beräknade antalet anställda i statliga och statskommunala reservarbeten, varvid för jämförelses skull de faktiska anställningssiffrorna för senast förflutna budgetår tillfogats (de beräknade siffrorna angivna med särskild markering).

Reservarbetenas omfattning och därmed de anställdas antal ha i nämnda tabell beräknats i huvudsak efter de grunder, som angåvos i kommissionens underdåniga skrivelse den 10 november 1933 angående arbetsstyrkans sannolika storlek under innevarande vinterhalvår. Dock hava siffrorna för vissa månader behövt något ändras på grund av att situationen nu måste bedömas något annorlunda än när — i oktober — de beräkningar uppgjor-

Månad	Antal anställda				Summa anställda	
	i statliga reservarbeten		i statskommunala reservarbeten			
	1933—34	1932—33	1933—34	1932—33	1933—1934	1932—1933
Juli	23,707	15,648	10,998	5,346	34,705	20,994
Augusti	23,683	15,865	11,367	5,232	35,050	21,097
September	22,934	16,254	12,139	6,150	35,073	22,404
Oktober	20,676	16,055	14,564	7,418	35,240	23,473
November	20,000	15,713	15,000	7,975	35,000	23,688
December	21,000	14,590	14,000	8,494	35,000	23,084
Januari	23,500	16,253	12,000	8,483	35,500	24,736
Februari	26,000	17,275	11,000	9,684	37,000	26,959
Mars	26,000	17,933	11,000	10,945	37,000	28,878
April	26,000	18,504	12,000	10,476	38,000	28,980
Maj	27,000	20,541	12,500	10,754	39,500	31,295
Juni	29,000	22,175	13,000	11,852	42,000	34,027

des, som lågo till grund för uppgifterna i nyssnämnda framställning. Med hänsyn till de ovissa faktorer, på vilka beräkningarna vila, torde vissa förskjutningar vara att emotse såväl mellan de olika månaderna som de båda hjälpformerna inbördes.

Beträffande kostnaderna per man och dagsverke, må framhållas, att dagsverkskostnaden vid de statliga reservarbetena räknats något högre än under närmast föregående budgetår i anseende till reservarbetslönens höjning från den 1 juli. Även vid beräkningen av kostnaderna för de statskommunala reservarbetena har kommissionen tagit hänsyn härtill, liksom också till att många kommuner numera åtnjuta högre statsbidrag än tidigare.

Från ovan angivna utgångspunkter har kommissionen beräknat statens kostnader för arbetslinjen sålunda (de beräknade beloppen angivna i avrundade tal med särskild markering, men de faktiska angivna för tiden juli—oktober 1933 med exakta tal):

	A. K:s arbetsplatser, förvaltning och revision Kronor	Statskommunala reservarbeten Kronor	Summa Kronor
1933:			
Juli ...	4,412,835	228,534	4,641,369
Augusti	4,654,285	970,940	5,625,225
September	4,647,162	325,878	4,973,040
Oktober	4,523,578	723,054	5,246,632
November	4,000,000	1,500,000	5,500,000
December	4,200,000	1,400,000	5,600,000
1934:			
Januari	4,700,000	1,200,000	5,900,000
Februari	5,200,000	1,100,000	6,300,000
Mars	5,200,000	1,100,000	6,300,000
April	5,200,000	1,200,000	6,400,000
Maj	5,400,000	1,250,000	6,650,000
Juni	5,800,000	1,300,000	7,100,000
Summa	57 937,860	12,298,406	70,236,266

Statens sammanlagda kostnader för reservarbetslinjen under löpande budgetår (inkl. kostnaderna för den centrala förvaltningen) hava sålunda beräknats till 70,236,266 kronor mot 41,692,501 kronor näst föregående budgetår.

*Kontant
understöds-
verksamhet.*

Understödsverksamheten torde för återstoden av budgetåret få något mindre omfattning än under motsvarande tid år 1933 därest — såsom kommissionen håller för visst — skogsavverkningar komma till stånd i förebådad utsträckning. Då vidare större delen av de allmänna arbeten, till vilka årets riksdag anvisat cirka 100 miljoner kronor, under 1934 års första månader lära sättas i gång, kan detta beräknas medföra en avsevärd reducering av understödsverksamheten.

Den utvidgning av arbetslinjen, som kommissionen har för avsikt att genomföra från och med våren 1934 (se tablån överst å sid. 41) åsyftar även att från denna tidpunkt möjliggöra en nedskärning av understödsverksamheten. Detta kommer jämväl till synes i de siffror, som angivas i tabellen här nedan.

Kommissionen har beräknat kostnaderna för understödsverksamheten per man och dag något högre än tidigare, till följd av att det genomsnittliga statsbidraget per understödstagare och dag undergått avsevärd stegring såsom en följd av att ett betydligt ökat antal kommuner numera med höga procenttal åtnjuta statsbidrag till sådan verksamhet. Beräkningarna rörande understödsverksamheten giva fördenskull det resultat, som tablån här nedan anger. Totalkostnaderna hava beräknats till 19,582,363 kronor mot 17,251,000 kronor föregående budgetår.

	Antal understödda	Kostnader Kronor
1933:		
Juli	39,105	1,137,236
Augusti	37,490	1,929,972
September	40,841	1,125,099
Oktober	47,198	1,183,806
November	50,000	2,187,500
December	60,000	2,625,000
1934:		
Januari	50,000	2,175,000
Februari	45,000	1,968,750
Mars	40,000	1,750,000
April	35,000	1,531,250
Maj	25,000	1,093,750
Juni	20,000	875,000
Summa	—	19,582,363

*Översikt av
arbets- och
understöds-
linjens totala
kostnader och
omfattning.*

I efterföljande tablå har meddelats en sammanställning av beräkningarna för arbets- och understödslinjens tillhopalagda kostnader jämte vissa uppgifter om den statliga hjälpverksamhetens förmodade totala omfattning, vad dessa båda hjälpformer angår, under budgetåret $\frac{1}{7}$ 1933— $\frac{30}{6}$ 1934. Slut-siffran blir 89,818,629 kronor mot 58,943,000 kronor föregående budgetår.

	A. K:s arbets- platser, förvaltning och revision	Stats- kommunala reserv- arbeten	Dag- understöd	Summa	Antal anställda reserv- arbetare ¹	Antal med stats- bidrag under- stödda ²	Summa av staten hjälp
	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor			
1933:							
Juli	4,412,835	228,534	1,137,236	5,778,605	34,705	39,105	73,810
Augusti	4,654,285	970,940	1,929,972	7,555,197	35,050	37,490	72,540
September	4,647,162	325,878	1,125,099	6,098,139	35,073	40,841	75,914
Oktober	4,523,578	723,054	1,183,806	6,430,438	35,240	47,198	82,438
November	4,000,000	1,500,000	2,187,500	7,687,500	35,000	50,000	85,000
December	4,200,000	1,400,000	2,625,000	8,225,000	35,000	60,000	95,000
1934:							
Januari	4,700,000	1,200,000	2,175,000	8,075,000	35,500	50,000	85,500
Februari	5,200,000	1,100,000	1,968,750	8,268,750	37,000	45,000	82,000
Mars	5,200,000	1,100,000	1,750,000	8,050,000	37,000	40,000	77,000
April	5,200,000	1,200,000	1,531,250	7,931,250	38,000	35,000	73,000
Maj	5,400,000	1,250,000	1,093,750	7,743,750	39,500	25,000	64,500
Juni	5,800,000	1,300,000	875,000	7,975,000	42,000	20,000	62,000
Summa	57,937,860	12,298,406	19,582,363	89,818,629	—	—	—

För denna hjälpform, som under vinterhalvåret kan beräknas bli tydligt mera tagen i anspråk än tidigare, torde statens kostnader icke komma att understiga 2 milj. kronor, vilket belopp fördenskull upptagits i kostnadsplanen.

Hyreshjälp.

Under denna rubrik innefattas beräkningar för kursverksamheten och den frivilliga arbetstjänsten. För nästlidna budgetår hade kommissionen beräknat 450,000 kronor för kursverksamheten. Då riksdagen förutsatt, att kursverksamheten skall ytterligare utvidgas och ett stort intresse för denna hjälpform alltjämt förefinnes inom kommunerna, synes det kommissionen riktigast, att totalkostnaderna för kursverksamheten under detta år beräknas till 1 milj. kronor.

Åtgärder mot ungdomsarbetslösheten (kurser och frivillig arbetstjänst).

Hittills vunna erfarenheter av den frivilliga arbetstjänsten medgiva icke någon mera exakt beräkning av de kostnader, som densamma kan komma att medföra för staten. För hela budgetåret synes emellertid ett belopp av 2,000,000 kronor tillräckligt.

Kommissionen har följaktligen i kostnadsplanen upptagit ett belopp av 3,000,000 kronor till lärarelöner m. m. vid kurser samt statsbidrag till anordningar för frivillig arbetstjänst.

Väglånefonden behöver numera icke tagas i anspråk i samma utsträckning som tidigare till följd av de olika åtgärder, genom vilka under de senare åren finansieringen av nya vägföretag underlättas.

Väglånefonden.

På grund härav föreligger enligt kommissionens uppfattning icke heller i år något behov av att ytterligare medel anvisas till förstärkning av fonden, och kommissionen har under sådana förhållanden ej upptagit något belopp för densamma i den efterföljande kostnadsberäkningen.

¹ D. v. s. både i statliga och statskommunala reservarbeten anställda.

² Inkl. kursdeltagare med understöd.

44 Arbetslöshetskommissionens skrivelse ang. medelsbehovet.

Arbetslöshetsutredningen. Då Kungl. Maj:t föreskrivit, att kostnaderna för arbetslöshetsutredningen skola bestridas av de till kommissionens verksamhet stående anslagsmedlen, har kommissionen i kostnadsplanen upptagit ett belopp av 40,000 kronor för ändamålet mot 50,000 kronor för senaste budgetår.

Diverse utgifter. Enligt Kungl. Maj:ts beslut ha av de till kommissionens verksamhet stående anslagsmedlen under den hittills gångna delen av budgetåret tagits i anspråk något över 250,000 kronor för olika slags kostnader såsom arvoden till vissa sakkunniga inom socialdepartementet, vissa tillfälliga utvidgningsanordningar inom folkhögskoleväsendet i anledning av ungdomsarbetslösheten, anslag till utförande av enklare vägar inom Västerbottens län m. m. För det fall att ytterligare belopp komma att anvisas för dylika ändamål även under återstoden av budgetåret, har kommissionen ansett sig böra i omstående tablå upptaga förevarande utgiftspost till 300,000 kronor.

Medelsreserv. Det belopp, som vid senaste budgetårsskifte var bundet såsom rörelsemedel, uppgick till något över 4 milj. kronor. Då detta belopp nu förts inom linjen i inkomstuppställningen, har någon medelsreserv ej ansetts behöva medtagas i kostnadsplanen.

Tablå öfver det löpande budgetårets beräknade total-kostnader. Sammanföras de i det föregående framlagda uppgifterna rörande *innevarande budgetår*, erhålles följande tablå:

	<i>Utgifter:</i>	Kronor
Kommissionens arbetsplatser, centrala förvaltning och revision jämte besvärsnämnden för reservarbetslöner		57,937,860
Statskommunala reservarbeten		12,298,406
Dagunderstöd		19,582,363
Hyreshjälp		2,000,000
Åtgärder mot ungdomsarbetslösheten		3,000,000
Arbetslöshetsutredningen		40,000
Diverse utgifter		300,000
	Summa kronor	95,158,629

	<i>Inkomster:</i>	Kronor
Behållning enligt bokslutet på föregående budgetårs anslag den 1 juli 1933, kassabehållning, utestående fordringar, inventarier samt arbetsplatsernas förskottsmedel		23,947,457
Avgår utestående fordringar och inventarier samt arbetsplatsernas förskottsmedel	4,109,520	19,837,937
Av 1933 års riksdag anvisade anslag		60,000,000
	Summa kronor	79,837,937

Sålunda erfordras 15,320,692 kronor såsom *anslagsförstärkning* för budgetåret 1933/1934 eller i avrundat tal 15,000,000 kronor, vilket belopp — såvitt nu kan bedömas — endast torde behöva tagas i anspråk till bestridande av kostnader för statliga och statskommunala reservarbeten.

Behovet av detta förstärkningsanslag kommer tydligen ej att göra sig gällande förrän mot slutet av löpande budgetår. Vid sådant förhållande synes det kommissionen lämpligast, att frågan om beloppets definitiva bestämmande anstår till längre fram, då hänsyn även kan tagas till de under vintern eventuellt inträffande förändringar på arbetsmarknaden, som till äventyrs kunna påkalla modifikationer i den ena eller andra riktningen i fråga om storleken av den för hjälpverksamhetens upprätthållande erforderliga anslagssumman.

Medelsbehovet för budgetåret 1934/1935.

Med avseende på frågan om medelsbehovet för budgetåret 1 juli 1934—30 juni 1935 får kommissionen anföra följande.

Den ovisshet, som alltjämt präglar det allmänna ekonomiska läget, gör det synnerligen vanskligt att bedöma utsikterna på arbetsmarknaden under nästa budgetår. Läget inom åtskilliga grenar av näringslivet har visserligen tydligt förbättrats, men särskilt de osäkra internationella förhållandena göra det alltjämt ovisst, huruvida man kan räkna med ett allmänt och bestående konjunkturomslag eller allenast en tillfällig förbättring. På grund härav är det också uteslutet att för närvarande kunna närmare fixera storleken av medelsbehovet för nästkommande budgetår.

Försiktigheten synes under sådana förhållanden bjuda, att medelsbehovet beräknas med hänsyn tagen till en fortbestående, avsevärd arbetslöshet samt en hjälpverksamhet av visserligen minskad men dock betydande omfattning. Då kostnaderna för kommissionens verksamhet under nu löpande budgetår, såsom tidigare anförts, beräknas uppgå till cirka 95,000,000 kronor, synes det kommissionen, som om kostnaderna för hjälpverksamheten borde i staten för nästa års budget upptagas till 65,000,000 kronor. Skulle emellertid förhållandena inom näringslivet och på arbetsmarknaden komma att utveckla sig i en gynnsammare riktning än kommissionen har trott sig böra förutsätta, bör självfallet det angivna beloppet undergå en härav betingad lämplig reducering.

En mera preciserad uppgift och beräkning angående medelsbehovet för den genom kommissionen bedrivna hjälpverksamheten för arbetslöshetens lindrande under nästa budgetår torde kommissionen få lämna i samband med senare, definitiv framställning rörande behovet av förstärkningsanslag för innevarande budgetår.

Under återopande av vad här blivit anført, får statens arbetslöshetskommission anmäla, att medelsbehovet för den statliga och statsunderstödda hjälpverksamheten vid oförvållad arbetslöshet för budgetåret 1 juli 1934—30 juni 1935 synes kunna preliminärt uppskattas till 65,000,000 kronor, därav 48,000,000 kronor till statliga och statskommunala reservarbeten och 17,000,000 kronor till kontantunderstödsverksamhet, kurser och frivillig arbetstjänst m. m.

46 **Arbetslöshetskommissionens skrivelse ang. medelsbehovet.**

I behandlingen av detta ärende hava deltagit undertecknad Huss, ordförande, samt ledamöterna Valsinger, Bergman, Carell, Ekblom, Falk och Paues.

Stockholm den 15 december 1933.

Underdånigst:

På Statens Arbetslöshetskommissions vägnar:

GUNNAR HUSS.

— *G. H. Nordström.*

Bilaga 1.

Tablå över reservarbetslönernas fördelning i lönegrupper på olika län, november 1933.

L ä n	Antal kommuner med en reservarbetslön av:														Summa kom- muner
	9: —	8: 50	8: —	7: 50	7: —	6: 50	6: —	5: 50	5: —	4: 50	4: —	3: 50	3: —		
Stockholms stad	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Stockholms län...	—	—	5	—	2	—	4	—	2	15	13	—	—	41	
Uppsala "	—	—	—	—	1	—	1	1	1	4	3	1	—	12	
Södermanlands "	—	—	—	—	—	—	3	2	—	1	24	1	—	31	
Östergötlands "	—	—	—	—	—	2	3	—	6	4	16	4	2	37	
Jönköpings "	—	—	—	—	—	—	4	2	1	3	10	12	—	32	
Kronobergs "	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	21	13	4	42	
Kalmar "	—	—	—	—	—	1	2	—	3	3	24	15	6	54	
Gotlands "	—	—	—	—	—	—	—	1	—	6	—	4	2	13	
Blekinge "	—	—	—	—	—	1	1	—	2	1	26	7	—	38	
Kristianstads "	—	—	—	—	—	—	2	2	2	6	14	7	—	33	
Malmöhus "	—	—	—	—	1	4	—	4	4	8	16	3	1	41	
Hallands "	—	—	—	—	—	1	1	3	—	—	7	1	—	13	
Göteb. o Bohus "	—	—	—	1	—	1	5	1	18	5	7	3	1	42	
Älvsborgs "	—	—	—	—	—	2	2	2	6	5	17	1	3	38	
Skaraborgs "	—	—	—	—	—	—	1	3	3	1	11	9	3	31	
Värmlands "	—	—	—	—	—	1	2	—	4	33	22	4	1	67	
Örebro "	—	—	—	—	1	—	—	—	8	7	11	2	1	30	
Västmanlands "	—	—	—	—	1	—	—	3	1	8	18	7	2	40	
Kopparbergs "	—	—	—	—	—	—	2	7	17	17	4	—	—	47	
Gävleborgs "	—	—	—	—	—	1	2	3	12	15	13	—	—	46	
Västernorrlands "	—	—	—	—	1	1	—	11	15	24	8	—	—	60	
Jämtlands "	—	—	—	1	—	—	—	2	10	20	14	1	—	48	
Västerbottens "	—	—	—	—	—	—	2	2	3	16	3	—	—	26	
Norrbottens "	—	—	1	—	1	1	1	1	1	25	—	—	—	31	
Summa kommuner i respektive löne- grupper	1	—	6	2	8	16	38	51	121	228	302	95	26	894	

Bilaga 2.

Tablå öfver hyreshjälpsbeloppens storlek i vissa kommuner under år 1933.

Kommun	Medgivet maximibelopp per månad och familje- försörjare				Tillämpade hyreshjälpsbelopp per månad och familjeförsörjare											
					Maximum				Minimum				Medeltal			
	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	
Stockholm...	39:—	39:—	39:—	39:—	39:—	39:—	39:—	{ Redov. ej ink. }	3:—	3:—	1:50	{ Redov. ej ink. }	31:85	34:48	32:97	
Sundbyberg	31:—	31:—	33:—	33:—	31:—	25:—	Ejink.	»	10:—	10:—	Ejink.	»	26:42	21:93	Ejink.	
Botkyrka lk.	13:—	13:—	18:—	18:—	13:—	13:—	18:—	»	5:—	5:—	5:—	»	7:61	7:84	10:93	
Norrköping	21:—	21:—	25:50	25:50	20:—	21:—	21:—	»	5:—	3:—	4:—	»	14:34	13:53	13:45	
Kalmar ...	21:—	21:—	—	25:50	20:—	21:—	—	»	2:50	4:—	—	»	12:14	11:55	—	
Oskarshamn	18:—	18:—	23:—	23:—	15:—	15:—	15:—	»	10:—	10:—	10:—	»	13:99	13:79	13:68	
Malmö	24:—	24:—	28:—	28:—	24:—	24:—	28:—	»	3:50	3:—	4:25	»	19:29	19:77	19:90	
Trälleborg...	21:—	21:—	25:50	25:50	21:—	21:—	25:—	»	5:—	5:—	5:—	»	14:65	14:35	13:82	
Ystad	15:—	15:—	20:50	20:50	15:—	15:—	18:—	»	5:—	5:—	8:—	»	12:28	11:91	13:74	
Göteborg ...	27:—	27:—	30:50	30:50	27:—	27:—	30:50	»	2:—	3:—	2:—	»	19:10	18:35	20:22	
Mölnadal	21:—	21:—	25:50	25:50	21:—	21:—	16:—	»	5:—	5:—	3:—	»	13:51	13:80	9:71	
Uddevalla ...	18:—	18:—	23:—	23:—	18:—	18:—	23:—	»	5:50	5:50	5:50	»	14:79	14:30	15:06	
Trollhättan .	18:—	18:—	23:—	23:—	18:—	18:—	23:—	»	7:—	7:—	7:—	»	17:07	17:24	20:—	
Örebro	24:—	24:—	28:—	28:—	24:—	24:—	15:—	»	7:33	7:33	15:—	»	16:01	15:62	15:—	
Västerås ..	24:—	24:—	28:—	28:—	25:—	24:—	18:—	»	5:47	2:75	1:—	»	19:33	19:09	13:73	
Söderhamn .	18:—	18:—	23:—	23:—	18:—	18:—	23:—	»	5:—	7:—	5:—	»	13:44	13:95	14:01	
Sundsvall	—	24:—	28:—	28:—	—	15:—	20:—	»	—	15:—	8:—	»	—	11:87	13:19	
Alnö lk	15:—	15:—	20:50	20:50	10:—	15:—	Ejink.	»	5:—	5:—	Ejink.	»	6:28	5:38	Ejink.	
Sköns lk.	15:—	15:—	20:50	20:50	15:—	15:—	»	»	6:67	5:—	»	»	11:23	10:24	»	
Gällivare lk.	—	21:—	25:50	25:50	—	15:—	15:—	»	—	5:—	5:—	»	—	10:38	10:01	
Tuna lk	15:—	15:—	20:50	20:50	13:50	13:50	11:11	»	2:66	2:66	2:66	»	8:45	8:10	7:75	
Jukkasjärvi lk.	31:—	31:—	33:—	33:—	30:—	30:—	30:—	»	10:—	10:—	10:—	»	20:49	19:77	19:95	

Bil. 3 a.

Uppgifter om kursverksamheten ^{1/7} 1932—^{30/6} 1933.

L ä n	Antal kurser			Antal kommuner			Beviljat belopp kronor		
	I städer	I landskommuner	S:a	Städer	Landskommuner	S:a	Städer	Landskommuner	S:a
Stockholms stad	89	—	89	1	—	1	88,372	75	88,372
Stockholms län	4	7	11	2	3	5	6,351	5,100	11,451
Uppsala	1	3	4	1	3	4	1,238	1,896	3,134
Södermanlands	1	1	2	1	1	2	200	175	375
Östergötlands	10	5	15	1	1	2	4,875	1,675	6,550
Jönköpings	4	—	4	2	—	2	2,110	—	2,110
Kronobergs	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalmar	6	1	7	2	1	3	9,243	565	9,808
Gotlands	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blekinge	—	2	2	—	1	1	—	1,060	1,060
Kristianstads	1	—	1	1	—	1	1,020	—	1,020
Malmöhus	52	8	60	5	4	9	31,858	4,845	36,703
Hallands	7	—	7	2	—	2	3,140	—	3,140
Göteborgs och Bohus	171	4	175	3	1	4	177,067	3,472	180,539
Älvsborgs	6	2	8	3	2	5	6,466	625	7,091
Skaraborgs	9	2	11	4	2	6	5,719	780	6,499
Värmlands	6	8	14	2	3	5	6,011	1,846	7,857
Örebro	9	15	24	1	7	8	8,526	8,060	16,586
Västmanlands	8	7	15	3	3	6	7,360	4,732	12,092
Kopparbergs	1	14	15	1	9	10	504	11,052	11,556
Gävleborgs	4	12	16	1	7	8	1,680	9,095	10,775
Västernorrlands	1	26	27	1	11	12	766	19,954	20,720
Jämtlands	3	17	20	1	14	15	1,488	8,742	10,230
Västerbottens	1	13	14	1	5	6	6,584	1,310	7,894
Norrbottnens	18	64	82	2	19	21	16,594	34,289	50,883
Summa	412	211	623	41	97	138	387,173	25,119,275	20,506,448

Bil. 3 b.

Uppgifter om kursverksamheten ^{1/7}—^{15/11} 1933.

Stockholms stad	2	—	2	1	—	1	2,880	—	2,880
Stockholms län	2	2	4	1	1	2	1,720	690	2,410
Uppsala	—	4	4	—	2	2	—	3,344	3,344
Södermanlands	1	—	1	1	—	1	1,080	—	1,080
Östergötlands	5	—	5	1	—	1	3,480	—	3,480
Jönköpings	2	—	2	1	—	1	580	—	580
Kronobergs	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalmar	2	—	2	1	—	1	3,402	—	3,402
Gotlands	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blekinge	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kristianstads	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Malmöhus	35	—	35	6	—	6	36,758	—	36,758
Hallands	1	—	1	1	—	1	808	—	808
Göteborgs och Bohus	99	2	101	2	1	3	81,587	1,780	83,367
Älvsborgs	1	1	2	1	1	2	1,582	765	2,347
Skaraborgs	5	1	6	3	1	4	4,956	570	5,526
Värmlands	1	—	1	1	—	1	756	—	756
Örebro	6	2	8	1	2	3	4,050	1,025	5,075
Västmanlands	3	2	5	1	1	2	5,355	840	6,195
Kopparbergs	—	8	8	—	5	5	—	4,715	4,715
Gävleborgs	—	7	7	—	4	4	—	4,989	4,989
Västernorrlands	—	4	4	—	2	2	—	2,955	2,955
Jämtlands	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Västerbottens	—	1	1	—	1	1	—	1,296	1,296
Norrbottnens	8	4	12	2	1	3	4,210	4,672	8,882
Summa	173	38	211	24	22	46	153,204	27,641	180,845

Bil. 4.

Tablå över reservarbetenas kostnader per effektiv arbetsdag och över de olika delkostnaderna i procent av arbetenas bruttokostnader.

	1931—1932		1932—1933	
	Per arbets- dag	%	Per arbets- dag	%
<i>Central förvaltning:</i>				
Avlöningar och arvoden	0: 11	1.5	0: 10	1.4
Kontorsomkostnader	0: 08	1.1	0: 06	0.9
Resor, vilka ej kunna fördelas	0: 01	0.1	0: 01	0.1
Diverse kostnader	0: 01	0.2	0: 01	0.1
Summa centrala kostnader	0: 21	2.9	0: 18	2.5
Stakningskostnader för nya arbeten	—	—	—	—
<i>Arbetsplatsernas kostnader:</i>				
Arbetslöner, effektiva	4: 26	58.6	4: 08	56.8
" ineffektiva	0: 05	0.7	0: 04	0.5
" specialarbetare	0: 28	3.8	0: 30	4.2
Summa löner	4: 59	63.1	4: 42	61.5
Proviantkostnader	—	—	—	—
Ortstillägg	0: 12	1.7	0: 06	0.9
Olycksfall	0: 15	2.0	0: 14	1.9
Arbetarnas resor	0: 08	1.1	0: 04	0.6
Förlägningskostnader	0: 42	5.8	0: 30	4.2
Summa övriga utgifter för arbetarna	0: 77	10.6	0: 54	7.6
Summa löner och övriga utgifter för arbetarna	5: 36	73.7	4: 96	69.1
<i>Ledningskostnader:</i>				
Avlöningar (netto) ¹	0: 27	3.7	0: 31	4.3
Resor	0: 05	0.7	0: 06	0.8
Förmans- och lagbaspengar	0: 10	1.4	0: 09	1.3
Arbetsplatsernas ledningskostnader	0: 42	5.8	0: 46	6.4
<i>Materialkostnader m. m.:</i>				
Materialier	0: 84	11.5	0: 91	12.7
Transportkostnader	0: 40	5.6	0: 63	8.7
Skadeersättningar	0: 01	0.1	0: 01	0.1
Kontorsomkostnader	0: 02	0.3	0: 03	0.4
Diverse kostnader	—	—	0: 01	0.1
Stakningskostnader och kontrollarvoden	0: 01	0.1	—	—
Arbetsplatsernas kostnadssumma	7: 06	97.1	7: 01	97.5
Summa centralförvaltning och arbetsplatser	7: 27	100.0	7: 19	100.0
Ersättningar för utfört arbete och ortstillägg	0: 38	5.2	0: 53	7.3
Nettokostnad	6: 89	94.8	6: 66	92.7
¹ d. v. s. efter avdrag av arbetsgivarnes bidrag som uppgått till	0: 04	0.5	0: 02	0.3

Översikt över arbetslöshetskommissionens ekonomiska ställning den 30 juni 1933, upprättad i anslutning till kommissionens bokslut.

Tillgångar:

1) I statskontoret innesående belopp:			
a) Återstående å föregående budget- års anslag den 1/7 1932	1,814,250: 57		
b) Reservationsanslag för budgetåret 1932/1933	25,000,000: —		
c) Från extra förslagsanslaget till oförutsedda utgifter	8,000,000: —		
d) Å tilläggsstat anvisat förstärknings- anslag	42,000,000: —		
	76,814,250: 57		
Härav är utbetalt under juli 1932 — juni 1933	52,674,451: 17	24,139,799: 40	
2) Kassa- och bankbehållningar	4,038: 56		
Förskottsmedel hos arbetsplatserna	806,085: 06	810,123: 62	
3) Till betalning förfallna fordringar:			
a) Hos kommuner, vägstyrelser m. fl. för utförda arbeten	755,746: 59		
b) Hos domänstyrelsen för avlöningar m. m.	13,314: —		
Hos kommuner för ortstillägg	65,118: 72		
" diverse personer	66,980: 61	901,159: 92	
4) Inventarier:			
Arbetsmaskiner, arbetsredskap, förläggningssin- ventarier och lagerkonto		2,402,276: 01	

Summa kronor 28,253,358: 95

Skulder:

1) För vissa ändamål reserverade belopp:			
a) Av 1924 års riksdag anvisat färdigställnings- anslag		3,100,000: —	
varav utbetalats för:			
f. d. Södra Sveriges statsarbeten	709,474: 26		
f. d. Norrlands statsarbeten	1,669,060: 06		
samt överförts till disponibla medel	668,027: 10	3,046,561: 42	
		53,438: 58	
b) Väglånefonden enligt Kungl. brev 2/6 1921, 10/6 1931 och 12/2 1932...	2,000,000: —		
Upplupna räntor	33,284: 72		
	2,033,284: 72		
varav utestående lån utgör	1,049,291: 06	983,993: 66	
c) Diverse myndigheter:			
Länsstyrelsen i Västerbottens län enligt Kungl. brev 22/7, 21/10, 16/12 1932, 10/6 1933, rest	43,155: —		
Skogsvårdsstyrelsen i Uppsala län enligt Kungl. brev 3/6 1932, rest	39,000: —		
Domänstyrelsen enligt Kungl. brev 27/1 1933, rest	127,500: —		
Länsstyrelsen i Västernorrlands län enligt Kungl. brev 3/6 1933, rest	42,167: —		
Länsstyrelsen i Värmlands län enligt Kungl. brev 10/6 1933	7,600: —		
Länsstyrelsen i Norrbottens län enligt Kungl. brev 12/4 1933, rest	11,000: —		
Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för steninköpskommittén, enligt Kungl. brev 7/4 1933, rest	434,041: 95		
A.-B. Kreditkassan av år 1922, enligt Kungl. brev 20/6, 20/6 1933	1,200,000: —		
Länsstyrelsen i Göteborgs och Bo- hus län enligt Kungl. brev 9/6 1933	50,000: —	1,954,463: 95	
2) Skulder som avse budgetåret 1932/1933:			
a) Förskottsmedel hos arbetsplatser, förskotterade av uppdragsgivare m. fl.	143,569: 11		
b) Skuld till leverantörer	1,027,306: 10		
c) " " Domänstyrelsen	143,130: 49		
3) Till disposition för verksamheten står:			
a) av medel hos Statskontoret	21,147,903: 21		
b) " " " Kommissionen	2,799 553: 85	23,947,457: 06	

Summa kronor 28,253,358: 95

Bilaga 4.

Utgifter för kapitalökning.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1934.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Departementschefen, statsrådet Leo anmäler frågan om de **anslag till utgifter för kapitalökning**, som ansetts böra för de under departementet lydande affärsdrivande verken och utlåningsfonderna samt under rubriken »Fonden för förslag till statsverket» äskas av 1934 års riksdag. Departementschefen anför därvid:

Vid framläggande av förslag rörande anslag till de affärsdrivande verken för nästkommande budgetår har jag i allt väsentligt kunnat biträda verksstyrelsernas äskanden. Därutöver föreslår jag i samförstånd med verkscheferna anvisande av ytterligare vissa belopp. Summan av de anslag, som under rubriken »Statens affärsverksamhet» enligt mitt förslag skulle äskas av riksdagen, uppgår till 69,900,000 kronor, vari ingå 39,550,000 kronor för järnvägs elektrifieringar. Av påräkneliga besparingar å anslaget för innevarande budgetår till Malmölinjernas elektrifiering föreslås ett belopp av 4,300,000 kronor skola användas till viss ytterligare elektrifiering av statsbanelinjer. Förstnämnda belopp fördelar sig på de olika verken på sätt framgår av efterföljande tabell. I denna tabell hava för jämförelses skull medtagits de belopp, som beviljats för ändamålet å riksstaten för nu löpande budgetår. Till vinnande av överskådlighet hava vid sidan av övriga anslag upptagits de till elektrifieringsföretag vid statsbanorna avsedda anslagen. Uppmärksammas bör, att i summan av anslag till statens järnvägar för innevarande budgetår ingår ett belopp av 13,700,000 kronor till förvärvande av Uppsala—Gävle järnväg m. m.

Utgifter för kapitalökning: bil. 4.

	Riksstat budgetåret 1933/1934	Budgetåret 1934/1935
	Kronor	Kronor
Postverket	900,000	1,155,000
Telegrafverket	13,700,000	13,325,000
Statens järnvägar	21,605,000	9,870,000
Statens vattenfallsverk	<u>7,625,000</u>	<u>6,000,000</u>
Elektrifiering av Malmölinjerna .	9,000,000	—
» » Ängelinjerna .	19,000,000	13,400,000
» » Väst kustbanan .	11,000,000	11,150,000
Fortsatt elektrif. av statsbanorna	—	15,000,000
Summa	82,830,000	69,900,000
Härav att utgå av lånemedel	78,830,000	65,900,000
av andra statsinkomster	4,000,000	4,000,000

Som avsättning till luftfartslånefonden skulle under rubriken »Statens utlåningsfonder» äskas 500,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Under rubriken »Fonden för förlag till statsverket» kommer jag slutligen att föreslå anslag till ett sammanlagt belopp av 25,430,500 kronor, att utgå av lånemedel; för löpande budgetår hava under denna rubrik för kommunikationsdepartementets verksamhetsområde avseende ändamål upptagits anslag till sammanlagt 16,234,000 kronor.

Statens affärsverksamhet.

Postverket.

I skrivelse den 31 augusti 1933 har generalpoststyrelsen avgivit förslag i fråga om anslag till utgifter för kapitalökning beträffande postverket för budgetåret 1934/1935. Styrelsen har därvid till en början hemställt om anslag för

1. Inköp av inventarier för postverkets behov.

[1.] För inköp av inventarier hava för budgetåren 1930—1934 anvisats respektive 800,000, 900,000, 800,000 och 500,000 kronor. Vid sistnämnda anslagssummas bestämmande räknades med förefintligheten av reservationer å anslaget till sammanlagt belopp av 200,000 kronor.

Beträffande budgetåret 1934/1935 har *generalpoststyrelsen* hemställt om ett anslag för inventarieanskaffningar av 300,000 kronor. Styrelsen har till stöd för sitt förslag till en början anfört bland annat följande:

I tidigare skrivelser med förslag till inventarieanslag har generalpoststyrelsen uppskattat utgifterna för postverkets normala anskaffning av inventarier för utökningsändamål till ett belopp av omkring 800,000 kronor per budgetår. Erfarenheten har dock numera givit vid handen, att denna anskaffning under nu rådande förhållanden torde kunna beräknas draga en årlig kostnad av allenast 550,000 å 600,000 kronor. En bidragande orsak till minskningen av utgifterna för ifrågavarande ändamål har varit, att beräknade anskaffningar av vissa mekaniska hjälpmedel m. m., vilka icke tillverkas inom landet, på grund av den svenska kronans ringa köpkraft ävensom andra omständigheter icke kunnat komma till stånd. I samma riktning hava även verkat strävandena att i möjligaste mån begränsa inköpen av utländska varor.

Till följd av den sålunda minskade anskaffningen torde enligt gjorda beräkningar till budgetåret 1934/1935 kunna såsom besparing överföras ett odisponerat kapital av omkring 300,000 kronor.

Enligt nu verkställda, detaljerade utredningar rörande inventarieanskaffningen under sistnämnda budgetår synes ett belopp av 610,000 kronor bliva erforderligt.

Generalpoststyrelsen har härefter lämnat en redogörelse i allmänna drag för den avsedda användningen av de medel, som beräknats erforderliga för budgetåret 1934/1935. Av denna redogörelse, beträffande vilken jag hänvisar till handlingarna i ärendet, framgår, att för olika inventariegrupper beräknats de belopp, som angivas i följande sammanställning:

	Kronor
Centralupphandling	185,000
Tillverkning av inventarier å postverkets verkstad	115,000
Maskinuppsättningen vid postverkets verkstad, garage, frimärks-tryckeri, blankettryckeri och bokbinderi	60,000
Inventarier för postgirokontoret i Stockholm samt postgiroavdelningarna i Göteborg, Malmö och Boden	50,000
Inventarier för distrikts- och lokalförvaltningarna	70,000
Automobildiligenser, snöplogar och biljettmaskiner	75,000
Andra motorfordon än automobildiligenser	55,000.

De sålunda för olika ändamål angivna beloppen uppgå sammanräknade till 610,000 kronor, vilken summa generalpoststyrelsen emellertid anser kunna avrundas nedåt till 600,000 kronor.

Enär, som förut nämnts, en besparing å tidigare beviljade inventarieanslag av omkring 300,000 kronor förutsattes vara tillfinnandes vid budgetårets ingång, har generalpoststyrelsen hemställt, att för inköp av inventarier för postverkets behov för budgetåret 1934/1935 måtte anvisas ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Vad beträffar den av postverket bedrivna *trafiken med automobilomnibussar, avsedda för personbefordran och postforsling (postdiligenser)*, har generalpoststyrelsen i särskild skrivelse den 12 september 1933 lämnat föreskriven redogörelse för den sedan den 1 september 1932 bedrivna postdiligenstrafiken m. m. Ifrågavarande skrivelse, vid vilken är fogad en förteckning å de trafikerade linjerna, innehåller i huvudsak följande:

Diligenserna hade under driftåret 1932/1933 framförts i trafik sammanlagt 3,218,773 kilometer, därvid släpvagn medförts 1,958,215 kilometer. Härtill komme 55,349 kilometer extra snöplogningsturer å de linjer, där postverket ombesörjt vinterväghållning.

Linjernas sammanlagda längd, som vid utgången av augusti 1932 utgjort 3,106.5 kilometer, uppginge för närvarande till 3,648.5 kilometer. Sammanlagda längden av under driftåret nyinrättade och utsträckta linjer utgjorde alltså 542 kilometer.

Beträffande det ekonomiska resultatet av postdiligenstrafiken hänvisades till bifogade tabeller, av vilka framginge, att under driftåret 1932/1933 på samtliga linjer utgifterna — däri inberäknat jämväl kostnader för automobilernas underhåll och reparation, ränta och amortering å i fordonen nedlagt kapital, beräknad administrationskostnad, extra postföring, snöplogning, ävensom försäkrings- m. fl. avgifter — uppgått till 1,260,673 kronor samt inkomsterna av passageraravgifter till 610,916 kronor, av godsavgifter till 52,432 kronor och av ersättning för snöplogning till 73,116 kronor.

Inkomsten i medeltal per kilometer av passagerare och godstrafik hade sjunkit från 22.98 öre under driftåret 1931/1932 till 22.49 öre under driftåret 1932/1933. Omkostnaderna för driftåret 1932/1933 hade — trots att under året automobilskatten höjts, skatt å släpvagnar tillkommit samt prisstegring å bensin inträtt — kunnat nedbringas till 38.49 öre per kilometer mot 38.91 öre per kilometer under driftåret 1931/1932.

Kostnaden för postföringen med diligenserna hade stigit i medeltal per diligenskilometer från 15.93 öre till 16 öre.

Driftåret 1932/1933 hade i än högre grad än närmast föregående driftår

kännetecknats av svår ekonomisk depression, vilket, i likhet med föregående år, men i något högre grad, givetvis återverkat på resandetrafiken.

Med hänsyn till de anförda omständigheterna finge det ekonomiska resultatet av diligenstrafiken under driftåret 1932/1933 anses tillfredsställande. Den kostnad, som postföringen med diligenserna dragit, torde i stort sett icke kunna anses oskäligen betraktande av att genom diligenstrafiken såväl postal som annan samfärdsel avsevärt förbättrades inom de avlägsna landsändar, där diligenserna huvudsakligen framginge. En förbättring av driftresultatet hade för övrigt under de sista månaderna gjort sig märkbar, till största delen beroende på ökad turisttrafik. Särskilt hade de från och med sommaren 1932 i samarbete med statens järnvägar m. fl. företag anordnade billiga rundresorna år 1933 tillfört diligensrörelsen ej obetydliga merinkomster.

För år 1934 syntes icke någon större utökning av diligenstrafiken böra ifrågakomma. Nyanskaffning av materiel erfordrades endast i jämförelsevis obetydlig omfattning.

Generalpoststyrelsens utredning synes visa, att styrelsen under skäligt hänsynstagande till kravet på ett rationellt handhavande av poströrelsen sökt i möjligaste mån begränsa sina anslagskrav för inventarieändamål. Jag anser mig därför böra biträda styrelsens förslag om anslagets bestämmande till 300,000 kronor. Vid bifall härtill skulle med inräknande av behållning å tidigare anslag sammanlagt omkring 600,000 kronor komma att under nästa budgetår stå till förfogande för ändamålet. Vad generalpoststyrelsen anført och meddelat beträffande den av styrelsen anordnade postdiligenstrafiken har icke givit mig anledning till särskilt uttalande.

Departements-
chefen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *inköp av inventarier för postverkets behov* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 300,000.

2. Till- och ombyggnad av posthuset i Linköping.

[2.] I skrivelse den 7 juni 1933, nr 268, anmälde riksdagen, att riksdagen med bifall till en i ämnet väckt motion (II: 161) till påbörjande av en till- och ombyggnad av posthuset i Linköping för en beräknad kostnad av 657,000 kronor för budgetåret 1933/1934 under utgifter för kapitalökning, statens affärsverksamhet, anvisat ett reservationsanslag av 200,000 kronor att utgå av lånemedel.

Ifrågavarande tillbyggnad är avsedd att uppföras å en för ändamålet år 1929 förvärvat tomt. Av kostnaderna för byggnadsföretaget, 657,000 kronor, belöpa 92,000 kronor på ändringsarbeten inom den äldre fastigheten och 565,000 kronor på tillbyggnaden jämte garagebyggnad.

Genom beslut den 26 juni 1933 bemyndigade Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att i samarbete med generalpoststyrelsen låta i huvudsaklig överensstämmelse med av professor E. Lallerstedt i augusti 1931 upprättade ritningar utföra omförmälda till- och ombyggnad, med rätt för byggnadsstyrelsen att i samråd med generalpoststyrelsen vidtaga de smärre ändringar i rit-

ningarna, som kunde visa sig behövliga och icke ökade kostnaderna. Tillika ställde Kungl. Maj:t det beviljade anslaget å 200,000 kronor till generalpoststyrelsens förfogande, varvid emellertid i anslutning till av riksdagen godkänt uttalande av särskilda utskottet (utlåtande nr 5, sid. 7) föreskrevs, att byggnadsarbetet icke finge igångsättas förrän enighet vunnits mellan parterna i den pågående konflikten inom byggnadsfacket.

I skrivelse den 31 augusti 1933 har *generalpoststyrelsen* hemställt, att till ifrågavarande byggnadsföretag måtte för budgetåret 1934/1935 såsom reservationsanslag anvisas återstoden, 457,000 kronor, av det enligt den till grund för riksdagens beslut liggande kostnadsberäkningen erforderliga beloppet. Generalpoststyrelsen har därvid framhållit att, därest ändrade förhållanden ifråga om arbetslöner och pris å byggnadsmaterial framdeles skulle giva anledning därtill, styrelsen icke skulle underlåta att efter verkställd utredning komma med ny kostnadsberäkning.

Departement-
chefen.

Från byggnadsstyrelsen har på förfrågan meddelats mig, att oaktat den förskjutning av tidpunkten för ifrågavarande arbetens igångsättande, som byggnadskonflikten kan föranleda, återstoden av de för arbetena erforderliga medlen beräknas bliva behöflig under nästkommande budgetår.

Såsom i det föregående nämnts belöpa av kostnaderna för arbetsföretaget 92,000 kronor på ändringsarbeten inom den äldre, postverket tillhöriga fastigheten. Genom sistnämnda arbeten avses icke att åstadkomma nya utrymmen utan endast att genom ändrade dispositioner ernå en lämplig planläggning av de sammanslagna fastigheterna. Då det alltså här gäller ersättningsarbeten, synes detta belopp böra bestridas av postverkets förnyelsefond. Enligt vad jag inhämtat, är från generalpoststyrelsens sida intet att däremot erinra. Såsom kapitalökningsanslag skulle alltså erfordras (457,000—92,000) 365,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för till- och ombyggnad av posthuset i Linköping för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 365,000.

3. Inköp av fastighet i Visby.

[3.] I skrivelse den 12 december 1933 har *generalpoststyrelsen* hemställt, att till inköp för postverkets räkning av fastighet i Visby måtte för budgetåret 1934/1935 anvisas ett reservationsanslag till belopp, som styrelsen ville senare angiva och som preliminärt kunde beräknas till högst 300,000 kronor.

Av generalpoststyrelsens skrivelse framgår, att man avsåge bereda en för postkontoret i Visby erforderlig lokalutvidgning på det sätt, att postverket övertog riksbankens fastighet i Visby, i vilken fastighet postkontoret samt telegraf- och telefonstationerna redan nu äro inrymda. För riksbankens räkning skulle en nybyggnad uppföras. Frågan befinner sig ännu under utredning. I avvaktan på utredningens slutförande torde medel till det av general-

poststyrelsen föreslagna beloppet, 300,000 kronor, böra för ändamålet beräknas i riksstatsförslaget för budgetåret 1934/1935.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, till *inköp av fastighet i Visby* för budgetåret 1934/1935 beräkna ett reservationsanslag av

kronor 300,000.

4. Förvärvande av mark till landningsfält för flygplan.

[4.] I statsverkspropositionen till 1932 års riksdag (sjätte huvudtiteln, sid. 115—118) framhölls, att möjlighet borde beredas att med äganderätt eller ständig besittningsrätt förvärva erforderliga områden för de hjälplandningsfält å luftfartslederna Stockholm—Malmö och Malmö—Göteborg—norska gränsen, som vore avsedda att anordnas på enskild mark. Då landningsfälten till en början huvudsakligen komme att användas för nattpostflygning, ansågs det befogat att kostnaderna för ifrågavarande ändamål bestredes på samma sätt som anskaffningen av andra mera kapitalkrävande anläggningar för postverkets drift, alltså genom kapitalökningsanslag att täckas av lånemedel.

I enlighet härmed har riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, såsom reservationsanslag beviljat för budgetåret 1932/1933 100,000 kronor och för budgetåret 1933/1934 150,000 kronor att utgå av lånemedel. Av dessa medel har Kungl. Maj:t anvisat omkring 27,500 kronor för inköp av vissa i hjälplandningsfältet vid Fagerhult ingående egendomar.

I skrivelse den 2 oktober 1933 har *luftfartsmyndigheten* gjort framställning om ytterligare medelsanvisning för ifrågavarande ändamål samt därvid tillika uttalat sig angående åtgärder och kostnader för säkerställande av inflygningen till flygplatser och hjälplandningsfält.

I skrivelsen har anförts följande:

Därest skäligt pris kan erhållas, torde före innevarande budgetårs utgång komma att ytterligare inköpas mark för hjälplandningsfälten vid Vängsö, Visingsö och Exen samt möjligen för ytterligare ett hjälplandningsfält, vars förläggning ännu icke är fullt bestämd. Den i dessa fält ingående marken har beräknats till ett sammanlagt värde av omkring 200,000 kronor. Kostnaden för de ytterligare markköp, som behöva göras för de beslutade luftfartslederna Stockholm—Malmö samt Malmö—Göteborg—norska gränsen, är beroende på valet av platserna för en del hjälplandningsfält och kan därför icke för närvarande angivas. Den torde emellertid icke komma att överstiga 250,000 kronor. Utöver de medel, som komma att återstå vid innevarande budgetårs utgång, beräknas för nästa budgetår behövas omkring 100,000 kronor. I denna summa har luftfartsmyndigheten även inräknat kostnaden för anskaffande av vissa servitut till förebyggande av att i närheten av hjälplandningsfält uppföras byggnader m. m., som kunna hindra inflygning till hjälplandningsfälten.

För att start och landning skola kunna med erforderlig säkerhet äga rum å en flygplats eller ett hjälplandningsfält, fordras att åtminstone i vissa flygriktningar på ett avstånd av intill 3,000 meter från flygplatsens gräns icke

förekomma uppskjutande föremål, som förhindra flygplanens stigning från rullningsbanornas slut i ett förhållande av 1:15.

I flera främmande länder är genom särskilda lagar sört för att för flygning hinderliga föremål icke få finnas i närheten av flygplatser. Vederbörande regering kan utfärda föreskrift, varigenom stadgas, att å vissa intill en flygplats belägna egendomar icke få uppföras byggnader eller andra anordningar över en bestämd höjd. Sedan sådana föreskrifter kommit till stånd, fastställas den ersättning, som tillkommer markägarna för inskränkning i förfoganderätten över deras fastigheter.

I Sverige torde någon speciallagstiftning icke erfordras för ifrågavarande ändamål, utan man torde kunna begagna sig av bestämmelserna om servitut. Till förmån för den eller de fastigheter, på vilka ett hjälplandningsfält är beläget, kan å flygplatsen angränsande egendomar läggas servitut innebärande att byggnader eller andra anordningar icke få uppföras över en viss höjd. På samma sätt lär kunna förebyggas, att träd över en viss storlek förekomma. Till säkerhet för sådant servitut bör inteckning meddelas i den tjänande fastigheten. Därest frivillig överenskommelse ej kan träffas, finnes enligt expropriationslagen möjlighet att tvångsvis förvärva servitut av ifrågavarande slag. Gränsar ett hjälplandningsfält till stadsplanlagt område, lär i de flesta fall erforderlig trygghet för in- och utflygning kunna vinnas genom stadsplanebestämmelser; det torde böra ankomma på vederbörande samhälle att gå i författning om fastställande av sådana bestämmelser. Även å icke stadsplanlagt område i stad eller stadsliknande samhälle samt å platser på landsbygden, där tätare bebyggelse finnes eller är att förvänta, lär stundom trygghet uti ifrågavarande hänseende kunna vinnas genom föreskrifter i sammanhang med fastställelse av stomplan (10 § stadsplanlagen), utomplansbestämmelser (11 och 66 §§) samt byggnadsplansbestämmelser (61 §).

Funnes icke möjlighet att genom servitutsinteckningar eller expropriation av servitut eller genom användande av bestämmelser i stadsplanlagen trygga inflygningen till ett hjälplandningsfält, och vill man ej tillgripa en speciallagstiftning efter utländskt mönster, måste man för att säkerställa inflygningen inköpa vissa intill hjälplandningsfältet belägna fastigheter. Då dylika inköp onödiggöras genom förvärvande av servitut, synes hinder icke böra möta för Kungl. Maj:t att från anslag, som beviljats till förvärvande av mark till landningsfält för flygplan, anvisa de jämförelsevis obetydliga belopp, som kunna erfordras för anskaffande av servitut av ifrågavarande slag. Skall ersättning för servitut utgå i form av årlig avgift, lär denna tills vidare böra gäldas av postverkets driftsinkomster liksom fallet är med de årliga avgifterna för nyttjanderätten till mark, som tages i anspråk för hjälplandningsfält, ävensom andra uppkommande, därmed jämförliga kostnader.

Det nu angivna sättet för åstadkommande av trygghet för inflygning till ett hjälplandningsfält torde även få tillämpas på flygplatser, därest det icke skäligen anses tillkomma en stad att bekosta åtgärder i sådant syfte.

På grund av vad sålunda anförts har luftfartsmyndigheten hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till förvärvande av mark till landningsfält för flygplan m. m. för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Generalpoststyrelsen har i avgivet utlåtande tillstyrkt bifall till luftfartsmyndighetens förevarande hemställan.

I detta sammanhang må nämnas, att beträffande fortskridandet av arbetet å hjälplandningsfälten följande uppgifter lämnats från luftfartsmyndigheten:

För närvarande pågå planeringsarbeten m. m. å följande, i första utbyggnaden ingående hjälplandningsfält och flygplatser nämligen vid Stigtomta, Norrköping, Hästholmen, Jönköping, Feringe, Fagerhult, Halmstad och Svar-teborg. Sedan luftfartsmyndigheten numera godkänt plan för anordnande av en flygplats å Getterön vid Varberg, har statens arbetslöshetskommission igångsatt arbetet med fältets planering. Den flygplats, som sålunda skall anordnas vid Varberg, kommer att ersätta hjälplandningsfältet vid Munka-gård. Huruvida en hjälplandningsplats mellan Varberg och Göteborg bör an-ordnas, kan ännu ej definitivt avgöras. Vad angår de hjälplandningsfält, som tillhöra andra utbyggnaden, har statens arbetslöshetskommission låtit utföra avvägningar och andra förberedande arbeten å Vängsö, Visingsö och Exen. Underhandlingar äro påbörjade om förvärv av erforderlig mark för dessa hjälplandningsfält.

I statsverkspropositionen till 1933 års riksdag (sjätte huvudtiteln sid. 67 och 69) meddelades att, då inspektören för artilleriet motsatt sig, att den nuvarande militära flygplatsen å Skillingaryds skjutfält ytterligare planerades och för-såges med belysningsanordningar, det ansågs nödvändigt att anordna ett hjälplandningsfält i närheten av skjutfältet. Förslag hade därför uppgjorts av luftfartsmyndigheten att, på sätt som kunde av de militära myndigheterna godkännas, anordna ett hjälplandningsfält på kronan tillhörig, i närheten av skjutfältet belägen mark. Enligt vad luftfartsmyndigheten tillkännagivit, hade inspektören för artilleriet intet att däremot erinra. För en dylik lösning av frågan om hjälplandningsfält vid Skillingaryd hava emellertid hinder upp-stått. Härom har luftfartsmyndigheten meddelat följande:

Sedan luftfartsmyndigheten verkställt ytterligare utredning, har myndig-heten hos arméförvaltningen anhållit, att ett område, tillhörande en av armé-förvaltningen nyligen inköpt egendom vid Skillingaryd, måtte få efter erforderlig planering användas såsom hjälplandningsfält. I skrivelse den 21 ok-tober 1933 har emellertid arméförvaltningens fortifikationsdepartement med-delat, att departementet icke kunde lämna det begärda medgivandet. Föränd-rade förhållanden hade nämligen numera inträtt, i det att, sedan huvuddelen av artilleripjäserna inlagts i för långskjutning avsedda lavetter, för vilka med-el av Kungl. Maj:t beviljats, den av luftfartsmyndigheten utsedda platsen så gott som ständigt måste tagas i anspråk för övningar.

Då någon annan under fortifikationsdepartementets förvaltning stående mark, å vilken ett hjälplandningsfält kan anläggas, icke finnes, torde det bliva nödvändigt att för ett sådant fält inköpa enskild mark i närheten av Skillinga-ryd, såvida hjälplandningsfältet icke kan förläggas å någon under domän-styrelsens förvaltning stående egendom. Detta hjälplandningsfält blir till för-del även för flygvapnet, enär den nuvarande flygplatsen å skjutfältet på grund av sin beskaffenhet är otillfredsställande. Det är även ett önskemål för artil-leriet, att ingen del av skjutfältet användes såsom flygplats.

I detta sammanhang må nämnas, att arbeten å Bromma flygplats i Stock-holm numera igångsatts, varemot utredning ännu pågår angående flygplats för Göteborg.

Vad hjälplandningsfältet vid Skillingaryd angår, torde såsom av den läm-nade redogörelsen framgår ytterligare undersökningar få vidtagas för utfin-nande av lämplig förläggning av detsamma.

*Departe-
ments-
chefen.*

I fråga om medelsbehovet för inköp av mark till landningsfält m. m. har luftfartsmyndigheten beräknat, att härtill skulle erfordras ett anslag för nästa budgetår å 100,000 kronor. Mot detta belopp har jag intet att erinra.

För att flygplatser och hjälplandningsfält skola bli till avsedd nytta, är det, såsom luftfartsmyndigheten framhållit, nödvändigt att tryggad in- och utflygning å desamma säkerställas. Därest riksdagen icke har något att där emot erinra, har jag därför för avsikt tillstyrka Kungl. Maj:t att, om så visar sig erforderligt, med användande av medel från anslag till förvärvande av mark till landningsfält för flygplan, förvärva servitut i enlighet med vad luftfartsmyndigheten hemställt. Jag förutsätter givetvis att, innan anvisande av medel för sådant ändamål äger rum, i förekommande fall undersökes, om icke trygghet uti ifrågavarande hänseende kan genom föreskrifter med stöd av stadsplanelagen vinnas, utan direkta utgifter för statsverket. På sätt luftfartsmyndigheten angivit, torde ersättning för servitut, då den bestämmes att utgå såsom årlig avgift, få bestridas av postmedel i likhet med vad som gäller i fråga om årliga avgifter för nyttjanderätt till mark för landningsfält.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *förvärvande av mark till landningsfält för flygplan*
för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 100,000.

5. Belysningsanläggningar för luftfartsleder.

[5.] Till försöksanläggning för belysning av luftfartsleder beviljade 1933 års riksdag (skrivelse nr 289) för budgetåret 1933/1934 ett reservationsanslag av 50,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Vid anmälan av detta anslagsbehov (utgifter för kapitalökning, bil. 2, punkt 3) erinrade jag om tidigare verkställda undersökningar i fråga om belysningsanordningar för luftfartslederna samt redogjorde ingående för de förnyade och mera detaljerade utredningar i ämnet, som under år 1932 verkställts av luftfartsmyndigheten. Under hänvisning i övrigt till berörda redogörelse torde följande här böra nämnas:

Enligt den av luftfartsmyndigheten utarbetade planen för belysning av luftfartslederna erfordrades till en början flygledsfyror för utvisande av luftfartsledens sträckning. Dessa fyror borde placeras på ett inbördes avstånd växlande mellan 15 och 30 kilometer, beroende på terrängförhållandena. Då hjälplandningsfälten komme att förläggas på något avstånd från luftfartsleden, borde de förses med flygplatsfyror, som för flygplanföraren utvisade, var fältet vore beläget. För utmärkande av fältens gränser erfordrades, att omkring desamma anbringades gränsmarkeringsljus. Invid hjälplandningsfälten befintliga hinder för flygning såsom kyrktorn, elektriska ledningar samt bergs- och skogshöjder behövde utmärkas med hinderbelysning, bestående av röda ljus. Dessutom borde varje hjälplandningsfält vara försett med belysta vindriktningsvisare och molnhöjdmätare.

Kostnaderna för utförande av belyningsanordningar på sålunda angivet sätt vid luftfartsledningarna Stockholm—Malmö och Malmö—norska gränsen beräknades av luftfartsmyndigheten till respektive 449,000 och 284,000 kronor eller alltså sammanlagt till 733,000 kronor, varvid emellertid kostnaderna för belyningsanläggningar vid Göteborgs och Stockholms flygplatser ej medräknats.

Sedan Kungl. Maj:t av det anvisade anslaget ställt medel till förfogande för de i första hand erforderliga anordningarna, gick luftfartsmyndigheten i författning om anordnande av försöksanläggningen. Beträffande denna anläggning och de med densamma verkställda proven anförde luftfartsmyndigheten i samband med hemställan om medelsanvisning för inköp av fyrar bland annat följande:

Å den mellan Visingsö och Malmö belägna delen av luftfartsleden Stockholm—Malmö hade enligt av luftfartsmyndigheten utarbetat program uppförts sex fyrmaster. Masterna hade levererats av aktiebolaget Lindholmen—Motala, som vid utlyst entreprenad avgivit det lägsta anbudet. Framdragning av elektriska ledningar till masterna från vederbörande bygdenät hade utförts av respektive distributionsföreningar. De främsta inhemska och utländska firmor, som tillverkade flygfyrar, hade inbjudits att ställa materiel till förfogande för utförande av jämförande prov. Med anledning därav hade sex fyrar av olika konstruktion och fabrikat tillhandahållits, vilka fyrar monterats å fyrmasterna. Försöksanläggningen, som i huvudsak blivit färdig i mitten av september 1933, hade under den återstående delen av denna månad provats vid nattpostflygning mellan Stockholm och Malmö. Mera ingående tekniska och praktiska prov hade verkställts under tiden 16—21 oktober 1933, därvid flygning längs fyrleden ägt rum med flygplan, tillhörande dels flygvapnet dels aktiebolaget Aerotransport. Proven hade avsett att vinna erfarenhet beträffande olika fyrmateriels effektivitet och tillförlitlighet, mastkonstruktionens lämpligaste utförande, fyrarnas placering i terrängen och fyrledens sträckning. Proven hade lämnat den åsyftade erfarenheten, och vid desamma hade gjorts för fyrledernas fortsatta utbyggande värdefulla rön. Vad anginge själva fyrarna hade en av Svenska aktiebolaget gasaccumulator konstruerad och tillverkad fyrtyp uppvisat egenskaper, som gjorde, att den måste anses överlägsen de övriga provade fyrarna. Luftfartsmyndigheten tillstyrkte därför, att denna fyrtyp komme till användning.

Till anskaffande och uppsättning av fyrmasterna samt framdragande av elektriska ledningar till desamma hade av det av riksdagen anvisade anslaget å 50,000 kronor åtgått omkring 32,000 kronor. Då den av luftfartsmyndigheten förordade AGA-fyren inberäknat montering betingade en kostnad av omkring 4,500 kronor stycket, medgäve det till förfogande stående anslaget inköp av fyra fyrar, och luftfartsmyndigheten hemställde, att Kungl. Maj:t måtte medgiva sådant inköp. Det vore luftfartsmyndighetens mening, att den av myndigheten förordade fyrtypen skulle under nattpostflygningarna år 1934 undergå ytterligare detaljprovning för att bland annat bestämma den lämpligaste ljuskaraktären hos fyren. Denna kunde på jämförelsevis enkelt sätt varieras genom utbyte av en kamskiva. Å två av fyrmasterna vore avsett att under nattpostflygningarna år 1934 hava uppsatta de fyrar, som aktiebolaget gasaccumulator ställt till förfogande under 1933 års prov. Bolaget hade medgivit, att detta finge ske utan ersättning.

Sedan generalpoststyrelsen och chefen för flygvapnet tillstyrkt det av luftfartsmyndigheten föreslagna inköpet av fyrar, har Kungl. Maj:t den 1 decem-

ber 1933 bemyndigat luftfartsmyndigheten att med Svenska aktiebolaget gas-accumulator träffa avtal om leverans av fyra flygfyrar för en kostnad inberäknat montering av högst 18,000 kronor.

I skrivelse den 11 oktober 1933 har *luftfartsmyndigheten* gjort framställning om medelsanvisning till utbyggande av belysningsanläggningen å sträckan mellan Jönköping och Malmö av luftfartsleden Stockholm—Malmö. Luftfartsmyndigheten har därvid anfört bland annat:

Sedan försöksanläggningen kommit till stånd, hade med ledning av kostnaderna för densamma av luftfartsmyndigheten utförts nya beräkningar, vilka givit vid handen att erforderliga flygfyrar och övriga belysningsanläggningar för luftfartslederna Stockholm—Malmö och Malmö—Göteborg—norska gränsen borde kunna utföras för de i statsverkspropositionen till 1933 års riksdag angivna summorna eller omkring 400,000 kronor för de återstående delarna av luftfartsleden Stockholm—Malmö och omkring 300,000 kronor för luftfartsleden Malmö—Göteborg—norska gränsen. Genom en förenklad mastkonstruktion hade kostnaden för varje fyrtorn kunnat ej obetydligt nedbringas, men denna kostnadsminskning torde komma att motvägas av att själva fyrmaterielen bleve något dyrare än som beräknats och att prisstegringar ägt rum på elektrisk materiel, särskilt å koppar.

Den fortsatta anläggningen av fyrar å luftfartsleden Stockholm—Malmö borde närmast avse en komplettering av fyrarna å sträckan Jönköping—Malmö, så att denna del av berörda luftfartsled bleve belyst enligt den uppgjorda planen. Härför behövdes omkring 9 nya fyrar jämte erforderliga fyrmaster och elektriska anslutningsledningar till en beräknad kostnad av sammanlagt 90,000 kronor. Under år 1935 borde därefter sträckan Jönköping—Stockholm utbyggas, så att fyrleden Stockholm—Malmö bleve fullt färdig i början av år 1936. Den materielanskaffning, som vore förbunden med förevarande belysningsanläggning, kunde helt och hållet tillgodoses genom beställningar hos svensk industri.

Utbyggnaden av fyrlederna borde, såsom ägt rum beträffande den nu utförda försöksanläggningen, ske genom luftfartsmyndighetens försorg. För att omhändertaga driften av anläggningarna borde sedermera ett särskilt organ inrättas, vartill luftfartsmyndigheten avsåge att i samråd med generalpoststyrelsen uppgöra förslag.

Under åberopande av vad sålunda anförts har luftfartsmyndigheten hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till utbyggande av fyrled mellan Jönköping och Malmö för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 90,000 kronor.

Utlåtanden hava avgivits av kommerskollegium, generalpoststyrelsen och chefen för flygvapnet.

Kommerskollegium har tillstyrkt bifall till luftfartsmyndighetens förevarande framställning, och *chefen för flygvapnet* har förklarat sig icke hava något att däremot erinra.

Generalpoststyrelsen har anfört bland annat:

För att den under byggnad varande luftfartsleden mellan Stockholm och Malmö skulle kunna komma till avsedd användning, i främsta rummet för natt-postflygningarna, vore det uppenbarligen av största betydelse att belysningsanordningarna utbyggdes på sådan tid, att de vore fullt färdiga för användning senast vid den tidpunkt, då erforderligt antal hjälplandningsfält blivit

iordningställda. Generalpoststyrelsen hade vid upprepade tillfällen haft anledning framhålla, vilken utomordentligt stor betydelse nattpostflygningarna ägde för Sveriges postförbindelser med utlandet. Dessa postflygningar komme till sin fulla rätt först då de kunde äga rum året runt. Generalpoststyrelsen finge fördenskull tillstyrka bifall till luftfartsmyndighetens förevarande förslag om utbyggande av fyrbelysningen på sträckan Jönköping—Malmö.

I detta sammanhang kunde styrelsen icke underlåta framhålla lämpligheten av att uppmärksamhet ägnades även åt planläggning av fyrbelysning på sträckan Malmö—Göteborg—norska gränsen, då därigenom det synnerligen önskvärda deltagandet från norsk sida i nattpostflygningarna sannolikt skulle påskyndas.

I förra årets statsverksproposition erinrade jag om att luftfartsledernas och landningsfältens utrustande med belysningsanordningar torde få betraktas som en ofrånkomlig förutsättning för att nattpostflygning skall kunna äga rum under hela året. Generalpoststyrelsen har i sitt utlåtande ånyo framhållit betydelsen ur postal synpunkt av sådan luftfart. Sedan man nu genom försöksanläggningen fått nödig erfarenhet, lär utbyggnad av fyrbelysningen å leden Stockholm—Malmö böra, såsom luftfartsmyndigheten hemställt, fortsättas genom att nu närmast belysningsanordningarna å sträckan söder om Jönköping i erforderlig mån kompletteras. Såväl master som fyrrar kunna tillverkas inom landet.

Departementschefen.

Därest besparingar skulle uppstå å anslag, som kan komma att för här omförmålt ändamål beviljas, torde dessa lämpligen böra få tagas i anspråk för påbörjande av arbeten med belysningsanordningar å den återstående delen av luftfartsleden Stockholm—Malmö.

Med anledning av vad generalpoststyrelsen anfört om planläggning av fyrbelysning å sträckan Malmö—Göteborg—norska gränsen må här meddelas, att jag i skrivelse till generalpoststyrelsen den 2 augusti 1933 framhållit lämpligheten av att styrelsen undersökte möjligheten att med norska postförvaltningen eller annan vederbörande norsk myndighet träffa överenskommelse om Norges deltagande i nattpostflygning å västkustleden, så snart markorganisationen för denna led bleve ordnad såväl i Sverige som i Norge. Såsom svar härå har generalpoststyrelsen i skrivelse den 19 september 1933 bland annat meddelat, att ärendet förevarit hos en av stortinget år 1930 tillsatt kommission, vars betänkande och förslag dock ännu icke behandlats av stortinget. På grund härav synes med åtgärder för fyrbelysning å denna led böra tillsvidare anstå. Det är att märka att, i motsats till vad som är fallet beträffande anordnande av flygplatser och hjälplandningsfält, utförandet av belysningsanläggningar kan ske jämförelsevis hastigt.

På grund av vad sålunda anförts och då det föreslagna anslagsbeloppet ej givit mig anledning till erinran får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *belysningsanläggningar för luftfartsleder* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 90,000.

Telegrafverket.

I skrivelser den 29 augusti, den 26 september och den 14 november 1933 har telegrafstyrelsen gjort framställning om anslag till utgifter för kapitalökning beträffande telegrafverket för budgetåret 1934/1935.

1. Telefonstationsbyggnad i kvarteret Jericho i Stockholm.

[6.] Under utgifter för kapitalökning (bil. 2, punkt 4) föreslog Kungl. Maj:t 1933 års riksdag att till telefonstationsbyggnad i kvarteret Jericho i Stockholm för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor.

Den nya stationsbyggnaden, som planerats till utförande i anslutning till nuvarande telefonhuset vid Jakobsbergsgatan, skulle inrymma — förutom en ny namnanropsstation och vissa andra specialstationer — en ny automatisk Norr-station. I och med automatiseringen av sistnämnda station skulle samtliga abonnentstationerna i Stockholm bliva automatiskt betjänade.

Kostnaden för den nya byggnaden, för vilken endast skissritningar förelågo, var efter ett å-pris av cirka 51 kronor per kubikmeter beräknad till 2,880,000 kronor, vartill skulle komma en beräknad kostnad av 320,000 kronor för bergsprängning. Den totala kostnaden uppskattades alltså preliminärt till 3,200,000 kronor. Härutöver erfordrades ett belopp av 792,453 kronor 75 öre eller i avrundat tal 800,000 kronor till inköp av fyra för nybyggnaden erforderliga fastigheter (nr 5, 6, 14 och 15 i kvarteret Jericho), vilka fastigheter ägdes av telegrafverkets pensionsfond. Det sålunda totalt erforderliga anslagsbeloppet, beräknat till 4,000,000 kronor, ansågs böra lika fördelas på budgetåren 1933/1934 och 1934/1935.

I skrivelse den 24 februari 1933, nr 55, anmälde riksdagen under punkt 3, att riksdagen godkänt Kungl. Maj:ts omförmälda förslag.

Genom beslut den 3 mars 1933 anbefallde Kungl. Maj:t telegrafstyrelsen att låta i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 3 januari 1933 förordad förslag utföra och till Kungl. Maj:t inkomma med av kostnadsberäkningar åtföljda ritningar till ifrågavarande telefonstationsbyggnad.

Till åtlydnad härav överlämnade telegrafstyrelsen med skrivelse den 15 september 1933, efter inhämtande av byggnadsstyrelsens yttrande, till Kungl. Maj:ts prövning ett av arkitekten Aron Johansson upprättat fullständigt ritningsförslag till nämnda telefonstationsbyggnad jämte tillhörande kostnadsberäkning, slutande å 3,050,000 kronor.

Genom beslut den 29 september 1933 anbefallde Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att — under förutsättning att med hänsyn till gällande stadsplanebestämmelser hinder däremot icke mötte — i samarbete med telegrafstyrelsen låta uppföra ifrågavarande telefonstationsbyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med förenämnda ritningar för en beräknad kostnad av högst 3,050,000 kronor, med rätt för byggnadsstyrelsen att i samråd med telegrafstyrelsen vidtaga de smärre ändringar i ritningarna, som kunde visa sig behövliga och icke ökade kostnaderna. Tillika bemyndigade Kungl. Maj:t telegrafstyrelsen att för inköp för telegrafverkets räkning av fastigheterna nr 5, 6, 14 och 15 i kvarteret Jericho för ett pris, motsvarande det bokförda värdet, samt för påbörjande av arbetet med omförmälda telefonstationsbyggnad på rekvisition i mån av behov i riksgäldskontoret lyfta omförmälda, av riksdagen för budgetåret 1933/1934 anvisade reservationsanslag å 2,000,000 kronor. Slutligen föreskrev Kungl. Maj:t — i anslutning till av riksdagen godkänt uttalande av särskilda utskottet vid 1933 års riksdag (utlåtande nr 5, sid. 7) — att ifrågavarande byggnadsarbete icke finge igångsättas förrän enighet vunnits mellan parterna i den pågående konflikten inom byggnadsfacket.

I sin skrivelse den 26 september 1933 har *telegrafstyrelsen* gjort framställning om anvisande av återstoden av de för här ifrågavarande byggnadsföretag erforderliga medlen.

Styrelsen har därvid erinrat att kostnaden för ifrågavarande byggnadsföretag jämte markförvärv numera beräknats till (3,050,000 + 792,453:75) 3,842,453 kronor 75 öre eller till i runt tal 3,850,000 kronor. Enär för ifrågavarande stationsbyggnad för budgetåret 1933/1934 redan anvisats ett belopp av 2,000,000 kronor, skulle ett belopp av 1,850,000 kronor återstå att anvisa för budgetåret 1934/1935. Med hänsyn till den lösning, som den pågående byggnadskonflikten kunde erhålla, vore det, framhåller telegrafstyrelsen, tänkbart, att en ytterligare minskning av kostnaden för nybyggnaden skulle kunna realiseras, men då dels några beräkningar härutinnan givetvis ej kunnat verkställas, dels också eventuell besparing i byggnadskostnaderna i vanlig ordning måste återlevereras av styrelsen, syntes nu föreliggande kostnadsberäkning utan olägenhet kunna läggas till grund för en framställning till riksdagen.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer telegrafstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att för fullbordande av telefonstationsbyggnad i kvarteret Jericho i Stockholm för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 1,850,000 kronor.

Enligt vad jag från byggnadsstyrelsen inhämtat, kan med hänsyn till det av byggnadskonflikten föranledda uppskovet med byggnadsföretagets igångsättande anslagsbeloppet för nästkommande budgetår begränsas till 800,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *telefonstationsbyggnad i kvarteret Jericho i Stockholm* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 800,000.

2. Telefonstationsbyggnad i Örnsköldsvik.

[7.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1933 års statsverksproposition under utgifter för kapitalökning (bil. 2, punkt 5) gjorda framställning anvisade riksdagen till telefonstationsbyggnad i Örnsköldsvik för budgetåret 1933/1934 ett reservationsanslag av 200,000 kronor. Ifrågavarande byggnad, vars utförande beräknats draga en kostnad av 375,000 kronor, är avsedd att inrymma lokaler även för postkontoret i staden. Hyrestiden för postkontorets nuvarande lokaler utgår med den 30 september 1935.

Vid föredragning av ärendet uttalade jag — såsom framgår av berörda proposition — att, då avsikten vore att anordna den nya telefonstationen för automatiskt kopplingssystem, telegrafstyrelsen borde underställa Kungl. Maj:t denna fråga, innan de slutliga byggnadsritningarna fastställdes. Efter det att så skett samt genom beslut den 21 april 1933 förklarats, att hinder från Kungl. Maj:ts sida ej mötte mot ett dylikt anordnande av telefonstationen, har Kungl. Maj:t den 14 juli 1933 anbefallt byggnadsstyrelsen att i samarbete med telegrafstyrelsen låta uppföra ifrågavarande stationsbyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med företedda ritningar, varjämte det av riksdagen anvisade medelsbeloppet ställts till förfogande för ändamålet.

I skrivelse den 29 augusti 1933 har *telegrafstyrelsen* hemställt, att för fullbordande av ifrågavarande telefonstationsbyggnad måtte för budgetåret 1934/1935 såsom reservationsanslag anvisas återstoden, 175,000 kronor, av det erforderliga beloppet.

Med tillstyrkande av telegrafstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *telefonstationsbyggnad i Örnsköldsvik* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av .. kronor 175,000.

3. Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

[8.] För fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende har riksdagen för budgetåren 1930—1934 anvisat respektive 11,000,000, 14,000,000, 11,500,000 och 11,500,000 kronor. Anslaget för budgetåret 1930/1931 innefattade ett belopp av 2,600,000 kronor för nya kablar till Gotland och Tyskland, och i anslaget för budgetåret 1931/1932 ingick ett belopp av 600,000 kronor för en ny kabel till Danmark. I anslaget för innevarande budgetår ingår ett belopp av 1,500,000 kronor för framdragande av nya blanka lands- och riksledning, vilkas omedelbara utförande, ehuru icke strängt nödvändigt, likväl ansetts önskvärt för underlättande av den långväga telefontrafiken

samt för beredande av sysselsättning åt eljest överflödigt tillfällig personal inom telegrafverket.

I sin skrivelse den 29 augusti 1933 upptog *telegrafstyrelsen* för ifrågavarande ändamål ett preliminärt anslagsbelopp för budgetåret 1934/1935 av 11,000,000 kronor. I skrivelse den 14 november 1933 har styrelsen framlagt slutligt förslag i ämnet och därvid äskat ett reservationsanslag av 10,350,000 kronor till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende.

Styrelsen meddelar till en början, att av de till och med budgetåret 1932/1933 beviljade medlen vid 1932 års utgång återstått ett icke använt belopp av 6,579,971 kronor 16 öre. Sedan riksdagen för budgetåret 1933/1934 anvisat ett reservationsanslag av 11,500,000 kronor, stode således för tiden den 1 januari 1933—den 1 juli 1934 till telegrafstyrelsens förfogande ett belopp av 18,079,971 kronor 16 öre. Härav vore cirka 13,158,000 kronor använda eller disponerade för redan beordrade arbeten. Styrelsen beräknade i enlighet härmed, att av de till och med budgetåret 1933/1934 för ifrågavarande ändamål anvisade reservationsanslagen ett belopp av omkring 4,750,000 kronor skulle komma att återstå den 1 januari 1934.

Styrelsen framhåller härefter, att vid bedömandet av anslagsbehovet under budgetåret 1934/1935 hänsyn måste tagas även till de siffror, som visade de senaste årens utveckling. Härutinnan hänvisar styrelsen till följande tabeller:

År	Riks- samtal mot särskild avgift	Samtals- avgifter	Ökning (+) eller minsk- ning (—) under året			Antal telefon- apparater vid årets slut	Under året influtna in- trädes- och abonnemangs- avgifter
			av antal riks- samtal	av samtalsavgifter			
				Kronor	%		
	Antal	Kronor	%	Kronor	%		Kronor
1928 . . .	39,694,915	28,388,575	+ 3.5	1,414,181	+ 5.2	472,205	49,504,577
1929 . . .	41,824,810	30,503,406	+ 5.4	2,114,831	+ 7.4	495,312	*50,218,177
1930 . . .	43,624,286	32,148,890	+ 4.3	1,645,484	+ 5.4	522,454	52,501,418
1931 . . .	44,177,300	33,173,183	¹ + 1.3	¹ 1,024,292	+ 3.2	546,453	³ 54,099,437
1932 . . .	43,945,683	33,026,779	— 0.5	— 146,404	— 0.4	563,337	⁴ 55,182,280
1933 . . .	44,200,000	33,650,000	+ 0.6	623,000	+ 1.9	575,300	⁵ 55,200,000

¹ Fr. o. m. den 1/1 1931 upphörde avgiftsbeläggningen av förut taxerade landssamtal och genomfördes en omfattande taxerområdesrevision, varigenom förut avgiftsbelagda samtal blevo avgiftsfria.

² Vissa abonnemangsavgifter nedsattes fr. o. m. den 1 januari 1929.

³ Vissa abonnemangsavgifter nedsattes fr. o. m. den 1 januari 1931.

⁴ Vissa abonnemangsavgifter nedsattes fr. o. m. den 1 april 1932, vissa inträdesavgifter fr. o. m. den 1 mars 1932.

⁵ Vissa abonnemangsavgifter nedsattes fr. o. m. den 1 juli 1933, vissa inträdesavgifter fr. o. m. den 1 april 1933.

År	Ökning (+) under året				Antal taxerade telegram	Telegram- avgifter Kronor	Ökning (+) eller minskning (-) under året			
	av antal telefon- apparater		av inträdes- och abonnemangs- avgifter				av an- talet te- legram	av telegramavgifter		
	Antal	%	Kronor	%				%	Kronor	%
1928	+ 18,692	+ 4.1	+ 1,933,143	+ 4.1	6,576,609	7,485,567	+ 1.7	+ 215,356	+ 3.0	
1929	+ 23,107	+ 4.9	+ 713,600 ^a	+ 1.4	6,556,403	7,957,451	— 0.8	+ 471,884	+ 6.3	
1930	+ 27,142	+ 5.5	+ 2,283,241	+ 4.5	6,259,420	7,639,477	— 4.5	— 317,974	— 4.0	
1931	+ 23,999	+ 4.6	+ 1,598,019 ^a	+ 3.0	5,910,847	7,408,172	— 5.6	— 231,305	— 3.0	
1932	+ 16,884	+ 3.1	+ 1,082,843 ^a	+ 2.0	5,171,775	6,885,770	— 12.5	— 522,402	— 7.1	
1933	+ 12,000	+ 2.1	+ 18,000 ^b	+ 0.0	4,950,000	6,600,000	— 4.8	— 286,000	— 4.2	

Anm. I dessa tabeller äro uppgifterna för år 1933 approximativt beräknade med ledning av förhållandena under de nio första månaderna av året.

I anslutning till dessa tabeller yttrar telegrafstyrelsen:

Såsom framginge av tabellerna hade den nedgång i rikstrafiken, som kunde konstateras under år 1932, år 1933 förbytts i trafikökning. Då ingen anledning funnes att antaga, att icke trafiken skulle komma att ökas även under år 1934, hade styrelsen för anläggandet av behövliga nya blanka riksledningar beräknat ett belopp av 1,000,000 kronor. För komplettering av pupinutrustningen i den tidigare utlagda kabeln för riksledningar mellan Älmhult och Malmö erfordrades dessutom 450,000 kronor.

Även antalet abonnenter hade trots det tryckta ekonomiska läget i landet alltjämt fortsatt att stiga, ehuru ökningen blivit mindre än under de närmast föregående åren. Enligt styrelsens uppfattning torde man med skäl kunna antaga, att abonnentökningen under år 1934 skulle bli minst lika stor som under år 1933 och möjligen till och med något större. Siffrorna för abonnentökningen under de sista månaderna visade nämligen, att den nedgång i nettoökningen, som förut under året gjort sig gällande, numera fortsatte enbart för Stockholm, under det att landet i övrigt uppvisade i stort sett samma abonnentökning som under 1932. För att möta det krav, som det ökade antalet abonnenter ställde på kapitalutlägg, hade styrelsen för budgetåret 1934/1935 för normal utvidgning av lokalnäten beräknat behövliga anslagsmedel till ett belopp, ej understigande 7,900,000 kronor.

För nya radiostationer ansåge sig styrelsen böra äska ett belopp av 1,000,000 kronor, varvid styrelsen förutsatte att, såsom hittills, Kungl. Maj:ts tillstånd i varje särskilt fall skulle inhämtas, innan nya rundradiostationer finge anläggas.

Sammanlagt beräknar alltså styrelsen ett belopp av (1,000,000 + 450,000 + 7,900,000 + 1,000,000) 10,350,000 kronor bliva erforderligt för budgetåret 1934/1935.

Med hänsyn till det alltjämt rådande stora behovet att bereda arbetstillfällen har jag sedermera framställt förfrågan, huruvida telegrafverket, i likhet med vad fallet är innevarande budgetår, skulle under budgetåret 1934/1935

²⁻⁵ Se föregående sida.

kunna anordna ytterligare arbeten utöver dem, som angivits i telegrafstyrelsens här omförmälda skrivelse den 14 november 1933.

I anledning härav har chefen för telegrafverket i en den 2 december 1933 dagtecknad skrivelse meddelat, att utförandet av en del ytterligare arbeten inom telegrafverket otvivelaktigt skulle bereda den telefonerande allmänheten stora fördelar, ehuru de vid uppgörande av den ordinarie arbetsplanen måst skjutas undan. Vidare har anförts:

Dessa arbeten gällde närmast anordnandet av tvärförbindelser mellan olika telefoncentra, särskilt i Norrland, varigenom ett länge närt önskemål att förbättra och säkerställa förbindelserna för sådana grupper av stationer, som för närvarande disponerade endast en utfartsväg, skulle förverkligas. Genom dessa tvärförbindelsers anordnande skulle även beredas ökade möjligheter till telefonförbindelser för sådana bygder, som ännu vore i avsaknad av telefon. Likaledes skulle man, utöver vad som beräknats kunna utföras för förnyelsefondsmedel under år 1934, kunna nedlägga ytterligare en del landskablar, vilka för närvarande icke kunde anses oundgängligen nödvändiga men som dock skulle bereda abonnenterna betydligt förbättrade framkomstmöjligheter. Telegrafverkets verksamhetsområde inrymde således en del arbetsobjekt, som icke beretts plats i den ordinarie arbetsplanen för år 1934.

Med framhållande att en dylik utökning av arbetsprogrammet för nästa budgetår måhända skulle erbjuda vissa svårigheter med hänsyn till tillgången av arbetsbefäl, har i skrivelsen slutligen uttalats att, därest det emellertid skulle anses lämpligt att öka medelsanvisningen för nästa budgetår till här förevarande ändamål med exempelvis 2,000,000 kronor, kraftiga ansträngningar komme att från telegrafstyrelsens sida göras för möjliggörande av arbetsplanens utökning.

Av de utav telegrafstyrelsen lämnade uppgifterna rörande telefontrafikens utveckling framgår, att trots den allmänna depressionen antalet telefonapparater under år 1933 alltså ökats, ehuru i mindre grad än tidigare. De under året influtna inträdes- och abonnemangsvavgifterna visa — oaktat vidtagna taxenedsättningar — en, om än ringa, ökning. Antalet rikssamtal och därför influtna avgifter visa, i motsats till vad fallet var år 1932, en stigande tendens. Med hänsyn härtill synes fog föreligga för telegrafstyrelsens uppfattning, att telefonrörelsen under år 1934 skall gå framåt i åtminstone samma takt som under nästförflutet år. Jag vill därför tillstyrka, att de av styrelsen i förenämnda skrivelse den 14 november 1933 föreslagna anslagsbeloppen för telefonväsendets utveckling, tillhoppa (1,000,000 + 450,000 + 7,900,000) 9,350,000 kronor, äskas av riksdagen.

Såsom av den föregående redogörelsen framgår skulle ytterligare lednings- och kabelarbeten under nästa budgetår för ett belopp av 2,000,000 kronor, ehuru ännu ej strängt nödvändiga, bliva till omedelbar nytta för telefonväsendets utveckling och särskilt gagna vissa avlägsna bygder med ännu svagt utvecklat telefontät. En dylik, för arbetslöshetens motverkande önskvärd utvidgning av arbetsprogrammet synes därför väl förenlig med verkets intressen. Vad arbetsledningsfrågan beträffar torde detta spörsmål icke behöva bereda

*Departements-
chefen.*

telegrafverket några svårigheter, därest, såsom lärers kunna förväntas, beslut angående förevarande anslag meddelas av riksdagen vid en jämförelsevis tidig tidpunkt och därigenom erforderlig förberedelsestid vinnes.

I fråga om rundradioväsendet har från telegrafstyrelsen meddelats mig bland annat, att i utlandet för närvarande allmänt pågår utökning av rundradiostationernas effekt och att här i landet stationseffekterna måste utökas dels för att svenska utsändningar ej skola överröstas och dels för att förbättra lyssningsmöjligheterna. Övertagandet och ombyggandet av privata relästationer anses även böra fortsättas. Med hänsyn till vad sålunda upplysts finner jag mig böra tillstyrka, att för nya rundradiostationer beräknas det av styrelsen angivna beloppet, 1,000,000 kronor. Jag förutsätter därvid, att uppkommande frågor om anläggning eller ombyggnad av radiostationer i varje särskilt fall underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Sammanlagt skulle sålunda till fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende för nästa budgetår äskas 12,350,000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 12,350,000.

Statens järnvägar.

I skrivelse den 23 september 1933 har järnvägsstyrelsen gjort framställning om de anslag för statens järnvägar, som borde äskas å riksstaten för budgetåret 1934/1935.

Sedan järnvägsstyrelsen i skrivelse den 30 september 1933 lämnat begärd översikt över de anläggningsarbeten och anskaffningar vid statens järnvägar, vilka borde komma till utförande under budgetåren 1935—1939, har vidare chefen för järnvägsstyrelsen i en på mitt föranledande avgiven, den 15 december 1933 dagtecknad promemoria lämnat en redogörelse för sådana i nyssnämnda översikt upptagna arbeten och anskaffningar, som skulle kunna komma till utförande redan under budgetåret 1934/1935.

I anslutning till vad 1922 års riksdag medgivit i fråga om användande av överskott å anslag under huvudrubriken »Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar» för täckande av brist å annat anslag under samma huvudgrupp har styrelsen i förenämnda skrivelse den 23 september 1933 inledningsvis, till åttlydnad av Kungl. Maj:ts genom brev den 21 juni 1922 i ämnet givna föreskrift, lämnat redogörelse beträffande överskott och brist under sistförflutna budgetår å anslag under nämnda anslagsgrupp. Av redogörelsen framgår, att brist av 2,672 kronor 94 öre under budgetåret uppkommit å anslag till restaurangbyggnad i Laxå, varemot överskott av 8,381 kronor 61 öre erhållits å annat anslag för husbyggnader. En behållning av 5,708 kronor 67 öre har alltså uppstått, vilket belopp av styrelsen återbördats.

Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.

Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar.

1. Dubbelspårsanläggning mellan Östansjö och Vretstorp.

[9.] Enligt beslut av 1917 års riksdag igångsattes under år 1918 arbetet med anordnande av dubbelspår mellan Hallsberg och Laxå. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (utgifter för kapitalökning, bil. 1, punkt 12) beslöt sedermera 1923 års riksdag (skrivelse nr 38) bland annat sådan avveckling av arbetena å dubbelspårsanläggningen, att å sträckan mellan Östansjö och Vretstorp för det dåvarande endast skulle utföras terrassering och underballastering. I samband med anläggande av rangerbangården vid Hallsberg anordnades det å sträckan Östansjö—Hallsberg utlagda nya spåret icke såsom dubbelspår i egentlig mening utan som ett för godstågens fram-

förande mellan Hallsbergs rangerbangård och Östansjö särskilt spår, medan det förutvarande spåret bibehölls för persontågens framförande å nämnda sträcka.

I förutberörda, av chefen för järnvägsstyrelsen den 15 december 1933 avgivna promemoria har förordats utförande av dubbelspårsanläggning mellan Östansjö och Vretstorp, för vilket ändamål beräknats ett belopp av 480,000 kronor.

Till stöd för denna framställning har i promemorian anförts huvudsakligen följande:

För närvarande äro huvudspårsförhållandena mellan Hallsberg och Laxå ordnade på så sätt, att å sträckan Hallsberg—Östansjö finnes ett spår för persontågen och ett för godstågen samt å sträckan Vretstorp—Laxå ett för person- och godstågen gemensamt dubbelspår, medan å den mellanliggande sju kilometer långa stationssträckan Östansjö—Vretstorp båda tågslagen framföras å ett och samma enkelspår. Denna anordning har aldrig varit och är icke fullgod, men järnvägsstyrelsen har likväl av statsfinansiella och järnvägs-ekonomiska hänsyn icke velat återigen aktualisera frågan om dubbelspårets fullbordande. Styrelsen har intagit denna ställning, trots det att, sedan den elektriska driften införts å linjen Stockholm—Göteborg, tågantalet å linjen i fråga avsevärt ökats och därmed en betydande tåganhopning kommit att ske å sträckan mellan Hallsbergs rangerbangård och Laxå, varvid särskilt godstågen till och från nämnda rangerbangård ibland bereda stora svårigheter för en tillfredsställande tågföring. Genom färdigställandet av dubbelspårsanläggningen mellan Östansjö och Vretstorp skulle nyssnämnda olägenheter för trafikens regelrätta ombesörjande å linjen Hallsberg—Laxå i huvudsak bortfalla, och då den på sin tid beslutade dubbelspårsanläggningen ändock en gång måste komma till fullständigt utförande, anser sig styrelsen nu, då situationen på den allmänna arbetsmarknaden gör det önskligt att arbets- och leveransobjekt erbjudas, kunna förorda ett anslagsäskande för de avbrutna anläggningsarbetenas fullföljande.

Samtliga terrasserings- och underballasteringsarbeten å sträckan i fråga äro färdigställda. Kostnaderna för de återstående arbetena, inberäknat erforderlig förändring av de nuvarande spåranordningarna vid Östansjö och Vretstorps stationer samt det nyttikomna spårets elektrifiering, äro beräknade till sammanlagt 480,000 kronor.

Anläggningen i fråga skulle som ursprungligen avsetts helt bekostas med kapitalökningsmedel.

*Departements-
chefen.*

För trafikens lämpliga ordnande synes det önskvärt, att de år 1924 nedlagda arbetena å dubbelspåret Hallsberg—Laxå nu återupptagas och genom anläggande av dubbelspår å sträckan Östansjö—Vretstorp slutföras. Då därtill kommer behovet av att under nuvarande förhållanden bereda ökade arbetstillfällen, vill jag tillstyrka att så sker. Mot det för ändamålet beräknade beloppet, 480,000 kronor, vilket helt skulle utgå av kapitalökningsmedel, har jag icke funnit något att erinra.

Jag hemställer, att Kongl. Maj:t måste föreslå riksdagen

att till dubbelspårsanläggning mellan Östansjö och Vretstorp för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 480,000.

Bangårdar.

2. Ombyggnad och utvidgning av rangerbangården i Nässjö.

[10.] Enligt beslut av 1912 års riksdag blevo under åren 1913—1919 bangårdsanordningarna vid Nässjö station fullständigt ombyggda och avsevärt utvidgade. Stationen har, förutom den lokala trafiken, att förmedla en mycket stor övergångstrafik mellan de olika anslutande järnvägarna. Flertalet av de godståg, som ankomma till eller passera stationen, måste där genomgå en fullständig omrangering, varvid vagnarna i de ankommande tågen skola uppsorteras och sammanväxlas till nya tåg. För utförande av detta växlingsarbete anlades en helt ny rangerbangård utefter västra sidan av personbangården och södra sidan av huvudlinjen mot Jönköping. För omlastning av stycke gods anlades ett större omlastningsmagasin med tillhörande expeditionsbyggnad inom rangerbangården. Kostnaderna för bangårdsombyggnaden uppgingo till omkring 2,200,000 kronor, varav omkring 1,400,000 kronor för den nya rangerbangårdsanläggningen.

I tidigare berörda, av chefen för järnvägsstyrelsen den 15 december 1933 avgivna promemoria har framlagts förslag om anvisande av medel till ombyggnad och utvidgning av ifrågavarande rangerbangård. Härom har anförts huvudsakligen följande:

Nässjö stora järnvägsknut vore ur rangeringssynpunkt betraktad en av landets allra viktigaste. Därvarande rangerbangårds spårssystem vore emellertid i sin nuvarande utformning icke fullt lämpligt för redan nu genomförd och ytterligare planerad koncentration dit av det för den genomgående godstrafiken erforderliga växlingsarbetet.

Behovet av att kunna utföra växlingsarbetet i Nässjö på ett snabbare och mera rationellt sätt än vad som vore möjligt å de nu befintliga spårplaneringarna hade under de senare åren aktualiserats på grund av att kravet på snabbhet och precision i godsvagnsomsättningen avsevärt skärpts. Förhållandena i detta avseende nu och för helt få år sedan vore, som torde vara allmänt bekant, helt olika. I och med övergången till elektrisk drift komme detta krav att ytterligare skärpas.

En ombyggnad och utvidgning av rangerbangården vore därför ett önskemål, och styrelsen hade också låtit utarbeta förslag härtill. Detta förslag innefattade dels en sådan omläggning av spårsystemet, att rangeringsarbetet i huvudsak skulle komma att ske västerifrån, i stället för som för närvarande österifrån, varigenom en betydande förbättring i fråga om växlingsarbetets utförande ernåddes, dels ock en utökning av rangerspårans antal.

Redan vid rangerbangårdens anläggande hade förutsetts behovet av att framdeles utvidga spårsystemet i västra delen av bangården och att dit förlägga en del av rangeringsarbetet. Vid under senare år vidtagna smärre spårförändringar och utvidgningar samt vid elektrifieringen av rangerbangården hade också de utförda arbetena planerats i anslutning till det här omhandlade ombyggnadsförslaget. På grund av nuvarande trafikförhållanden hade styrelsen dock tänkt sig att ännu någon tid uppskjuta sin begäran om anslag till denna bangårdsombyggnad, men då denna under nuvarande tidsförhållanden — med behov att i möjlig mån bereda arbetstillfällen — vore ett lämpligt arbetsobjekt och under alla förhållanden för statens järnvägar behöflig

och önskvärd, hade styrelsen ansett sig kunna aktualisera frågan och skrida till äskande av nödiga anslag.

Kostnaderna för utförande av de i förslaget ingående arbetena beräknades komma att uppgå till 325,000 kronor, varav 200,000 kronor kapitalökningsanslag och 125,000 kronor medel ur statens järnvägars förnyelsefond.

*Departements-
chefen.*

Av vad i ärendet blivit anfört finner jag behovet av en ombyggnad och utvidgning av rangerbangården i Nässjö vara styrkt. Då välbehövliga arbetstillfällen härigenom tillika komma att beredas, finner jag mig böra biträda förslaget. De för arbetena beräknade kostnaderna, 325,000 kronor, varav 200,000 kronor skulle utgå av kapitalökningsmedel och 125,000 kronor av statens järnvägars förnyelsefond, hava icke givit mig anledning till erinran.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *ombyggnad och utvidgning av rangerbangården i Nässjö* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 200,000.

3. Gångbroar och gångtunnlar.

[11.] Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen för gångbroar och gångtunnlar beviljat för vart och ett av budgetåren 1925—1931 ett belopp av 50,000 kronor och för ett vart av budgetåren 1931—1934 100,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen begär nu fortsatt anslag för ändamålet med ett såsom erforderligt beräknat belopp av 100,000 kronor.

Styrelsen erinrar om att ett viktigt medel för betryggande av trafiksäkerheten vid stationer med livlig persontrafik är anordnandet av gångbroar eller gångtunnlar, varigenom de resande på sin väg till eller från tågen undgå att korsa spåren i plan. Förutom såsom förbindelseled till och från mellanplattformar å en bangård, yttrar styrelsen, kunde dylika broar och tunnlar därjämte ofta vara av behovet påkallade såsom förbindelseled mellan ett samhälles på ömse sidor om banan belägna delar. I fråga om anläggning, som avsåge förbindelse mellan ett samhälles olika delar, påfordrade styrelsen, där så kunde anses motiverat, att samhället bidroge till kostnaderna, varom då särskild överenskommelse träffades.

*Departements-
chefen.*

I betraktande av ifrågavarande anordningars stora betydelse för trafiksäkerheten, särskilt vid bangårdar med stark tåg- och persontrafik, tillstyrker jag äskande av det av järnvägsstyrelsen föreslagna anslagsbeloppet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *gångbroar och gångtunnlar* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 100,000.

4. Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden.

[12.] För tillgodoseende av de successivt ökade kraven på statens järnvägar beträffande driftsäkerhet, tåghastighet, möjlighet att använda tyngre rullande materiel ävensom fordonens jämna gång har, då på grund av förslitning behov av ersättning samtidigt förelegat, lättare spårmateriel i betydande omfattning måst utbytas mot tyngre.

Såsom närmare framgår av 1933 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 2, punkt 8) hava i fråga om bokföring av kostnaderna för utbyte av räler och växlar vid olika tider något skilda förfaringssätt kommit till användning. Under äldre tider synes sålunda den totala kostnaden för dessa utbyten — med undantag för någon övertagen enskild järnväg — hava bokförts som underhållskostnad. Med förnyelsefondens tillkomst år 1911 infördes en uppdelning av kostnaderna i fråga sålunda, att kostnad för utbyte av enstaka räler och växlar fortfarande bokförts å konto för löpande underhåll, under det att utgifter för rälsutbyten i längre följd bestritts med förnyelsefondsmedel. I ett fall, nämligen i fråga om spåröverbyggnaden å banan Södertälje södra—Eskilstuna central, hade en ytterligare klyvning företagits, i det att lånemedelsanslag beviljats till täckande av merkostnad för användning av banans kapacitet ökande, tyngre spårmateriel.

I sin skrivelse den 28 september 1932 angående anslag för nya byggnader och omläggningar m. m. för budgetåret 1933/1934 framhöll järnvägsstyrelsen att, med hänsyn till ställningen å vissa konton inom statens järnvägars förnyelsefond, i fråga om förstärkningsarbeten å spåröverbyggnaden anslag å riksstaten borde, på sätt skett beträffande nyssnämnda bandel, beviljas för täckande av den merkostnad, som vid rälsutbyten uppkomme genom användande av kapaciteten ökande, tyngre spårmateriel. Under erinran att spörsmålet om principerna för användningen och placeringen av affärsverkens förnyelsefonder, vilket spörsmål redan tidigare i annat sammanhang uppkommit, borde bliva föremål för ytterligare utredning, föreslog jag Kungl. Maj:t med hänsyn till i detta fall föreliggande omständigheter att för budgetåret 1933/1934 till fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden äska ett belopp av 1,200,000 kronor, att utgå såom kapitalökningsanslag av lånemedel. Det förutsattes därvid, att av förnyelsefondsmedel skulle för år 1933 till ändamålet ifråga utgå 1,700,000 kronor. Kungl. Maj:ts i enlighet härmed framställda förslag bifölls av riksdagen.

I sin skrivelse den 23 september 1933 har *järnvägsstyrelsen* meddelat, att för rälsbyten i längre följd, inläggning av underläggsplattor m. m., allt enligt uppjord plan, erfordrades för budgetåret 1934/1935 respektive kalenderåret 1934 ett totalbelopp av 3,000,000 kronor. I nämnda plan ingående rälsbyten i huvudspår omfattade en sammanlagd spårlängd av 145 kilometer. Med den uppdelning å kapitalökningsanslag och förnyelsefondsmedel av kostnaderna för här omförmälda slag av arbeten, som på nyssnämnt sätt genomförts, skulle, framhåller styrelsen vidare, av nämnda belopp å riksstaten erfordras 1,200,000 kronor, medan 1,800,000 kronor borde lämnas av förnyelsefonden.

På grund härav har styrelsen hemställt om avlåtande av framställning till riksdagen om anslag till berörda ändamål för budgetåret 1934/1935 å 1,200,000 kronor.

I förenämnda, av chefen för järnvägsstyrelsen den 15 december 1933 avgivna promemoria har uttalats, att styrelsen funne det vara ett önskemål att kunna än hastigare bedriva spårförstärkningen medelst anbringandet av underläggsplattor. Styrelsen ansåge sig därför kunna utöka den för år 1934 planerade inläggningen av plattor att omfatta arbeten för ytterligare ett belopp av 500,000 kronor, att utgå av kapitalökningsmedel.

Departement-
chefs.

Mot det föreslagna totalbeloppet för ifrågavarande arbeten, 3,500,000 kronor, har jag icke något att erinra. Den av järnvägsstyrelsen förordade uppdelningen av detta belopp på kapitalökningsanslag och förnyelsefondsmedel med respektive 1,700,000 kronor och 1,800,000 kronor synes under förhandenvarande omständigheter böra godtagas. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 1,700,000.

5. Skenfria vägkorsningar m. m.

[13.] Till anordnande av skenfria vägkorsningar samt — sedan år 1924 — jämväl till plankorsningars ersättande med s. k. parallellvägar har riksdagen för skilda budgetperioder anvisat anslag; för budgetåren 1932—1934 hava anslagsbeloppen bestämts till 500,000 och 150,000 kronor. Med dessa medel avses att bestrida statens järnvägars andel i kostnaderna för dylika anordningar, i allmänhet motsvarande kapitaliserade värdet av järnvägarnas årliga besparing på grund av respektive plankorsningars borttagande.

I sin förevarande skrivelse meddelar *järnvägsstyrelsen*, att av anslag för ifrågavarande ändamål vid utgången av budgetåret 1932/1933 återstått odisponerat 280,000 kronor. För budgetåret 1933/1934 stode alltså till förfogande (280,000 + 150,000) 430,000 kronor. Styrelsen framhåller vidare, att det med hänsyn till dels planerade ordinarie arbeten, tillhörande förevarande grupp, dels det avsevärda anslag, som av 1933 års riksdag anvisats för utförande såsom beredskapsarbeten av skenfria vägkorsningar, av vilka medel en stor del torde komma att disponeras för anläggningar vid statens järnvägar, vore att förutse, att de på statens järnvägar belöpande, enligt gängse grunder beräknade bidragen till anläggningarna ifråga skulle komma att väsentligt stegras. Enär styrelsen icke hade att träffa avgörande beträffande tillkomsten av ifrågavarande arbeten, kunde styrelsen givetvis ej framlägga någon säker förhandsberäkning av kostnaderna för sagda bidrag. Styrelsen hade emellertid uppskattat bidragen ifråga till 700,000 kronor för arbeten, beslutade under budgetåret 1933/1934. Härtill komme för budgetåret 1934/1935 erforderliga bidragsbelopp, vilka helt vore beroende av, i vilken omfattning medel för beredskapsarbeten

för sistnämnda år komme att anvisas av riksdagen. Frånsett sistnämnda bidrag beräknades alltså, räknat efter medelsanvisningarna i samband med arbetenas igångsättande, utöver av riksdagen redan beviljade medel erfordras ett belopp av 270,000 kronor. Enär statens järnvägars bidrag för ifrågavarande arbeten i regel icke utbetalades förrän desamma blivit färdigställda, vilket som regel droge avsevärt lång tid, syntes man emellertid kunna utgå ifrån, att en mindre del av bidragen för de under budgetåret 1933/1934 beslutade arbetena och större delen av bidragen för budgetåret 1934/1935 icke komme att behöva utbetalas förrän under budgetåret 1935/1936. Styrelsen ansåge sig därför kunna räkna med, att endast ett anslagsbelopp av 250,000 kronor skulle bli behöfligt för budgetåret 1934/1935, medan återstående medel beräknades erforderliga tidigast under budgetåret 1935/1936.

Mot det av järnvägsstyrelsen för budgetåret 1934/1935 sålunda föreslagna anslagsbeloppet av 250,000 kronor har jag intet att erinra. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

att till *skenfria vägkorsningar m. m.* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 250,000.

6. Växel- och signalsäkerhetsanläggningar.

[14.] Till växel- och signalsäkerhetsanläggningar har riksdagen under en följd av år anvisat anslag. För budgetåren 1931—1934 hava de uppgått till respektive 600,000 kronor, 600,000 kronor och 500,000 kronor.

Med de anvisade medlen hava utförts dels arbeten för utveckling av trafiksäkerheten i anslutning till 1912 års säkerhetskommissions direktiv och dels andra arbeten, däribland anordningar för automatisk linjeblockering, i syfte att åstadkomma ökad säkerhet för trafikrörelsen eller att ernå lättnader eller besparingar vid trafikarbetets utförande. För finansieringen av ifrågavarande arbeten hava därjämte disponerats medel ur statens järnvägars förnyelsefond.

I sin förevarande skrivelse har *järnvägsstyrelsen* anfört bland annat, att — då erfarenheterna av utförda anläggningar visat, att växel- och signalsäkerhetsanläggningar jämte linjeblocksanordningar utgjorde ett verkningsfullt medel för en ur ekonomiska och trafiksäkerhetssynpunkter önskvärd rationalisering av driftsförhållandena — det syntes styrelsen angeläget, att arbeten av detta slag hädanefter utfördes i hastigare tempo än hittills. Enligt preliminär beräkning föreläge ett anslagsbehov för utförande av nya anläggningar och ombyggnad av föråldrade dylika av sammanlagt omkring 6,000,000 kronor, varav 3,000,000 kronor borde utgå av kapitalökningsmedel och 3,000,000 kronor av förnyelsefondsmedel. Ifrågavarande program borde enligt styrelsens förmenande såvitt möjligt genomföras under en tid av tre år.

Järnvägsstyrelsen hemställer alltså, att för budgetåret 1934/1935 måtte till växel- och signalsäkerhetsanläggningar anvisas ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Departement-
chefen.

Ur såväl trafiksäkerhets- som driftsekonomisk synpunkt är det önskvärt, att nya eller förbättrade växel- och signalsäkerhetsanordningar i erforderlig omfattning komma till stånd vid statens järnvägar. Vad särskilt angår automatisk linjeblockering innebär användandet därav å bansträckor med stort tågantal betydande fördelar för trafikens avveckling, i det att därigenom tätare tågföljd möjliggöres och förseningar förebyggas, samtidigt med att i regel sådana driftbesparingar kunna påräknas, som förränta det nedlagda kapitalet. Vad järnvägsstyrelsen anfört om angelägenheten av att bedriva ifrågavarande arbeten i ökad takt synes därför värt beaktande. Härtill kommer, att dessa arbeten äro av sådan art, att de i nuvarande läge torde vara av icke ringa betydelse för arbetsmarknaden. På grund härav finner jag mig böra tillstyrka att i enlighet med järnvägsstyrelsens hemställan till här ifrågavarande ändamål för nästkommande budgetår äskas ett anslag av kapitalökningsmedel å 1,000,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *växel- och signalsäkerhetsanläggningar* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag

av kronor 1,000,000.

7. Telefonledningar och kabelarbeten.

[15.] För anläggande av telegraf- och sektionstelefonledningar samt för utförande av kabelarbeten beviljade riksdagen under en följd av år medel, senast år 1931, då till detta ändamål för budgetåret 1931/1932 anvisades 100,000 kronor.

I sin skrivelse den 18 september 1931 med anslagsäskanden för budgetåret 1932/1933 meddelade järnvägsstyrelsen vissa resultat av en utredning angående möjligheten att, med visst undantag, övergå till telefon för överförande av praktiskt taget alla för järnvägstjänsten erforderliga meddelanden.

Styrelsen anförde därvid bland annat:

Styrelsen har låtit verkställa utredning angående möjligheten att helt övergå till telefon för överförande av alla för järnvägstjänsten erforderliga meddelanden med undantag för en förbindelse mellan Stockholm och femte — det nordligaste — distriktet, som tills vidare skulle upprätthållas per telegraf. Utredningen visar, att det är möjligt att genomföra denna ändring för en totalkostnad av 575,000 kronor, varav 200,000 kronor beräknats för nya telefonledningar och 375,000 kronor för — med förnyelsefondsmedel bekostad — omändring av förut befintliga telegrafledningar till telefonförbindelser. Arbetet beräknas kunna bliva färdigt före utgången av år 1933 och avses att bedrivas sålunda, att av förenämnda båda kostnadssummor ungefärligen hälften blir behövlig under år 1932.

Genom sålunda föreslagna åtgärder ernås förutom betydligt förbättrade förbindelser en betydlig personalbesparing, vilken beräknats motsvara en kostnad av cirka 250,000 kronor årligen.

Vad styrelsen sålunda föreslagit vann Kungl. Maj:ts och riksdagens bifall (1932 års statsverksproposition, utgifter för kapitalökning, bil. 2, punkt 16;

riksdagens skrivelse nr 28, punkt 18). I samband härmed förändrades anslagets rubrik till »Telefonledningar och kabelarbeten».

De enligt berörda plan såsom erforderliga beräknade beloppen hava sedermera ställts till järnvägsstyrelsens förfogande dels såsom kapitalökningsanslag å 100,000 kronor för vartdera av budgetåren 1932/1933 och 1933/1934, dels ock av förnyelsefondsmedel under åren 1932 och 1933.

I sin skrivelse den 23 september 1933 har *järnvägsstyrelsen* framhållit, att de förväntningar, åt vilka styrelsen i sin förberörda skrivelse den 18 september 1931 givit uttryck, till fullo uppfyllts. Det hade befunnits särdeles önskvärt att under år 1934 få gå vidare å den inslagna vägen och därvid disponera samma belopp av kapitalökningsmedel som under vart och ett av de senaste åren eller 100,000 kronor. Behov av nya telefonledningar hade gjort sig gällande å bland annat linjerna Vännäs—Långsele, Orsa—Brunflo—Östersund, Östersund—Hoting och Forsmo—Hoting—Storuman.

I anslutning härtill hemställer styrelsen om ett anslag å 100,000 kronor för ändamålet för budgetåret 1934/1935.

Enligt vad jag inhämtat från järnvägsstyrelsen, återstå av de i järnvägsstyrelsens här förut omnämnda utredning av år 1931 angivna ledningarna att utföra endast tvenne, för vilket ändamål medel finnas disponibla å tidigare beviljade anslag.

*Departements-
chefen.*

Frånsett övergången från telegraf till telefon och därav föranledda arbeten har emellertid behov av nya telefonledningar gjort sig gällande dels å fjärde distriktet å de linjer, som ej komma att beröras av beslutad elektrifiering, dels å femte distriktet. Å sistnämnda distrikt har sålunda en telefonledning Vännäs—Långsele ansetts böra redan nu komma till utförande. Vad beträffar fjärde distriktet är avsikten att, så snart materiel från de längs de elektrifierade linjerna raserade stolplinjerna kan disponeras, med användande av dylik materiel anordna telefonledningar å de i järnvägsstyrelsens förevarande skrivelse likaledes omnämnda linjerna Orsa—Brunflo—Östersund, Östersund—Hoting och Forsmo—Hoting—Storuman. Kostnaderna för nämnda ledningar, vilka normalt med användande av ny materiel skulle uppgå till ungefär 300,000 kronor, hava beräknats kunna, med utnyttjande av materiel från de raserade stolplinjerna, inskränkas till cirka 200,000 kronor. För att kunna anordna de mest behövliga av ifrågavarande ledningar har hälften av sistberörda belopp ansetts erforderligt under budgetåret 1934/1935.

Järnvägsstyrelsens nu föreliggande framställning avser sålunda en fortsatt utveckling av statens järnvägars telefontät. Förslaget härom anser jag mig så mycket hellre böra biträda som de nu ifrågasatta ledningarna genom tillgodogörande av materiel från stolplinjerna vid de elektrifierade linjerna kunna utföras avsevärt billigare än vad annars hade varit möjligt. Mot det för nästkommande budgetår beräknade beloppet, 100,000 kronor eller samma belopp som innevarande budgetår, har jag icke funnit något att erinra.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *telefonledningar och kabelarbeten* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av .. kronor 100,000.

8. Elektriska belysningsanläggningar.

[16.] För utförande av elektriska belysningsanläggningar i de fall, där de lokala förhållandena ansetts betinga dylika anordningar, har riksdagen alltsedan år 1917 med undantag för ett fåtal år beviljat anslag. Sålunda har riksdagen till ifrågavarande ändamål anvisat för vartdera av budgetåren 1929—1931 100,000 kronor, för budgetåret 1931/1932 50,000 kronor samt för budgetåret 1932/1933 100,000 kronor. För nu löpande budgetår har anslag till ändamålet ej behövt upptagas.

Järnvägsstyrelsen äskar nu ett anslag för budgetåret 1934/1935 av 50,000 kronor och anför till stöd härför följande:

Det vore alltfört styrelsens avsikt att, i den mån elektrisk energi kunde på fördelaktiga villkor erhållas, fortsätta med utförandet av elektriska belysningsanläggningar såväl å bangårdar och i allmänna och tjänstelokaler som, mot ersättning för brukandet, i personalens bostäder.

I samband med den nu pågående banelektrifieringen erbjöde sig möjlighet att under gynnsamma förutsättningar anordna elektrisk belysning i sådana banvaktsstugor och andra lokaler, vilka alltjämt vore i saknad av dylik belysning, i det att den erforderliga elektriska energien till billigt pris kunde erhållas från statens järnvägars egna ledningar.

För sagda ändamål hade utöver redan anvisade medel ett belopp av 50,000 kronor beräknats erforderligt under budgetåret 1934/1935.

Järnvägsstyrelsens här förevarande förslag har icke givit mig anledning till erinran. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *elektriska belysningsanläggningar* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 50,000.

Lokomotivstations- och driftverkstadsanläggningar m. m.

9. Anordningar för förbättrad driftsekonomi vid lokomotivstationer m. m.

[17.] Till anordningar för vinnande av förbättrad driftsekonomi vid lokomotivstationer, för vilket ändamål anslag även tidigare anvisats, har för innevarande budgetår beviljats ett reservationsanslag av 50,000 kronor, vilket belopp, enligt vad järnvägsstyrelsen upplyst, torde ungefärligen motsvara ett års förbrukning. Syftet med anslaget, som avsetts att disponeras i den ordning behov av förbättringar uppstå på grund av trafikens växlingar och teknikens utveckling, har huvudsakligen varit att möjliggöra utbyte vid äldre

lokomotivstationer av vissa föråldrade anordningar, särskilt sådana för uppvärmning, ävensom anordnande av ångcentraler för uppvärmning av personvagnar å bangårdarna, elektrifiering av diverse maskiner m. m., varav ökat behov framträtt i samband med de pågående elektrifieringsarbetena.

I sin skrivelse med anslagsäskanden för budgetåret 1934/1935 har *järnvägsstyrelsen* framhållit, att behov av moderniseringar och driftsekonomiska förbättringar, särskilt i fråga om uppvärmningsanordningar, alltjämt kvarstode. Då detta gällde icke blott för själva lokomotivstationerna utan jämväl för diverse, oftast i samband med dessa drivna maskinella anläggningar, såsom gasverk, värmecentraler m. m., har styrelsen vidare föreslagit, att anslagets rubrik måtte ändras till »anordningar för förbättrad driftsekonomi vid lokomotivstationer och diverse maskinella anläggningar å linjen». För ändamålet har styrelsen för nästkommande budgetår hemställt om anvisande av ett anslag å 50,000 kronor.

Jag tillstyrker järnvägsstyrelsens förslag att hos riksdagen för ändamålet äskas ett belopp av 50,000 kronor för budgetåret 1934/1935. Det av styrelsen med dess förslag till ändring av anslagets rubrik avsedda syftet torde lämpligen vinnas genom att till nuvarande lydelsen fogas »m. m.».

Departementschefen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *anordningar för förbättrad driftsekonomi vid lokomotivstationer m. m.* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 50,000.

Anläggningar vid huvudverkstäder.

10. Utvidgning och modernisering av centralverkstaden i Örebro.

[18.] För 1933 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag angående utvidgning och modernisering av centralverkstaden i Örebro.

Beträffande den närmare utredningen i ärendet torde jag få hänvisa till 1933 års statsverksproposition, utgifter för kapitalökning, bil. 2, punkt 14. Här torde jag endast behöva erinra om följande förhållanden.

Hela kapitalutlägget för de föreslagna arbetena, inklusive maskinell utrustning, beräknades av järnvägsstyrelsen komma att uppgå till ett belopp av i runt tal 1,220,000 kronor. Enligt järnvägsstyrelsens förslag, vartill jag uttalade min anslutning, skulle av nyssnämnda summa ett belopp av 370,000 kronor — motsvarande dels hela utgiften för ombyggnads- och moderniseringsarbetena i den befintliga vagnverkstadsbyggnaden, 300,000 kronor, och dels 70,000 kronor eller drygt hälften av den till 120,000 kronor beräknade kostnaden för ny maskinell utrustning — bestridas av förnyelsefondsmedel, medan återstoden eller 850,000 kronor, avseende kostnaderna för dels nybyggnad för personvagnsverkstaden, 800,000 kronor, och dels resten av inventarie-

anskaffningen, 50,000 kronor, skulle anvisas såsom kapitalökningsanslag å riksstaten. I enlighet med järnvägsstyrelsens förslag tillstyrkte jag vidare, att av det erforderliga kapitalökningsanslaget hälften eller 425,000 kronor måtte äskas för innevarande budgetår.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i anslutning härtill framställda förslag anvisade riksdagen till här ifrågavarande ändamål för budgetåret 1933/1934 ett reservationsanslag av 425,000 kronor.

Genom beslut den 3 mars 1933 anbefallde Kungl. Maj:t järnvägsstyrelsen att för en beräknad kostnad av 1,220,000 kronor och i huvudsaklig överensstämmelse med det i statsverkspropositionen framlagda förslaget verkställa utvidgning och modernisering av centralverkstaden i Örebro samt bemyndigade styrelsen att efter ingången av budgetåret 1933/1934, efter rekvisition, i mån av behov, i riksgäldskontoret lyfta det av riksdagen för sagda budgetår för ändamålet anvisade anslaget å 425,000 kronor. Vidare medgav Kungl. Maj:t den 10 mars 1933, att medel ur statens järnvägars förnyelsefond finge under år 1933 för samma ändamål användas till belopp av högst 90,000 kronor.

I sin skrivelse den 23 september 1933 har *järnvägsstyrelsen* framhållit, att för ifrågavarande arbetens planenliga färdigställande skulle erfordras slutanslag av dels 280,000 kronor å förnyelsefondsstaten för år 1934 och dels 425,000 kronor å riksstaten för budgetåret 1934/1935, samt hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ändamålet för nästkommande budgetår anvisa ett reservationsanslag av 425,000 kronor.

I enlighet med järnvägsstyrelsens förslag, som står i överensstämmelse med den för 1933 års riksdag framlagda planen för arbetsföretagets genomförande, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *utvidgning och modernisering av centralverkstaden i Örebro* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 425,000.

11. Elektrifiering av banorna Stockholm—Krylbo—Ånge och Örebro—Krylbo.

[19.] I 1933 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 2, punkt 18) framlade Kungl. Maj:t för riksdagen förslag i fråga om elektrifiering av banorna Stockholm—Krylbo—Ånge och Örebro—Krylbo (de s. k. Ängelinjerna).

I fråga om kostnadskalkylerna samt beträffande planläggningen av arbetsföretaget må följande här erinras.

Bruttokostnaden för elektrifieringsanläggningen beräknades till 49.5 miljoner kronor. Härav ansågs ett belopp av 12.6 miljoner kronor, motsvarande genom elektrifieringen vunnen minskning i kostnaderna för ersättningsköp av ånglok, böra bestridas av medel från statens järnvägars förnyelsefond. Be-

loppet av erforderliga kapitalökningsmedel beräknades till 36.9 miljoner kronor.

Enligt den uppgjorda arbetsplanen beräknades elektrifieringsföretaget vara fullbordat under år 1936. Därest arbetet kunde igångsättas den 1 maj 1933, räknade man med att de elektriska anläggningarna skulle bli slutförda i följande ordning:

Örebro—Krylbo	oktober 1934
Stockholm—Uppsala	april 1935
Uppsala—Krylbo	september 1935
Krylbo—Bollnäs	december 1935
Bollnäs—Ånge	april 1936

Planen för kontaktledningsarbetet förutsatte en arbetsstyrka, uppgående vissa tider till omkring 750 man; sammanlagt skulle erfordras omkring 350,000 dagsverken.

Enligt arbetsplanen skulle under olika år för skilda slag av arbeten och anskaffningar erfordras följande medelsbelopp:

	B u d g e t å r e t		
	1933/1934	1934/1935	1935/1936
	K r o n o r		
Överföringsanläggningen	7,800,000	9,100,000	4,000,000
Diverse ändringsarbeten, inkl. telegraf- verkets ledningar	8,200,000	2,700,000	—
Elektriska lokomotiv	5,500,000	7,500,000	2,900,000
Elektrisk värmeledning	1,000,000	400,000	400,000
Summa	22,500,000	19,700,000	7,300,000

varav:

Anslag för kapitalökning	19,000,000	13,400,000	4,500,000
Förnyelsefondsmedel	3,500,000	6,300,000	2,800,000

I anslutning till den framlagda planen för elektrifieringsföretaget föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till elektrifiering av banorna Stockholm—Krylbo—Ånge och Örebro—Krylbo för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag av 19,000,000 kronor. Vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit vann riksdagens bifall (skrivelse nr 55, punkt 18).

Genom beslut den 3 mars 1933 uppdrog Kungl. Maj:t åt järnvägsstyrelsen att, i huvudsaklig enlighet med oförmälda plan, verkställa elektrifiering av statsbanelinjerna Stockholm—Krylbo—Ånge och Örebro—Krylbo samt be- myndigade styrelsen att efter ingången av budgetåret 1933/1934, efter rekvi- sition, i mån av behov, i riksgäldskontoret lyfta det av riksdagen för sagda budgetår för ändamålet anvisade anslaget å 19,000,000 kronor. Vidare med- gav Kungl. Maj:t den 10 mars 1933, att medel ur statens järnvägars förnyelse- fond finge under år 1933 för samma ändamål användas till belopp av högst 3,500,000 kronor.

I sin skrivelse den 23 september 1933 har *järnvägsstyrelsen* i anslutning till förenämnda plan och anslagsberäkning hemställt om anvisande för nästa bud- getår av ett reservationsanslag å 13,400,000 kronor till ifrågavarande elektri- fieringsarbeten.

Departement-
chefen.

Mot det av järnvägsstyrelsen framförda anslagsäskandet, vilket, såsom av det förut sagda framgår, överensstämmer med det för 1933 års riksdag framlagda finansieringsprogrammet, har jag icke något att erinra. Det för år 1934 erforderliga beloppet av förnyelsefondsmedel, 6,300,000 kronor, har genom Kungl. Maj:ts beslut den 15 december 1933 ställts till järnvägsstyrelsens förfogande.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *elektrifiering av banorna Stockholm—Krylbo—Änge och Örebro—Krylbo* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 13,400,000.

12. Elektrifiering av banorna Göteborg—Malmö och Ängelholm—Hälsingborg.

[20.] I proposition den 10 mars 1933, nr 190, framlade Kungl. Maj:t för riksdagen förslag i fråga om elektrifiering av banorna Göteborg—Malmö och Ängelholm—Hälsingborg.

Beträffande utredningen i ärendet torde jag i huvudsak få hänvisa till nyssberörda proposition. Här torde jag endast behöva erinra om följande.

Enligt arbetsplanen beräknades elektrifieringsföretaget vara fullbordat mot slutet av år 1936. Därest arbetet kunde igångsättas redan under år 1933, skulle de elektriska anläggningarna kunna slutföras i följande ordning:

Malmö—Ängelholm	juli	1935
Ängelholm—Hälsingborg	oktober	1935
Ängelholm—Göteborg	december	1936.

Planen för kontaktledningsarbetet förutsatte en arbetsstyrka, uppgående vissa tider till 450 å 500 man; sammanlagt skulle erfordras omkring 200,000 dagsverken.

Med avseende å medelsbehovet beräknades, att under olika år för skilda slag av till elektrifieringen hörande arbeten och anskaffningar skulle erfordras följande medelsbelopp:

	B u d g e t t å r e t			Summa
	1933/1934	1934/1935	1935/1936	
	K r o n o r			
Överföringsanläggningen . .	4,000,000	3,400,000	4,400,000	11.800,000
Ändringsarbeten	4,000,000	1,630,000	—	5,630,000
Elektriska lokomotiv	3,000,000	3,620,000	2,000,000	8,620,000
Elektrisk värmeledning . . .	—	600,000	500,000	1,100,000
Summa kronor	11,000,000	9,250,000	6,900,000	27,150,000

Till nu angivna, av järnvägsstyrelsen kalkylerade belopp av 27,150,000 kronor, vari preliminärt inräknats 1,319,000 kronor för undanflyttande av vissa kortare riks- och landsledningar samt flyttningar i telefonnäten, komma vidare de till 1,900,000 kronor beräknade kostnaderna för bortflyttning av vissa telegrafverket tillhöriga ledningar, vilka voro avsedda att i sinom tid ersättas med kabel. Beträffande sistnämnda kostnader anförde jag, att även dessa syntes böra preliminärt påföras elektrifieringsföretaget. Kostnadssumman skulle

alltså komma att sluta på 29,050,000 kronor. Beträffande den jämkning i järnvägsstyrelsens tablå över anslagsbehovet under skilda budgetår, som för-
anleddes av nyssnämnda tillägg i kostnadsberäkningen, utgick jag från att den kunde begränsas att avse de för budgetåren 1934—1936 avsedda beloppen, var-
vid alltså anslagsbehovet för budgetåret 1933/1934 skulle stanna vid det i för-
berörda plan angivna, 11 miljoner kronor.

Vid min anmälan inför Kungl. Maj:t av förevarande ärende utvecklade jag även de av det aktuella läget betingade förhållanden, som gjorde det till ett framträdande önskemål, att Västkustbanans elektrifiering företoges vid nu-
varande tidpunkt. Jag framhöll därvid, bland annat, att, därest ifrågavarande elektrifiering redan nu igångsattes och sålunda komme till utförande sam-
tidigt med Ängeelektrifieringen, dessa båda företag komme att tillsammans lämna arbetsmöjligheter i praktiskt taget samma omfattning, som elektrifie-
ringen av Malmölinjerna berett, och detta jämväl för industriens del. Härtill komme, att med de vitt utgrenade återverkningar på arbetsmarknaden, som en järnvägslektrifiering medförde, ett dylikt företag i och för sig syntes vara av beskaffenhet att framför flertalet andra böra ifrågakomma, då det gällde att utvälja lämpliga arbeten för bekämpande av den rådande arbetslösheten.

Kungl. Maj:t föreslog riksdagen att till elektrifiering av banorna Göteborg—Malmö och Ängelholm—Hälsingborg för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av 11,000,000 kronor.

Riksdagen biföll (skrivelse nr 167) Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

Riksdagen anförde därvid bland annat, att alldeles bortsett från de fördelar ur allmän samfärdselsynpunkt och rent nationalekonomiskt, som den föreslag-
na elektrifieringen av Västkustbanan kunde medföra, nämnda elektrifiering syntes rent företagsekonomiskt försvarbar. Då därtill komme företagets stora betydelse som ett led i de vidsträckta övriga åtgärder mot arbetslöshet, som framtvingats av tidsförhållandena, hade riksdagen ansett företaget böra kom-
ma till genomförande.

Genom beslut den 5 maj 1933 uppdrog Kungl. Maj:t åt järnvägsstyrelsen att, i huvudsaklig enlighet med i statsrådsprotokollet över kommunikations-
ärenden den 10 mars 1933 förordad plan, verkställa elektrifiering av statsbane-
linjerna Göteborg—Malmö och Ängelholm—Hälsingborg. Vidare bemyndiga-
de Kungl. Maj:t den 30 juni 1933 järnvägsstyrelsen att efter rekvisition, i mån av behov, i riksgäldskontoret lyfta det av riksdagen för ändamålet anvisade anslaget å 11,000,000 kronor.

I sin skrivelse den 23 september 1933 har *järnvägsstyrelsen* hemställt, att till elektrifieringsföretagets fortsättande för budgetåret 1934/1935 måtte anvisas ett anslag å 11,150,000 kronor, omfattande dels det i styrelsens plan för sagda år upptagna beloppet av 9,250,000 kronor och dels det förutnämnda beloppet av 1,900,000 kronor för bortflyttning av vissa telegrafverket tillhöriga lednin-
gar.

I detta sammanhang torde jag vidare få till behandling upptaga en av järn-
vägsstyrelsen i dess skrivelse den 23 september 1933 gjord framställning om utverkande av riksdagens medgivande därtill, att uppkommande överskott å i riksstaten för budgetåret 1933/1934 upptaget anslag för elektrifiering av banan Järna—Norrköping—Malmö m. fl. linjer (Malmölinjerna) må tagas i

anspråk för elektrifiering av bandelarna Hässleholm—Veinge och Åstorp—Mölle.

Beträffande till en början elektrifieringen av Malmölinjerna må följande nämnas.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag fattade 1931 års riksdag beslut om elektrifiering av statsbanelinjerna Järna—Norrköping—Malmö, Katrineholm—Åby, Örebro—Hallsberg—Mjölby, Falköping—Nässjö, Arlöv—Lomma och Malmö—Trälleborg, gemensamt benämnda Malmölinjerna. Elektrifieringen beräknades draga en totalkostnad av 70,000,000 kronor, varav 16,300,000 kronor skulle bestridas av medel ur statens järnvägars förnyelsefond och återstoden, 53,700,000 kronor, skulle utgå i form av kapitalökninganslag. För budgetåret 1931—1934 har riksdagen till elektrifieringsföretaget anvisat reservationsanslag å tillsammans 51,600,000 kronor, varjämte Kungl. Maj:ts medgivit, att ur statens järnvägars förnyelsefond finge under åren 1931—1933 för samma ändamål användas ett belopp av 16,300,000 kronor.

Vad beträffar arbetets utförande kunde järnvägsstyrelsen i sin skrivelse med anslagsäskanden för budgetåret 1933/1934 meddela, att detsamma fortskridit väsentligt snabbare än vad som förutsetts i den för 1931 års riksdag framlagda arbetsplanen. Så vore sträckorna Järna—Norrköping, Katrineholm—Åby samt Örebro—Hallsberg, vilka beräknats klara under oktober och december 1932 samt maj 1933 respektive, redan i augusti 1932 färdigställda och tagna i bruk för elektrisk drift. Även i fråga om övriga linjer kunde väsentliga tidsbesparingar ställas i utsikt, innebärande att hela anläggningen skulle föreligga färdig redan omkring årsskiftet 1933—1934, eller omkring fyra månader tidigare än ursprungligen planerats. De sålunda beräknade tidsbesparingarna hava, enligt vad numera visat sig, kunnat ej endast tillfullo ernås utan därtill för viktiga linjeavsnitt än ytterligare ökas.

Ifråga om anläggningskostnaderna meddelade styrelsen i nyssnämnda skrivelse, att på grund av förbättringar i arbetets organisation samt sänkning av vissa materialpriser mycket betydande besparingar å de i förberörda plan angivna kostnadsbeloppen vore att påräkna. Det i planen för budgetåret 1933/1934 upptagna kapitalökninganslaget 11,100,000 kronor ansågs därför kunna, utan större risk för framtida överskridande, minskas till 9,000,000 kronor. Sistnämnda belopp finnes anvisat å riksstaten för budgetåret 1933/1934.

Efter att hava erinrat om dessa förhållanden framhåller *järnvägsstyrelsen* i föreliggande skrivelse att, sedan nu elektrifieringsarbetet fortskridit närmare sitt fullbordande, den ekonomiska ställningen kunde än bättre överblickas och att styrelsen beräknade den sammanlagda kostnaden för Malmölinjernas elektrifiering enligt meromnämnda plan komma att uppgå till 63.5 miljoner kronor, i förhållande till den beräknade kostnaden av 70 miljoner kronor innebärande en totalbesparing på 6,500,000 kronor eller 4,400,000 kronor mer än nyssnämnda nedskärning av anslagsbeloppet för budgetåret 1933/1934. Då ifrågasvarande besparingar helt hänförde sig till arbeten att bekostas med kapitalökningsmedel, skulle alltså vid arbetenas avslutande en anslagsreservation å 4,400,000 kronor vara att påräkna.

Styrelsen framhåller vidare, hurusom det fortsatta studiet av de problem, som successivt rullades upp i och med banelektrifieringens fortskridande och särskilt de framtida driftsförhållandena, sådana de påverkades av den vid 1933 års riksdag beslutade Västkustbaneelektrifieringen, hade visat, att betydande

fördelar skulle vara att vinna genom någon utvidgning av den för 1933 års riksdag framlagda planen för sistnämnda elektrifiering. De bandelar, som enligt styrelsens mening ytterligare skulle ifrågakomma till ordnande för elektrisk drift, vore Hässleholm—Markaryd—Veinge, den i statens hand år 1930 övergångna förbindelseleden mellan de båda sydliga stambanorna, samt Västkustbanans sidolinje, Åstorp—Kattarp—Mölle. En sådan utvidgning av elektrifieringen skulle kunna realiseras inom ramen för den vid Malmölinjernas elektrifiering uppkomna anslagsbesparingen.

Beträffande de allmänna förutsättningarna för en på sålunda angivet sätt utvidgad elektrifiering samt verkningarna därav anför styrelsen:

Ingendera av dessa linjer har en sådan trafikrörelse, att den skulle kunna ifrågakomma som självständigt elektrifieringsobjekt. Båda linjernas läge i förhållande till nämnda stambanor är emellertid sådant, att å ena sidan behövlig kapitalinsats för elektrifieringen är relativt liten, å andra sidan olägenheterna av att bibehålla desamma i nuvarande driftsform, sedan samtliga angränsande statsbanelinjer elektrifierats, bliva rätt betydande. Särskilt gäller detta bandelen Åstorp—Mölle, vilken saknar egna fullrustade lokstationer, och vars ånglok alltså måste vara stationerade vid lokstation utanför den egentliga tjänstgöringssträckan samt regelbundet framgå över elektrifierad bansträcka, en givetvis allt utom idealisk anordning. Av vikt är också att kunna framföra tåg mellan Hälsingborg och Mölle över Kattarp utan lokbyte och utan att desamma behöva påverka driften, vare sig å linjen Åstorp—Kattarp eller å linjen Kattarp—Ängelholm. Även direkta tåg mellan Malmö och Mölle förekomma då och då.

Vad angår bandelen Hässleholm—Veinge skulle densammas elektrifiering för det första medföra, att man undsluppe den blandade driften, som alltid är relativt dyrbar, vid lokstationerna i Hässleholm och Halmstad. En elektrifiering skänker även i övrigt en del drifttekniska fördelar samt skulle därjämte kunna medgiva en viss lättnad för godstrafiken på Västkustbanan. De använda standardloken kunna nämligen icke över Hallandsås framföra så stor vagnvikt som i övrigt å Västkustbanan, men kunna då genomgående godsvagnar Halmstad—Malmö i viss omfattning dirigeras över linjen Veinge—Hässleholm, å vilken linje den egna trafiken som regel ej giver fulla godståg.

Att förevarande utvidgning av Västkustbaneelektrifieringen, som nämnt, kan genomföras med måttlig kapitalinsats beror i första rummet på att därvid icke erfordras någon ny omformarestation eller ens någon utvidgning av de stationer, som i allt fall äro erforderliga. Att energibehovet för linjerna ifråga kan uttagas av stationer, som ändock måste hållas i drift, medför vidare, att kostnaderna för den nytillkommande energiförbrukningen bliva särdeles låga; kalkylerna sluta på en genomsnittskostnad av 1.6 öre per kilowattimme mot 2.2 för Malmölinjerna och 1.8 för Västkustbanan. Den energileverans, som det här skulle röra sig om, uppgår emellertid till endast omkring 4.5 miljoner kilowattimmar per år.

Jag övergår härefter till de av järnvägsstyrelsen framlagda resultaten av de angående den utvidgade elektrifieringen verkställda tekniska och ekonomiska utredningarna.

Härutinnan anför styrelsen:

För *överföring av elektrisk energi* skulle här som vid övriga linjer kontaktledningar utföras för alla huvud- och de flesta sidospår. Den sammanlagda

banlängden, över vilken nämnda ledningar skulle framdragas, utgör 109 kilometer, varav 72 för bandelen Hässleholm—Markaryd, den elektrifierade spårlängden 136 kilometer.

Kostnaderna för överföringsanläggningarna hava beräknats till

	Hässleholm— Veinge	Åstorp— Mölle	Summa
Kontaktledningar kronor	1,110,000	795,000	1,905,000
Högspänningsledningar för belysning »	115,000	60,000	175,000
Tillhoppa kronor	1,225,000	855,000	2,080,000

Utefter banan befintliga *luftledningar för belysning samt telegraf och telefon* måste, liksom vid föregående statsbaneelektrifieringar, antingen utflyttas eller utbytas mot kabelledningar. Verktäld utredning har visat, att vid båda de förevarande linjerna endast enkel utflyttning — ej kabelförläggning — är ekonomiskt försvarbar. Samtidigt skulle en del *förändringar* vidtagas å *bananläggningen*. Sålunda är det beräknat, att för linjen Åstorp—Mölle spår förstärkning genom slipersförtätning skall utföras för en kostnad av 125,000 kronor och en bro förstärkas för en kostnad av 50,000 kronor, medan för bandelen Hässleholm—Veinge erforderliga förändringar beräknats draga en kostnad av endast 40,000 kronor.

Därvid har emellertid förutsatts, att för båda linjerna skulle, såsom i detta fall enligt järnvägsstyrelsens förmenande utan praktisk betydelse, kunna beviljas vissa undantag från tillämpningen av meddelade allmänna bestämmelser för elektrifierade statsbanelinjer beträffande spårlängd å mötesstationer och mötesplatser för militärtåg.

För ifrågavarande ändringsarbeten hava följande kostnader beräknats:

	Hässleholm— Veinge	Åstorp— Mölle	Summa
Ändringar av:			
Belysningsledningar	50,000	50,000	100,000
Statens järnvägars svagströmsledningar . .	125,000	90,000	215,000
Bangårdar, broar m. m.	40,000	175,000	215,000
Tillhoppa	215,000	315,000	530,000

I förestående tabell har någon kostnad ej medräknats för utflyttning av telegrafverkets ledningar utefter här ifrågavarande bandelar. Enligt järnvägsstyrelsens beräkningar böra emellertid ej dessa kostnader uppgå till mer än högst 300,000 kronor, om utflyttningen sker i samband med utflyttningen av statens järnvägars ledningar.

För utredning av *skillnaden i driftkostnader vid elektrisk drift och ångdrift* har för linjen Hässleholm—Veinge uppgjorts ett utkast till tidtabell vid elektrisk drift, innebärande ungefär samma tågrörelse som den för innevarande tidtabellsår gällande, och även för linjen Åstorp—Mölle har vid elektrisk drift tidtabellen kunnat beräknas ej komma att nämnvärt avvika från den nuvarande. Därefter har med hjälp av erfarenhetssiffror från i drift varande anläggningar uträknats besparingar och tillkommande kostnader genom elektrifieringen. Här om anför styrelsen:

Av dessa beräkningar har framgått, att för var och en av förevarande linjer skulle erfordras 3 elektriska tåglokomotiv, betingande en sammanlagd kostnad av 1,200,000 kronor.

I tidigare avgivna förslag till statsbaneelektrifiering har anskaffningskost-

naden för elektrisk materiel ansetts icke böra i sin helhet belasta elektrifieringsanläggningen utan har med hänsyn till förhållandet, att genom elektrifieringen statens järnvägars framtida behov av ånglok minskats, i räntabilitetskalkylerna från sagda kostnad avdragits ett belopp, motsvarande det diskonterade värdet av beräknad besparing ifråga om utgifter för ersättningsköp av sådana lokomotiv.

I utredningen rörande Väst kustbaneelektrifieringen ansågs däremot av skäl, som meddelats i styrelsens skrivelse angående sagda elektrifiering, intet sådant avdrag böra göras. Vad i sagda skrivelse anförts, måste i lika mån gälla förevarande utvidgning av elektrifieringsprogrammet, varför ej heller här något avdrag upptagits. På lång sikt betraktat innesluter dock berörda beräkningssätt givetvis någon mindre säkerhetsmarginal.

Med sålunda angivna utgångspunkter beräknar styrelsen *kostnaderna för elektrifiering av linjerna Hässleholm—Veinge och Åstorp—Mölle* på följande sätt:

Kostnader hänförliga till statens järnvägar.

	Hässleholm— Veinge	Åstorp— Mölle	Summa
	K r	o n o	r
Överföringsanläggningen	1,225,000	855,000	2,080,000
Ändringsarbeten å statens järnvägars be- lysnings- och svagströmsledningar m. m.	175,000	140,000	315,000
Ändringar å bana, broar m. m.	40,000	175,000	215,000
Lokomotiv	600,000	600,000	1,200,000
Summa	2,040,000	1,770,000	3,810,000

Kostnader hänförliga till telegrafverket beräknas uppgå till omkring 300,000

Totalkostnaden kommer alltså att uppgå till omkring 4,110,000 kronor.

Vid beräkning av de förändringar i årskostnaderna, vilka föranledas av en elektrifiering, samt av förräntningsmöjligheterna för erforderligt kapital har järnvägsstyrelsen av skäl, som närmare utvecklats i styrelsens framställning om elektrifiering av Ängelinjerna, i första hand räknat med en räntefot av 4.5 procent, under det att verkställda parallellkalkyler efter 4 procents räntefot betraktats såsom supplementära.

Resultatet av de av styrelsen gjorda beräkningarna beträffande *förräntningsmöjligheterna för det erforderliga kapitalet* framgår av här följande översikt:

	Hässleholm— Veinge	Åstorp— Mölle	Summa
Tågkilometer	353,000	237,000	590,000
Häremot svarande lokkilometer, inkl. växling	380,000	285,000	665,000
<i>Besparingar:</i>			
Minskat personalbehov 21 resp. 17 man å 3,200 kr.	67,200	54,400	121,600
Stenkol, 4,000 ton utländska stenkol å 20 kr., ökat med kostnad för transport och ränta för ett års lagring 3:40 kr.	93,600	—	93,600
1,000 resp. 3,350 ton svenska stenkol å cirka 13:40 resp. 14:80 kr., ökat med kostnad 2:80 resp. 1:— kr.	16,200	53,000	69,200

Utgifter för kapitalökning: bil. 4.

Minskad kostnad för lokunderhåll	30,400	22,800	53,200
Diverse minskade kostnader för lok, lokstallar samt kol- och vattenstationer	10,500	7,100	17,600
Summa kronor	217,900	137,300	355,200
<i>Nya utgifter:</i>			
Ränta efter 4.5 procent å 2.04 resp. 1.77 milj. kronor	91,800	79,650	171,450
Strömkostnad	46,000	25,800	71,800
Underhåll och avskrivning för överföringsan- läggningen	24,000	17,000	41,000
Summa kronor	161,800	122,450	284,250
Vinst vid införande av elektrisk drift . . .	56,100	14,850	70,950

Beträffande grunderna för dessa styrelsens beräkningar har styrelsen anfört följande:

Ifråga om bränslekostnaderna vid ångdrift har styrelsen tillämpat samma beräkningsgrunder som vid bland annat Malmö- och Västkustbaneelektrifieringen och sålunda utgått från ett kolpris av 20 kronor per ton utländska stenkol samt för svenska stenkol ett efter värmevärde däremot svarande pris. Vid sista upphandlingen år 1933 hava lokomotivstenkol emellertid kontrakterats till ett pris, motsvarande 18 kronor per ton fritt banvagn Västkusthamn. Om detta kolpris (jämfte motsvarande sänkning för de svenska stenkolen) beräknas, försämrars resultatet med 11,000 kronor vid Hässleholm—Veinge och 5,500 kronor vid Åstorp—Mölle. Om emellertid räntefoten sänkes från antagen 4.5 till 4.0 procent, medför detta en kostnadsminskning med 10,000 resp. 8,850 kronor. Vinsten i de olika fallen skulle alltså bli

	Hässleholm— Veinge	Åstorp— Mölle	Summa
Räntefot 4.5 %:			
Stenkolspris kr. 20: —	56,100	14 850	70 950
» » 18: —	45,100	9,350	54,450
Räntefot 4 %:			
Stenkolspris » 20: —	66,300	23,700	90,000
» » 18: —	55,300	18,200	73,500

Vid denna kalkyl har emellertid ej medräknats någon ränta på utflyttningskostnaden för telegrafverkets ledningar utefter här ifrågavarande bandelar, vilken av järnvägsstyrelsen uppskattats till 300,000 kronor, varå 4.5 procent ränta utgör 13,500 kronor. Härav skulle omkring 9,000 kronor belasta Hässleholm—Veinge och omkring 4,500 kronor Åstorp—Mölle. Även om denna kostnad skulle tillkomma, vilket järnvägsstyrelsen på förut i motsvarande fall anförda grunder ej anser riktigt, uppstår dock även i sämsta fall vinst till elektrifieringens förmån.

De sålunda gjorda utredningarna giva enligt styrelsens mening vid handen, att ifråga om bandelen Hässleholm—Veinge elektrifieringens räntabilitet kan betraktas såsom väl säkerställd enbart genom påräkneliga förändringar i driftkostnaderna; redan i det försiktigaste av anförda alternativ utgjorde vinsten utöver beräknad ränta efter 4.5 procent 45,100 kronor eller omkring 2.2 procent av kapitalinsatsen. För linjen Åstorp—Mölle vore däremot de direkta beräkningsresultaten ej fullt så gynnsamma. Den påvisbara vinsten utöver beräk-

nad ränta efter 4.5 procent utgjorde i detta fall i det försiktigaste av anförda alternativ 9,350 kronor eller blott omkring 0.5 procent av kapitalinsatsen. De betydande, numera väl kända indirekta fördelarna av en elektrifiering, bland vilka i detta fall särskilt vore att beakta den ökade hastigheten och större trevnaden för de resande, erhöles i allt fall utan merkostnad. Konkurrensförhållandena i berörda landsdel gentemot landsvägstrafiken vore, som bekant, ej de bästa, bland annat beroende på den stora skillnaden i järnvägs- och landsvägsavstånd mellan Hälsingborg och Höganäs. Järnvägsstyrelsen finner därför sannolikt, att en övergång till elektrisk drift skall komma att medföra någon ökning i resefrekvensen å vederbörande järnvägslinjer; på någon siffermässig uppskattning härav har styrelsen emellertid icke ansett sig kunna ingå.

I ärendet hava utlåtanden avgivits av telegrafstyrelsen samt chefen för generalstabens.

Telegrafstyrelsen har i sitt den 13 oktober 1933 dagtecknade utlåtande anført huvudsakligen följande:

För utflyttning av telegrafverkets ledningar utefter ifrågavarande bandelar har järnvägsstyrelsen beräknat en kostnad av högst 300,000 kronor, om utflyttningen sker i samband med statens järnvägars ledningar. Statens järnvägars utflyttning skulle ske endast genom enkel utflyttning, ej genom kabelförläggning. Även utflyttningen av telegrafverkets ledningar synes böra ske genom enkel utflyttning till betryggande avstånd från banan, med bibehållande i huvudsak av ledningarna såsom blankledningar.

En dylik utflyttning drager emellertid en kostnad väsentligt överstigande den av järnvägsstyrelsen beräknade. Kostnaden för flyttning av blanka riks- och landsledningar samt flyttningar i telegrafverkets lokalnät med anledning av elektrifiering av linjen Hässleholm—Veinge har sålunda av telegrafstyrelsen beräknats till 360,000 kronor och motsvarande kostnad för linjen Åstorp—Mölle till 106,000 kronor eller tillhoppa 466,000 kronor. I detta belopp har alltså ej inberäknats kostnaden för flyttning av abonnenter tillhöriga ledningar.

Kostnaden för flyttning av telegrafverkets ledningar har järnvägsstyrelsen ansett böra i sin helhet hänföras till telegrafverket. Telegrafstyrelsen tager emellertid för givet, att flyttningskostnaden skall påföras det ena eller andra verket i enlighet med de grunder, som av riksräkenskapsverket angivits och som av Kungl. Maj:t den 23 oktober 1931 fastställts för fördelning av kostnaderna för utflyttning av telegrafverkets ledningar vid elektrifiering av bansträckorna Stockholm—Göteborg och Kiruna—Svartön. Enligt detta beslut böra de med en utflyttning sammanhängande kostnaderna i sin helhet bäras av järnvägsföretaget, i den mån omläggningen av telefon- och telegrafledningarna endast innebär en enkel utflyttning av stolplinjerna och ledningarna till ett visst avstånd från järnvägslinjen. Då detta blir förhållandet vid nu föreslagna elektrifiering, böra alltså kostnaderna för utflyttning av telegrafverkets ledningar i sin helhet bäras av statens järnvägar, som hava att ställa det erforderliga beloppet till telegrafstyrelsens förfogande. Kostnaden för flyttning av enskilda tillhöriga abonnentledningar bör givetvis även drabba järnvägsstyrelsen. Tiden har icke medgivit utarbetande av detaljerad kostnadsberäkning härutinnan för varje plats eller ledning. Kostnaden kommer emellertid att inskränka sig till ett jämförelsevis litet belopp.

Enligt underhandsmeddelande har järnvägsstyrelsen beräknat att tidpunkterna för påbörjandet av elektrifieringsarbetet och driftens igångsättning komma att för de båda järnvägssträckorna bliva, för Hässleholm—Veinge den 1

april 1935 respektive den 1 oktober 1935 samt för Åstorp—Mölle den 1 april 1936 respektive den 1 oktober 1936. På grund av telegrafverkets omfattande arbeten i sammanhang med elektrifieringen av Västkustbanan kan telegrafstyrelsen endast med stark forcering av arbetet till nyss angivna tider medhinna de erforderliga utflyttningsarbetena. Telegrafstyrelsen anhåller därför att snarast möjligt erhålla besked om eventuellt beslut om elektrifiering av ifrågavarande järnvägssträckor.

Chefen för generalstaben har i sitt utlåtande, dagtecknat den 14 oktober 1933, tillstyrkt det av järnvägsstyrelsen framlagda förslaget till elektrifiering av bandelarna Hässleholm—Veinge och Åstorp—Mölle. I detta sammanhang har chefen för generalstaben framhållit, att det ur försvarssynpunkt vore av största betydelse att en reserv av rörliga omformareaggregat anskaffades. En sådan reserv, omfattande ett omformareaggregat, hade tidigare förefunnits i Malmö men komme nu att behöva tagas i anspråk för matning av de nytillkomna bandelarna. Det vore därför önskvärt, att i stället ett rörligt omformareaggregat anskaffades och att — därest icke beräknade besparingar å elektrifieringsanslagen kunde användas för ändamålet — härför anslages särskilda medel, eventuellt för beredande av ökade arbetstillfällen. Med anledning härav har chefen för generalstaben hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att ytterligare ett rörligt omformareaggregat i reserv måtte anskaffas.

Med anledning av vad chefen för generalstaben sålunda hemställt har *järnvägsstyrelsen* den 19 oktober 1933 avgivit utlåtande och därvid meddelat, att styrelsen ej kunde dela den av generalstabschefen framförda uppfattningen, enär den beräkning, som låge till grund för bestämmandet av antalet vid militärtågstrafik erforderliga omformare, i sig innebure en så betydlig grad av säkerhet, att någon ytterligare reserv enligt styrelsens uppfattning ej kunde anses motiverad.

Departementschefen.

Vad till en början angår järnvägsstyrelsens förslag om fortsatt anslag till elektrifiering av banorna Göteborg—Malmö och Ängelholm—Hälsingborg ansluter sig detta till den för 1933 års riksdag framlagda och av densamma godkända planen för ifrågavarande arbetens bedrivande. Det av järnvägsstyrelsen nu äskade beloppet, 11,150,000 kronor, avser dels det i förut nämnda plan för budgetåret 1934/1935 upptagna beloppet å 9,250,000 kronor, dels ock det för bortflyttning av vissa telegrafverket tillhöriga ledningar erforderliga beloppet av 1,900,000 kronor. Järnvägsstyrelsens sålunda framställda förslag har ej givit mig anledning till erinran, och jag tillstyrker alltså detsamma.

Jag övergår så till styrelsens förslag om utvidgning av Västkustbaneelektrifieringen genom elektrifiering av bandelarna Hässleholm—Veinge och Åstorp—Mölle.

Om också ingen av de nu ifrågavarande linjerna har en sådan trafikrörelse, att den skulle kunna ifrågakomma som självständigt elektrifieringsobjekt, är emellertid, såsom styrelsen framhållit, båda linjernas läge sådant, att å ena sidan behövlig kapitalinsats för elektrifieringen är relativt liten, under det att å andra sidan olägenheterna av nuvarande driftsform, sedan samtliga angrän-

sande statsbanelinjer elektrifierats, bliva rätt betydande. Till de skäl för en elektrifiering, som ligga i sistnämnda förhållande, komma vidare de allmänna fördelarna av elektrifiering ävensom det icke obetydliga tillskott av arbetstillfällen, som genom den föreslagna utvidgningen av elektrifieringsarbetena skulle ernås. De av järnvägsstyrelsen framlagda kostnadsberäkningarna sluta på ett belopp av 3,810,000 kronor jämte 300,000 kronor för utflyttning av telegrafverkets ledningar eller tillhopa 4,110,000 kronor. Enligt telegrafstyrelsens i det föregående återgivna uttalande skulle kostnaderna för ledningarnas utflyttning stiga till 466,000 kronor, vadan totalkostnaden enligt dessa beräkningar skulle bliva 4,276,000 kronor. Den av järnvägsstyrelsen enligt det ogynnsammaste alternativet (en räntefot av 4.5 procent och ett stenkolspris av 18 kronor per ton) uppskattade vinsten av elektrifieringen skulle därför med hänsyn till telegrafstyrelsens nämnda beräkningar behöva minskas, utöver vad järnvägsstyrelsen angivit, med 7,200 kronor för bandelen Hässleholm—Veinge och med 270 kronor för bandelen Åstorp—Mölle till respektive 28,900 kronor och 4,580 kronor. Även med denna beräkning skulle dock full förräntning av nedlagt kapital erhållas och dessutom en — låt vara ganska obetydlig — vinst uppkomma. Att märka härvid är emellertid, att järnvägsstyrelsens beräkningar uppgjorts med utgående endast från påräkneliga minskningar i driftkostnaderna; till vinsten av en sannolik ökning i trafikfrekvensen har hänsyn ej tagits.

I betraktande av de fördelar av olika slag, som stå att ernå genom den föreslagna elektrifieringen, samt då företaget — i all synnerhet såsom utgörande en naturlig komplettering av pågående elektrifieringar — jämväl synes ekonomiskt försvarbart och detta även om man utgår från den försiktigaste av förutnämnda kalkyler, finner jag mig böra tillstyrka järnvägsstyrelsens förslag om de båda bandelarnas elektrifiering.

Det av järnvägsstyrelsen framlagda detaljerade förslaget till elektrifieringsföretaget jämte därtill hörande kostnadsberäkningar synes ej giva anledning till erinran. Kostnaderna för utflyttning av telegrafverkets ledningar torde emellertid böra preliminärt påföras elektrifieringsföretaget; i vad mån dessa kostnader skola slutligt belasta statens järnvägars eller telegrafverkets kapitalkonto torde, på sätt förutsatts i tidigare fall av motsvarande beskaffenhet, få upptagas till särskild prövning i ett senare sammanhang.

Beträffande den av chefen för generalstaben ifrågasatta anskaffningen av ett rörligt omformareaggregat, finner jag mig, med hänsyn till vad järnvägsstyrelsen därutinnan anfört, icke övertygad om att den bör komma till stånd, i vart fall icke genom anlitande av kapitalökningsmedel, avsedda att förräntas av statens järnvägar.

Vad slutligen angår sättet för täckande av kostnaderna för de nu av mig tillstyrkta elektrifieringsarbetena, avser järnvägsstyrelsens förslag, att för ändamålet skulle tagas i anspråk påräkneliga besparingar å det i riksstaten för nu löpande budgetår upptagna reservationsanslaget till elektrifiering av Malmölinjerna. Dessa besparingar hava av järnvägsstyrelsen beräknats till 4,400,000 kronor och innebära alltså en viss marginal i förhållande till den

för de nu ifrågasatta arbetena på nyss angivet sätt beräknade totalkostnaden, 4,276,000 kronor. Jag tillstyrker förslaget, dock att det bemyndigande till medelsdisposition, som alltså skulle utverkas hos riksdagen, lämpligen torde bära avse ett till 4,300,000 kronor avrundat belopp.

I anslutning till vad jag nu anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till elektrifiering av banorna Göteborg—Malmö och Ängelholm—Hälsingborg för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 11,150,000;

dels ock medgiva, att för elektrifiering av bandelarna Hässleholm—Veinge och Åstorp—Mölle må av uppkommande besparingar å det i riksstaten för budgetåret 1933/1934 upptagna reservationsanslaget till elektrifiering av banan Järna—Norrköping—Malmö m. fl. linjer tagas i anspråk ett belopp av högst 4,300,000 kronor.

13. Fortsatt elektrifiering av statsbanorna.

[21.] Under närmast föregående punkter har jag framställt förslag om fortsättningsanslag till pågående elektrifiering av statsbanelinjer samt om beredande av medel till viss utvidgning av västkustbaneelektrifieringen. Det har allmänt vitsordats, att elektrifieringsföretagen, förutom att de ur både järnvägsekonomisk och allmänt samhällelig synpunkt äro av stort värde, under nu rådande läge på arbetsmarknaden komma till särskild nytta, då de i synnerlig omfattning bereda arbetstillfällen såväl direkt genom arbetena å banan som indirekt genom beställningar hos den inhemska industrin. Med hänsyn härtill har det synts mig böra tagas under omprövning, huruvida ytterligare linjer vid statsbanorna lämpligen skulle kunna bli föremål för elektrifiering under nästa budgetår. I anslutning till en av mig i detta hänseende under hand framställd förfrågan har järnvägsstyrelsen i skrivelse den 5 december 1933 meddelat, att vid en dylik utvidgning av elektrifieringsprogrammet skulle i första rummet kunna ifrågakomma linjerna Laxå—Charlottenberg, Sundsvall—Änge—Bräcke—Östersund—Storlien och Bräcke—Långsele; elektrifieringen av de två sistnämnda linjerna måste av praktiska skäl utföras i ett sammanhang och vore därför att betrakta såsom ett gemensamt arbetsföretag. I fråga om den tekniska och ekonomiska innebörden av dessa linjers elektrifiering påginge inom styrelsen vissa preliminära undersökningar och överslagsberäkningar. Rörande resultaten av dessa utredningar vore järnvägsstyrelsen ännu icke i tillfälle att meddela några uppgifter. Utredningsarbetet vore emellertid avsett att bedrivas så skyndsamt, att resultaten av detsamma skulle kunna föreläggas Kungl. Maj:t i tillräckligt god tid för att proposition, om så ansåges lämpligt, skulle kunna avlätas till 1934 års riksdag. Ett belopp av förslagsvis 15 miljoner kronor torde, framhåller styrelsen, bli erforderligt

under budgetåret 1934/1935, oberoende av vilketdera av de båda alternativen ansåges böra först komma till utförande. Att bedriva arbetena å båda anläggningarna samtidigt, helt parallellt, låte sig ur arbetsorganisatorisk synpunkt icke lämpligen göra. Beloppet i fråga borde upptagas bland anslag till allmänna arbeten under rubriken fonden för förlag till statsverket.

Det är min förhoppning att det skall bli möjligt att, sedan de inom järnvägsstyrelsen pågående utredningarna slutförts och frågan i övrigt hunnit vederbörligen beredas, för 1934 års riksdag framlägga proposition i ämnet. För nästa budgetår erforderliga medel torde därför böra beräknas i riksstatsförslaget och — i varje fall nu, innan de ekonomiska kalkylerna hunnit slutföras — upptagas under rubriken statens affärsverksamhet. Mot det av järnvägsstyrelsen förslagsvis angivna beloppet, 15,000,000 kronor, har jag icke funnit något att erinra.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bli riksdagen förelagd, till *fortsatt elektrifiering av statsbanorna* för budgetåret 1934/1935 beräkna ett reservationsanslag
av kronor 15,000,000.

14. Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten.

[22.] Under en följd av år hava anslag under förevarande rubrik anvisats till bestridande av utgifter för dels sådana arbeten, vilkas utförande påkallas av angelägna oförutsedda krav, dels ock sådana mindre arbeten, vilka beräknas draga en kostnad understigande 25,000 kronor. Sålunda har riksdagen för ifrågavarande ändamål beviljat för vartdera av budgetåren 1926—1928 800,000 kronor, för budgetåret 1928/1929 900,000 kronor, för vart och ett av budgetåren 1929—1933 1,000,000 kronor och för budgetåret 1933/1934 800,000 kronor.

I sin skrivelse den 23 september 1933 har *järnvägsstyrelsen* beträffande anslag till berörda ändamål erinrat om vikten av att erforderliga medel finnes tillgängliga för utförande av den mängd av mindre arbeten och anordningar av skilda slag, som för trafikens rationella avveckling alltid påfordrades vid ett så stort företag som statens järnvägar eller som där med teknikens utveckling ur driftsekonomisk synpunkt eljest vore motiverade och önskvärda. Med hänsyn till statsbanenätets nuvarande skick och inom den närmare tiden förutsebar trafikstorlek hade styrelsen räknat med att för budgetåret 1934/1935 kunna begränsa utgifterna för de arbeten, som här avsåges, till 600,000 kronor.

Det är givetvis behöfligt att erforderliga medel finnas tillgängliga för ifrågavarande arbeten. Därigenom öppnas även möjlighet att utföra en del mindre arbeten i driftkostnadsbesparande syfte. Mot det föreslagna anslagsbeloppet har jag icke något att erinra.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 600,000.

Nya statsbanebyggnader.

15. Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare.

[23.] Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition och i riksdagen väckt motion beslöt 1916 års riksdag, under vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m., fortsättande av inlandsbanan från Volgsjön förbi Vilhelmina kyrkoby, Stensele, Sorsele, Jokkmokk och Porjus fram till Gällivare ävensom anläggande av sidospår från lämplig punkt å bansträckan Volgsjön—Stensele till Malgomajsjön och anordnande därstädes av en mindre hamnplats.

Därefter beslöt 1917 års riksdag, att inlandsbanan skulle å bandelen mellan Sorsele och Jokkmokk framdragas förbi Kasker.

Sedermera har 1928 års riksdag med bifall till Kungl. Maj:ts därom framställda förslag beslutat, att inlandsbanan skulle å sistnämnda bandel mellan Sorsele och Jokkmokk framdragas över Avaviken, Arvidsjaur, Moskosel och Kåbdalis.

Vid 1933 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag om upprivande vid lämplig tidpunkt av förenämnda sidospår till Malgomajsjön. Härtill lämnade riksdagen sitt medgivande.

För arbetena å ifrågavarande banbyggnad, som med dess av 1917 års riksdag beslutade sträckning över Kasker och med tillämpande av före kristidens inträdande gällande priser beräknats i sin helhet draga en kostnad av 30,150,000 kronor, hava för tiden från och med år 1917 till och med budgetåret 1933/1934 beviljats sammanlagt 52,550,000 kronor, varjämte Kungl. Maj:t till bedrivande av nödhjälpsarbeten å inlandsbanan anvisat 300,000 kronor. Sammanlagt hava alltså för ifrågavarande banbyggnad varit tillgängliga 52,850,000 kronor. I denna summa ingå anslag för budgetåret 1930/1931 med 2,500,000 kronor samt för vart och ett av budgetåren 1931—1934 med 4,000,000 kronor.

Beträffande avvägandet av sistnämnda anslagsbelopp må erinras, att Kungl. Maj:t i 1930 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 3, punkten 21), i överensstämmelse med vad järnvägsstyrelsen tillstyrkt, föreslog anvisande för budgetåret 1930/1931 av ett anslag å 2,000,000 kronor till inlandsbanans fortsättande. Samtidigt äskades anslag å 1,500,000 kronor till slutförande av arbetena med statsbanan Hällnäs—Stensele. I sin skrivelse i ämnet (nr 18, punkten 12) uttalade emellertid riksdagen bland annat, att det av Kungl. Maj:t äskade beloppet 2,000,000 kronor måste anses knappt tillmätt för arbetenas ekonomiska bedrivande. Med hänsyn även till de starka önskemål, som motionsvis framkommit om inlandsbaneföretagets bedrivande i något hastigare takt än dittills, hade riksdagen ansett, att ifrågavarande anslag borde

bestämmas till 2,500,000 kronor. Vid anvisande därjämte av det av Kungl. Maj:t begärda anslagsbeloppet av 1,500,000 kronor till tvärbanan Hällnäs—Stensele skulle alltså anslagen till järnvägsbyggnaderna i Norrland för budgetåret 1930/1931 belöpa sig till sammanlagt 4,000,000 kronor, ett kapitalbelopp som man jämväl för kommande år syntes få räkna med som behövt och som då, såvitt för det dåvarande kunde bedömas, skulle komma att helt nedläggas på det fortsatta inlandsbanebygget. Med årliga anslag av denna storlek beräknades, att inlandsbanan skulle bli fullbordad under budgetåret 1937/1938.

I anslutning till vad riksdagen sålunda uttalat hemställer nu *järnvägsstyrelsen* om anvisande för budgetåret 1934/1935 av ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor, att utgå av andra statsinkomster än lånemedel, till fortsättande av arbetena å inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare.

Under nästlidet år har bandelen Sorsele—Arvidsjaur öppnats för allmän trafik. Arbetet å inlandsbanebyggets återstående del bedrives nu såväl norrut från Arvidsjaur som söderut från Jokkmokk.

*Departements-
chefen.*

Med hänsyn till riksdagens i det föregående återgivna uttalande och i betraktande av att anslag till det av järnvägsstyrelsen begärda beloppet alltjämt är behövt för beredande av sysselsättning åt den vid inlandsbanebygget anställda arbetarstammen, för vilken under nuvarande förhållanden annat arbete knappast torde stå till buds, vill jag tillstyrka järnvägsstyrelsens framställning. På sätt chefen för finansdepartementet i annat sammanhang angiver, torde anslagsbeloppet böra anvisas av andra statsinkomster än lånemedel.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag

av kronor 4,000,000.

Rullande materiel.

16. Person- och resgodsvagnar.

[24.] Såsom jag inledningsvis omnämnt, överlämnade järnvägsstyrelsen med skrivelse den 30 september 1933 uppgifter rörande sådana arbeten inom styrelsens förvaltningsområde, som kunde förutses böra komma till utförande under vart och ett av budgetåren 1935/1936—1938/1939 och kunna bli av nämnvärd betydelse för arbetsmarknaden, ävensom rörande de anskaffningar av nyssnämnt slag, som under samma tid kunde beräknas böra vidtagas. Berörda uppgifter omfattade bland annat anskaffning av person- och resgodsvagnar för en beräknad totalkostnad under perioden av 6,000,000 kronor. Beträffande denna post anförde styrelsen, att planerna på en successiv förnyelse och utökning av statens järnvägars personvagnspark redan vore någorlunda fixerade. För vart och ett av berörda budgetår räknades med en anskaffning av person-

och resgodsvagnar för en kostnad av 1,500,000 kronor. Hithörande kostnader hade, anförde styrelsen vidare, trots att anskaffningarna medfört en betydlig ökning av anläggningsvärdena, under de senare åren helt bestritts med förnyelsefondsmedel. Med hänsyn till den efterhand knappare tillgången på sådana medel syntes styrelsen emellertid bliva nödsakad att från och med budgetåret 1935/1936 för anskaffningarna i fråga äska vissa belopp av kapitalökningsmedel. Av nyssberörda kostnader hade sålunda hälften beräknats skola utgå av anslag å riksstaten och hälften av förnyelsefondsmedel.

I sin promemoria den 15 december 1933 har chefen för järnvägsstyrelsen anfört, att styrelsen ej ville framställa erinran mot att hälften av nyssnämnda årsbelopp, 1,500,000 kronor, såsom kapitalökningsanslag nu ställdes till förfogande för anskaffning av person- och resgodsvagnar, varvid återstående hälft, då anskaffningen komme att ske tidigare än eljest beräknats, med hänsyn till förnyelsefondens likviditet måste täckas av medel för allmänna arbeten. Sagda belopp vore avsett att användas för nyanskaffning av andra och tredje klass sittvagnar samt resgodsvagnar i snabbgående tåg. Sovvagnar väntades däremot tills vidare ej behöva anskaffas med hänsyn till den ökning i de personförande dagtågens antal och hastighet, som inträdde i och med elektrifieringen. Fördelningen å olika vagnstyper hade preliminärt beräknats bliva ungefär följande

6 sittvagnar, 2 och 3 klass.....	kronor	390,000
13 » , 3 »	»	780,000
13 resgodsvagnar	»	330,000

Summa kronor 1,500,000.

*Departements-
chefen.*

Med hänsyn till läget på arbetsmarknaden vill jag tillstyrka, att ifrågasättande anskaffning av person- och resgodsvagnar, vilken normalt skolat ske under budgetåret 1935/1936, får äga rum redan under nästa budgetår. Av de till 1,500,000 kronor beräknade kostnaderna för den ifrågasatta nyanskaffningen skulle hälften anvisas att utgå av kapitalökningsmedel och hälften bestridas av andra medel. Utan att därmed taga ställning till frågan om medelsfördelningen i kommande fall av detta slag, har jag funnit mig böra biträda vad järnvägsstyrelsen sålunda föreslagit. I det följande kommer jag att i samband med frågan om anslag under rubrik fonden för förlag till statsverket hemställa om anvisande av ett belopp för ändamålet av 750,000 kronor. Under här förevarande punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *person- och resgodsvagnar* för budgetåret 1934/1935
anvisa ett reservationsanslag av kronor 750,000.

17. Postvagnar.

[25.] Nu gällande bestämmelser angående postbefordran å statens järnvägar blevo efter långvariga undersökningar och förhandlingar fastställda den 9 september 1927. Enligt nämnda bestämmelser har järnvägsstyrelsen att — med an-

vändande av för sådant ändamål till styrelsens förfogande ställda penningmedel — tillhandahålla erforderliga, för postens framförande och behandling särskilt inredda järnvägsvagnar eller avdelningar av järnvägsvagnar (postvagnar) samt vidtaga de ändringar och förbättringar av desamma, som påkallas av generalpoststyrelsen. Det ankommer därvid på verksstyrelserna att träffa överenskommelse i fråga om vagn typer, vagns avdelnings storlek och anordnande i övrigt samt den fasta inredningens beskaffenhet. Postvagn skall utrangeras så snart någon av verksstyrelserna det påkallar; är vagnen av lägre ålder än tjugufem år fordras dock samstämmt beslut av båda verksstyrelserna. Förutom ersättning för posttransporterna utgår för tillhandahållande av erforderliga postvagnar årligen ersättning till järnvägsstyrelsen till belopp svarande mot dels den avsättning till statens järnvägars förnyelsefond för postvagnarnas förnyelse, som det enligt fastställt stat åligger järnvägsstyrelsen att årligen verkställa, dels ränta efter fem procent å det vid årets början i postvagnar bundna statsbanekapitalet.

I sin skrivelse den 23 september 1933 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anslag till anskaffning av postvagnar. Styrelsen har därvid meddelat, att statens järnvägars postvagnspark under de senaste åren — från och med 1928 — befunnit sig i ett tillstånd av genomgripande, relativt snabb föryngring, vilket förhållande vore att se mot bakgrunden av den stagnation å området, som därförinnan under lång tid varit rådande.

I anslutning till en under förra delen av år 1927 i samarbete med generalpoststyrelsen uppgjord plan i fråga om den ordning, i vilken då befintliga postvagnar borde slopas och ersättas med nya, hade ersättningsanskaffningarna fortskridit och anslag för ändamålet funnits upptagna å förnyelsefondstaterna för samtliga följande år. Följande tablå utvisade den omfattning, i vilken förnyelsen ägt rum:

År	Anskaffade vagnar		Slopade vagnar		Disponerade förnyelsefondsmedel kr.
	Antal	Värde kr.	Antal	Värde kr.	
1928	15	506,100	17	96,380	354,896: 34
1929	14	253,790	14	93,000	354,715: 11
1930	12	312,275	12	96,250	219,079: 76
1931	13	266,140	12	77,830	252,437: 76
1932	6	43,200	3	24,900	198,667: 76
Summa	60	1,381,505	58	388,360	1,379,796: 73

Av tablån framginge, att på grund av under åren 1928—1932 skedd ersättningsanskaffning postvagnsparken erhållit ett med 993,145 kronor ökat anläggningvärde samt att hela utgiften för ersättningsköpen och följaktligen jämväl kostnaderna för sagda värdeökning täckts med förnyelsefondsmedel. Att beloppen i de skilda kolumnerna ej exakt stämde överens, berodde på att likvid i viss utsträckning skedde i förskott.

I fortsättningen framhåller styrelsen, att täckandet av kostnaderna för denna

värdeökning — ehuru enligt gällande bestämmelser liggande inom ramen för förnyelsefondsmedlens användning — på grund av ställningen å vissa konton inom förnyelsefonden borde, på sätt i anslutning till styrelsens förslag skett år 1933 vid beredande av medel till fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden, verkställas medelst anvisande av kapitalökningsanslag. Styrelsen anför härutinnan huvudsakligen följande:

Då enligt gällande bestämmelser, vilka i sak överensstämde med vad tidigare tillämpats, avsättningen till förnyelsefonden skulle så avvägas, att den totala avsättningen för ett objekt kunde vid detsamma utrangering täcka slopningskostnaden, det ville säga — frånsatt prisvariationer — kostnaden för ersättning med likvärdigt objekt, hade densamma icke kunnat vara i stånd att täcka jämväl förenämnda värdeökning, i vidare mån än som denna kompenserats av å andra objekt, tillhörande samma grupp, uppkommen men icke genom anläggningar eller anskaffningar ersatt värdeminskning — relativt ställningen vid förnyelsefondens tillkomst — eller eventuellt därigenom att avsättningen varit för högt tilltagen. Sådan kompensation hade emellertid erhållits endast i tämligen ringa mån, varför förnyelsefondens konto för postvagnar kommit att uppvisa en år från år alltmer försämrad ställning. Vid slutet av år 1932 hade bristen uppgått till i runt tal 677,000 kronor, ett i förhållande till det totala anläggningsvärdet, 3,237,000 kronor, mycket betydande belopp.

Användning av förnyelsefondsmedel till bestridande av sådan merkostnad, som kunde uppkomma därigenom att ett nytt objekt vore av högre kapacitet eller kvalitet än det som utrangerats, vore förutsedd i gällande bestämmelser såsom en förstahandsuppgift näst efter den att bekosta ren ersättning. Enligt järnvägsstyrelsens även förut hävdade och av statsmakterna godtagna uppfattning vore i princip heller intet att erinra däremot, att för sådan värdeökning toges i anspråk jämväl medel avsatta för annan objektgrupp. Statens järnvägars förnyelsefond hade ju, såsom järnvägsstyrelsen vid olika tillfällen haft anledning framhålla, vad de likvida medlen beträffade, ständigt betraktats såsom en enda stor reservoar, gemensam för all egendom, ett betraktelsesätt, som för övrigt stode i närmaste anslutning till praxis inom den enskilda affärsverksamheten. Styrelsen hade därför ock ansett sig kunna väl motivera att för här förevarande anskaffning medel från förnyelsefonden kommit till användning på sätt som skett. Det hade emellertid därvid alltså måst förutsättas, att ianspråktagandet av för annan grupp avsatta medel begränsades till vad denna grupp för en tidrymd kunde avvara utan eftersättande av erforderlig ersättning.

Hittills hade sagda villkor varit uppfyllt, huvudsakligen tack vare en betydande behållning å det för samtliga till rullande materiel hörande fordon utom postvagnar gemensamma kontot, men den tidpunkt började nu närma sig, då man måste räkna med att för ifrågavarande objektgrupper avsatta medel komme att i väsentligt ökad utsträckning bli erforderliga för gruppernas eget behov. Det torde följaktligen bli nödvändigt att inom nuvarande underskottsgrupper gradvis övergå till en sådan ordning, att anslag å riksstaten beviljades för täckande av den i och med ersättningsanskaffningen inträdande ökningen i anläggningsvärden. Bland dessa underskottsgrupper intoge — såsom de återgivna siffrorna visade — gruppen postvagnar en mycket framträdande plats; förefintlig brist vore relativt, d. v. s. i förhållande till anläggningsvärdena, betydligt större än för gruppen räler och växlar, som uppvisade det absolut taget största underskottet, och beträffande vilken nämnda nya ordning tillämpats vid beviljande år 1933 av anslag till fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden.

Av generalpoststyrelsen hade, anför styrelsen vidare, för år 1934 begärts anskaffning av tillhopa åtta kombinerade post- och resgodsboggievagnar, varav fem av typ DFo5 och tre av typ DFo6. De sistnämnda betecknade en direkt utökning av vagnparken, och följaktligen borde kostnaderna för desamma, beräknade till 165,000 kronor, bestridas med medel från anslag å riksstaten.

Även förvärvet av de fem förstnämnda vagnarna innebure en betydande värdeökning, ehuru det här vore fråga om ersättning, och vid begränsning av förnyelsefondsmedlens användning till att avse täckande av slopningskostnaden borde alltså utgifterna för desamma delvis bestridas med kapitalökningsmedel. Enär emellertid anskaffningen ifråga angivits såsom särdeles brådskande — generalpoststyrelsen önskade vagnarna levererade före tidtabellskiftet den 15 maj 1934 — hade det synts järnvägsstyrelsen nödvändigt att begränsa förevarande anslagsäskande till nyssnämnda mindre brådskande anskaffning av tre DFo6-vagnar, medan kostnaderna för DFo5-vagnarna upptoges i förslaget till stat för disposition av förnyelsefondsmedel under år 1934.

Järnvägsstyrelsen slutar med att hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till anskaffning av postvagnar för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 165,000 kronor.

Såsom jag anförde vid anmälan i statsverkspropositionen till 1933 års riksdag av frågan om anslag till fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden (utgifter för kapitalökning, bil. 2, punkt 8), synes spørgsmålet om principerna för användningen och placeringen av affärsverkens förnyelsefonder, vilket spörsmål redan tidigare i annat sammanhang uppkommit, böra bliva föremål för ytterligare utredning.

*Departements-
chefen.*

På därom av järnvägsstyrelsen i skrivelse den 19 oktober 1933 gjord framställning har Kungl. Maj:t den 27 i samma månad medgivit, att under år 1933 finge användas medel ur statens järnvägars förnyelsefond till ett belopp av högst 70,000 kronor för ersättningsanskaffning av fem kombinerade post- och resgodsvagnar av typen DFo5. Därefter har Kungl. Maj:t den 15 december 1933 medgivit, att för bestridande av återstående kostnader för ifrågavarande vagnar, 140,000 kronor, finge under år 1934 likaledes användas förnyelsefondsmedel.

Mot anskaffning av de tre nya postvagnarna av typen DFo6 har jag ej något att invända. Då de beteckna en direkt utökning av vagnparken, har järnvägsstyrelsen hemställt, att kostnaderna för desamma helt måtte bestridas med medel från riksstaten samt anslag för ändamålet anvisas med 165,000 kronor. Vad sålunda föreslagits har jag, med erinran emellertid om förberörda utredningsspörsmål, funnit mig böra biträda.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *postvagnar* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 165,000.

Statens vattenfallsverk.

Kraftverken.

I statsverkspropositionen till 1930 års riksdag (utgifter för kapitalökning, bil. 3, punkten 26) redogjorde föredragande departementschefen för ett av vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 30 september 1929 framlagt omfattande byggnadsprogram för ernående av den ökade produktion av elektrisk kraft, som ansågs påkallad av inträdd och beräknad stegring av kraftkonsumtionen inom det s. k. mellansvenska centralblocket. Utbyggnadsprogrammet, vilket i sin helhet åsyftade att säkerställa det beräknade kraftbehovet inom berörda område fram till slutet av år 1936, gick ut på *dels* utvidgning av två befintliga anläggningar, nämligen insättande av ett nytt maskinaggregat vid kraftstationen i Motala samt utökning av såväl maskininstallation som ångpanneutrustning vid ångkraftverket i Västerås, *dels ock* utförande av två helt nya anläggningar, nämligen utbyggande av statens vattenfall vid Vargön i Göta älv samt vid Malfors mellan Roxen och Norrbynsjön i Motala ström. Beträffande den närmare innebörden av utbyggnadsplanen samt i fråga om de allmänna förutsättningar med avseende å kraftmarknadens läge m. m., på vilka planen grundades, tillåter jag mig här att hänvisa till den i 1930 års statsverksproposition lämnade redogörelsen.

Föredragande departementschefen anslöt sig i allt väsentligt till den av vattenfallsstyrelsen framlagda planen. Anslag till påbörjande av samtliga de föreslagna anläggningarna begärdes av 1930 års riksdag (statsverkspropositionen samt proposition nr 181). Vidare gjordes till samma riksdag framställningar rörande anslag för fortsättande av vissa redan tidigare beslutade kraftstations- och vattenregleringsföretag, nämligen veckoreglering av Göta älv, anläggande av en kraftstation vid Sillre för beredande av krafttillskott till Norrfors kraftverk samt anordnande av en andra tillloppstunnel vid Porjus kraftstation. Kungl. Maj:ts i nu berörda ämnen framlagda förslag vunno riksdagens bifall (riksdagens skrivelser nr 18 och nr 190).

I skrivelse den 30 september 1930 med anslagsäskanden för budgetåret 1931/1932 utvecklade vattenfallsstyrelsen, på sätt återgivits i statsverkspropositionen till 1931 års riksdag (utgifter för kapitalökning, bil. 2, punkten 22), sin uppfattning om det ändrade ekonomiska läget och dess inverkan på framlagda byggnadsplaner. Styrelsen kom efter frågans övervägande till den slutsatsen, att det förenämnda arbetsprogrammet i huvudsak borde fullföljas. I enlighet med vad i propositionen föreslogs blev detta också riksdagens beslut. Därjämte kompletterades byggnadsprogrammet för centralblocket såttillvida, att med bifall till Kungl. Maj:ts förslag anslag beviljades för påbör-

jande av arbetena med fortsatt veckoreglering av Motala ström — veckoregleringens s. k. andra stadium.

I 1932 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 2, punkterna 24 och 25) gjordes med hänsyn till konjunkturutvecklingen ett förnyat övervägande av den ställning, som borde intagas till frågan om byggnadsarbetenas fortsättande. Med betoning av svårigheterna att överblicka den framtida utvecklingen hade vattenfallsstyrelsen i denna fråga framhållit, att möjligheten av en ytterligare minskning i kraftförbrukningen icke vore utesluten men att denna minskning icke kunde bli annat än tillfällig och att vid en återhämtning rik tillgång på billig elektrisk kraft komme att vara ett villkor för svensk industri att bestå och göra sig gällande. Styrelsen intog därför den ståndpunkten, att byggnadsprogrammet borde fullföljas i huvudsaklig överensstämmelse med den uppgjorda planen. Denna mening biträdades av min företrädare i ämbetet och låg jämväl till grund för riksdagens beslut.

I sin skrivelse med anslagsäskanden för budgetåret 1933/1934 upptog vattenfallsstyrelsen samma fråga till förnyat övervägande (utgifter för kapitalökning, bil. 2, punkt 21) och hemställde därvid om fortsatta anslag i överensstämmelse med den tidigare följda planen. Kungl. Maj:ts i anslutning till vattenfallsstyrelsens förslag för riksdagen framlagda anslagsäskanden biträdades av riksdagen.

Till utvidgning av Motala kraftverk erforderliga medel anvisades i sin helhet å riksstaten för budgetåret 1930/1931. För anläggningarna vid ångkraftstationen i Västerås samt för veckoregleringen av Göta älv anvisade 1931 års riksdag slutanslag. Till kraftstationen vid Sillre samt tilloppstunneln vid Porjus beviljades slutanslag år 1932. För anläggningarna vid Vargön samt veckoregleringen av Motala ström anvisade 1933 års riksdag slutanslag, varjämte ett tilläggsanslag beviljades för Sillreanläggningen. För genomförande av det vid 1930 års riksdag framlagda byggnadsprogrammet erfordras sålunda numera ytterligare anslag endast till anläggningarna vid Malfors.

Härutöver torde jag få erinra, att 1932 års riksdag med anledning av i ämnet väckta motioner för budgetåret 1932/1933 beviljade ett anslag av låne-medel av 150,000 kronor för påbörjande av en andra avloppstunnel vid Porjus kraftstation. I sin skrivelse den 30 september 1932 med anslagsäskanden för budgetåret 1933/1934 ifrågasatte vattenfallsstyrelsen på anförda skäl, om det överhuvud taget vore lämpligt att under nuvarande förhållanden påbörja arbetena med berörda avloppstunnel, innan utsikterna för kraftavsättningen från Porjusverket förbättrats. Med anledning därav framhöll jag vid min anmälan av ärendet inför Kungl. Maj:t (1933 års statsverksproposition, utgifter för kapitalökning, bil. 2, sid. 83—85) som min mening, att förhållandena i ifrågavarande landsända vore sådana att — även med beaktande av styrelsens i dess nyssberörda skrivelse omförmälda strävan att söka bereda övertalig arbetskraft sysselsättning å andra orter — övervägande skäl måste anses tala för att, på sätt som vid anslagsbeviljandet torde hava avsetts, arbetena i Porjus åtminstone tills vidare fortsattes i samma takt som dittills och att

alltså för sådant ändamål det av riksdagen till påbörjande av en andra avloppstunnel anvisade beloppet av 150,000 kronor vid lämplig tidpunkt toges i anspråk. Därest omständigheterna framdeles funnes böra föranleda ett avbrott i anläggningsarbetet, torde, enligt vad jag inhämtat, detta kunna ske utan nämnvärd olägenhet för vattenfallsverket.

Vad jag sålunda anfört föranledde ej något särskilt uttalande från riksdagens sida (riksdagens skrivelse nr 55, punkt 26).

I skrivelse den 30 september 1933 har *vattenfallsstyrelsen* gjort hemställan om beredande av anslag för budgetåret 1934/1935 till kraftstations- och vattenregleringsföretag.

I denna skrivelse har styrelsen till en början upplyst, att de i 1930 års byggnadsprogram avsedda arbetena för veckoreglering av Göta älv till huvudsaklig del fullbordats. Arbetena för veckoreglering av Motala ström hade däremot ännu icke kunnat komma i gång, men torde komma att utföras under år 1934. Arbetena med Vargöns kraftstation hade programenligt fortskridit så långt, att vattenbyggnaderna vore fullt färdiga för den ena turbinen, som vore under montage. Hela detta maskinaggregat beräknades driftfärdigt i början av år 1934. Vattenbyggnaderna för det andra aggregatet bleve färdiga i slutet av år 1933 och hela aggregatet driftfärdigt på våren 1934. För Malfors kraftstation påginge arbetena i beräknad arbetstakt. Kraftstationen vid Sillre hade under året fullbordats och tagits i drift. Slutligen påginge arbeten i Porjus med fullbordandet av den andra tillloppstunneln och utförandet av erforderliga anordningar i fördelningsbassängen. I Västerås ångkraftstation påginge med anlitande av driftmedel samt medel ur förnyelsefonden vissa ändringsarbeten, genom vilka ångpannornas effekt något ökades och möjlighet ernåddes att använda koleldning vid vissa pannor, som tidigare enbart använts för oljeeldning. Med anlitande av medel ur förnyelsefonden utfördes för närvarande ombyggnad av en turbin i Trollhättan utöver de sex, vilka redan tidigare ombyggts. Två av de sistnämnda hade under året blivit fullt färdiga.

För att möjliggöra bedömandet av behovet av lånemedelsanslag för fortsatta arbeten för nyanläggningar har styrelsen vidare lämnat en redogörelse för huru förbrukningen vid styrelsens nät gestaltat sig under det senaste året. Styrelsen anför härutinnan huvudsakligen följande:

Följande sammanställning över kraftförbrukningen vid styrelsens nät under de sista räkenskapsåren samt under 12-månadersperioden $\frac{1}{7}$ 1932— $\frac{31}{8}$ 1933 har gjorts.

Förbrukning i milj. kWh.				
	Central- blocket	Norr- fors	Porjus	Summa
$\frac{1}{7}$ 1929— $\frac{30}{6}$ 1930	1,379	119	205	1,703
$\frac{1}{7}$ 1930— $\frac{30}{6}$ 1931	1,288	124	184	1,596
$\frac{1}{7}$ 1931— $\frac{30}{6}$ 1932	1,304	138	159	1,601
$\frac{1}{7}$ 1932— $\frac{30}{6}$ 1933	1,363	170	135	1,668
$\frac{1}{9}$ 1932— $\frac{31}{8}$ 1933	1,387	183	137	1,707.

Det framgår härav, att, totalt sett, en markerad ökning inträtt under året $\frac{1}{7}$ 1932— $\frac{30}{6}$ 1933. Ännu tydligare framstår förändringen, om i jämförelsen även medtages kraftkonsumtionen under 12-månadersperioden $\frac{1}{9}$ 1932— $\frac{31}{3}$ 1933.

Om man betraktar förhållandena vid nätets olika delar, finner man följande.

Vid Centralblocket.

Den s. k. allmänna distributionen visar en ganska anmärkningsvärd ökning. Emellertid torde denna åtminstone delvis vara beroende på den vattenbrist, som under innevarande år råder i denna del av landet. Vattenbristen har framför allt påverkat leveranserna av reservkraft, beträffande vilka ökningen är avsevärd eller mer än 100 procent.

För järnvägsdriften har tillkommit en betydande ökning, väsentligen beroende på södra stambanans elektrifiering. I fråga om storindustriens kraftförbrukning har det varit ganska små förändringar. Försäljning av kraft till elektriska ångpannor har betydligt minskat och på sista tiden upphört, då tillgänglig kraft kunnat försälas till högvärdigare ändamål.

I *Norrforsområdet* har en ganska betydande ökning av storindustriens kraftuttagning skett, väsentligen beroende på förbättrat läge för massaindustrien.

I *Porjusområdet* har särskilt gruvindustriens prekära läge medfört ytterligare försämring.

Krafttillgången i båda sistnämnda områden har varit god och ej påverkats av någon vattenbrist.

Härefter har styrelsen beträffande den tänkbara utvecklingen under de närmaste åren framhållit följande:

När det gäller att från förenämnda uppgifter gå till bedömande av kraftbehovet under kommande år samt erforderliga nyanläggningar, måste hänsyn tagas därtill att, vad centralblocket beträffar, innevarande år utvecklat sig till att bli ett exceptionellt vattenbristår. Hos vattenfallsstyrelsen, som, redan innan pågående utbyggnader vid Vargön och Malfors blivit färdiga, har fullt tillräckliga resurser för att tillgodose egna kunder, har till följd av vattenbristen rått en stark efterfrågan på reservkraft från många sådana förbrukare, med vilka styrelsen ej har några avtal om kraftleveranser, och styrelsen har ansett det riktigt att söka, så långt det är möjligt, medverka till lättande av de svårigheter, som vattenbristen medfört för dessa konsumenter.

För det ändamålet har styrelsen dels haft sitt ångkraftverk i Västerås i så omfattande drift, som lämpligen kunnat ske, dels mobiliserat kraft från andra producenter, som haft kraft ledig eller lätt kunnat producera kraft från befintligt reservkraftverk, samt genom sitt vidsträckta kraftnät tillhandahållit sålunda inköpt kraft till de av vattenbrist lidande konsumenterna. Sålunda hava ganska betydande mängder kraft inköpts från Stora Kopparbergs Bergslags Aktiebolag, Stockholms stad, Avesta Järnverk m. fl. Den sammanlagda effekt, som under de sista veckorna på detta sätt tillfälligt inköpts, uppgår till cirka 20,000 kilowatt.

Det har ej kunnat undvikas, att, under sådana tider som de nuvarande, industrier, som tidigare endast köpt sekunda eller frivillig kraft av vattenfallsstyrelsen och nu ej kunna betala de pris, som den ånggenererade eller inköpta kraften betingar, måste ställas i efterhand vid jämförelse med köpare av högvärdigare kraft. Det får även anses riktigare att hålla i gång en industri, som per 1,000 kilowatt sysselsätter 250 man, än en industri, som per 1,000 kilowatt endast sysselsätter 25 man.

Vid bedömandet av behovet av nyanläggningar får man ej förbise, att myc-

ket talar för, att detta år kommer att följas av ännu ett par år med låg vattentillgång, ehuru väl sannolikt detta år och nästkommande vinter komma att markera botten på vågdalen. Det är dock naturligtvis icke rimligt att rätta nybyggnadsbehovet av vattenkraft efter den brist på vattenkraft, som uppkommit under ett exceptionellt år. För sådana förhållanden finnes det stora ångkraftverket vid Västerås. Allra minst kan det ifrågasättas vattenkraftutbyggnader på grund av hjälpkraft, som tillhandahållits åt tillfälliga kunder.

Det föreligger, enligt vattenfallsstyrelsens mening, ej heller anledning att för närvarande göra annat än att i beräknad takt fullfölja de pågående arbetena på kraftanläggningarna vid Vargön och Malfors — dessa beräknas bliva driftfärdiga under våren 1934 respektive i slutet av 1935 — samt veckoregleringsarbetena i Göta älv och Motala ström. Dessutom föreslås anslag av läne-medel till vissa arbeten av mindre omfattning för ökning av effekten av Trollhätte kraftstation, till vissa rensningar i Göta älv i samband med Vänerens huvudreglering samt, på grund av den rådande situationen, till komplettering av ångkraftverket i Västerås, särskilt för att möjliggöra den stora ångpannans eldning med kol.

När framställning år 1934 skall göras om medel för nyanläggningar, torde bättre möjligheter föreligga att bedöma, hur fortsättningen av vattenfallsstyrelsens byggnadsverksamhet för att tillgodose kraftbehovet vid centralblocket lämpligen bör gestaltas.

Vid Norrforområdet har tillskott i krafttillgången erhållits i och med Sillreverkets igångsättning under innevarande år.

Vad Porjus anläggningarna beträffar har styrelsen särskilt uppehållit sig vid den av mig i det föregående berörda andra avloppstunneln. Styrelsen anför här om huvudsakligen:

Vid Porjus finnes helt naturligt ett ganska betydande kraftöverskott, då varken statens järnvägar eller malmbolaget uttager, vad som av dem abonnerats.

Till 1929 års riksdag framlades förslag till utbyggnad av en andra tillloppstunnel i Porjus. Slutanslag till denna tunnel och dess anslutning till fördelningsbassängen beviljades år 1932. Tunneln är i det närmaste utsprängd, men arbetena med inloppet från Porjusselet och anslutningen till fördelningsbassängen, vilka sistnämnda arbeten måste ske efter en med hänsyn till driftens upprätthållande noggrant avpassad arbetsplan, bliva icke avslutade förrän under första halvåret 1935. Med denna anläggning synas emellertid nyanläggningarna vid Porjus tills vidare böra avslutas. Den förut angivna tablan över kraftförbrukningen inom Porjusområdet visar en även sista året fortgående minskning av kraftförbrukningen, och ovissheten om malmbrytningens framtid är alltså lika stor.

Visserligen anslag 1932 års riksdag 150,000 kronor till påbörjande av en andra avloppstunnel, men, då de ekonomiska förhållandena inom denna landsända utvecklats på det sätt, nu anförts, och då styrelsen kunnat hålla så gott som oförändrad arbetsstyrka med i gång varande arbeten, har styrelsen icke funnit skäl att igångsätta några arbeten med avloppstunneln. Det bör upplysas, att styrelsen synes kunna hålla ungefär oförändrad arbetsstyrka vid de arbeten, till vilka anslag finnas, till och med första halvåret 1935. Styrelsen förmenar, att överhuvud inga nya anläggningar böra ske vid Porjus, förrän det kan påräknas väsentligt ökade kraftavsättningsmöjligheter.

Sammanfattningsvis har styrelsen uttalat, att styrelsen alltså ansett sig böra inskränka sig till att hemställa om fortsatt anslag för *Malfors kraftstation*, till vissa arbeten för *Trollhätte kraftstation*, vissa *rensningsarbeten i Göta*

älv för huvudreglering av Vänern samt till viss komplettering av ångkraftverket i Västerås.

Såsom framgår av vattenfallsstyrelsens av mig i det föregående återgivna översikt över kraftförbrukningen vid styrelsens nät under tiden från och med den 1 juli 1929, har denna, betraktad som en helhet, under det senaste året visat en påtaglig ökning. Såsom bidragande orsaker härtill angiver styrelsen dels den fortskridande järnvägselektrifieringen, dels — vad Norrforssområdet beträffar — en ganska betydande stegring av storindustriens kraftuttagning, dels ock den vattenbrist, som under år 1933 rått i vissa delar av landet och som tillfört vattenfallsverket en del avnämare, vilka vid normal vattentillgång tillgodose sitt kraftbehov från andra håll. Styrelsen har, med beaktande bland annat av sistnämnda förhållande, för sin del stannat vid den meningen, att för närvarande i stort sett anledning ej föreläge till annat än ett fullföljande i beräknad takt av de pågående arbetena. Härutöver har styrelsen endast föreslagit vissa arbeten av jämförelsevis mindre omfattning för ökning av effekten av Trollhätte kraftstation, ytterligare komplettering av Västerås ångkraftverk samt vissa rensningar i Göta älv i samband med Vänerns huvudreglering.

*Departements-
chefen.*

Den allmänna uppfattning av läget, åt vilken vattenfallsstyrelsen sålunda givit uttryck, synes mig ej giva anledning till erinran. I det följande kommer jag att till närmare prövning upptaga styrelsens i det föregående angivna särskilda anslagsäskanden. Dessförinnan torde jag emellertid få beröra ännu ett par ämnen.

Som i det föregående meddelats, har styrelsen — med hänsyn till å ena sidan den ekonomiska utvecklingen i orten och å andra sidan det förhållandet, att styrelsen kunnat hålla så gott som oförändrad arbetsstyrka med i gång varande arbeten — icke funnit skäl att igångsätta arbetena å den andra avloppstunneln i Porjus. Det av 1932 års riksdag för ändamålet anvisade anslagsbeloppet å 150,000 kronor har därför icke tagits i anspråk.

Styrelsens sålunda hävdade uppfattning finner jag fullt förstäelig. Ett av kraftförbrukningen påkallat utnyttjande av en sådan anläggning torde i varje fall icke vara att förvänta ännu på åtskilliga år. I anslutning till den ståndpunkt i frågan, jag — såsom förut erinrats — intog i 1933 års statsverksproposition, finner jag emellertid ett definitivt ställningstagande nu ej böra komma ifråga. Frågan synes alltjämt böra hållas öppen för att, om och när så erfordras, kunna bedömas med hänsynstagande jämväl till arbetsmarknaden i orten.

Slutligen torde jag i här förevarande sammanhang böra erinra om den efter framställning av 1930 års riksdag (skrivelse nr 383) utförda, ungefär samtidigt med avlåtandet av 1933 års statsverksproposition fullbordade sakkunnigutredningen beträffande vattenfallsstyrelsens landsbygdstaxor ävensom Kungl. Maj:ts i anslutning härtill meddelade beslut.

Med skrivelse den 29 december 1932 överlämnade de sakkunniga betänkande beträffande vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft till abonnenter på

landsbygden (statens off. utredn. 1933:8). De sakkunnigas majoritet hemställde, att vid tillämpning av vattenfallsstyrelsens bygdetaxa av år 1930 giltighetstiden för beräknade tariffenhetstal i regel skulle fastställas att vara lika lång som kontraktstiden, d. v. s. i allmänhet 10 år, samt att samma taxas bottenkraftavgift skulle sänkas till 175 kronor per kW och år. Tre av de sakkunniga hemställde i avgiven reservation beträffande nämnda bottenkraftavgift, att densamma måtte sänkas till 150 kronor per kW och år.

I fråga om de över betänkandet infordrade utlåtandena framgick av det av vattenfallsstyrelsen avgivna, att styrelsen ställde sig tillmötesgående till förslaget beträffande giltighetstiden för beräknade tariffenhetstal samt hade för avsikt att dels — utöver vad de sakkunniga föreslagit — göra vissa jämkningar i kraftpriset för landsbygdsckvarnar och dels från och med den 1 januari 1934 genomföra förändringar i bygdetaxan i huvudsaklig överensstämmelse med det av sakkunnigmajoriteten framförda förslaget. Totalintrycket av övriga avgivna utlåtanden torde kortfattat kunna angivas så, att man — där icke jordbruksnäringens tryckta läge fått bliva ensamt bestämmande för ställningstagandet — i flertalet utlåtanden icke eller åtminstone icke obetingat velat ansluta sig till den mening, som minoriteten bland de sakkunniga företrodde.

Då jag hade att för Kungl. Maj:t anmäla detta i och för sig synnerligen svårbedömliga ärende, fann jag — såsom redan i ett interpellationssvar vid 1933 års riksdag av mig betonats — helt naturligt anledning att fästa särskilt avseende vid sakkunnigmajoritetens uttalande, att en omständighet, som bidragit till att den icke ansett sig böra förorda större sänkning för närvarande än den angivna, vore den, att den rådande krisen kunde på flera sätt ogynnsamt påverka kraftverksrörelsens utveckling och ekonomi. Ej heller kunde jag bortse från ett likaledes av nämnda sakkunniga gjort uttalande, att de nu gällande taxorna vore lämpligt avvägda och att, därest framdeles skulle befinnas möjligt att reducera de avgifter, som vattenfallsstyrelsens abonnenter enligt normalt tillämpade taxor skola betala, sådan reduktion borde genomföras likformigt för 1930 års båda taxor — landsbygdstaxan och industri-taxan. Från nu angivna utgångspunkter och då, såsom av den nyss lämnade redogörelsen framgår, vattenfallsstyrelsen deklarerat sin avsikt vara att vidtaga taxeregleringsåtgärder i enlighet med sakkunnigmajoritetens förslag och därutöver göra vissa jämkningar i kraftpriset för landsbygdsckvarnarna, fann jag ärendet i och för sig icke påkalla någon åtgärd. Då emellertid taxefrågorna givetvis borde vara föremål för vattenfallsstyrelsens oavlåtliga uppmärksamhet och de ytterligare justeringar framdeles borde vidtagas, som kunde visa sig möjliga och ur skilda synpunkter lämpliga, syntes mig betänkandet jämte utlåtanden, med det värdefulla material handlingarna innehölle, böra överlämnas till vattenfallsstyrelsen för att tagas i övervägande vid behandling av däri berörda spörsmål. I enlighet härmed meddelades också den 21 april 1933 Kungl. Maj:ts beslut i ärendet.

Härefter torde jag få övergå till behandling av vattenfallsstyrelsens särskilda anslagsäskanden för budgetåret 1934/1935.

Trollhätte kraftverk.

1. Ny tilloppskanal till Trollhätte kraftstation.

[26.] I sin skrivelse den 30 september 1933 har vattenfallsstyrelsen gjort framställning om anslag till utförande av en ny tilloppskanal till Trollhätte kraftstation.

Innan jag ingår på detta anslagsäskande, torde en kort redogörelse beträffande hittills utförda anläggningar vid Trollhätte kraftstation få lämnas.

Trollhätte kraftstations hittillsvarande utbyggnad har varit uppdelad i tre byggnadsstadier, av vilka de två första följde omedelbart på varandra under det att den tredje utbyggnaden mera hade karaktären av ett särskilt byggnadsföretag.

Sedan 1906 års riksdag anvisat 750,000 kronor för påbörjande av den för vattnets framledande till kraftstationen erforderliga kraftkanalen, inkom dåvarande styrelsen för Trollhätte kanal- och vattenverk den 20 december 1906 med utarbetat förslag till kraftstation för 80,000 turbinhästkrafter, varav dock endast hälften skulle tillsvidare monteras, motsvarande den s. k. första utbyggnaden. På Kungl. Maj:ts framställning beslöt också riksdagen år 1907 anläggande av en kraftstation i enlighet med förslaget och beviljade för ändamålet ett anslag av 7,750,000 kronor utöver förut anvisade 750,000 kronor. I första utbyggnaden ingingo samtliga vattenbyggnader för en vattenmängd av 250 sm³, under det att maskinhus, tubintag och tuber samt ställverk m. m. tillsvidare endast avsågos att utbyggas i den utsträckning, som erfordrades för installation av fyra maskinaggregat i maskinsalen. Redan hösten 1907 föreslog styrelsen anvisande av ytterligare 2,800,000 kronor för stationens utvidgning till en leveransförmåga av sammanlagt 80,000 turbinhästkrafter, motsvarande den s. k. andra utbyggnaden. 1908 års riksdag biföll på Kungl. Maj:ts framställning detta förslag, och genom beslut den 30 oktober 1908 medgavs, att denna andra utbyggnad finge utföras. På grund härav utfördes i samband med den första utbyggnaden såväl tubintag som tilloppstuber och maskinhus i full utsträckning motsvarande åtta maskinaggregat. Samtliga dessa arbeten blevo färdigställda före utgången av år 1910. Efter sistnämnda år utfördes resterande arbeten endast i den mån så erfordrades för leverans av elektrisk energi.

Till omförmälda första och andra utbyggnader av kraftstationen anvisade riksdagen sedermera dels år 1912 110,000 kronor för elektrisk uppvärmning av isgrindarna vid tubintagen, dels år 1913 ett tilläggsanslag av 130,000 kronor. 1913 års riksdag medgav tillika, att till kraftverket under byggnadstiden influtna inkomster å tillhoppa 196,170 kronor 66 öre finge användas till täckande av de återstående utgifter för kraftstationens första och andra utbyggnad, som ej kunde bestridas med nyssnämnda anslag å 130,000 kronor. Under år 1921 påfördes byggnadsanslaget ett av 1907 års riksdag anvisat utredningsanslag å 65,438 kronor 17 öre samt ett av samma riksdag anvisat belopp å 15,448 kronor 51 öre för ersättande av kostnaderna för två rättegångar rörande vattenrätt m. m. vid Trollhättan. För täckande av ersättningar för dämningsskador, uppkomna under åren 1909 och 1910 i samband med Trollhätte kraftverks första utbyggnad, anslag slutligen 1924 års riksdag ett belopp av 100,000 kronor. Sammanlagt har alltså för Trollhätte kraftverks första och andra utbyggnader beviljats 11,917,057 kronor 34 öre.

Härtill kommer ytterligare ett belopp av 160,000 kronor, som 1913 års riks-

dag beviljade för vissa för en tredje utbyggnad av kraftstationen avsedda anläggningar, vilka utfördes i samband med andra utbyggnaden av den anledning, att kostnaderna därigenom bleve väsentligt mindre än om arbetena uppskötes till tredje utbyggnaden.

För 1914 års senare riksdag framlades (utgifter för kapitalökning, bil. 1, punkt 21) förslag angående anslag till påbörjande av den tredje utbyggnaden av Trollhätte kraftstation, vilket förslag vann riksdagens bifall. Den tredje utbyggnaden påbörjades på hösten 1914 med förberedande arbeten vid maskinhuset. Under år 1915 utfördes huvudsakligen arbeten med fördelningsbassäng, tubintag och maskinhus, då avsikten var att snarast möjligt kunna använda aggregaten nr 9—11 genom överföring av vatten till dessa från gamla fördelningsbassängen. Den nya kraftkanalen togs under arbete år 1916 och blev färdig i mitten av år 1918. Arbetena å ifrågavarande utbyggnad avslutades i huvudsak i början av år 1920. Aggregaten nr 9—11 togos i bruk under år 1918. Dubbelaggregaten nr 12 och 13 sattes i funktion för alstrande av 25-periodig ström i slutet av år 1919 och av 50-periodig ström under senare delen av år 1921. Sedan sistnämnda tidpunkt kan Trollhätte kraftstation, med då utförda tre bygnadsstadier omfattande 13 maskinaggregat, anses vara tagen i full användning.

För Trollhätte kraftverks tredje utbyggnad hava — inberäknat tidigare omfördälda belopp å 160,000 kronor — av riksdagen åren 1913—1921 samt år 1924 beviljats tillhoppa 14,330,000 kronor.

I nu föreliggande framställning om anslag till ny tilloppskanal vid Trollhätte kraftstation har *vattenfallsstyrelsen* till en början framhållit att, sedan Vänerens reglering en gång genomförts, vid behov av ökad kraftproduktion den sista utbyggnaden vid Trollhättan borde utföras. För densamma hade upprättats åtskilliga förslag, men slutligen hade man kommit fram till ett, som åskädliggjorts å en framställningen bilagd karta.

Enligt detta förslag skulle inloppsöppningen till den nya kraftstationen från älven utgöras av det nuvarande östra dammutskovet, som skulle förstöras i erforderlig omfattning. Den nya tilloppskanalen skulle i sin övre del förläggas invid den gemensamma delen av förut befintliga två tilloppskanaler samt sedan följa den västligare kanalen fram till Kung Oscars bro. Den nya kanalens västra begränsningsmur skulle följa krönet av Gullön samt framdragas över Toppöfallen och Önan mot samma bro. Nedanför denna bro skulle den nya kraftstationen förläggas, sedan vattnet i denna del av älven, den s. k. »Hojums Varp», genom bortsprängning av trösklarna i Helvetesfallen och vidtagande av ytterligare erforderlig bergsprängning sänkts till samma nivå som vattenytan nedanför den nuvarande kraftstationen.

Emellertid kunde, framhåller styrelsen vidare, utförandet av denna kraftstation ej komma ifråga förrän efter Vänerens reglering. Däremot har styrelsen ansett sig böra föreslå utförande redan nu av den sålunda projekterade tilloppskanalen fram till en punkt, belägen strax ovanför berörda bro. Det hade nämligen visat sig, att fallförlusten i intaget samt på den gemensamma delen av de nuvarande tilloppsvägarna till Trollhätte kraftstation vore väl hög. Detta sammanhänge med att kraftstationens maskineri bland annat genom utbyte av de äldre turbinhjulen mot nyare, avsedda för större vattenmängd, kunde tillgodogöra en större vattenmängd än den, för vilken intag och nämnda

kanalsträcka från början konstruerats. Genom lämpligt nedbringande av förenämnda fallförlust kunde ett ganska betydligt krafttillskott vinnas.

Det enklaste sättet att nå detta mål vore, anför härefter vattenfallsstyrelsen, att redan nu utföra den nya kanalen å en på berörda plankarta närmare angiven sträcka *A—B* (d. v. s. från nuvarande regleringsdammen till en punkt strax ovanför Kung Oscars bro) samt anknyta densamma till den nuvarande kanalen vid sistnämnda punkt. Kostnaderna för genomförande av detta förslag hava enligt en framställningen bifogad kostnadsberäkning angivits skola uppgå till 2.5 miljoner kronor. Härigenom skulle fallförlusten på hela tilloppet vid framförandet av 550 sekundkubikmeter minskas från 1.9 meter till 1.4 meter, beredande en ökning i kraftproduktionen av i medeltal 15 miljoner kilowatt-timmar per år. Årsinkomsten härav kunde beräknas till 130,000 kronor samt gäve förräntning å det nedlagda kapitalet utan hänsyn till att anläggningen utgjorde ett led i den framtida sista utbyggnaden.

För förslagets genomförande erfordrades tillstånd av vattendomstolen, vilket styrelsen omedelbart ämnade söka.

För budgetåret 1934/1935 syntes lämpligen bära anslås ett belopp av 500,000 kronor.

Det vore även, framhåller vattenfallsstyrelsen slutligen, ett annat skäl, som föranledde denna styrelsens framställning. Under år 1934 bleve arbetena vid Vargön färdiga. Styrelsen hade under de senaste fem åren sökt planlägga sina nybyggnadsarbeten så, att de gäve en någorlunda jämn arbetstillgång. Genom att under den närmaste tiden kraften från det privata företaget vid Krångede fördes ned mot styrelsens centralblock och övertog åtskilliga av styrelsens nuvarande större kunder, bleve det oundvikligt att en lucka komme att uppstå i styrelsens nybyggnadsverksamhet. För att göra följderna härav så litet kännbara som möjligt för det av arbetslöshet hårt hemsökta Trollhättan med omkringliggande bygd vore det i hög grad önskvärt att få påbörja här föreslagna arbete, som inrymde relativt mycket arbetslöner och litet materialkostnader.

I anslutning till vad sålunda anförts har vattenfallsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för påbörjande av vissa arbeten för Trollhätte kraftstation för budgetåret 1934/1935 anvisa ett belopp av 500,000 kronor.

I anledning av en av mig med hänsyn till det stora behovet att bereda arbetstillfällen sedermera framställd förfrågan, huruvida vattenfallsstyrelsen skulle under budgetåret 1934/1935 kunna anordna arbeten utöver dem, som angivits i förevarande skrivelse den 30 september 1933, har från styrelsen meddelats, att å här omförmälda nya tilloppskanal till Trollhätte kraftstation skulle under sagda budgetår kunna utföras arbeten för ytterligare 300,000 kronor.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har Trollhätte kraftstation i sitt nuvarande skick färdigställts genom tre olika utbyggnadsstadier. Det nu av vattenfallsstyrelsen framlagda förslaget ingår såsom ett led i ett fjärde utbyggnadsstadium av kraftstationen, vilket avsetts att i sin helhet komma

Departementschefen.

till stånd först i samband med Vänerns reglering. Styrelsens här föreliggande framställning innebär emellertid ej något föregripande av sistnämnda stora och vittutseende fråga utan företaget kan betraktas såsom ett helt fristående arbete. Tack vare skedda utbyten av turbinhjul har man, som styrelsen framhållit, redan nu möjlighet att tillgodogöra en större vattenmängd än den, för vilken intag och den i framställningen berörda kanalsträckan från början konstruerats. Genom den nu ifrågasatta utbyggnaden skulle denna större kapacitet kunna nyttiggöras. Årsinkomsten härav har av vattenfallsstyrelsen beräknats till 130,000 kronor. Oberoende av det sista utbyggnadsstadiets genomförande skulle alltså det nedlagda kapitalet, 2,5 miljoner kronor, bli föräntat.

Med hänsyn till å ena sidan de sålunda framkomna synpunkterna och å andra sidan önskvärheten av att genom det ifrågasatta arbetet välbehövliga arbetstillfällen beredas, har jag funnit mig böra tillstyrka det nu framlagda förslaget.

Mot de verkställda kostnadsberäkningarna, slutande på ett belopp av 2,500,000 kronor, har jag icke funnit något att erinra liksom ej heller mot det för nästkommande budgetår föreslagna anslagsbeloppet av 800,000 kronor.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *ny tilloppskanal till Trollhätte kraftstation* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 800,000.

Rensningsarbeten i Göta älv för huvudreglering av Vänern.

I skrivelse den 2 oktober 1933 har *vattenfallsstyrelsen* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte av 1934 års riksdag äska ett anslag å 500,000 kronor för påbörjande av arbeten med upprensningar i Göta älv.

Styrelsen har därvid till en början meddelat, att i planen för genomförandet av Vänerns reglering förutsattes en ökning av högvattentappningen utöver den naturliga framrinningen i älven vid högvattenstånd i Vänern. Denna ökning av högvattentappningen vore behövlig för att förebygga att under regnrika år vattenståndet i Vänern skulle bli alltför högt, men å andra sidan kunde olägenheter till följd av densamma komma att uppstå för kanaltrafiken på sådana platser, där vattenhastigheten redan nu vore relativt stor. Dessutom skulle genom ökad fallförlust på älvsträckorna en viss minskning uppkomma i fallhöjden vid Trollhätte och Lilla Edets kraftstationer. Vattenfallsstyrelsen hade därför i sin framställning till vattendomstolen om tillstånd till regleringen föreslagit rensningar på fyra platser i Göta älv, där olägenheter annars skulle uppkomma för kanaltrafiken. Därjämte hade styrelsen hos domstolen anhållit om tillstånd att utföra rensningar i Flottbergsströmmen, på vilken plats vid ökad högvattentappning, utan att kanaltrafiken därav berördes, olägenheter eljest skulle uppstå genom minskning av fallhöjden vid Troll-

hätte kraftstation. Den sammanlagda kostnaden för dessa arbeten beräknade styrelsen bliva 2.4 miljoner kronor i enlighet med en vid skrivelsen fogad kostnadstabla.

I och med att detta arbete påbörjats vore man, framhåller vattenfallsstyrelsen härefter, inne på utförande av sådana arbeten, som förutsatte, att Vänerens huvudreglering komme till stånd. Denna förutsättning hade ej förelegat för de arbeten, som erfordrats för den redan till väsentlig del med beviljade anslag utförda s. k. dygns- och veckoregleringen av Göta älv.

Vattenfallsstyrelsen har vidare erinrat om riksdagens i skrivelse den 10 maj 1924, nr 152, angående anslag till bestridande av kostnader i samband med domstolsbehandling av frågan om tillstånd till Vänerens reglering, gjorda uttalande, att genom ett beviljande av nämnda anslag avgörandet av själva huvudfrågan om företagets genomförande på intet sätt torde föregripas. I avslutning härtill anför styrelsen:

Sedan dess hade behandlingen i vattendomstolen fortsatt och påginge alltjämt. Sammanlagt hade på utredningar och domstolsbehandling för Vänerens reglering nedlagts ett belopp av ej mindre än cirka 3,975,000 kronor. Härav komme enbart på domstolsbehandlingen 1,255,000 kronor. Det syntes ännu dröja ett eller annat år, innan vattendomstolen slutbehandlat målet. I vad mån behandling i högre instanser komme att verka fördröjande på rätt att taga regleringen i bruk, kunde ej med noggrannhet bedömas, men man borde kunna räkna med att inom 3 å 4 år hava sådant tillstånd. Att behandlingen inför domstol tagit så oberäknat lång tid, vore väsentligen beroende på målets ovanligt vidlyftiga och invecklade beskaffenhet samt i viss mån av i vattendomstolen inträffade dödsfall. Emellertid hade tiden verkat därefter, att — om hänsyn toges till dels kostnaden för genomförandet, dels vunnen nytta, dels ur olika synpunkter förorsakad skada — ingen tvekan torde råda, att Vänerens huvudreglering borde komma till stånd. Ej minst gäve förhållandena under nuvarande vattenbrist bevis för vilket gagn Vänerens reglering skulle medföra i landets krafthushållning. Styrelsen kunde dock ej framlägga någon på domstolsutslag grundad bevisning härom, men hade i målet lämnat alla för bedömandet erforderliga ekonomiska utredningar.

Det vore, anför härefter styrelsen, två skäl, som trots frågans läge i vattendomstolen föranledde styrelsen att i frågans nuvarande skick framlägga förevarande förslag till utförande av rensningsarbeten i Göta älv, nämligen dels att de föreslagna rensningsarbetena erfordrade en arbetstid av 3 å 4 år och därför måste påbörjas nu, om de utan fördyrande forcering skulle bliva färdiga till den tidpunkt, då Vänerens reglering ur rättssynpunkt kunde tagas i bruk, dels önskvärdheten att efter avslutande av arbetena med kraftstationen vid Vargön erhålla möjlighet att sysselsätta så stor del som möjligt av den arbetsstyrka, som bleve ledig, då Vargöarbetena år 1934 komme att slutföras. De arbeten på ifrågavarande platser, vattenfallsstyrelsen ansåge böra komma till utförande under nästkommande budgetår, betingade en kostnad av i runt tal 500,000 kronor.

De av vattenfallsstyrelsen i dess här förevarande framställning till påbörjande förordade rensningsarbetena, vilka beräknats draga en sammanlagd

*Departements-
chefen.*

kostnad av 2.4 miljoner kronor, kunna, såsom av det av styrelsen anförda framgår, komma till avsedd nytta endast under förutsättning att Vänerns huvudreglering genomföres. I det läge, vari behandlingen av denna synnerligen omfattande fråga ännu befinner sig, synes det därför knappast vara lämpligt att ifrågavarande arbeten redan nu igångsättas. Jag anser mig fördenskull ej kunna förorda vattenfallsstyrelsens nu föreliggande framställning.

Motala kraftverk.

2. Kraftstation vid Malfors.

[27.] Såsom i det föregående erinrats, ingick i det utbyggnadsprogram beträffande mellansvenska centralblocket, som av vattenfallsstyrelsen framlades i skrivelse den 30 september 1929 och för vilket redogjordes i 1930 års statsverksproposition, jämväl anläggandet av en kraftstation i Motala ström mellan Roxen och Norrbysjön. Arbetena med denna kraftstation ansågos av styrelsen böra påbörjas inom sådan tid, att anläggningen kunde göras driftfärdig till slutet av år 1934. För att icke behöva riskera ett alltför forcerat byggnadstempo fann styrelsen fördenskull önskvärt, att förberedande åtgärder för utbyggnaden vidtoges redan under loppet av år 1930, så att krafttillskottet från Motala ström skulle kunna inpassas vid lämplig tidpunkt under något av åren 1933, 1934 och 1935, beroende på den ökning av kraftförbrukningen, som de närmaste åren visade sig medföra.

Vid frågans behandling i statsverkspropositionen tillstyrkte departementschefen, att anslag bereddes för budgetåret 1930/1931 till dylika förberedande åtgärder. Departementschefen underströk emellertid, att det icke syntes erforderligt att redan för det dåvarande binda sig för anläggningens utförande under viss tidrymd. Utbyggnadstakten syntes få bliva beroende av de ekonomiska konjunkturerna och den närmaste tidens erfarenheter med avseende å kraftbehovet.

Sedan närmare utredning i ärendet verkställets, framlades i proposition nr 181 till 1930 års riksdag förslag om anslag till påbörjande av kraftstationsföretaget. Med företaget avsågs att utnyttja den totala fallhöjden av omkring 28 meter i fallen vid Råby, Ljung, Jakobslund och Malfors (de s. k. Jakobslundsfallen) i en enda anläggning, vilken ansågs böra förläggas till Malfors. Kostnaderna för anläggningen beräknades till sammanlagt 9,800,000 kronor. För budgetåret 1930/1931 äskades i samma proposition för ändamålet ett anslag av 200,000 kronor, vilket belopp av riksdagen beviljades.

Beträffande den vidare utvecklingen av arbetena med kraftstationsbygget vid Malfors torde jag här kunna inskränka mig till att hänvisa till den redogörelse, som lämnades i 1933 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 2, punkt 22). Såsom av nämnda redogörelse närmare framgår, hava arbetena kommit att något förskjutas, så att kraftstationen med tillämpning av nu gällande arbetsplan beräknas bliva driftfärdig vid årsskiftet 1935—

1936. För ändamålet hava hittills — förutom nyssberörda anslag å 200,000 kronor för budgetåret 1930/1931 — för de tre senaste budgetåren anvisats respektive 1,000,000 kronor, 2,000,000 kronor och 2,500,000 kronor eller alltså sammanlagt 5,700,000 kronor. Då, såsom förut nämnts, totalkostnaden beräknats till 9,800,000 kronor, kunna de återstående erforderliga medlen beräknas till 4,100,000 kronor.

I skrivelse den 30 september 1933 har *vattenfallsstyrelsen* gjort framställning om fortsatt anslag för ändamålet under budgetåret 1934/1935.

Styrelsen har därvid meddelat, att arbetena under sist förflutna år bedrivits i beräknad omfattning, samt i övrigt beträffande deras fortskridande anført följande:

Den del av regleringsdammen, genom vilken högvattenavbördningen skall äga rum, hade utförts av betong å strömmens södra sida. Över Motala ströms huvuddel utfylldes i anslutning till detta utskovsparti en jorddamm av 16 meters höjd med ett tätningsskikt på uppströmssidan. Dammen, som utfylldes med massor, till större delen tagna ur tillloppskanalen, vore färdig ungefär till hälften. Tillloppskanalen till kraftstationen, med en längd av omkring två kilometer, utfördes i huvudsak med samma stora grävmaskin, som kommit till användning vid Vargön för upptagning av kanalen genom Sjöbodanäset. Arbetena hade hittills fortskridit så, att ungefär en fjärdedel av kanalen blivit utschaktad. För kraftstationen påginge schaktnings- och grundläggningsarbeten inom fångdamm. Av anläggningens maskinutrustning hade turbiner med tillhörande tilloppstuber och sugrör beställts.

Då avsikten vore, att de huvudsakliga arbetena å kraftstationen skulle bliva färdiga under budgetåret 1934/1935, har vattenfallsstyrelsen ansett, att av återstående 4,100,000 kronor ett belopp av 3,100,000 kronor skulle komma att erfordras under nämnda budgetår. Styrelsen har alltså hemställt om anvisande av anslag för ändamålet med sistnämnda belopp.

Vattenfallsstyrelsens framställning avser att möjliggöra, att arbetena med kraftstationsanläggningen vid Malfors skola under nästkommande budgetår kunna fortsättas i den takt, som avsetts vid beräkning av anslagen för budgetåren 1932—1934, och att anläggningen alltså skall bliva driftfärdig vid årsskiftet 1935—1936. Mot det av vattenfallsstyrelsen under denna förutsättning föreslagna anslagsbeloppet av 3,100,000 kronor finner jag icke skäl till invändning.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *kraftstation vid Malfors* för budgetåret 1934/1935
anvisa ett reservationsanslag av kronor 3,100,000.

Västerås kraftverk.

3. Askfilteranläggning vid ångkraftstationen i Västerås.

[28.] På sätt i det föregående omnämnts, ingick i den år 1930 godtagna utbyggnadsplanen beträffande mellansvenska centralblocket jämväl en utvidg-

ning av ångkraftstationen i Västerås. Utvidgningen avsåg dels ökning av maskininstallationen genom utbyte av ett äldre ångturbinaggregat, dels ock förstoring av ångpanneutrustningen genom insättande av ett nytt ångpanneaggregat. Kostnaderna för ifrågavarande utvidgning beräknades uppgå till sammanlagt 1,625,000 kronor, varav 125,000 kronor av förnyelsefondsmedel och 1,500,000 kronor av kapitalökningsmedel. Sistnämnda belopp anvisades av riksdagen, fördelat på budgetåren 1930/1931 och 1931/1932.

I skrivelse den 11 oktober 1933 har nu *vattenfallsstyrelsen* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte av 1934 års riksdag äska anslag å sammanlagt 325,000 kronor för ytterligare komplettering av ångkraftstationen i Västerås.

Styrelsen har därvid till en början meddelat, att nämnda kraftverk nu vore försett med ångturbinmaskineri för en maximieffekt av 110,000 kilowatt. Ångpanneanläggningens kapacitet uppginge för närvarande vid kontinuerlig drift till cirka 80,000 kilowatt. Vid kortvariga belastningstoppar och med lämpliga kol torde ångpanneanläggningen kunna alstra ånga, motsvarande cirka 90,000 kilowatt. Det vore sannolikt, att effekten å de 8 först installerade pannorna, som nu vid kontinuerlig drift lämnade cirka 34,000 kilowatt, kunde ändras så att effekten ökades, varigenom skillnaden i ångturbinanläggningens och ångpanneanläggningens kapacitet minskades.

Ångkraftverket i Västerås hade, meddelar styrelsen vidare, hittills utnyttjats endast kortvarigt, såsom för belastningstoppar, vid issvårigheter och i någon mån vid kortvarig vattenbrist. I allmänhet hade det nämligen varit gott om vatten under de år, då det varit god konjunktur och stor kraftuttagning. Det hade sålunda erfordrats relativt litet ångkraft som lågvattenkomplement. Före år 1933 hade den största årliga kraftproduktionen i Västerås uppgått till 15.7 miljoner kilowattimmar. Verkställda utredningar hade utvisat, att behovet av ångkraft kunde stiga till 100 å 150 miljoner kilowattimmar per år, och ångkraftverket hade ordnats därför. Å andra sidan hade dessa utredningar givit vid handen, att det endast under kortvariga perioder skulle behöva användas mer än cirka 40,000 kilowatt, och därför hade endast den mot denna effekt svarande ångpanneanläggningen utrustats för koleldning. Resten hade tillsvidare anordnats för oljeeldning, varigenom anläggningsskapitalet något minskats. Under den vattenbrist, som nu uppstått, hade det emellertid visat sig önskvärt att använda ångkraftverket i Västerås icke endast för statens hittillsvarande distributionsområde utan jämväl för leverans av kraft till andra områden, som icke kunnat tillgodose sina kraftbehov för egna anläggningar. Om icke rikliga höstregn inträffade, komme Västerås kraftverk att under hösten och vintern tagas mycket hårt i anspråk, förmodligen under lång tid upp till 60,000 å 70,000 kilowatt.

Inför detta perspektiv hade vattenfallsstyrelsen redan inköpt en kolpulverkvarnanläggning för pannan nr 10 i Västerås. Det vore styrelsens avsikt att bestrida kostnaderna för densamma, cirka 60,000 kronor, med driftmedel och medel ur förnyelsefonden.

Vidare borde omedelbart anordnas kolpulverkvarnar för pannan nr 11. Kostnaden därför beräknades till 160,000 kronor och borde enligt styrelsens me-

ning bestridas med anslagsmedel. Genom dessa åtgärder komme vattenfallsstyrelsen att kunna höja den med kol alstrade effekten till cirka 70,000 kilowatt. Den besparing, som uppstode genom att kol användes i stället för olja vid ett maskineri om 30,000 kilowatt, uppginge till cirka 300 kronor per timme, och kostnaden för kolpulveranläggningarna kunde, därest kraften erfordrades kontinuerligt, betalas på cirka 5 veckors drift.

Beträffande sist omnämnda anläggning har vattenfallsstyrelsen sedermera meddelat, att densamma med hänsyn till det överhängande behovet redan blivit beställd. På grund härav och då den besparing av bränslekostnader, som kunde ernås genom användning av kolbränsle i stället för brännolja, möjliggjorde att ifrågavarande kolpulverkvarnanläggning kunde amorteras på mycket kort tid, hade styrelsen funnit lämpligt att även bestrida kostnaderna för ifrågavarande anläggning med driftmedel och medel ur förnyelsefonden liksom beträffande motsvarande anläggning för pannan nr 10.

I sin skrivelse den 11 oktober 1933 har vattenfallsstyrelsen vidare framhållit, att det vid den stora ångpannan nr 11 sannolikt erfordrades särskilda anordningar för avskiljande av askan från avloppsgaserna. Vattenfallsstyrelsen hade hittills icke varit i tillfälle att i detalj utreda, huru dessa anordningar skulle utföras. Kostnaden bleve emellertid enligt preliminära uppgifter 100,000 kronor. Vattenfallsstyrelsen har i anslutning härtill hemställt, att motsvarande anslag måtte beviljas.

Beträffande behovet av de sålunda föreslagna askfilteranordningarna har i en inom vattenfallsstyrelsen upprättad promemoria meddelats ytterligare följande:

Av de 11 ångpannorna vid kraftverket i Västerås äro tre (nr 9, 10 och 11) utförda som strålningspannor och avsedda att kunna eldas med kolpulver. Kolpulvereldning medför en olägenhet, som ej förekommer vid vanlig koleldning, nämligen att en stor del (cirka 70 procent) av askan följer med rökgaserna ut i luften. Då askhalten hos det vid kraftverket för närvarande använda kolet i genomsnitt uppgår till cirka 7.5 procent och pannan nr 11 vid kontinuerlig drift — vilket kan beräknas äga rum under längre tidsperioder — kommer att förbruka cirka 20 ton kol per timme, kommer denna panna att vid kolpulvereldning blåsa ut cirka 25 ton aska per dygn. Den askkvantitet, som på detta sätt skulle spridas i luften, är så betydande, att en sådan förorening av luften ej skulle kunna fortgå opåtalat någon längre tid. Det är därför nödvändigt att söka förhindra eller minska askblåsningen från pannan nr 11. Detta sker genom insättande av ett askfilter, som från rökgaserna avskiljer större delen (cirka 90 procent) av askan.

Vid pannorna nr 9 och 10 blir askblåsningen väsentligt mindre, nämligen från vardera pannan cirka 6 ton aska per dygn vid kontinuerlig drift. På grund härav och framför allt på grund av att dessa pannor beräknas komma att vara i drift endast under kortare tidsperioder har det ansetts, att askfilter åtminstone tillsvidare kan undvaras vid dessa pannor.

Vid de senaste kolinköpen för Västeråsverket har man med hänsyn till vikten att så mycket som möjligt minska askblåsningen från de kolpulvereldade pannorna särskilt sökt att erhålla kol med låg askhalt. I den mån effektiva askfilter anordnas vid dessa pannor, får man friare händer vid kolinköpen och torde få möjlighet att i viss utsträckning använda billigare, askrika stybbkol. Därigenom torde ej obetydliga besparingar kunna påräknas.

I förevarande skrivelse har vattenfallsstyrelsen slutligen meddelat, att styrelsen funne det önskvärt, att bostadsbyggnad uppfördes för driftchefen i Västerås. Härom anför styrelsen:

Driftchefen borde bo alldeles i närheten av kraftverket för att vid behov vara tillgänglig. Hittills hade driftchefen haft sin bostad i en av vattenfallsstyrelsen inköpt fastighet, Ekbacka, i vars huvudbyggnad funnes inrymda två lägenheter, vardera om 4 rum och kök samt jungfrukammare, medan i en närliggande mindre byggnad funnes inrymda två lägenheter om vardera 1 rum och kök. Organisationsnämnden hade år 1932 granskat förslaget om en ny driftchefsbyggnad och tillstyrkt densammas uppförande. Vid bedömandet av storleken på driftchefsostaden borde beaktas, att kraftverket i Västerås komme att i framtiden få en väsentligt större uppgift än hittills. För driftchefen borde i den nya bostaden finnas 6 rum, kök och jungfrukammare. Det kunde emellertid vara lämpligt att i densamma funnes ytterligare ett å två gästrum för att sådana ingenjörer, som under driftchefens semester eller bortotvaro förordnades att upprätthålla hans befattning, skulle, därest de toges från annan ort — t. ex. från det centrala driftkontoret i Stockholm — bo där. En byggnad av denna storlek jämte uthus, planering och inhägnad hade beräknats kosta 65,000 kronor.

I en promemoria har beträffande detta anslagskrav ytterligare meddelats bland annat följande:

Frågan om uppförande av en ny driftchefsostad sammanhänge med kraftverkets starka utveckling. Den byggnad, vari driftchefsostaden nu vore inrymd, bestode av två våningar, vardera på 4 rum (små), jungfrukammare och kök. Driftchefen innehade den nedre våningen; i den övre bodde en vid driften anställd ingenjör. Vid kraftverket erfordrades ännu en driftsingenjör, och bostad borde reserveras för en gift sådan. Härtill lämpade sig den lägenhet, som nu disponerades av driftchefen. Det hade då synts lämpligt att bereda annan bostad för driftchefen, därvid en klar utgångspunkt varit, att driftchefen liksom all annan vid själva driften anställd personal borde med hänsyn till anläggningens särskilda beskaffenhet bo så nära invid verket som möjligt, så att han, då så krävdes, kunde på mycket kort tid komma ned till kraftverket. Närmast hade man tänkt sig att uppföra en driftchefsostad på ett område, som ägdes av kronan men disponerades av flygstyrelsen. Förhandlingar hade förts med chefen för första flygkåren, som ställt sig välvillig till förslaget rörande området överflyttning till kraftverket. Som villkor hade ifrågasatts, att flygkåren skulle få rättighet att i händelse av behov göra anslutning till den avloppsledning, som måste anordnas från den nya driftchefsostaden, samt att kraftverket skulle lämna ett kontant bidrag till underhållet av den flygkåren tillhöriga vägen mellan Pilgatan och kasernerna, den s. k. Regementsvägen. I frågans hittillsvarande läge hade förhandlingarna ej förts till högre myndighet.

För den ifrågasatta nya driftchefsostaden, omfattande 6 rum, jungfrukammare och kök, skulle enligt gängse normer utgå en hyra av 1,680 kronor. Det hade ansetts lämpligt att i det nya bostadshuset ytterligare inrymma två rum för att bereda bostad åt tillfälliga vikarier, provningsingenjörer m. fl. Kostnaden för uppförande av en byggnad med nu angiven omfattning vore överslagsvis beräknad till 55,000 kronor, vartill borde läggas 5,000 kronor för planering, stängsel m. m. Det i styrelsens skrivelse uppgivna kostnadsbeloppet 65,000 kronor kunde sålunda något minskas.

Vattenfallsstyrelsens under här förevarande punkt omförmälda anslags-
äskanden, fränsett det återtagna förslaget om kapitalökningsmedel till en kol-
pulverkvarn, för vilken kostnaden ansetts kunna annorledes bestridas, avse
dels 100,000 kronor för en askfilteranläggning och dels 60,000 kronor för
uppförande av en bostadsbyggnad för kraftverkets driftchef.

Vad beträffar den föreslagna askfilteranläggningen torde den i ärendet före-
bragta utredningen ådagalägga behövligheten ur sanitär synpunkt av den-
samma. Då askfiltrering även skulle möjliggöra användning av billigare kol,
synes anläggningen jämväl ur ekonomisk synpunkt berättigad. Jag tillstyr-
ker därför, att medel för ändamålet äskas av riksdagen. Mot den av vatten-
fallsstyrelsen för anläggningen preliminärt beräknade kostnaden, 100,000 kro-
nor, har jag icke funnit något att erinra.

Kostnaden för uppförande åt driftchefen av en bostadsbyggnad, av vatten-
fallsstyrelsen uppskattad till 60,000 kronor, representerar väl i och för sig ej
något mera avsevärt belopp, men särskilt i förhållande till den beräknade
hyresavkastningen måste den dock betecknas som hög. Till nämnda kostnads-
belopp skulle komma kostnaden för avloppsledning samt för bidrag till visst
vägunderhåll. Det synes därför böra utredas, huruvida och på vad sätt en
mindre kostsam lösning står att vinna. Därvid torde även böra övervägas,
huruvida det kan anses ofrånkomligt att ingenjörspersonalen i den omfattning,
styrelsen förutsatt, beredes bostad i omedelbar närhet av kraftverket.

Av det anförda framgår, att jag finner mig icke kunna för närvarande taga
ställning till förevarande byggnadsfråga utan anser att, i avvaktan på ytter-
ligare utredning, därmed bör anstå till ett kommande år.

Anslag skulle alltså äskas endast till förenämnda askfilteranläggning.

I anslutning till vad jag i sistnämnda hänseende anfört hemställer jag, att
Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *askfilteranläggning vid ångkraftstationen i Västerås*
för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservations-
anslag av kronor 100,000.

4. Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk.

[29.] Till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten
vid statens kraftverk har riksdagen anvisat för vartdera av budgetåren 1931—
1933 3,300,000 kronor samt för budgetåret 1933/1934 2,800,000 kronor.

I skrivelse den 30 september 1933 har *vattenfallsstyrelsen* gjort framställ-
ning om anslag till ifrågavarande ändamål för nästkommande budgetår.

Styrelsen har till en början beträffande medelsanvisning och medelstillgång
för arbeten av ifrågavarande slag lämnat följande redogörelse:

För ifrågavarande ändamål har för tiden intill den 1 juli 1934 beviljats
100,964,000 kronor såsom kapitalökningsanslag av lånemedel. Den 1 juli 1933
uppgick kostnaden för motsvarande distributionsanläggningar till omkring

96,569,000 kronor. Anslagsbehållningen till innevarande budgetår utgjorde således omkring 4,395,000 kronor, varav 1,595,000 kronor utgör oförbrukad del av det för budgetåret 1932/1933 beviljade anslaget och 2,800,000 kronor utgör anslag för budgetåret 1933/1934. Beloppet 1,595,000 kronor utgör icke någon direkt besparing utan har uppkommit huvudsakligen därigenom, att en viss förskjutning ägt rum i tiden för utförandet av de för budgetåret 1932/1933 planerade anläggningarna, i det att vissa arbeten icke hunnit fullbordas under sistnämnda budgetår och andra lämpligen kunnat uppskjutas till innevarande budgetår. En reviderad beräkning över de arbeten, som äro avsedda att utföras under innevarande budgetår, utvisar, att de disponibla anslagsmedlen synas vara fullt tillräckliga.

Med avseende å anslagsbehovet för budgetåret 1934/1935 meddelar styrelsen, att följande större arbeten, som skola bestridas med medel ur förenämnda anslag, äro planerade:

vid <i>Trollhätte kraftverk</i> :		Kronor
bygdeanläggningar		245,000
vid <i>Älvkarleby kraftverk</i> :		
förstärkningar och kompletteringar vid primärlinjenätet	335,000	
bygdeanläggningar	<u>215,000</u>	550,000
vid <i>Motala kraftverk</i> :		
kompletteringsarbeten vid primärlinjenätet	30,000	
bygdeanläggningar	<u>290,000</u>	320,000
vid <i>Västerås kraftverk</i> :		
kompletteringsarbeten i anslutning till ångkraftstationens		
senaste utvidgning		<u>150,000</u>
Summa kronor		1,265,000

Styrelsen erinrar vidare, att enligt den av järnvägsstyrelsen uppgjorda planen för elektrifiering av norra stambanan Stockholm—Ånge elektrifieringen komme att igångsättas successivt från de olika matningspunkterna vid följande tidpunkter:

Krylbo	1/7 1934	Ljusdal	1/4 1936
Uppsala	1/4 1935	Ånge	1/10 1936.
Ockelbo	1/10 1935		

De anläggningar, som det enligt planen tillkomme styrelsen att ombesörja, hade beräknats komma att draga en totalkostnad av cirka 2,000,000 kronor. Härav torde under budgetåret 1933/1934 komma att behövas omkring 830,000 kronor. Kostnaden för de anläggningar, som enligt planen borde komma till utförande under budgetåret 1934/1935, uppginge till följande belopp:

	Kronor
Återstående kostnad för primärlinjen Västerås—Krylbo	50,000
Komplettering av transformatorstationen i Uppsala	150,000
Transformatorstationen i Ockelbo	400,000
Påbörjande av transformatorstationen i Ljusdal	<u>135,000</u>
Summa kronor	735,000

Anslagsbehovet för budgetåret 1934/1935 skulle således enligt styrelsens beräkningar bli (1,265,000 + 735,000) 2,000,000 kronor. Styrelsen hemställer om anvisande av sistnämnda belopp för budgetåret 1934/1935.

Vattenfallsstyrelsens anslagsberäkning har icke givit mig anledning till erinran.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 2,000,000.

Statens utlåningsfonder.

Allmänna järnvägslånefonden.

Fonden för bibanor i vissa delar av riket.

I 1932 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 2, sid. 63—64) lämnades en redogörelse för utvecklingen av allmänna järnvägslånefonden och fonden för bibanor i vissa delar av riket, till vilken redogörelse jag torde få hänvisa. Vad av de för avsättning till dessa fonder anvisade medlen återstått odisponerat har tagits i anspråk för finansieringen av budgeten för åren 1930/1931 och 1932/1933.

Då någon ansökan om lån eller bidrag ur förevarande fonder icke föreligger, saknar jag anledning ifrågasätta avsättning till någon av ifrågavarande fonder för nästkommande budgetår.

Vattenkraftslånefonden.

Vattenkraftslånefonden inrättades år 1919. I överensstämmelse med av riksdagen samtidigt med beslut om fondens inrättande antagna huvudgrunder har Kungl. Maj:t genom kungörelse den 19 december 1919 (nr 787) utfärdat allmänna bestämmelser för lån från fonden. I nämnda bestämmelser hava sedermera vissa ändringar vidtagits (sv. förf.saml. 1921: 138, 1922: 259, 1923: 92 och 1924: 293).

Beträffande innebörden av de för fonden sålunda gällande föreskrifterna torde jag få hänvisa till 1933 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 2, sid. 91).

Såsom kapitalökning för fonden anvisade riksdagen för åren 1920—1922 samt för budgetåren 1923—1929 reservationsanslag om tillhopa 10,100,000 kronor. Jämlikt bestämmelserna angående äldre reservationsanslag (sv. förf.saml. 1928: 209) har av behållningen å det för budgetåret 1928/1929 anvisade anslaget ett belopp av 575,000 kronor vid utgången av budgetåret 1931/1932 tagits i anspråk för statsregleringen.

För budgetåren 1932—1934 hava såsom kapitalökning för fonden anvisats reservationsanslag av 400,000 kronor respektive 200,000 kronor.

I skrivelse den 14 oktober 1933 hava *kommerskollegium* samt *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* meddelat, att å fonden för det dåvarande återstode disponibla för ny utlåning omkring 1,415,000 kronor samt att intill utgången av budgetåret 1934/1935 beräknades inflyta ytterligare 230,000 kronor. Äm-

betsverken ansåge på grund härav behov ej föreligga av kapitalökning för vattenkraftslånefonden.

Vid angivna förhållanden saknar jag anledning ifrågasätta anslag till kapitalökning för ifrågavarande fond.

Luftfartslånefonden.

[30.] Till luftfartslånefonden har riksdagen för budgetåren 1925—1928 anvisat respektive 500,000, 500,000 och 300,000 kronor eller tillhoppa 1,300,000 kronor. Samtliga belopp hava utgått av lånemedel.

I enlighet med beslut av 1931 års riksdag har av aktiebolaget Flygmateriels skuld till luftfartslånefonden avskrivits 289,691 kronor 34 öre, med vilket belopp fonden alltså minskats.

Vid utgången av budgetåret 1932/1933 hade fonden en kontant behållning av 344,733 kronor 94 öre. Sedermera har Kungl. Maj:t den 18 augusti 1933 till aktiebolaget Flygmateriel för inköp av ett flygplan och sex motorer beviljat lån å tillhoppa högst 402,600 kronor, varvid beträffande lånet för motorerna föreskrivits, att lånebeloppet icke finge utbetalas, förrän ett belopp av minst 60,000 kronor inlevererats till luftfartslånefonden i avräkning på den amortering för år 1933 å aktiebolaget Flygmateriels lån från nämnda fond, som kunde varda av Kungl. Maj:t fastställd.

I en till Kungl. Maj:t ingiven, den 3 oktober 1933 dagtecknad skrift har *aktiebolaget Aerotransport* anfört, att för genomförande av det utökade trafikprogram, som förutsattes i det mellan Kungl. Maj:t och kronan samt aktiebolaget Aerotransport den 10 juli 1931 avslutade avtalet, ävensom för fullföljande och utveckling av de nattpostflygningar, varom särskilda överenskomelser med generalpoststyrelsen träffades, ytterligare materielanskaffning inom en nära framtid torde vara oundgängligen nödvändig. Bolaget har därför hemställt, att Kungl. Maj:t måtte för täckande av kapitalbehovet för ifrågasatta materielinköp anvisa ett belopp av 1,000,000 kronor till ökning av luftfartslånefonden.

Utlåtanden häröver hava avgivits av kommerskollegium, statskontoret och luftfartsmyndigheten.

Kommerskollegium har icke haft något att erinra mot den av aktiebolaget Aerotransport begärda ökningen av luftfartslånefonden.

Statskontoret har, efter att hava redogjort för av aktiebolaget Aerotransport till statskontoret lämnade uppgifter angående de ändamål, vartill lån från luftfartslånefonden under den närmaste framtiden ansåges vara behöfliga, framhållit, att en ökning av fondens kapital med 550,000 kronor syntes vara tillfyllest för tillgodoseende av dessa låneanspråk.

Luftfartsmyndigheten har anfört:

Den materielanskaffning för aktiebolaget Aerotransport, som under den närmaste tiden torde ifrågakomma, vore inköp av dels två snabba postflygplan, som vartdera beräknades kosta omkring 200,000 kronor, dels ock ett

större trafikflygplan för en kostnad av omkring 500,000 kronor. Då bolaget år 1933 köpt ett nytt trafikflygplan, syntes ytterligare ett sådant icke böra anskaffas under nästa budgetår, utan nyförvärvet av materiel borde under detta budgetår kunna inskränkas till de två postflygplanen. Alldenstund i amortering för år 1933 å aktiebolaget Flygmateriels lån från luftfartslånefonden kunde beräknas till fonden inflyta omkring 240,000 kronor, utöver de 60,000 kronor, som åtginge för utbetalning av det bolaget den 18 augusti 1933 beviljade lånet från nämnda fond, syntes en ökning av fonden med 500,000 kronor vara tillräcklig.

Luftfartsmyndigheten hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att såsom kapitalökning för luftfartslånefonden för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Med den hastiga utveckling, som kännetecknar luftfarten, synes det antagligt, att dispositioner för anskaffande av ytterligare flygmateriel kunna behöva vidtagas under nästa budgetår. Även om det icke låter sig göra för vederbörande företag att redan nu exakt utforma ett anskaffningsprogram, torde det dock få anses önskvärt att medel tillföras luftfartslånefonden, så att erforderlig utökning av materielen möjliggöres. Från dessa utgångspunkter har jag, utan att taga ställning till frågan om behovet av de olika slag av materiel, varom i luftfartsmyndighetens utlåtande förmäles, funnit mig böra tillstyrka en ytterligare medelsanvisning till luftfartslånefonden. I fråga om beloppet synes det av luftfartsmyndigheten framställda förslaget böra följas.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för *luftfartslånefonden* för budget-
året 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 500,000.

Fonden för förlag till statsverket.

Såsom chefen för finansdepartementet tidigare i dag i samband med framläggande av finansplanen anfört, avses att, för möjliggörande av en utvidgning jämväl under nästkommande budgetår av de offentliga arbetena och för beredande på annat sätt av lämpliga arbetstillfällen, under rubriken »Fonden för förlag till statsverket» äska betydande belopp att utgå av lånemedel. De på kommunikationsdepartementet belöpande anslagen under nämnda rubrik uppgå till ett sammanlagt belopp av något över 25.4 milj. kronor. Häri ingå anslag dels till vissa statliga byggnadsföretag med tillhopa omkring 1.3 milj. kronor, dels till allmänna arbeten av skilda, i det följande angivna slag med ett belopp av sammanlagt 19.2 milj. kronor, dels till statsbana Malung—Vansbro med 0.7 milj. kronor, dels ock till vissa andra arbeten vid statens järnvägar med 4.2 milj. kronor.

Skenfria korsningar.

[31.] I proposition den 17 mars 1933, nr 212, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till vissa arbeten under kommunikationsdepartementet för motverkande av arbetslösheten för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av 50,000,000 kronor.

Av nämnda statsrådsprotokoll framgår, bland annat, att av nyssberörda belopp en summa av 14,000,000 kronor beräknats för skenfria korsningar. Beträffande dessa skulle, anförde jag, tillämpas samma principer, som dithills gällt för beredskapsarbeten av detta slag, nämligen att av anslaget skulle bestridas samtliga kostnader med undantag av dels visst bidrag från vederbörande järnväg — vilket bidrag i allmänhet motsvarade kapitaliserade värdet av årlig besparing av bevakningskostnader och i genomsnitt torde uppgå till omkring 10 procent av anläggningskostnaderna — dels ock en fjärdedel av kostnaderna för eventuellt erforderlig markupplåtelse, vilken sistnämnda kostnadspost bestredes av de väghållningsskyldiga. I fråga om handläggningen inom kommunikationsdepartementet av hithörande ärenden framhöll jag, att samma former torde böra tillämpas som de, vilka i allmänhet gällde beträffande bidrag till motsvarande ändamål.

I skrivelse den 21 juni 1933, nr 356, anmälde riksdagen, under åberopande av innehållet av särskilda utskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 17,

att riksdagen för budgetåret 1933/1934 till skenfria korsningar anvisat ett anslag av 7,000,000 kronor att med beteckning reservationsanslag utgå i överensstämmelse med vad utskottet i berörda utlåtande förordat.

I skrivelse den 27 juni 1933, nr 374, anmälde vidare riksdagen sitt beslut, att ifrågavarande anslag skulle under rubrik Utgifter för kapitalökning, Fonden för förslag till statsverket, utgå av lånemedel.

Genom beslut den 30 juni 1933 gav Kungl. Maj:t vederbörande till känna riksdagens sålunda anmälda beslut. Tillika anbefallde Kungl. Maj:t väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att dels underrätta länsstyrelserna om riksdagens ifrågavarande beslut, dels ock vidtaga åtgärder för att — utöver de förslag, som kunde hava avgivits i anledning av chefens för socialdepartementet skrivelse den 8 april 1933 till samtliga länsstyrelser angående vissa i Kungl. Maj:ts proposition den 17 mars 1933, nr 211, angivna arbetsföretag m. m. — av arbetsplaner och övriga erforderliga handlingar åtföljda förslag till företag, som ansåges böra under budgetåret 1933/1934 komma till utförande med bidrag från förenämnda anslag, kunde snarast möjligt till Kungl. Maj:t inkomma.

Departement-
chefen.

Av förenämnda anslag har för tiden till och med utgången av år 1933 genom särskilda Kungl. Maj:ts beslut anvisats tillhoppa 4,656,650 kronor, därav till 45 olika företag 4,641,650 kronor och till förstärkning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens personal 15,000 kronor, varjämte ett mindre belopp tagits i anspråk för beredande av ingenjörstekniskt biträde åt byråchefen för tekniska ärenden i kommunikationsdepartementet. Vid årsskiftet återstod alltså, fränsett sistberörda medelsanvisning, av anslaget odisponerat ett belopp av 2,343,350 kronor.

Även för nästkommande budgetår finner jag ett anslag för utförande av skenfria korsningar mellan järnväg och väg vara behöfligt. Ehuru det med hänsyn till redan inkomna och förväntade framställningar om medelsanvisningar för sådant ändamål väl kunde finnas anledning att räkna med större belopp, anser jag mig emellertid, i betraktande av medelsbehovet för de övriga ändamål, som i sammanhang med åtgärder till arbetslöshetens motverkande synts böra tillgodoses, böra stanna vid att föreslå ett anslag å 4,500,000 kronor.

Jag utgår från, att under nu löpande budgetår beträffande vissa under rubriken Fonden för förslag till statsverket upptagna anslag tillämpat förfarande att med dessa anslag jämväl bestrida erforderliga administrations- och organisationskostnader för de allmänna arbeten, anslagen avse, däri inberäknat kostnader, som kunna uppstå för en av hithörande ärendens handläggning påkallad personalförstärkning hos departementet och vederbörande ämbetsverk, även under nästa budgetår skall vid behov få komma till användning.

I anslutning till vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *skenfria korsningar* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 4,500,000.

Broar och hamnar.

[32.] I proposition den 17 mars 1933, nr 212, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till vissa arbeten under kommunikationsdepartementet för motverkande av arbetslösheten, att användas enligt de grunder, som angivits i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av 50,000,000 kronor.

Av nämnda statsrådsprotokoll framgår, bland annat, att av nyssberörda belopp beräknats för broar 11,100,000 kronor och för hamnar 3,000,000 kronor. Beträffande dessa poster framhöll jag, att medlen vore avsedda att komma till användning för sådana ändamål, som eljest tillgodosåges med anslag, uppförda å sjätte huvudtiteln, och med tillämpning av för motsvarande arbeten å huvudtiteln uppförda anslags disposition meddelade bestämmelser. Härav följde, att medlen i själva verket komme att utgöra en direkt och betydande förstärkning av de anslag för motsvarande ändamål, som föreslagits till upptagande under sjätte huvudtiteln. I fråga om handläggningen inom kommunikationsdepartementet av hithörande ärenden torde, anförde jag, böra tillämpas de former, som i allmänhet gällde beträffande bidrag till dessa ändamål.

I skrivelse den 21 juni 1933, nr 356, anmälde riksdagen, under åberopande av innehållet av särskilda utskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 17, att riksdagen för budgetåret 1933/1934 till broar och hamnar anvisat ett anslag av 6,000,000 kronor att med beteckning reservationsanslag utgå i överensstämmelse med vad utskottet i berörda utlåtande förordat.

I skrivelse den 27 juni 1933, nr 374, anmälde riksdagen vidare sitt beslut, att ifrågavarande anslag skulle under rubrik Utgifter för kapitalökning, Fonden för förslag till statsverket, utgå av lånemedel.

Genom beslut den 30 juni 1933 gav Kungl. Maj:t vederbörande till känna riksdagens sålunda anmälda beslut. Tillika anbefallde Kungl. Maj:t väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att dels underrätta länsstyrelserna om riksdagens ifrågavarande beslut, dels ock vidtaga åtgärder för att — utöver de förslag, som kunde hava avgivits i anledning av chefens för socialdepartementet skrivelse den 8 april 1933 till samtliga länsstyrelser angående vissa i Kungl. Maj:ts proposition den 17 mars 1933, nr 211, angivna arbetsföretag m. m. — av arbetsplaner och övriga erforderliga handlingar åtföljda förslag till företag, som ansåges böra under budgetåret 1933/1934 komma till utförande med bidrag från förenämnda anslag, kunde snarast möjligt till Kungl. Maj:t inkomma.

Av förenämnda anslag har för tiden till och med utgången av år 1933 genom särskilda Kungl. Maj:ts beslut till 34 olika företag med en beräknad kostnad av sammanlagt 8,709,100 kronor anvisats tillhopa 5,975,540 kronor, därav till 11 handelshamnar 1,861,600 kronor, till 10 fiskehamnar 1,054,340 kronor samt till 13 broar 3,059,600 kronor. Till förstärkning av väg- och

*Departement-
chefen.*

vattenbyggnadsstyrelsens personal har anvisats 15,000 kronor, varjämte ett mindre belopp tagits i anspråk för beredande av ingenjörstekniskt biträde åt byråchefen för tekniska ärenden i kommunikationsdepartementet. Sammanlagt hade alltså, fränsett sistberörda medelsanvisning, vid årsskiftet ett belopp av 5,990,540 kronor anvisats av anslaget, under det att ett belopp av 9,460 kronor återstod odisponerat.

Jämväl för nästkommande budgetår finner jag ett anslag för ändamålet vara av behovet påkallat. Med utgångspunkt från antalet och omfattningen av redan hos Kungl. Maj:t gjorda, ännu ej slutbehandlade ansökningar, av vilka några innebära betydande kostnader, finner jag mig böra föreslå, att till broar och hamnar upptages anslag till ett belopp av 6,500,000 kronor.

I anslutning härtill hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *broar och hamnar* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 6,500,000.

Vissa vägbyggnadsarbeten.

[33.] I sjätte huvudtiteln har jag under punkterna 14, 16 och 18 framlagt förslag om anslag till vissa vägbyggnadsarbeten för landets nordligare eller i väghänseende sämre lottade delar, nämligen till dels byggande av ödebygdsvägar i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands samt vissa delar av Kopparbergs och Värmlands län, dels byggande av tillfartsvägar till inlandsbanan, dels ock anläggning av enkel bygdeväg mellan Saivomuotka och Kuttainen i Norrbottens län.

Såsom av nämnda punkter närmare framgår, föreligger här ett omfattande behov av vägar. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har också i sina anslagsäskanden utgått från, att även med beaktande av det statsfinansiella läget anslagen till ödebygdsvägar och tillfartsvägar borde ökas, och därför hemställt om icke oväsentliga höjningar i förhållande till nu utgående anslag, beträffande anslaget till ödebygdsvägar från 1,200,000 kronor till 1,400,000 kronor samt i fråga om anslaget till tillfartsvägar till inlandsbanan från 500,000 kronor till 600,000 kronor. Med hänsyn till rådande förhållanden har jag emellertid måst ställa mig avvisande till att dessa under sjätte huvudtiteln upptagna anslag ökas.

Ur skilda synpunkter, icke minst sociala, är emellertid skapandet av vägförbindelser av här omförmält slag mycket betydelsefullt. Vid personliga besök i här avsedda delar av landet har jag varit i tillfälle att övertyga mig om det stora behovet både av dylika vägar och av att för befolkningen i dessa trakter ökade arbetstillfällen beredas. Vid sidan av de omständigheter, som sålunda tala för att ytterligare medel anvisas för ifrågavarande vägändamål, är även att bemärka att, vid en avveckling av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens egen byggande verksamhet — på sätt jag senare i dag i annat sammanhang kommer att föreslå — de ödebygds- och tillfartsvägar, som den 1 juli 1934 äro under

arbete, skola färdigställas i styrelsens regi. Uppenbarligen är det önskvärt att den sålunda uppkommande övergångstiden i möjligaste mån förkortas.

I en den 1 december 1933 dagtecknad promemoria har t. f. chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lämnat detaljerade uppgifter beträffande statsmedel, som styrelsen ansåge behövliga under budgetåret 1934/1935 för ett bedrivande i ökad takt av vägbyggnadsarbeten, som utföras genom statens försorg. Följande på grundval av nämnda promemoria upprättade översikt utvisar dels de olika slag av vägarbeten, varom här är fråga, dels deras fördelning på olika län, dels ock det beräknade behovet av statsmedel till dessa företag för budgetåret 1934/1935:

Ödebygdevägar:

Norrbottens	län		kronor	800,000	
Västerbottens	»		»	900,000	
Jämtlands	»		»	550,000	
Västernorrlands	»		»	300,000	
Kopparbergs	»		»	100,000	
Värmlands	»		»	100,000	2,750,000

Tillfartsvägar till inlandsbanan:

Norrbottens	län		kronor	350,000	
Västerbottens	»		»	533,140	
Jämtlands	»		»	196,860	
Västernorrlands	»		»	120,000	1,200,000

Andra vägar (mellanriksvägar m. m.):

Norrbottens	län		kronor	700,000	
Västerbottens	»		»	200,000	
Jämtlands	»		»	100,000	1,000,000

Summa kronor 4,950,000

Med anledning av att i förenämnda promemoria upptagits bland annat några specialvägar av enkel bygdevägs typ, av vilka ett par äro avsedda att bereda förbindelseled till Norge, vill jag framhålla, att enligt förslaget till väglagstiftning dylika vägar avsetts skola, då omständigheterna så påkalla, kunna såsom hittills utföras i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens regi.

För byggande av sådana vägar, som här avses, har jag redan förut denna dag under punkterna 14, 16 och 18 i sjätte huvudtiteln hemställt om anvisande av tillhoppa (1,200,000 + 500,000 + 40,000) 1,740,000 kronor. För att de i promemorian framförda önskemålen skola kunna helt tillgodoses erfordras sålunda ytterligare ett belopp av (4,950,000—1,740,000) 3,210,000 kronor eller i avrundat tal 3,200,000 kronor. Av skäl, som i det föregående framhållits, finner jag mig böra förorda, att ett anslag å sistnämnda belopp, 3,200,000 kronor, ställes till förfogande för här ifrågavarande vägbyggnadsändamål. Beträffande fördelningen och användningen i övrigt av anslaget torde i huvudsak böra lända till efterrättelse samma villkor och bestämmelser som för motsvarande anslag under sjätte huvudtiteln.

I anslutning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *vissa vägbyggnadsarbeten* för budgetåret 1934/1935
anvisa ett reservationsanslag av kronor 3,200,000.

Stensättning av vägar.

[34.] Till lindrande av arbetslösheten inom stenindustrien hava under de två sistförflutna budgetåren medel ställts till förfogande för inköp av gatsten för statens räkning. Sålunda hava under rubrik »Fonden för förlag till statsverket» till förlag för inköp av gatsten anvisats för budgetåret 1931/1932 ett reservationsanslag av 3,500,000 kronor, att utgå av andra statsinkomster än lånemedel, och för budgetåret 1932/1933 ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor, att utgå av lånemedel. Därutöver hava ytterligare medel beretts för ändamålet genom riksdagens medgivande dels år 1932 (skrivelse nr 183 i anledning av proposition nr 211) att de medel, vilka inflöte vid försäljning av sten från statens med anlitande av förstnämnda anslag inköpta förråd av gatsten, finge under budgetåren 1931—1933 användas för fortsatta beställningar av gatsten, dels ock år 1933 (skrivelse nr 147 i anledning av proposition nr 206) att av det av riksdagen å tilläggsstat för budgetåret 1932/1933 anvisade reservationsanslaget å 42,000,000 kronor till bekämpande av arbetslösheten finge under samma budgetår för gatstensinköp användas ett belopp av högst 1,130,000 kronor. Med stöd av det år 1932 lämnade medgivandet hava för ändamålet tagits i anspråk tillhoppa 416,288 kronor 8 öre. För inköp av gatsten hava således disponerats medel till ett sammanlagt belopp av 9,046,288 kronor 8 öre.

Statsbeställningarna, vilka ombesörjts av en särskild kommitté, statens steninköpskommitté, hava avsett huvudsakligen smågatsten men även storgatsten och, i mindre omfattning, kantsten. Försäljningen av gatsten från statens förråd omhänderhaves av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Med avseende å försäljningsprisen gällde till en början, att dessa skulle motsvara statens kostnad för vederbörande stenparti. Sedan 1933 års riksdag i sin förenämnda skrivelse nr 147 uttalat, att riksdagen med avseende å möjligheterna till en önskvärd snabbare försäljning av sten från statens förråd ansåge, att köpevillkoren borde anpassas efter det allmänna marknadsläget och vid varje tidpunkt i övrigt rådande förhållanden, har Kungl. Maj:t genom beslut den 7 april 1933 anbefallt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att iakttaga vad riksdagen sålunda anført samt att, i vad på styrelsen må ankomma, verka för att sten från nämnda förråd må vinna avsättning. Inflytande försäljningsmedel skola av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen bokföras å titel »Fonden för steninköp». Enligt av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lämnad uppgift uppgick fondens behållning den 30 november 1933 till 571,862 kronor 87 öre.

Beträffande statens gatstensförråd må här meddelas följande, av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lämnade uppgifter per den 30 november 1933:

	Smågatsten kvm.	Storgatsten kvm.	Kantsten löpm.
Inköpt sten	2,345,744	78,446	19,133
Försåld sten.....	500,906	10,176	4,550
Osåld sten.....	1,844,838	68,270	14,583

Enligt av nämnda styrelse och kommerskollegium i skrivelse den 5 december 1932 avgivet utlåtande i fråga om ökad hemmamarknad för svensk gatsten — i detta ämne hade 1932 års riksdag begärt utredning — beräknades en årsförbrukning av smågatsten inom landet av omkring 200,000 kvadratmeter. Under förutsättning att vid all stenbeläggning inom landet endast sten från statens stenförråd komme till användning, skulle man alltså hava att räkna med att nämnda förråd icke skulle bliva uttömda förrän om 9 å 10 år. Med hänsyn till att stenindustrien på grund av nedgång i gatstensexporten alltmer inriktas på hemmamarknaden torde man dock hava anledning räkna med en än längre tid. Det må erinras, att till övriga olägenheter av en så långsam avveckling av statens stenslager kommer den omständigheten, att de av industriföretagen upplåtna lagringsplatserna stå till kostnadsfri disposition endast under en tid av omkring 5 år från tillverkningstiden och att staten alltså kommer att få årliga utgifter för lagerhyra, i vissa fall redan från och med den 1 juli 1935. Enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beräkningar skulle, under förutsättning av en årlig försäljning av 200,000 kvadratmeter smågatsten och 2,000 kvadratmeter storgatsten, statens ifrågavarande hyresutgifter under åren 1935—1943 kunna uppskattas till sammanlagt 290,000 kronor, vilket belopp skulle fördela sig på de olika åren med minst 10,000 kronor och högst 60,000 kronor.

Den nyss antydda, av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och kommerskollegium verkställda utredningen om ökad hemmamarknad för gatsten har överlämnats till de år 1931 tillkallade sakkunniga för utredning rörande åtgärder till vinnande av rationell ekonomisering vid väg- och brobyggnader m. m. för att tagas i övervägande vid fullgörandet av deras uppdrag. Detta uppdrag är ännu icke slutfört. Emellertid synas redan vunna erfarenheter peka hän mot att, med de i och för sig begränsade avsättningsmöjligheterna inom landet, en snabbare avveckling av statens stenförråd genom försäljning än den nyss angivna näppeligen är att förvänta.

Med hänsyn till sålunda föreliggande förhållanden har jag anmodat t. f. chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att under hand inkomma med förslag till vinnande av användning för statens gatsten genom utförande, såsom ett led bland åtgärder till motverkande av arbetslösheten, av stensättningsarbeten å därför lämpade vägar. I avgiven promemoria har denne framhållit, att huvudparten av statens stenförråd kunde komma till användning å någon eller några av de mera viktiga huvudvägarna, företrädesvis sådana där stenförråden vore tämligen närbelägna, exempelvis kustlandsvägen i Blekinge, någon del av huvudvägen Malmö—Göteborg samt huvudvägen genom Östergötland

och dess fortsättning utmed Vättern, dit gatsten kunde fraktas sjöledes. För ändamålet syntes kunna disponeras omkring 1,700,000 kvadratmeter smågatsten, motsvarande vid en beräknad bredd av 5 à 6 meter en väglängd av i runt tal 30 mil; för återstående stenförråd syntes man kunna räkna med avsättning genom försäljning under år 1934. I vid promemorian fogade tabeller hade beräknats kostnaden för stensättning av vissa sträckor å vägarna Göteborg—Uddevalla, Göteborg—Alingsås, Göteborg—Borås, Frillesås—Varberg, Varberg—Falkenberg, Falkenberg—Halmstad, Kalmar—Karlskrona—Kristianstad samt Norsholm—Linköping—Mjölby—Väderstad—Huskvarna med en total längd av 295.1 kilometer. Främst hade utvalts sådana vägar, som redan vore i sådant skick att de utan vidare kunde förses med permanentbeläggning, samt därefter sådana som med minsta möjliga kostnad kunde iordningställas för stensättning. Kostnaderna för stensättning i nu angiven omfattning ävensom för inköp av sten från statens förråd hade överslagsvis beräknats till sammanlagt 13,568,000 kronor med följande fördelning:

	Kronor
Grundförstärkningsarbeten m. m.	1,673,000
Stenens lastning, transport m. m.	2,182,000
Stenens sättning jämte sättgrus m. m.	6,305,000
Inköp av sten från statens förråd.....	3,408,000

Summa 13,568,000.

I anslutning härtill har i promemorian framhållits, att möjlighet till de ifrågasatta arbetenas finansiering enligt de grunder, som funnes angivna i kungörelsen den 16 maj 1930 (nr 165) med bestämmelser angående bidrag av till vägunderhåll avsedda statsmedel för utförande av varaktig beläggning av vägbana, eller på därmed likartat sätt, knappast torde föreligga, enär de årliga kostnaderna för underhåll av de avsedda vägarna medelst grusning eller makadamisering enligt inhämtade uppgifter syntes i många fall icke vara av den storleksordning, att varaktig beläggning för närvarande kunde komma till utförande, därest samtliga i nämnda kungörelse uppställda villkor måste uppfyllas, samt dessutom syntes ovisst, huruvida de av sålunda ifrågasatta stensättningsföretag berörda vägdistriktet vore villiga att påtaga sig de avsevärda utgifter och lånebördor, som vore förknippade med åsyftade arbetens utförande i sådan ordning.

*Departements-
chefen.*

Åtskilliga skäl tala för att i nuvarande läge, då vittomfattande åtgärder till motverkande av arbetslösheten måste vidtagas, till förnyat övervägande upptaga spörsmålet om på vad sätt statens stenförråd må kunna i hastigare takt än hittills vinna avsättning och därigenom avvecklingen av förråden påskyndas samt ytterligare arbetstillfällen beredas. Då någon mera väsentligt ökad avsättning genom stenens utnyttjande för permanentbeläggningar, utförda av vägdistriktet själva och med tillämpning av nyssnämnda bestämmelser, knappast synes vara att påräkna och då förhållandet sannolikt bleve

detsamma, även om dessa bestämmelser lättades, synes det ur samhällsnyttans synpunkt mest tjänligt, att i större omfattning genom statens försorg avvägbringas stenläggning av härför ur skilda synpunkter lämpade vägar. Genom ett sådant utnyttjande av stenförråden skulle också undgå de icke obetydliga kostnader för lagerhyror, som statsverket enligt vad förut angivits i annat fall komme att få vidkännas. En dylik, på jämförelsevis kort tid genomförd, eljest knappast möjlig användning av stenlagret skulle måhända även vara ägnad att lätta stenmarknaden. Såsom en icke oväsentlig synpunkt må framhållas att, därest vägbeläggning med gatsten i angiven omfattning genom statens försorg kommer till stånd och, såsom jag förutsätter, utföres på ett mönstergillt sätt, därigenom vunna erfarenheter böra kunna verksamt stärka de framtida avsättningsmöjligheterna för gatstensindustrin. I samband med utförandet av här avsedda vägarbeten kan också möjlighet vinnas att mera metodiskt bibringa ett ökat antal arbetare den särskilda utbildning i stensättning, som är en förutsättning för att stenen skall komma helt till sin rätt som vägbeläggningsmedel.

Med avseende å sättet för avvägbringande av de ifrågasatta stensättningsarbetena vill jag förorda, att desamma utföras såsom statliga vägarbeten huvudsakligen genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg i den ordning, som i varje särskilt fall må befinnas lämpligast efter det erforderlig överenskommelse träffats med vederbörande vägdistrikt. Jag förutsätter emellertid, efter att därom hava samrått med chefen för socialdepartementet, att erforderliga arbeten för grundförstärkning och vad därmed sammanhänger som regel skola komma till utförande genom statens arbetslöshetskommissions försorg. Vad beträffar själva stensättningen synes härför böra anlitas entreprenörer. Mot vad i förberörda promemoria anförts om vägsträckor, som böra företrädesvis ifrågakomma till stensättning, synes ej vara något att erinra; dock böra givetvis även andra vägsträckor kunna utväljas. Innan här avsedda arbeten igångsättas, torde därför en närmare undersökning härutinnan få äga rum, varvid samtliga på frågan inverkan omständigheter böra vinna beaktande. Helt uteslutet bör ej vara att, där särskilda skäl föreligga, här ifrågasatt förfarande kommer till användning även beträffande vägar inom städernas områden. Jag syftar närmast på sådana fall, då väg, som fortsätter in på stads område, å angränsande delar stenbelägges. Huruvida och i vad mån staden därvid bör delta i kostnaderna för arbetet torde få bedömas från fall till fall.

Då, såsom nämnts, eventuellt erforderliga förberedande arbeten å vägarna som regel böra utföras genom statens arbetslöshetskommissions försorg, torde för sådana arbeten behövlige medel böra utgå från anslag under socialdepartementet. Vad vidare beträffar det i förut återgivna sammanställning upptagna beloppet 3,408,000 kronor, motsvarande det ifrågavarande stensättningens värde, torde ett mot förbrukningen vid användning i här föreslagna ordning svarande belopp icke behöva äskas i detta sammanhang, enär täckning för eventuellt bristande återbetalning av det å riksstaten för budgetåret

1932/1933 upptagna lånemedelsanslaget till förlag för inköp av gatsten lärer böra framdeles i vanlig ordning beredas.

De medel, om vilkas anvisande jag nu gör framställning, skulle alltså hänföra sig till de andra och tredje i förberörda sammanställning upptagna kostnadsposterna, avseende dels lastning och transport av sten m. m., dels själva stensättningen jämte sättgrus m. m. För bestridande av dylika kostnader synes med hänsyn till den omfattning, vari arbeten av förevarande slag kunna antagas under nästa budgetår komma till utförande, böra under förevarande anslagsrubrik upptagas ett anslag av 5,000,000 kronor. Jag förutsätter, att av dessa medel jämväl får utgå vad som erfordras för grundförstärkningsarbeten m. m. i sådana möjligen uppkommande fall, då statens arbetslöshetskommission anses icke lämpligen kunna omhändertaga dessa arbeten.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *stensättning av vägar* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 5,000,000.

Statsbana Malung—Vansbro.

[35.] I proposition nr 210 till 1931 års riksdag framlades förslag till anläggande av statsbana Malung—Vansbro i stället för delen Malung—Brintbodarne av statsbanan från Särna över Limesforsen och Malung till Brintbodarne. Kostnaden för anläggningen beräknades till 3,300,000 kronor. Beträffande trafikförhållandena i berörda trakter och den till grund för förslaget liggande utredningen får jag hänvisa till propositionen och därvid fogad karta. Här torde endast behöva erinras, hurusom utredningen utvisade, att bandelen Malung—Brintbodarne, vilken byggts av enskilt företag såsom bibana till Mora—Vänerns järnväg och öppnats för trafik i september 1892, fått ett ur skilda synpunkter olämpligt läge samt föga vore ägnad att tillgodose allmänhetens trafikbehov och bidra till bygdens framskridande och förkovran. En linjesträckning från Malung till Vansbro skulle däremot bliva till betydande gagn icke blott för befolkningen i Västerdalarna utan även för andra trafikanter, varjämte den ur järnvägssekonomisk synpunkt erbjöde vissa fördelar. Såväl från därav berörda orter som av järnvägsstyrelsen framhölls, att en järnvägsanläggning Malung—Vansbro lämpligen skulle kunna komma till utförande såsom ett led i de statliga åtgärderna till motverkande av arbetslöshet.

Beträffande banbyggets finansiering uttalade järnvägsstyrelsen, att med den avsedda linjesträckningen driftresultatet beräknades komma att förbättras i en omfattning, som motiverade att av den beräknade kostnaden för företaget, 3,300,000 kronor, ett belopp av 700,000 kronor täcktes av lånemedel. Av återstående erforderliga medel, 2,600,000 kronor, borde från förnyelsefonden utgå 400,000 kronor, motsvarande kostnader för underhållsarbeten, som förr eller

senare måst nedläggas å den befintliga bandelen, och 2,200,000 kronor täckas av andra statsinkomster än lånemedel.

Enligt järnvägsstyrelsens förmenande borde banbyggnaden beräknas fullbordad på tre å fyra år, beroende på det under olika år förefintliga större eller mindre behovet av arbetstillfällen för motverkande av arbetslöshet. Under förutsättning av en byggnadstid om fyra år framlade styrelsen följande plan för banbyggnadens finansiering:

Budgetår	Förnyelsefondsmedel kronor	Lånemedel kronor	Andra stats- inkomster kronor	Summa kronor
Första	—	300,000	300,000	600,000
Andra	—	400,000	600,000	1,000,000
Tredje	200,000	—	800,000	1,000,000
Fjärde	200,000	—	500,000	700,000
Summa kronor	400,000	700,000	2,200,000	3,300,000

I anslutning till denna finansieringsplan har riksdagen för budgetåren 1931—1933 anvisat anslag av lånemedel till belopp av respektive 300,000 kronor och 400,000 kronor. För samma budgetår har Kungl. Maj:t av anslag till beredskapsarbeten för motverkande av arbetslöshet, på sätt förutsatts vid dessa anslags beviljande, till ifrågavarande järnvägsanläggning anvisat 300,000 kronor, respektive 600,000 kronor.

För budgetåret 1933/1934, motsvarande det tredje budgetåret i förenämnda finansieringsplan, har riksdagen för ändamålet under utgifter för kapitalökning (fonden för förlag till statsverket; anslag till allmänna arbeten) anvisat ett reservationsanslag av 800,000 kronor att täckas av lånemedel (riksdagens skrivelser nr 351, punkt 1, samt nr 374), vilket anslag av Kungl. Maj:t ställts till järnvägsstyrelsens förfogande. Vidare har Kungl. Maj:t den 13 januari 1933 medgivit, att av medel ur statens järnvägars förnyelsefond finge under år 1933 för anläggningen användas 200,000 kronor.

I sin förenämnda skrivelse den 23 september 1933 har *järnvägsstyrelsen* framhållit, att för arbetenas slutförande, som vore avsett att äga rum under budgetåret 1934/1935, enligt ursprungliga kostnadsförslaget för bananläggningen skulle erfordras ytterligare 700,000 kronor, av vilket belopp 200,000 kronor beräknats böra utgå av förnyelsefondsmedel. Vid verkställd utredning av slutliga kostnaden för de återstående arbetena hade det dock visat sig, att den beräknade kostnaden torde komma att överskridas med 200,000 kronor. Detta överskridande hade uppkommit därigenom, att järnvägsstyrelsen, vid den utveckling frågan om åtgärder för avlägsnande av korsningar i plan mellan järnväg och landsväg tagit, måst anse sig vara bunden av krav, som av vederbörande länsstyrelse framställts om anordnandet av fyra skenfria landsvägskorsningar, vilka icke varit upptagna i det ursprungliga förslaget. Med stöd av vad sålunda anförts har järnvägsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för fullbordande av arbetena å statsbanan Malung—Vansbro för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 700,000

kronor att utgå av för beredskapsarbeten anslagna medel. Styrelsen har därjämte anmält sin avsikt att i förslaget till förnyelsefondsstat för år 1934 upptaga det av dylika fondmedel under nämnda år erforderliga beloppet av 200,000 kronor.

*Departement-
chefen.*

Lika med järnvägsstyrelsen anser jag, att ifrågavarande arbete bör, såsom förutsatts i den för 1931 års riksdag framlagda planen, bedrivas så, att det bliver slutfört under budgetåret 1934/1935.

Enligt nyssberörda plan har för sistnämnda år ett belopp av 700,000 kronor beräknats erforderligt, därav 200,000 kronor förnyelsefondsmedel och 500,000 kronor andra statsinkomster än lånemedel. Härtill skulle, enligt vad järnvägsstyrelsen nu meddelar, komma en merutgift av 200,000 kronor, motsvarande kostnaderna för anordnandet av fyra i det ursprungliga förslaget icke upptagna skenfria landsvägskorsningar. Mot denna av länsstyrelsen påyrkade utvidgning av programmet synes icke vara något att erinra. För budgetåret 1934/1935 skulle alltså, förutom tidigare beräknade förnyelsefondsmedel, ett belopp av 700,000 kronor bliva erforderligt.

I likhet med vad som är fallet för innevarande budgetår, torde detta belopp böra upptagas under Fonden för förlag till statsverket.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *statsbana Malung—Vansbro* för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 700,000.

Tillverkning av vagnar m. m. för statens järnvägar.

[36.] Med hänsyn till det alltjämt rådande stora behovet att bereda arbetstillfällen har jag, såsom redan nämnts, anmodat järnvägsstyrelsen att inkomma med uppgifter om arbeten och anskaffningar, utöver de i anslagsäskandena för budgetåret 1934/1935 upptagna, som skulle kunna komma till utförande redan under sagda budgetår. Med anledning härav har chefen för järnvägsstyrelsen i promemoria den 15 december 1933 föreslagit till utförande bland annat vissa arbeten och anskaffningar, enligt upprättad plan eljest avsedda att med anlitage helt eller delvis av förnyelsefondsmedel komma till stånd först under ett senare år. Av dessa förslag har jag redan under punkt 24 i det föregående till behandling upptagit ett, avseende anskaffning av person- och resgodsvagnar. Det för detta ändamål erforderliga beloppet, 1,500,000 kronor, skulle, enligt vad jag under sagda punkt tillstyrkt, fördelas med hälften på kapitalökningsmedel och hälften på anslag under fonden för förlag till statsverket. I efterföljande tabell angivas samtliga sålunda föreslagna arbeten och anskaffningar, normalt avsedda att finansieras med förnyelsefondsmedel, för vilka jag med anledning av promemorian ansett mig böra tillstyrka anslag av här förevarande art, ävensom en uppskattning av kostnadernas fördelning på tillverkning och annat arbete.

Ä n d a m å l	Totalkostnad	Tillverknings- kostnad	Annan kostnad
	kronor	kronor	kronor
Person- och resgodsvagnar	750,000	750,000	—
Godsvagnar	1,250,000	1,250,000	—
Forcerat rälsutbyte	750,000	600,000	150,000
Broombyggnader och broförstärkningar....	500,000	350,000	150,000
	Summa kronor 3,250,000	2,950,000	300,000

Enligt vad jag under hand inhämtat, torde de beräknade tillverkningskostnaderna i fråga om räler helt samt i fråga om vagnar huvudsakligen belöpa på arbeten inom den privata industrien. Av broarbetena beräknas verkstadsarbetena till större delen, omkring 200,000 kronor, komma den privata industrien till godo, under det att återstoden av dessa arbeten, motsvarande omkring 150,000 kronor, ävensom en mindre del av vagnarbetena beräknats komma till utförande vid statens järnvägars egna verkstäder.

Här angivna kostnadsbelopp svara i stort sett mot vad järnvägsstyrelsen enligt förenämnda plan avsett skola under vart och ett av de närmaste åren utgå av förnyelsefondsmedel till ifrågavarande ändamål. Att nu taga förnyelsefonden i anspråk för dessa kostnader låter sig icke göra. Då det emellertid med hänsyn till rådande arbetslöshet är angeläget, att arbetena komma till utförande redan under nästkommande budgetår, har jag ansett mig böra förorda, att ifrågavarande medelsbelopp, 3,250,000 kronor, beredas på annat sätt.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles, på förslag av järnvägsstyrelsen, meddela bestämmelser angående den slutliga fördelningen av det belopp, som riksdagen må komma att för här ifrågavarande ändamål ställa till förfogande.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *tillverkning av vagnar m. m. för statens järnvägar*
för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 3,250,000.

Vissa banarbeten m. m. för statens järnvägar.

[37.] Av en vid propositionen den 17 mars 1933, nr 211, fogad förteckning över verkställd inventering av arbeten, lämpliga såsom beredskapsarbeten, framgår, att vid inventeringen till mycket betydande belopp föreslagits statliga arbeten av beskaffenhet att enligt de av 1933 års riksdag godkända linjerna för arbetsprogrammet för budgetåret 1933/1934 närmast böra komma till utförande såsom statliga beredskapsarbeten. Då emellertid det för sådana arbeten avsedda anslaget begränsats till 3,000,000 kronor, blev — även med beaktande av att för skenfria korsningar samt för broar och hamnar anvisats särskilda anslag — ett strängt urval nödvändigt bland de sålunda framkomna förslagen. Med anledning härav och med hänsyn till angelägenheten av att ifrågavarande arbeten kunde komma till stånd före den kallare årstidens in-

träde, anmodade jag den 17 juli 1933 på hemställan av chefen för socialdepartementet bland andra järnvägsstyrelsen att snarast till socialdepartementet inkomma med av kostnadsberäkningar och ritningar ävensom, såvitt möjligt, av uppgifter rörande arbetsmängd (arbetarantal och arbetstid) åtföljt förslag till de arbeten inom styrelsens ämbetsområde, som syntes i främsta rummet böra komma till utförande i ifrågavarande ordning.

Till åtlydnad härav har järnvägsstyrelsen med skrivelser den 23 augusti och den 6 september 1933 till Kungl. Maj:t anmält tillhoppa 22 arbeten vid statens järnvägar, vilka beräknats betinga en sammanlagd kostnad av 1,017,500 kronor och bereda i runt tal 72,700 dagsverken, såsom varande önskvärda och lämpliga för utförande såsom beredskapsarbeten.

Beträffande dessa arbeten, som till allra största delen äro att hänföra till banarbeten och i fråga om vilka jag i övrigt torde få hänvisa till handlingarna i ärendet, har järnvägsstyrelsen meddelat, att de med hänsyn till affärsmässig räntabilitet eller oundgängligt behov visserligen icke vore nödvändiga men dock nyttiga och önskvärda arbetsföretag, av beskaffenhet att väl lämpa sig för utförande såsom beredskapsarbeten, och att de kunde igångsättas så gott som omedelbart efter det beslut om deras utförande föreläge. Arbetena vore dessutom i huvudsak av sådan art, att de utan olägenhet kunde bedrivas vintertid.

På grund av den tidigare under denna punkt av mig berörda begränsningen av anslaget till beredskapsarbeten har av de nu omförmälda arbetena endast ett, för en beräknad kostnad av 43,000 kronor och innebärande 3,000 dagsverken, hittills kunnat komma till utförande (jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 16 september 1933). Av de utav järnvägsstyrelsen i här förevarande sammanhang föreslagna arbetena återstå sålunda 21 för en beräknad kostnad av 974,500 kronor, innebärande omkring 69,700 dagsverken.

Med dessa ur olika synpunkter nyttiga och önskvärda arbeten kunna på skilda platser i landet välbehöfliga arbetstillfällen beredas, särskilt för annars ledigblivande banarbetare. Utförandet av dylika arbeten kan alltså betraktas som en statens järnvägars egen hjälpverksamhet. Jag vill därför tillstyrka, att medel anvisas för att under nästkommande budgetår utföra dessa eller andra likartade arbeten, som kunna ifrågakomma. För ändamålet torde ett belopp av 950,000 kronor vara tillräckligt.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *vissa banarbeten m. m. för statens järnvägar* för
budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 950,000.

Beredande av utvidgade lokaler åt generaltullstyrelsen m. m.

[38.] Generaltullstyrelsen har sina ämbetslokaler förlagda huvudsakligen till byggnader, uppförda å tomterna nr 3 och 7 i kvarteret Argus i Stockholm med adress Skeppsbron 38 och Österlånggatan 49.

Genom det den 22 februari 1928 mellan kronan och Stockholms stad träffade s. k. Kanslihus-Kungsholmsavtalet, vilket blivit med vissa jämkningar godkänt av Stockholms stadsfullmäktige den 17 september och av Kungl. Maj:t den 19 oktober 1928, har bland annat bilagts en sedan äldre tider pågående tvist om den rätt kronan och staden var för sig ägde till de ifrågavarande tomterna med där uppförda byggnader. Därvid bestämdes, att tomtmarken, värderad till sammanlagt 972,000 kronor, skulle anses tillhöra staden, medan byggnaderna, värderade till sammanlagt 700,000 kronor, skulle anses med $\frac{3}{4}$ tillhöra kronan och med $\frac{1}{4}$ staden. Genom avtalet avstod kronan till staden all den rätt, kronan kunde äga till dessa tomter eller byggnaderna å desamma. Fastigheterna skulle kronan disponera intill samt staden tillträda den 1 oktober 1934, eller, om kronan senast den 1 oktober 1933 tillsade staden därom, den 1 oktober 1937. Å tillträdesdagen skulle staden till kronan erlægga 525,000 kronor, motsvarande värdet av kronans andel i byggnaderna.

Med anledning av berörda avtalsbestämmelser anbefallde Kungl. Maj:t den 22 november 1929 byggnadsstyrelsen att i samråd med generaltullstyrelsen verkställa utredning och avgiva förslag rörande beredande av lokaler åt generaltullstyrelsen för tiden efter den 1 oktober 1934.

Till åtlydnad av nämnda uppdrag hemställde byggnadsstyrelsen hos generaltullstyrelsen om uppgift å storleken av det lokalutrymme, som kunde anses behövt för generaltullstyrelsen efter den 1 oktober 1934. Med anledning härav lämnade generaltullstyrelsen den 20 november 1931 en summarisk utredning rörande erforderliga lokalutrymmen. Med ledning av de sålunda lämnade uppgifterna upprättades inom byggnadsstyrelsens utredningsbyrå på anmodan av statens organisationsnämnd två alternativa förslag avseende de två tänkbara möjligheter, som föreligga för en lösning av generaltullstyrelsens lokalfråga, nämligen ämbetsverkets kvarblivande inom kvarteret Argus, vilket förutsätter inlösen från staden av de ifrågavarande fastigheterna, eller också uppförande å annan plats i staden av nya lokaler.

I sitt den 25 oktober 1932 avgivna betänkande med plan för statens byggnadsverksamhet under närmast kommande tioårsperiod har *statens organisationsnämnd* uttalat sig rörande generaltullstyrelsens lokalfråga och därvid bekräftande omförmälda två alternativförslag till frågans lösning anført i huvudsak följande:

Vilket alternativ som än valdes, krävdes avsevärda kostnader för tillgodo-seende av generaltullstyrelsens lokalbehov. De nuvarande lokalerna vore nämligen enligt vad från styrelsens sida framhållits och organisationsnämnden varit i tillfälle iakttaga allt för trånga och till stor del otidsenliga och olämpliga för sitt ändamål. Nämnas kunde, att även flera av de högre tjänstemännen saknade eget arbetsrum, vilket måste anses vara till uppenbart men för deras arbete. För närvarande uppginge den av styrelsen disponerade nyttiga golvytan till något över 4,000 kvadratmeter. Inom styrelsen verkställda beräkningar hade givit vid handen, att för tillgodo-seende av det nuvarande och inom den närmaste tiden väntade lokalbehovet skulle tarvas en golvyta av omkring 5,500 kvadratmeter. Vad nämnden vid besök på platsen iakttagit hade icke varit ägnat att jäva riktigheten av nyssnämnda beräkningar, vilka jämväl

ansetts böra läggas till grund för de undersökningar i ärendet, som sedermera av byggnadsstyrelsens utredningsbyrå företagits. Vad först anginge alternativet, att generaltullstyrelsen skulle kvarbliva inom kvarteret Argus, vore förutsättningen för att där kunna bereda den erforderliga lokalutvidgningen, att förutom inlösen från staden av de nuvarande fastigheterna nr 3 och 7 jämväl de därintill liggande fastigheterna nr 1 och 2 för ändamålet inköptes av kronan. Dessa fastigheters sammanlagda taxeringsvärde utgjorde 135,000 kronor. Därefter måste avsevärda ombyggnads- och tillbyggnadsarbeten företagas å samtliga fastigheterna, i vilket avseende organisationsnämnden hänvisade till det av byggnadsstyrelsen härutinnan upprättade alternativförslaget. Företagen kostnadsutredning rörande detta förslag slutade på en summa av 750,000 kronor exklusive specialinredningar för laboratorier och arkiv m. m. och eventuellt erforderliga undergrunder och förstärkningar av murar och bjälklag m. m. för de gamla byggnaderna. För utgifter av sistberörda slag hade ansetts böra beräknas ett sammanlagt belopp av förslagsvis 200,000 kronor. De direkta utgifterna för ordnande av generaltullstyrelsens lokalfråga inom kvarteret Argus kunde således beräknas belöpa sig till följande belopp:

Inlösen från Stockholms stad av fastigheterna nr 3 och 7 (1,672,000—525,000)	kronor 1,147,000
Förvärv av fastigheterna nr 1 och 2	» 135,000
Om- och tillbyggnadsarbeten	» 750,000
Laboratorie- och arkivinredningar, bjälklagsförstärkningar m. m.	» 200,000
Summa kronor 2,232,000	

Vad beträffade alternativförslaget att å annan plats i staden uppföra en nybyggnad för generaltullstyrelsen av i huvudsak motsvarande storlek som det komplex, som efter den ifrågasatta till- och ombyggnaden skulle disponeras i kvarteret Argus, har organisationsnämnden framhållit, att byggnadskostnaderna för en dylik byggnad enligt verkställd överslagsberäkning skulle uppgå till omkring 1,900,000 kronor, vilken summa alltså skulle utgöra de direkta utgifterna, därest byggnaden uppfördes å kronan tillhörig mark. Kostnaderna för inköp av en tomt av erforderlig storlek eller värdet av en dylik tomt måste beräknas till minst 500,000 kronor.

En jämförelse mellan de beräknade kostnaderna för Argusprojektet och för nybyggnadsprojektet utvisade sålunda, att de direkta utgifterna för Argusprojektet skulle överstiga nybyggnadsprojektet med 332,000 kronor, därest byggnaden uppfördes å kronan tillhörig mark, men understiga detsamma med 168,000 kronor, därest tomt skulle inköpas, samt att det i anspråk tagna kapitalvärdet skulle uppgå för Argusprojektet till (2,232,000 + 525,000) 2,757,000 kronor och för nybyggnadsprojektet till (1,900,000 + 500,000) 2,400,000 kronor. Även om de direkta utgifterna (anslagsbehovet) under vissa omständigheter ställde sig lägre för Argusprojektet än för nybyggnadsprojektet, skulle Argusprojektet dock innebära ianspråktagande av ett kapital, som med cirka $\frac{1}{3}$ miljon kronor överstege det kapital, som nybyggnadsprojektet skulle draga. Ur denna synpunkt skulle sålunda nybyggnadsprojektet äga företräde.

Å andra sidan har organisationsnämnden framhållit, att från generaltullstyrelsens sida ansetts, att bibehållandet av den nuvarande belägenheten vid Skeppsbron skulle vara till stor fördel för det administrativa arbetets ändamålsenliga bedrivande. Särskilt hade framhållits fördelen av att hava styrelsens lokaler i närheten av den byggnad, där cheferna för centraltullkammaren i Stockholm och Stockholms kustdistrikt hade sina tjänstelokaler inrymda

och dit också centraltullkammarens huvudkontor vore förlagt. Även andra tjänstelokaler för centraltullkammaren låge i närheten av styrelsens nuvarande lokaler. Det bekväma inbördes läge, som styrelsens och centraltullkammarens ur administrativ synpunkt viktigaste lokaler sålunda ägde, medförde, enligt vad från styrelsens sida framhållits, att det dagliga samarbete, som givetvis i mångahanda frågor måste äga rum mellan styrelsen och centraltullkammaren, väsentligt underlättades. Även för den trafikerande allmänheten hade förläggningen av styrelsens lokaler till närheten av tullhamnens viktigaste kajsträckor och centraltullkammarens huvudkontor ansetts vara av en viss betydelse, något som även i sin mån kunde inverka på styrelsens arbete. Ett förflyttande av styrelsens lokaler till annan, från det egentliga hamnområdet avlägsen del av staden hade sålunda ansetts komma att föra med sig en icke ringa försämring av styrelsens arbetsförhållanden. Organisationsnämnden hade icke kunnat undgå att finna generaltullstyrelsens nyssberörda synpunkter på frågan om belägenheten av styrelsens lokaler vara värda beaktande. Nämnden hade för den skull funnit sig böra räkna med att generaltullstyrelsens lokalfråga ansåges skola lösas enligt det alternativ, som innebure förvärvande från Stockholms stad samt om- och tillbyggnad av styrelsens nuvarande lokaler i kvarteret Argus.

I anslutning till vad sålunda anförts har organisationsnämnden, som med hänsyn till förutberörda bestämmelse i det s. k. Kanslihus-Kungsholmsavtalet utgått ifrån att generaltullstyrelsens lokalfråga måste vinna sin slutliga lösning före den 1 oktober 1937, föreslagit, att de erforderliga anslagsmedlen skulle anvisas under budgetåren 1934—1937.

I detta sammanhang torde få meddelas, att byggnadsstyrelsen, jämlikt Kungl. Maj:ts uppdrag den 22 september 1933, före den 1 oktober 1933 tillsagt Stockholms stads fastighetsnämnd, att kronan, såsom i nyssnämnda avtal förutsatts kunna ske, önskade intill den 1 oktober 1937 disponera fastigheterna nr 3 och 7 i kvarteret Argus.

Med skrivelse den 19 oktober 1933 har *byggnadsstyrelsen* framlagt utredning och förslag i ärendet och därvid till en början framhållit, att styrelsen i likhet med statens organisationsnämnd funne de av generaltullstyrelsen anförda skälen för ämbetsverkets kvarblivande i kvarteret Argus vara värda allt beaktande. Byggnadsstyrelsen hade därför i första hand fullföljt den av styrelsen tidigare gjorda utredningen rörande en sådan lösning av generaltullstyrelsens lokalfråga, samtidigt som styrelsen även ansett sig böra verkställa den utredning, som varit erforderlig för ett närmare bedömande av kostnaderna för uppförande för ändamålet av en nybyggnad på annat håll i staden, varvid styrelsen utgått från att en dylik byggnad skulle förläggas till en för offentlig bebyggelse avsedd tomt å Ladugårdsgårde.

Såsom statens organisationsnämnd framhållit vore, anför byggnadsstyrelsen vidare, förutsättningen för att inom kvarteret Argus kunna bereda generaltullstyrelsen erforderlig lokalutvidgning, att kronan icke endast inlöste från staden de av generaltullstyrelsen nu disponerade fastigheterna nr 3 och 7 utan även inköpte de intilliggande fastigheterna nr 1 och 2, av vilka två sistnämnda fastigheter den förra ägdes av fastighetsföreningen Argus u. p. a. i likvidation och den andra av staden. Med anledning härav hade styrelsen fört

underhandlingar med vederbörande rörande de sålunda erforderliga fastighetsförvärven. Härom har byggnadsstyrelsen meddelat bland annat:

På därom av byggnadsstyrelsen till Stockholms stadsfullmäktige framställd förfrågan hade Stockholms fastighetskontor meddelat, att fastighetsnämnden förklarar sig för sin del icke hava något att erinra mot en försäljning av fastigheterna nr 2, 3 och 7 till kronan, varvid fastigheten nr 2 med en tomtareal av 102 kvadratmeter skulle åsättas ett värde av 70,000 kronor samt fastigheterna nr 3 med en tomtareal av 1,458 kvadratmeter och nr 7 med en tomtareal av 471 kvadratmeter ett sammanlagt värde av 1,672,000 kronor eller samma värde, som åsatts desamma i det s. k. Kanslihus-Kungsholmsavtalet. Fastighetskontoret hade därvid föreslagit, att dagen för tillträdet till fastigheten nr 2 skulle bestämmas till den 1 oktober 1934, då kronan skulle kontant betala den begärda köpeskillingen, 70,000 kronor. Dagen för tillträdet till fastigheterna nr 3 och 7 hade fastighetskontoret däremot föreslagit till den 1 oktober 1937, vid vilken tidpunkt staden enligt förenämnda avtal genom inbetalande till kronan av ett belopp av 525,000 kronor, utgörande värdet av kronans andel i byggnaderna, komme att bli en sam ägare till fastigheterna. På sistnämnda tillträdesdag skulle köpet av kronan likvideras, varvid nyssnämnda belopp, som staden samma dag hade att till kronan utgiva, skulle gå i avräkning å den begärda köpeskillingen 1,672,000 kronor.

De sålunda för fastigheterna nr 2, 3 och 7 i kvarteret Argus angivna köpeskillningarna utgjorde samma belopp, som förutsattes av statens organisationsnämnd, och hade byggnadsstyrelsen icke något att för sin del erinra beträffande desamma. Styrelsen hade också för avsikt att omedelbart gå i författning om träffande av ett preliminärt köpekontrakt med Stockholms stad angående ett förvärv av fastigheterna ifråga på de av fastighetsnämnden och fastighetskontoret angivna villkoren.

Vad beträffade ett förvärv av fastigheten nr 1 i kvarteret Argus hade byggnadsstyrelsen därom fört underhandlingar med ägaren, fastighetsföreningen Argus u. p. a. i likvidation, och hade i anslutning till dessa underhandlingar mellan föreningen och byggnadsstyrelsen under oktober 1933 träffats ett preliminärt köpekontrakt, enligt vilket kronan förvärvade fastigheten ifråga för en köpeskillning av 85,000 kronor, som skulle erläggas på tillträdesdagen den 1 oktober 1934. Köpet gällde under förutsättning av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande före den 1 juli 1934. Fastigheten hade en tomtareal av 123 kvadratmeter och vore för närvarande taxerad till 65,000 kronor. Den nu begärda köpeskillingen överstege sålunda sistnämnda belopp med 20,000 kronor. Föreningen hade emellertid till en början begärt 95,000 kronor och det hade icke varit möjligt för styrelsen att nedbringa köpeskillingen under den i det preliminära köpeavtalet angivna. Detta pris kunde icke heller anses för högt i jämförelse med det för fastigheten nr 2 betingade priset, och det syntes knappast kunna förutsättas, att genom användande av expropriationsförfarande fastigheten skulle kunna förvärfvas till lägre pris. I detta sammanhang har byggnadsstyrelsen framhållit, att styrelsen övervägt möjligheterna att lösa generaltullstyrelsens lokalfråga utan ett förvärv av fastigheten nr 1, men det hade visat sig vara förenat med stora svårigheter att utan att taga i anspråk sistnämnda fastighet åstadkomma erforderliga förbindelser mellan generaltullstyrelsens nuvarande lokaler och de lokaler, som skulle anordnas inom fastigheterna nr 2, 3 och 7. Vidare har styrelsen framhållit, att några andra fastigheter inom kvarteret Argus icke kunde förvärfvas till överkomliga pris. Sålunda vore fastigheterna nr 4 och 5 taxeringsvärderade till 500,000 kronor och fastigheten nr 6 till 270,000 kronor. Sistnämnda

fastighet ägdes av svenska akademien och torde svårigen kunna förvärfvas. Med hänsyn till vad sålunda framhållits hade byggnadsstyrelsen funnit sig böra för sin del tillstyrka ett godkännande av den för fastigheten nr 1 begärda köpeskillingen.

Vad beträffar arten och omfattningen av de byggnadsarbeten, som äro erforderliga för en lösning av generaltullstyrelsens lokalfråga inom kvarteret Argus, har byggnadsstyrelsen framhållit, att styrelsen till en början undersökt möjligheterna att genom en ombyggnad göra de å fastigheterna nr 1 och 2 befintliga byggnaderna användbara för generaltullstyrelsen. Det hade därvid emellertid, anför styrelsen, visat sig, att en dylik ombyggnad varken ur ekonomisk eller praktisk synpunkt skulle leda till ett tillfredsställande resultat till följd av byggnadernas för ändamålet olämpliga plandisposition, nivåskillnaderna mellan bjälklagen i dessa byggnader och i de av generaltullstyrelsen nu disponerade byggnaderna ävensom det dåliga skick, i vilket åtminstone byggnaden å tomten nr 1 befunno sig. Det vore sålunda nödvändigt att riva dessa byggnader samt å fastigheterna uppföra nybyggnader.

Med ledning av ett av generaltullstyrelsen uppgjort program med närmare uppgifter rörande det för ämbetsverket erforderliga lokalutrymmet och i samråd med representanter för generaltullstyrelsen hade nu, meddelar byggnadsstyrelsen härefter, inom styrelsen närmare utformats ett förslag till de ombyggnader och nybyggnadsarbeten, som vore erforderliga för generaltullstyrelsens kvarblivande inom kvarteret Argus. Detta förslag har framställts å åtta skrivelser bilagda ritningar.

Det sålunda upprättade förslaget innefattar huvudsakligen följande:

Den å fastigheten nr 3 befintliga byggnaden (gamla packhuset) restaureras och ombygges invändigt, varvid vindsvåningen inredes. Byggnadens fasad mot Skeppsbron bibehålles oförändrad. Byggnaden å fastigheten nr 7 (accishuset) ombygges. De båda å fastigheterna nr 1 och 2 befintliga byggnaderna rivas och ersättas med nybyggnader. Den på stora gården befintliga envånings utbyggnaden, som nu delvis användes såsom arkiv, rives. Den mindre gården befrias från där befintliga utbyggnader samt överbygges. På detta sätt erhålles ett sammanhängande byggnadskomplex med goda förbindelser mellan ämbetsverkets olika avdelningar. Huvudentrén till styrelsens lokaler, som för närvarande utgöres av infarten från Skeppsbron, är enligt förslaget anordnad genom den gamla monumentala portalen mot Skeppsbron, varifrån direkt genomgång anordnas till gården. Den nuvarande ingången från Österlånggatan slopas och i stället anordnas en ny entré i den föreslagna nybyggnaden. Den nuvarande entrén och trappan i gårdsflygeln bibehållas och nämnda trappa sättes i förbindelse med det överbyggda gårdsplanet.

Beträffande lokaldispositionen inom det om- och tillbyggda byggnadskomplexet torde jag få hänvisa till en av byggnadsstyrelsen härför lämnad redogörelse, som återfinnes i dess här ifrågavarande skrivelse.

Inom det i det föreliggande förslaget angivna byggnadskomplexet har, meddelar vidare byggnadsstyrelsen, utrymme icke kunnat beredas tullverkets undervisningsanstalt, utan styrelsen hade förutsatt, att denna anstalt åtminstone tillsvidare fortfarande finge disponera lokaler i det Stockholms stad

tillhöriga stora tullhuset i Stadsgården, där lokal för närvarande förhyrdes mot en årshyra av 8,000 kronor.

De tjänstelokaler, som generaltullstyrelsen skulle erhålla vid ett genomförande av det nu föreliggande om- och tillbyggnadsförslaget, hava en sammanlagd golvyta av omkring 4,760 kvadratmeter, vilket mått i det närmaste motsvarar det i generaltullstyrelsens förenämnda program angivna lokalbehovet om sammanlagt omkring 4,840 kvadratmeter. Beträffande sistnämnda siffra har byggnadsstyrelsen framhållit, att densamma väsentligt understege den av statens organisationsnämnd såsom behöflig golvyta angivna av omkring 5,500 kvadratmeter. Anledningen härtill vore dels att i den av organisationsnämnden angivna siffran medräknats undervisningsanstaltens lokalbehov (510 kvadratmeter), dels att det för den statistiska avdelningen erforderliga utrymmet kunnat avsevärt minskas till följd av att arbetet å densamma efter innevarande budgetår i stor utsträckning komme att bedrivas maskinellt. Besparingen av lokaler för statistiska byrån hade kommit de andra byråerna till godo, av vilka de flesta enligt generaltullstyrelsens önskemål kunnat erhålla såväl vakt- som lunchrum. Generaltullstyrelsens nuvarande tjänstelokaler omfattade sammanlagt omkring 3,340 kvadratmeter.

Beträffande kostnaderna för byggnadsföretaget har byggnadsstyrelsen anfört bland annat:

Statens organisationsnämnd hade beräknat, att de direkta utgifterna för ordnande av generaltullstyrelsens lokalfråga inom kvarteret Argus skulle belöpa sig till sammanlagt 2,232,000 kronor. Enligt en inom byggnadsstyrelsen med ledning av det föreliggande om- och tillbyggnadsförslaget verkställd beräkning skulle emellertid kostnaderna uppgå till 2,312,000 kronor enligt följande fördelning:

Inlösen från Stockholms stad av fastigheterna nr 3 och 7 (1,672,000—525,000)		kronor 1,147,000
Förvärfv av fastigheterna nr 1 och 2		» 155,000
Byggnadskostnader, grundförstärkningar, inredningar m. m.		» 781,000
Ledningsarbeten		» 118,000
Oförutsedda utgifter, ritningar, kontroll och administration		» 111,000

Summa kronor 2,312,000

Av de sålunda uppkommande merkostnaderna å 80,000 kronor komme 20,000 kronor på förvärfvet av fastigheten nr 1 i kvarteret Argus, vilken fastighet icke kunnat förvärfvas till det av organisationsnämnden förutsatta priset 65,000 kronor. Av återstående 60,000 kronor belöpte sig 20,000 kronor på tre nya hissar, vilka icke medtagits i det tidigare åt organisationsnämnden upprättade förslaget men som av generaltullstyrelsen befunnits oundgängligen erforderliga, samt 40,000 kronor på utvändiga fasadarbeten m. m., vilka arbeten vid en närmare undersökning av de av generaltullstyrelsen nu disponerade byggnaderna visat sig vara ofrånkomliga. I detta sammanhang har byggnadsstyrelsen framhållit, att det icke vore uteslutet, att det under arbetets gång kunde visa sig påkallat att verkställa grundförstärkningar i större omfattning än vad som för närvarande kunde bedömas, vilket givetvis skulle medföra ytterligare kostnader utöver de av byggnadsstyrelsen beräknade. De såväl i den av organisationsnämnden som i den av byggnadsstyrelsen nu framlagda kostnadsberäkningen avsedda inredningsarbetena vore att hänföra till fast inredning, varför de borde bekostas av byggnadsanslaget.

Vad beträffar en eventuell lösning av generaltullstyrelsens lokalfråga genom uppförande på annan plats i staden av en helt ny byggnad hade, anför vidare byggnadsstyrelsen, inom byggnadsstyrelsen upprättats ett förslag, som åskådliggjorts å sex framställningen bilagda ritningar. Härom meddelar byggnadsstyrelsen:

Genomförandet av detta förslag, som endast vore schematiskt uppgjort och avsåge en förläggning av nybyggnaden å ett för offentlig bebyggelse avsett område å Ladugårdsgärde vid Valhallavägen mitt emot patent- och registreringsverkets byggnad, skulle enligt en av byggnadsstyrelsen verkställd approximativ kostnadsberäkning uppgå till 1,900,000 kronor eller samma belopp, som av organisationsnämnden förutsatts för en dylik lösning av frågan. Beträffande värdet av en för ändamålet erforderlig tomt hade organisationsnämnden angivit ett minimibelopp av 500,000 kronor. Emellertid hade vid de tomtförsäljningar å Ladugårdsgärde, som under de senaste åren förekommit, betingats tomtpris av i medeltal 200 kronor per kvadratmeter, varför den nu avsedda tomten, som hade en areal av omkring 4,000 kvadratmeter, skulle representera ett värde av omkring 800,000 kronor.

En jämförelse mellan de beräknade kostnaderna för Argusprojektet och för nybyggnadsprojektet utvisade sålunda, framhåller byggnadsstyrelsen, att de direkta utgifterna för Argusprojektet skulle överstiga utgifterna för nybyggnadsprojektet med 412,000 kronor, under det att det kapital, som skulle tagas i anspråk för Argusprojektet ($2,312,000 + 525,000$) 2,837,000 kronor, skulle med 137,000 kronor överstiga kapitalvärdet å nybyggnadsprojektet, ($1,900,000 + 800,000$) 2,700,000 kronor.

Byggnadsstyrelsen har vidare meddelat, att generaltullstyrelsen i skriftelse den 6 oktober 1933 avgivit yttrande över de två sålunda föreliggande förslagen till lösning av ämbetsverkets lokalfråga och därvid beträffande de båda alternativen anfört följande:

För styrelsen framstode såsom en angelägenhet av största vikt, att styrelsens lokaler icke förlades avlägset från de platser vid Stockholms hamn, där den lokala tullförvaltningens huvudkontor vore belägna. Med denna utgångspunkt och då det givetvis finge anses lämpligt, att styrelsen icke utan synnerligen starka skäl bortflyttade från den byggnad, inom vilken ämbetsverket haft sina lokaler alltsedan dess inrättande, kunde styrelsen utan tvekan tillstyrka det av förslagen, som innefattade om- och tillbyggnad av de nuvarande tullhusbyggnaderna inom kvarteret Argus. Det andra förslaget, som avsåge nybyggnad å en sådan plats i staden, att lokalerna komme att få ett i hög grad obekvämt läge icke blott för så gott som samtliga tullavdelningar inom Stockholms tullhamn utan även för allmänheten, måste styrelsen finna särskilt otillfredsställande.

Med hänsyn till vad generaltullstyrelsen sålunda anfört och till de av organisationsnämnden i dess betänkande ytterligare framhållna skälen för generaltullstyrelsens bibehållande inom kvarteret Argus har byggnadsstyrelsen funnit sig för sin del böra på det bestämdaste förorda en sådan lösning av generaltullstyrelsens lokalfråga. Byggnadsstyrelsen har därvid även framhållit, att kronan icke disponerade någon mark inom stadens centralare delar, som skulle kunna tagas i anspråk för ändamålet.

Beträffande utformningen av det föreliggande förslaget till om- och nybyggnadsarbeten inom kvarteret Argus hade, meddelar byggnadsstyrelsen vidare, generaltullstyrelsen i sin nyssnämnda skrivelse ifrågasatt, huruvida ämbetsverkets lokalbehov tillräckligt tillgodosetts i förslaget. Bortsett från att det enligt ämbetsverkets mening varit önskligt, att en del av tjänsterummen kunnat erhålla större kubikutrymme än som föreslagits, hade nämligen särskilt bemärkts, att tillräckligt antal väntrum saknades, att vissa vaktrum vore för knappa, att reservutrymmena för tillfälligt uppkommande behov av personalförstärkning icke vore fullt tillräckliga samt att något utrymme för tullverkets undervisningsanstalt icke anvisats inom byggnaden. För avhjälpande av sistberörda brist syntes det generaltullstyrelsen nödigt att ytterligare tillbygga det nuvarande huset förslagsvis genom påbyggnad av hela gårdshuset till huvudbyggnaden vid Skeppsbron med en våning, dock ej vindsvåning, varigenom nöjaktiga utrymmen skulle erhållas för undervisningsanstaltens hörsal, laboratorium, provsamlingsrum, lärarorum, lunchrum, kapprum och toaletter. Genom anskaffande på sätt sålunda ifrågasatts av lokaler för undervisningsanstalten skulle man åstadkomma en besparing av åtminstone 8,000 kronor om året i hyra för sådana lokaler. Slutligen hade generaltullstyrelsen föreslagit jämkningar beträffande förläggningen och dispositionen av de olika lokalerna inom byggnaden.

Med anledning av de erinringar generaltullstyrelsen sålunda framställt mot till- och ombyggnadsförslaget hade, anför byggnadsstyrelsen, ytterligare underhandlingar förts mellan styrelsen och generaltullstyrelsen, varvid från byggnadsstyrelsens sida framhållits, att det icke vore möjligt att inom det avsedda kvartersområdet åstadkomma större lokalutrymmen utan att de nuvarande byggnaderna å fastigheterna nr 3 och 7 om- och tillbyggdes i ännu större utsträckning än vad i förslaget avsåges. Vad beträffade väntrum kunde sådana anordnas genom att placera möbler i korridorerna. Vaktrummen kunde ej göras större utan på bekostnad av tjänstelokalerna. Med hänsyn till vad byggnadsstyrelsen sålunda anført och sedan av generaltullstyrelsen önskade jämkningar beträffande dispositionen av de föreslagna utrymmena vidtagits å det föreliggande ritningsförslaget till om- och tillbyggnadsarbetena, hade generaltullstyrelsen den 19 oktober 1933 godkänt detta förslag. Generaltullstyrelsen hade dock framhållit, att ämbetsverket helst såge, att undervisningsanstaltens lokaler förlades i samband med ämbetsverkets egna lokaler, och generaltullstyrelsen hade jämväl godkänt ett inom byggnadsstyrelsen upprättat, å tre framställningen bifogade ritningar åskådliggjort alternativförslag till en påbyggnad med en våning av gårdsflyglarna till gamla packhuset, dit undervisningsanstalten förslagsvis förlagts.

Beträffande den sålunda ifrågasatta påbyggnaden har byggnadsstyrelsen framhållit, att denna icke avsetts i det av organisationsnämnden framlagda förslaget, och att det vid närmare undersökning visat sig, att någon avsevärd ekonomisk vinst, såsom av generaltullstyrelsen förutsatts, icke skulle göras genom en sådan lösning av undervisningsanstaltens lokalfråga. Påbyggnaden kunde nämligen väntas draga en kostnad av omkring 100,000 kronor, och 8

procent på detta belopp motsvarade den hyra, som nu erlades för den för undervisningsanstalten förhyrda lokalen. Visserligen skulle det ur koncentrations-synpunkt innebära viss fördel, att undervisningslokalerna sammanfördes med generaltullstyrelsens övriga lokaler, men den erforderliga påbyggnaden skulle medföra sämre dagerbelysning i de tjänstelokaler, som låge mot gårdarna. Byggnadsstyrelsen har därför ansett sig icke böra tillstyrka en förläggning av undervisningslokalerna till kvarteret Argus, men styrelsen hade för avsikt att, när tillfälle därtill gäves, försöka bereda plats för undervisningsanstalten i något av de intill kvarteret Argus belägna gamla riksbankshusen.

Byggnadsstyrelsen har slutligen erinrat, att organisationsnämnden i sitt betänkande föreslagit, att de för genomförande av Argusprojektet behöfliga anslagsmedlen skulle fördelas mellan vart och ett av budgetåren 1934—1937. Mot en sådan uppdelning har byggnadsstyrelsen förklarat sig för sin del icke hava något att erinra. Beträffande det medelsbehov, som kan väntas föreligga under de olika budgetåren, har styrelsen framhållit följande:

Då fastigheterna nr 1 och 2 i kvarteret Argus förutsattes skola av kronan förvärfvas den 1 oktober 1934, erfordrades för budgetåret 1934/1935 till en början de för nämnda fastigheter betingade köpeskillningarna å sammanlagt 155,000 kronor. Vidare erfordrades för detta budgetår 50,000 kronor för förberedande arbeten, ritningar m. m. samt 320,000 kronor, utgörande sammanlagda kostnaderna för byggnads- och ledningsarbeten för nybyggnaderna inom sistnämnda fastigheter, vilka arbeten kunde beräknas vara avslutade vid utgången av budgetåret 1934/1935. För detta budgetår skulle sålunda krävas sammanlagt 525,000 kronor. I början av budgetåret 1935/1936 skulle ombyggnadsarbetena å fastigheterna nr 3 och 7 igångsättas för att bedrivas så, att de vore avslutade den 1 oktober 1937; nybyggnaderna å fastigheterna nr 1 och 2 skulle under ombyggnadstiden successivt utnyttjas av generaltullstyrelsens olika avdelningar och byråer. Av kostnaderna för ombyggnadsarbetena skulle under budgetåret 1935/1936 erfordras 540,000 kronor samt under budgetåret 1936/1937 återstoden eller 100,000 kronor. Under sistnämnda budgetår skulle dessutom krävas det för inlösen den 1 oktober 1937 av fastigheterna nr 3 och 7 erforderliga beloppet 1,147,000 kronor.

I anslutning till vad sålunda anförts har byggnadsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1934 års riksdag att, för beredande av utvidgade lokaler för generaltullstyrelsen, bevilja ett belopp av 2,312,000 kronor till förvärfv av fastigheterna nr 1, 2, 3 och 7 i kvarteret Argus i Stockholm ävensom till om- och tillbyggnadsarbeten inom dessa fastigheter i huvudsaklig överensstämmelse med omförmälda, inom byggnadsstyrelsens utredningsbyrå upprättade förslag samt att av nämnda belopp såsom extra reservationsanslag för budgetåret 1934/1935 anvisa 525,000 kronor. Vid bifall härtill har byggnadsstyrelsen hemställt om bemyndigande för styrelsen att i samråd med generaltullstyrelsen ombesörja byggnadsföretagets utförande.

Såsom redan organisationsnämnden framhållit, måste med hänsyn till det år 1928 mellan kronan och Stockholms stad träffade s. k. Kanslihus-Kungsholmsavtalet generaltullstyrelsens lokalfråga vinna sin slutliga lösning före den 1 oktober 1937.

*Departements-
chefen.*

Härvid äro, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, två möjligheter tänkbara. Dels kan generaltullstyrelsen, efter inlösen av vissa fastigheter samt betydande om- och nybyggnadsarbeten, kvarbliva inom kvarteret Argus (det s. k. Argusprojektet), dels kunna å annan plats i staden, förslagsvis å Ladugårdsgårde, nya lokaler uppföras för styrelsen (det s. k. nybyggnadsprojektet).

Det kapital, som enligt byggnadsstyrelsens beräkningar skulle tagas i anspråk för Argusprojektet, $(2,312,000 + 525,000)$ 2,837,000 kronor, skulle med 137,000 kronor överstiga det beräknade kapitalvärdet å nybyggnadsprojektet, $(1,900,000 + 800,000)$ 2,700,000 kronor. I betraktande av å ena sidan de stora praktiska fördelar, som äro förenade med Argusprojektet och vilka närmare belysts i de av organisationsnämnden, byggnadsstyrelsen och generaltullstyrelsen gjorda uttalandena, samt å andra sidan de av nämnden och de båda ämbetsverken framhållna olägenheterna av en förflyttning till annan plats, och då vidare den relativt obetydliga merkostnaden icke synes kunna tillmätas avgörande betydelse i jämförelse med de tungt vägande sakliga skäl, som anförts för Argusprojektet, har jag funnit mig böra uttala min anslutning till detta förslag.

För det förslag till lösning av här förevarande fråga enligt det sålunda av mig förordade alternativet, som av byggnadsstyrelsen uppgjorts i samråd med generaltullstyrelsen, har jag i det föregående redogjort.

Vad till en början tomtriffrågan beträffar innefattar förslaget, dels att från Stockholms stad skulle inlösas de i Kanslihus-Kungsholmsavtalet ingående fastigheterna nr 3 och 7 i kvarteret Argus med ett beräknat värde av 1,672,000 kronor, varifrån emellertid skulle gå i avräkning det kronan för samma fastigheter enligt berörda avtal tillerkända beloppet, 525,000 kronor — den kontanta löseskillingen skulle alltså bli 1,147,000 kronor — dels ock att fastigheterna nr 1 och 2 i samma kvarter skulle förvärfvas för en sammanlagd kostnad av 155,000 kronor.

Då ett förvärfvande av samtliga nu angivna fastigheter synes vara en nödvändig förutsättning för byggnadsfrågans ändamålsenliga lösning, tillstyrker jag förslaget härom. Mot de för fastigheterna beräknade köpesummorna, sådana de fastställts vid de av byggnadsstyrelsen förda preliminära förhandlingarna eller tillhoppa $(1,147,000 + 155,000)$ 1,302,000 kronor, synes intet vara att erinra.

De av byggnadsstyrelsen framlagda och av generaltullstyrelsen i huvudsak godkända ritningarna och kostnadsberäkningarna — de sistnämnda slutande på 781,000 kronor för byggnadskostnader, grundförstärkningar, inredningar m. m., 118,000 kronor för ledningsarbeten samt 111,000 kronor för oförutsedda utgifter, ritningar, kontroll och administration eller tillhoppa 1,010,000 kronor — hava icke givit mig anledning till erinran.

Vad beträffar det av generaltullstyrelsen framförda önskemålet om beredande av lokaler inom byggnadskomplexet även för tullverkets undervisningsanstalt, synes byggnadsstyrelsen hava anfört bärande skäl för sin uppfattning, att så icke lämpligen kan ske. I stället torde man, såsom bygg-

nadsstyrelsen framhållit, få inrikta strävandena på att bereda anstalten lokal i det närmaste grannskapet, förslagsvis i något av de gamla riksbanks-husen.

De erforderliga anslagsmedlen, tillhopa 2,312,000 kronor, skulle enligt byggnadsstyrelsens förslag fördelas med 525,000 kronor på budgetåret 1934/1935, 540,000 kronor på budgetåret 1935/1936 och 1,247,000 kronor (därav 1,147,000 kronor för inlösen av fastigheterna nr 3 och 7 i kvarteret Argus) för budgetåret 1936/1937. Med det för nästkommande budgetår äskade beloppet skulle bestridas dels köpeskillingarna för fastigheterna nr 1 och 2 i kvarteret Argus med 155,000 kronor, dels kostnaderna för förberedande arbeten, ritningar m. m. med 50,000 kronor samt för byggnads- och ledningsarbeten för nybyggnaderna inom sistnämnda fastigheter med 320,000 kronor. Mot vad sålunda föreslagits har jag icke funnit något att erinra.

I anslutning till vad här anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *beredande av utvidgade lokaler åt generaltullstyrelsen m. m.* bevilja ett belopp av 2,312,000 kronor samt därav för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 525,000.

Tillbyggnad till och grundförstärkning av lantmäteristyrelsens hus i Stockholm m. m.

[39.] I skrivelse den 21 juni 1933, nr 351, punkt 3, anmälde riksdagen, under återopande av särskilda utskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 9, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition den 27 januari 1933, nr 74 (punkt 1), framställda förslag, för tillbyggnad till och grundförstärkning av lantmäteristyrelsens hus i Stockholm m. m. beviljat ett belopp av 232,500 kronor samt därav för budgetåret 1933/1934 anvisat ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Genom beslut den 26 juni 1933 bemyndigade Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att låta utföra ifrågavarande arbete samt föreskrev därvid tillika — i anslutning till av riksdagen godkänt uttalande av särskilda utskottet (utlåtande nr 5, sid. 7) — att detsamma icke finge igångsättas, förrän enighet vunnits mellan parterna i den pågående konflikten inom byggnadsfacket.

I skrivelse den 16 augusti 1933 har *byggnadsstyrelsen* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till här ifrågavarande ändamål för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 132,500 kronor.

Då här förevarande byggnadsföretag, i likhet med de under punkterna 40, 42, 44 och 45 i det följande omförmälda, icke är av större omfattning än att det lämpligen torde kunna utföras under ett år — vilket jämväl avsågs, när förslag i ämnet förelades 1933 års riksdag — tillstyrker jag byggnadsstyrelsens förslag och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departementschefen.

att av det utav 1933 års riksdag för *tillbyggnad till och grundförstärkning av lantmäteristyrelsens hus i Stockholm m. m.* beviljade beloppet av 232,500 kronor för budgetåret 1934/1935 såsom reservationsanslag anvisa återstoden kronor 132,500.

Om- och tillbyggnad av landsstatshuset i Karlskrona.

[40.] I skrivelse den 21 juni 1933, nr 351, punkt 6, anmälde riksdagen, under åberopande av innehållet av särskilda utskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 9, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen (utgifter för kapitalökning, bil. 2, punkt 34) framställda förslag, till om- och tillbyggnad av landsstatshuset i Karlskrona beviljat ett belopp av 170,000 kronor samt därav för budgetåret 1933/1934 anvisat ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Genom beslut den 26 juni 1933 bemyndigade Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att låta utföra ifrågavarande arbete samt föreskrev därvid tillika — i anslutning till av riksdagen godkänt uttalande av särskilda utskottet (utlåtande nr 5, sid. 7) — att detsamma icke finge igångsättas, förrän enighet vunnits mellan parterna i den pågående konflikten inom byggnadsfacket.

I skrivelse den 24 augusti 1933 har *byggnadsstyrelsen* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 70,000 kronor.

Med tillstyrkan av vad byggnadsstyrelsen föreslagit hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det utav 1933 års riksdag till *om- och tillbyggnad av landsstatshuset i Karlskrona* beviljade beloppet av 170,000 kronor för budgetåret 1934/1935 såsom reservationsanslag anvisa återstoden kronor 70,000.

Om- och tillbyggnad av länsresidenset i Kristianstad.

[41.] Länsresidenset i Kristianstad utgöres av en mot Residensgatan förlagd huvudbyggnad i två våningar jämte två därmed sammanbyggda flyglar, av vilka den östra är förlagd mot Gjuterigatan och den västra mot Västra Boulevardgatan. Å residenstomten är vidare belägen en mot Södra Kaserngatan förlagd fristående stall- och ekonomibyggnad. Länsstyrelsens lokaler äro i huvudsak inrymda i residensbyggnadens bottenvåning, där landskontoret disponerar den västra delen och landskansliet den östra. Till landskansliet äro vidare för arkivändamål upplättna fyra rum i våningen 1 trappa upp, som för övrigt disponeras såsom bostad för landshövdingen.

I sitt den 25 oktober 1932 avgivna betänkande med plan för statens byggnadsverksamhet under närmast kommande tioårsperiod har *statens organisa-*

tionsnämnd behandlat länsstyrelsens i Kristianstads län lokalfråga och därvid i planen räknat med att erforderliga byggnadsarbeten skulle komma till utförande under budgetåret 1938/1939.

Organisationsnämnden har i huvudsak anfört följande:

Länsstyrelsens lokaler vore, särskilt i vad avsåge landskansliet, alltför trånga. Inom länsstyrelsen hade ej heller lokaler kunnat beredas för vare sig vägingenjören eller landsfogden. Utvidgning av lokalerna inom en närmare framtid syntes vara oundviklig. Därvid borde i första hand ordnas så, att vissa i landsstatshusets bottenvåning och våningen 1 trappa upp belägna utrymmen, vilka nu användes som arkiv, i stället finge användning som tjänstelokaler åt länsstyrelsen.

Den erforderliga utvidgningen hade befunnits kunna ske efter två olika linjer. Enligt det ena alternativet skulle landsstatshusets vind inredas dels till arkivlokaler och dels till tjänsterum för vägingenjören. Genom friläggande av arkivutrymmena i de övriga våningarna skulle därvid sex nya arbetsrum utvinnas. Kostnaderna för utförande av dessa arbeten hade beräknats till 55,000 kronor. Enligt det andra alternativet skulle på länsresidensets gård utmed hela dess längd å platsen för den nuvarande stallängan uppföras en nybyggnad, avsedd att rymma ej mindre länsstyrelsens arkiv samt tjänsterum för landsfogden och vägingenjören än även lokaler för Kristianstads läns lantmäterikontor, för vilket lokaler nu förhyrdes. Kostnaderna för en dylik nybyggnad hade beräknats till 215,000 kronor. Den verkliga kostnadsskillnaden mellan de två alternativen vore icke avsevärd. Hyran för lantmäterikontoret finge nämligen beräknas komma att uppgå till 8,500 kronor om året efter en utvidgning av de nu förhyrda lokalerna, som vore oundviklig. Vidare måste i de förhyrda lokalerna insättas brandluckor för fönstren, vilket beräknades draga en kostnad av 6,000 kronor. Beräknades 7 procent ränta å det nedlagda kapitalet, bleve de årliga utgifterna för det mindre alternativet jämte förhyrande av lantmäterikontor 12,770 kronor, medan årsutgifterna för det större alternativet med nybyggnad bleve 15,050 kronor. Skillnaden bleve således allenast 2,280 kronor om året. Vid sådant förhållande funne sig nämnden — med hänsyn tagen till den obestriddliga fördelen av att hava statliga institutioner inrymda i staten tillhöriga byggnader — böra tillstyrka uppförande av en nybyggnad på residensets gård i enlighet med det nämnda andra alternativet.

I skrivelse den 6 maj 1933 har härefter *länsstyrelsen i Kristianstads län* gjort framställning om vidtagande av åtgärder för utvidgning av länsstyrelsens tjänstelokaler. I nämnda framställning har länsstyrelsen anfört bland annat följande:

Redan länge hade behov av en utvidgning av länsstyrelsens lokaler förelagat. Länsstyrelsen hade emellertid velat avvakta avslutandet av organisationsnämndens utredningsarbete. I det betänkande, som avgivits av nämnden, hade nybyggnad av vissa lokaler för länsstyrelsens behov föreslagits till utförande under budgetåret 1938/1939. Då det syntes länsstyrelsen fullkomligt omöjligt att intill denna tidpunkt åtnöjas med de nuvarande tjänstelokalerna, nödgades länsstyrelsen göra en hänvändelse till Kungl. Maj:t för att få erforderliga byggnadsarbeten utförda tidigare än som av organisationsnämnden föreslagits. Särskilt vad landskansliet beträffade vore dess utrymmen redan så upptagna, att tjänstemännen måst mer än som kunde anses lämpligt sammanträngas inom desamma. Endast landssekreteraren och länsassessorn hade för närvarande egna tjänsterum, båda av små dimensioner. I övriga

rum vore flera tjänstemän placerade, i ett rum en ordinarie och tre extra länsnotarier, i ett annat rum fyra tjänstemän, i ett rum tre samt i vardera av två rum, båda små, tvenne tjänstemän. Vid tillfälligt behov av ytterligare extra arbetskrafter hade det visat sig så gott som omöjligt att bereda dem plats inom landskansliets lokaler. Under de sex år, som återstode, innan nybyggnad enligt organisationsnämndens förslag skulle bli utförd, måste också räknas med någon ökning i landskansliets personal. Vidare saknades lokaler för landsfogden samt vägingenjören och å dennes kontor tjänstgörande tre å fyra personer, för vilka länsstyrelsen nu måst för ett par år förhyra lokaler utanför länsstyrelsen. Av det anförda framginge, att länsstyrelsens behov av utvidgade lokaler vore synnerligen trängande.

Organisationsnämnden hade tänkt sig två olika alternativ för verkställande av den erforderliga utvidgningen, dels inredning av landsstatshusets vind till arkivlokaler och till tjänsterum för vägingenjören, dels nybyggnad å länsresidensets gård. Det förstnämnda alternativet syntes länsstyrelsen knappast kunna ifrågakomma. Frånsett olämpligheten av att inreda arkivlokaler på en vind skulle de nya utrymmena icke bli tillräckliga; bland annat skulle landsfogden icke kunna beredas lokal hos länsstyrelsen. De nu till arkiv inredda fyra små rummen i andra våningen vore också mindre lämpliga såsom arbetslokaler. Genom detta förslag vunnas icke heller någon lösning av frågan om egna tjänstelokaler för lantmäterikontoret. Förslaget kunde således icke anses tillfredsställande, i varje fall icke annat än som ett provisorium. Organisationsnämnden hade också för sin del förordat det andra alternativet med nybyggnad. Enligt detta förslag skulle en lösning för längre tid framåt kunna vinnas av såväl länsstyrelsens som lantmäterikontorets lokalbehov. Ehuru enligt länsstyrelsens mening det genom organisationsnämndens försorg utarbetade förslaget icke torde kunna oförändrat läggas till grund för en nybyggnad, ansåge även länsstyrelsen, att utvidgningen borde verkställas genom nybyggnad eller tillbyggnad. Såsom länsstyrelsen förut framhållit kunde länsstyrelsens behov av tjänstelokaler för egen liksom ock för landsfogdens och vägingenjörens räkning icke med de nuvarande lokalerna anses tillfredsställande under den tid av ytterligare sex år, inom vilken organisationsnämndens förslag skulle vara för länets del realiserat.

I anslutning till vad sålunda anförts har länsstyrelsen hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för att en tillfredsställande utvidgning av länsstyrelsens tjänstelokaler måtte snarast möjligt och åtminstone inom två eller tre år komma till utförande.

I ärendet har *byggnadsstyrelsen* den 2 november 1933 avgivit utlåtande och därvid till en början meddelat, att styrelsen vid verkställd närmare utredning av här föreliggande lokalfråga funnit, att länsstyrelsens, särskilt landskansliets, nuvarande lokalförhållanden vore av den beskaffenhet, att det icke syntes lämpligt att, på sätt organisationsnämnden föreslagit, låta ända till budgetåret 1938/1939 anstå med att vidtaga åtgärder för utvidgning av länsstyrelsens lokaler. Byggnadsstyrelsen ansåge i likhet med länsstyrelsen att detta borde ske snarast möjligt, så att lokalerna kunde färdigställas inom två å tre år.

Vad beträffade de av organisationsnämnden angivna två alternativ för beredande av erforderlig lokalutvidgning hade, anför härfter byggnadsstyrelsen, även styrelsen funnit, att det av organisationsnämnden förordade alter-

nativet med uppförande av en nybyggnad borde, om också icke oförändrat så dock i huvudsak, läggas till grund för frågans lösning, då härigenom icke endast länsstyrelsens lokalbehov skulle bliva tillgodosett för en längre tid framåt utan även såväl landsfogden och vägingenjören som lantmäterikontoret skulle erhålla lokaler inom länsresidenset.

På grundval av sistnämnda alternativ samt efter upprepade förhandlingar med representanter för länsstyrelsen och vederbörande överlantmätare har inom byggnadsstyrelsens utredningsbyrå upprättats ett å handlingarna i ärendet bilagda, den 21 oktober 1933 dagtecknade fyra ritningar med tillhörande kostnadsberäkning framställt förslag till om- och tillbyggnad av länsresidenset. I skrivelse den 24 oktober 1933 samt genom en samma dag gjord påskrift å berörda ritningar har länsstyrelsen förklarat sig i huvudsak godkänna förslaget, varjämte överlantmätaren i länet i skrivelse den 23 oktober 1933 meddelat, att han icke hade någon erinran mot förslaget, i vad detsamma avsåge beredande av nya lokaler för lantmäterikontoret.

Beträffande förslagets innebörd anför styrelsen:

Den på residenstomten befintliga ekonomilängan, som innehåller bland annat stall, garage, vedbodar, tvättstuga samt bostäder för en vaktmästare och en chaufför, skulle enligt förslaget rivas. Denna byggnad är nämligen icke av den beskaffenhet, att den lämpligen kan om- och tillbyggas för nu avsett ändamål. Länsresidensets nuvarande flyglar tillbyggas med längor, omfattande en bottenvåning jämte souterrängvåning. Av dessa tillbyggnader framdrages den östra utmed Gjuterigatan fram till Södra Kaserngatan, under det att den västra, förlagd utmed Västra Boulevardgatan, kommer att förbinda länsresidenset med en i två hela våningar uppförd nybyggnad utmed Södra Kaserngatan. Hela anläggningen kommer sålunda att bilda en i det närmaste slutna byggnadskropp omkring en öppen gård, till vilken leder en infart från Södra Kaserngatan utmed den västra sidan av den östra flygelbyggnaden.

Tillbyggnaden till den östra flygeln inrymmer i bottenvåningen i direkt anslutning till landskansliets nuvarande lokaler ett rum för landsfogden samt tre rum för vägingenjören och dennes biträden, och skall särskild entrétrappa anordnas till dessa lokaler från gården. Vidare skall i denna våning anordnas en vaktmästarbostad om två rum och kök, vilken bostad förses med egen entré från gårdsinfarten. I souterrängvåningen i denna tillbyggnad finnas rum för vägingenjörens laboratorium samt arkivutrymmen för landskansliet. Vidare anordnas här ekonomiutrymme för vaktmästarbostaden samt ett för länsresidenset i dess helhet avsett pannrum med erforderligt utrymme för bränsle.

Tillbyggnaden för den västra flygeln innehåller i bottenvåningen, i omedelbar anslutning till landskontoret, ett rum för länsbokhållare samt ett rum för uppbördsavdelningen, som erhåller en särskild entrétrappa från gården. Vidare finnes här en bostad om två rum och kök för chaufför. Till souterrängvåningen har förlagts ett för två automobiler avsett garage, på så sätt att en mindre utbyggnad sker på gården, varifrån nedfart anordnas. Härjämte inrymmer souterrängvåningen ekonomiutrymme för chaufförsbostaden samt arkivutrymmen för landskontoret.

Vad beträffar länsstyrelsens nuvarande lokaler innefattar förslaget vissa ombyggnadsarbeten inom desamma. Sålunda skola de gamla flygelbyggnaderna i bottenvåningen förses med korridor för erhållande av förbindelse med

de föreslagna tillbyggnaderna. Vidare skola de för närvarande av landskontoret använda arkivutrymmena i bottenvåningen jämte ett angränsande rum genom borttagande av befintliga väggar samt uppsättande av nya sådana iordningställas till rum för domänintendent och taxeringsarbeten, varjämte kassavalv och ett antal toaletter skola anordnas. De av landskansliet för närvarande disponerade arkivutrymmena i våningen 1 trappa upp skola enligt förslaget apteras till tjänstelokaler för landskansliet.

I källarvåningen i den befintliga västra flygeln skall enligt förslaget anordnas en tvättstuga med bad för tjänare och en vedkällare för landshövdingens boställsvåning.

Utöver de sålunda föreslagna byggnadsarbetena inom länsresidenset har från länsstyrelsens sida framställts önskemål därom att den i västra flygeln befintliga, till landshövdingens boställsvåning ledande kökstrappan måtte ombyggas för möjliggörande av en rakare sträckning av den inom denna flygel föreslagna korridoren, varigenom de intilliggande rummen skulle kunna givas en lämpligare form. Med anledning härav har byggnadsstyrelsen framhållit, att en ombyggnad av denna trappa givetvis skulle medföra vissa merkostnader samt att, ehuru nyssnämnda rum genom den i förslaget angivna lösningen av korridoren, med trappan bibehållen i sitt nuvarande läge, erhöles ändrad form, det dock icke torde föreligga någon svårighet att effektivt utnyttja dessa rum. I varje fall har byggnadsstyrelsen funnit det lämpligare att frågan om ombyggnaden av trappan upptages till slutligt avgörande först sedan entreprenadanbud införskaffats å byggnadsföretaget i dess helhet. Mot ett sådant förfarande har länsstyrelsen i förutnämnda skrivelse den 24 oktober 1933 förklarat sig icke hava något att erinra.

Den föreslagna nybyggnaden utmed Södra Kaserngatan mellan gårdsinfarten och Västra Boulevardgatan skulle i sin helhet disponeras av lantmäterikontoret. Entrén till denna byggnad, som omfattar två hela våningar, skulle anordnas från Södra Kaserngatan. Till bottenvåningen förläggas kontorets arkivutrymmen ävensom ett lunchrum samt ett instrumentrum. De egentliga tjänstelokalerna skulle förläggas till våningen en trappa upp, där dessa lokaler erhålla ett i förhållande till kontorets övriga lokaler ostört läge. Här hava en visningssal samt rummen för fastighetsregistret och jordregistret förlagts intill det invid trappuppgången belägna vaktmästarrummet, varifrån dessa utrymmen kunna bevakas. Särskilda trappor förbinda tjänstelokalerna med arkivlokalerna och lunchrummet i bottenvåningen.

Enligt den inom byggnadsstyrelsen verkställda kostnadsberäkningen skulle kostnaderna för genomförandet av här föreliggande förslag fördela sig på följande sätt:

Ny- och tillbyggnadsarbeten	kronor 215,000
Ombyggnadsarbeten	» 47,000
Summa kronor	262,000

I denna summa hava icke medräknats kostnader för arkivens lösa inredning.

I anslutning till kostnadsberäkningen anför byggnadsstyrelsen bland annat:

Den sålunda beräknade kostnaden för ny- och tillbyggnadsarbeten, 215,000 kronor, överensstämde med den av organisationsnämnden beräknade kostnaden för motsvarande arbeten. Däremot hade organisationsnämnden icke medtagit några kostnader för ombyggnad av länsresidenset, vilket förhållande sammanhänge med att den av organisationsnämnden föreslagna nybyggnaden var

tänkt såsom en fristående byggnad, avsedd att rymma ej mindre lantmäterikontoret än även länsstyrelsens arkiv samt tjänsterum för landsfogden och vägingenjören. Emellertid hade från länsstyrelsens sida framställts krav på att sistnämnda lokaler skulle anordnas i direkt anslutning till länsstyrelsens nuvarande lokaler, varför det av byggnadsstyrelsen nu upprättade förslaget jämväl omfattade tillbyggnader till de befintliga flyglarna. Denna avvikelse från organisationsnämndens förslag hade i och för sig icke medfört ökade kostnader, då nybyggnaden åt Södra Kaserngatan gjorts i motsvarande grad mindre än vad organisationsnämnden tänkt sig, men för erhållande av önskvärd förbindelse mellan länsstyrelsens nuvarande lokaler och tillbyggnaderna hade det blivit nödvändigt att på förslaget sätt anordna korridorsystem inom de befintliga flyglarna. I dessa flyglar vore nämligen de olika tjänsterummen genomgångsrum, vilket givetvis i och för sig vore olämpligt, och det syntes förr eller senare, oavsett de nu avsedda tillbyggnaderna, bli nödvändigt att här anordna korridorsystem, vid vilket förhållande det vore ur ekonomisk synpunkt fördelaktigast att dessa arbeten komme till utförande i samband med tillbyggnadsarbetena.

Utom kostnaderna för dessa ändringsarbeten inginge i de beräknade ombyggnadskostnaderna även kostnader för sådana arbeten, som vore erforderliga för att de av länsstyrelsen disponerade arkivutrymmena skulle kunna, på sätt organisationsnämnden förutsatt, utnyttjas såsom tjänsterum. Slutligen inginge här kostnader för införande av värmeledning i länsresidenset i dess helhet. För närvarande vore endast halva residenset försett med centralvärmeledning, under det den andra delen uppvärmdes med kakelugnar. Givetvis vore det önskvärt att i samband med det nu avsedda byggnadsföretaget värmeledningen utsträcktes att omfatta hela den gamla residensbyggnaden.

Byggnadsstyrelsen har slutligen — då styrelsen funne det påkallat, att länsstyrelsens i Kristianstads län behov av ökade lokaler snarast möjligt tillgodosåges — föreslagit, att byggnadsarbetet måtte påbörjas under budgetåret 1934/1935 för att kunna vara färdigställt till den 1 oktober 1936, vid vilken tidpunkt de omförmälda lokalförhyrningarna för landsfogden och vägingenjören enligt nu löpande hyreskontrakt utginge. Under denna förutsättning skulle för sagda budgetår av den beräknade kostnadssumman erfordras 130,000 kronor samt för budgetåret 1935/1936 återstoden eller 132,000 kronor. I anslutning till vad sålunda anförts har byggnadsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för om- och tillbyggnad av länsresidenset i Kristianstad i huvudsaklig överensstämmelse med av byggnadsstyrelsen framlagt förslag bevilja ett belopp av 262,000 kronor samt därav för budgetåret 1934/1935 såsom extra reservationsanslag anvisa 130,000 kronor.

Lantmäteristyrelsen har i utlåtande den 23 november 1933 meddelat, att de för närvarande till lantmäterikontor förhyrda lokalerna omfattade en total effektiv golvyta av omkring 360 kvadratmeter, fördelad på två våningar. Hyres-tiden utginge med september månad 1934 och löpte därefter med ett års uppsägningstid. Den årliga hyressumman utgjorde 6,650 kronor, vartill komme ersättning för uppvärmning med omkring 1,100 kronor årligen. Styrelsen har vidare framhållit, att riksdagens revisorer redan år 1916 framställt erinringar mot lokalerna i fråga, enär inga betryggande säkerhetsanordningar vare sig

mot eldfara eller eljest därstädes kunnat vidtagas, samt att styrelsen därefter upprepade gånger gjort framställning om vidtagande av åtgärder för beredande åt lantmäterikontoret av en för stadigvarande bruk lämplig lokal. Styrelsen hade därvid bland annat uttalat, att en slutlig lösning av frågan lämpligast vunnes genom nybyggnad, därest lokaler ej kunde beredas kontoret i annan staten tillhörig fastighet.

I anslutning härtill anför lantmäteristylelsen vidare:

Allt fortfarande är lantmäteristylelsen av den bestämda meningen, att nya lokaler böra, så snart sig göra låter, beredas lantmäterikontoret genom nybyggnad, och angelägenheten härav torde tydligt framgå redan av vad här anförts ifråga om de nuvarande lokalernas beskaffenhet och osäkerhet mot eldfara. Men jämväl vad själva utrymmet angår äro lokalerna ej längre tillfredsställande. Sålunda måste de för arkivaliernas förvaring avsedda utrymmena numera användas jämväl såsom skrivrum och arbetsplats i övrigt för kontorets personal i en allt annat än lämplig utsträckning, samtidigt som den kontoret besökande allmänheten och forskarna äro hänvisade till samma arkivlokaler. Det för arkivaliernas årliga tillväxt nödiga utrymmet beräknas även vara inom högst ett par år helt utnyttjat, varför då, om icke förr, fråga om ytterligare lokalutökning åter uppkommer. Alltsammans gör, att lantmäteristylelsen finner det synnerligen önskvärt, att den förefintligen provisoriska anordningen beträffande lantmäterikontorets lokaler snarast möjligt bringas att upphöra, och att lokalfrågan redan nu vinner den lösning, som det föreliggande förslaget om nybyggnad å länsresidensets tomt avser.

Lantmäteristylelsen har hemställt, att Kungl. Maj:t måtte förelägga 1934 års riksdag frågan om beredande av lokaler för lantmäterikontoret i Kristianstads län genom nybyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med det av byggnadsstylelsen framlagda förslaget.

*Departements-
chefen.*

Den i ärendet förebragta utredningen giver vid handen, att åtgärder äro erforderliga för beredande av utökade och förbättrade lokaler för länsstylelsen i Kristianstads län. Organisationsnämnden har i sitt utlåtande hållit före, att härmed borde kunna anstå till budgetåret 1938/1939. Såväl länsstylelsen som byggnadsstylelsen hava däremot gjort gällande, att länsstylelsens nuvarande lokalförhållanden vore sådana, att föreliggande fråga borde upptagas till omedelbar prövning, så att lokalerna kunde färdigställas inom två å tre år. Vid besök på platsen har jag fått det intrycket, att ett uppskjutande av lokalfrågans lösning skulle innebära avsevärda olägenheter för arbetet inom länsstylelsen. Jag vill alltså föreslå, att medel för byggnadsarbetenas påbörjande äskas redan för nästkommande budgetår.

För åvägabrindande av den ifrågasatta utvidgningen hava två alternativ framlagts. Enligt det ena skulle länsresidensets vind inredas dels till arkivlokaler och dels till tjänsterum för vägingenjören; genom friläggande av arkivutrymmen i de övriga våningarna skulle därvid sex nya arbetsrum utvinas. Enligt det andra alternativet skulle på länsresidensets tomt uppföras en nybyggnad, varvid länsstylelsens lokalbehov — delvis även genom ändringar i den nuvarande byggnaden — skulle, i motsats till vad fallet bleve enligt det förra alternativet, komma att fullständigt tillgodoses samt dessutom ut-

rymme beredas även åt lantmäterikontoret, som likaledes är i behov av utvidgade och för sitt ändamål mera lämpade lokaler än dem, som nu förhyras. I likhet med organisationsnämnden och ämbetsverken finner jag övervägande skäl tala för det sistnämnda alternativet, och jag tillstyrker därför, att detta genomföres. Mot byggnadsstyrelsens på grundval av detta alternativ upprättade ritningsförslag synes icke vara något att invända. Kostnaderna för byggnadsföretaget hava beräknats till 262,000 kronor. I detta belopp ingår en post å 215,000 kronor för ny- och tillbyggnadsarbeten, överensstämmande med den av organisationsnämnden angivna kostnaden för motsvarande arbeten. Härjämte har byggnadsstyrelsen beräknat ett belopp av 47,000 kronor bliva erforderligt för vissa tidigare icke förutsedda ombyggnadsarbeten. Mot de sålunda framlagda kostnadsberäkningarna har jag icke funnit anledning till erinran.

Enligt byggnadsstyrelsens förslag skulle det för arbetenas utförande beräknade totalbeloppet fördelas på två budgetår med 130,000 kronor för budgetåret 1934/1935 och 132,000 kronor för budgetåret 1935/1936. Till detta förslag ansluter jag mig.

Med åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *om- och tillbyggnad av länsresidenset i Kristianstad* bevilja ett belopp av 262,000 kronor samt därav för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 130,000.

Nybyggnad för lantmäterikontoret i Värmlands län m. m.

[42.] I skrivelse den 5 maj 1933, nr 6, anmälde riksdagen under punkt 37, att riksdagen, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (sjätte huvudtiteln, punkt 51), till förbättrade lokaler för länsstyrelsen i Värmlands län för budgetåret 1933/1934 anvisat ett extra reservationsanslag av 19,200 kronor. Vidare anmälde riksdagen, under åberopande av särskilda utskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 9, i skrivelse den 21 juni 1933, nr 351, under punkt 7, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition den 27 januari 1933, nr 74 (punkt 4), framställda förslag, till nybyggnad för lantmäterikontoret i Värmlands län m. m. beviljat ett belopp av 236,000 kronor samt därav för budgetåret 1933/1934 anvisat ett reservationsanslag av 136,000 kronor.

Såsom närmare framgår av förenämnda proposition nr 74, ingingo i nyssberörda belopp av 236,000 kronor 180,000 kronor till lantmäterikontorets nybyggnad, 18,000 kronor till inköp av tomt och 38,000 kronor till omändringsarbeten inom lantmäterikontorets nuvarande lokaler i landsstatshuset för utvidgning av länsstyrelsen.

Genom beslut den 26 juni 1933 bemyndigade Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att låta utföra nyssnämnda nybyggnadsarbete samt föreskrev därvid tillika — i anslutning till av riksdagen godkänt uttalande av särskilda utskottet

(utlåtande nr 5, sid. 7) — att detsamma icke finge igångsättas, förrän enighet vunnits mellan parterna i den pågående konflikten inom byggnadsfacket.

I skrivelse den 24 augusti 1933 har *byggnadsstyrelsen* hemställt, att av det till nybyggnad för lantmäterikontoret i Värmlands län m. m. beviljade beloppet måtte för budgetåret 1934/1935 såsom reservationsanslag äskas återstoden, 100,000 kronor.

Med tillstyrkan av vad byggnadsstyrelsen föreslagit hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det utav 1933 års riksdag till *nybyggnad för lantmäterikontoret i Värmlands län m. m.* beviljade beloppet av 236,000 kronor för budgetåret 1934/1935 såsom reservationsanslag anvisa återstoden kronor 100,000.

Nybyggnad för lantmäterikontoret i Västmanlands län m. m.

[43.] Statens organisationsnämnd har i sitt den 25 oktober 1932 avgivna betänkande med plan för statens byggnadsverksamhet under närmast kommande tioårsperiod förordat till utförande under budgetåret 1936/1937 en nybyggnad för lantmäterikontoret i Västmanlands län. Nämnden har antagit, att sammanlagda kostnaden för nybyggnaden och erforderligt tomtförvärv icke skall komma att överstiga 190,000 kronor.

Förslag i detta ämne torde få underställas redan 1934 års riksdag. Då emellertid ärendet ännu icke hunnit slutligt beredas, torde i riksstatsförslaget under rubriken »Fonden för förlag till statsverket» nu endast böra preliminärt beräknas ett anslag till det av organisationsnämnden angivna beloppet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bli riksdagen förelagd, till *nybyggnad för lantmäterikontoret i Västmanlands län m. m.* för budgetåret 1934/1935 beräkna ett reservationsanslag av kronor 190,000.

Flygelbyggnad till landsstatshuset i Härnösand.

[44.] I skrivelse den 21 juni 1933, nr 351, punkt 8, anmälde riksdagen, under åberopande av särskilda utskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 9, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition den 27 januari 1933, nr 74 (punkt 5), framställda förslag, till flygelbyggnad till landsstatshuset i Härnösand beviljat ett belopp av 145,000 kronor samt därav för budgetåret 1933/1934 anvisat ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Genom beslut den 26 juni 1933 bemyndigade Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att låta utföra ifrågavarande arbete samt föreskrev därvid tillika — i anslutning till av riksdagen godkänt uttalande av särskilda utskottet (utlå-

tande nr 5, sid. 7) — att detsamma icke finge igångsättas, förrän enighet vunnits mellan parterna i den pågående konflikten inom byggnadsfacket.

I skrivelse den 24 augusti 1933 har *byggnadsstyrelsen* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för här ifrågavarande ändamål för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 45,000 kronor.

Med tillstyrkan av vad byggnadsstyrelsen föreslagit hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det utav 1933 års riksdag till *flygelbyggnad till landsstatshuset i Härnösand* beviljade beloppet av 145,000 kronor för budgetåret 1934/1935 såsom reservationsanslag anvisa återstoden kronor 45,000.

Om- och tillbyggnad av landsstatshuset i Umeå.

[45.] I skrivelse den 21 juni 1933, nr 351, punkt 9, anmälde riksdagen, under återopande av särskilda utskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 9, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen (utgifter för kapitalökning, bil. 2, punkt 37) framställda förslag, till om- och tillbyggnad av landsstatshuset i Umeå beviljat ett belopp av 238,000 kronor samt därav för budgetåret 1933/1934 anvisat ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Genom beslut den 26 juni 1933 bemyndigade Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att låta utföra ifrågavarande arbete samt föreskrev därvid tillika — i anslutning till av riksdagen godkänt uttalande av särskilda utskottet (utlåtande nr 5, sid. 7) — att detsamma icke finge igångsättas, förrän enighet vunnits mellan parterna i den pågående konflikten inom byggnadsfacket.

I skrivelse den 24 augusti 1933 har *byggnadsstyrelsen* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för om- och tillbyggnad av landsstatshuset i Umeå för budgetåret 1934/1935 anvisa 138,000 kronor.

Med tillstyrkan av vad byggnadsstyrelsen föreslagit hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det utav 1933 års riksdag till *om- och tillbyggnad av landsstatshuset i Umeå* beviljade beloppet av 238,000 kronor för budgetåret 1934/1935 såsom reservationsanslag anvisa återstoden kronor 138,000.

Förslag för understöd åt enskilda järnvägar.

Sedan Kungl. Maj:t i proposition den 24 februari 1933, nr 142, för riksdagen framlagt förslag angående förslag för understöd åt enskilda järnvägar, anmälde riksdagen i skrivelse den 24 maj 1933, nr 241 — under återopande

av innehållet av särskilda utskottets utlåtande nr 1 — att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, till nämnda ändamål för budgetåret 1933/1934 anvisat ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor att disponeras i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 24 februari 1933 förordade grunder.

Den 2 juni 1933 fastställde Kungl. Maj:t, att tillsviðare lända till efterrättelse, villkor och bestämmelser för disposition av förenämnda anslag i överensstämmelse med omförmälda, av riksdagen prövade grunder.

Beträffande de utredningar, som lågo till grund för framställningen, ävensom berörda villkor och bestämmelser torde jag i huvudsak få hänvisa till nämnda proposition. Här torde endast behöva erinras, att avsikten var att för enskild järnväg, vars understödjande funnes med hänsyn till järnvägens betydelse för den allmänna samfärdseln påkallat och ur ekonomisk synpunkt berättigat, möjliggöra låneunderstöd för inköp av motorvagn eller annan materiel eller eljest till genomförande av för driftens rationalisering behövliga åtgärder.

I skrivelse den 8 november 1933 har *svenska järnvägsföreningen* hemställt om avlåtande av proposition till 1934 års riksdag om beredande av ytterligare medel till ett belopp av 1,500,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

Järnvägsföreningen har därvid lämnat en redogörelse för motorvagnsfrågans hittillsvarande behandling och därvid bland annat erinrat om att vissa vagnstyper angivits såsom lämpliga standardtyper, varav först provvagnar skulle tillverkas, och vidare uttalat att, under antagande att beslut av Kungl. Maj:t om lån åt sökande järnvägar skulle kunna emötses vid årsskiftet 1933/1934, provvagnar skulle kunna levereras i september 1934 och — därest proven utfölle efter beräkning — av järnvägarna övertagas i december 1934, vid vilken tid de beviljade lånebeloppen skulle komma att lyftas. Järnvägsföreningen har beräknat det erforderliga sammanlagda beloppet till inköp av provvagnar till 800,000 å 1,000,000 kronor. Vidare torde det, framhåller föreningen, vara att förutse, att de enskilda järnvägarna under samma tid sökt och erhållit lån ur fonden för inköp av annan materiel än motorvagnar. Hur stor summa av fonden, som härför kunde komma att tagas i anspråk, vore svårt att bedöma, men troligt vore, att ej så oväsentligt belopp bleve härför behövt. Någon avsevärdare del av fonden torde sålunda icke vara till disposition för vidare anspråk vid förenämnda tidpunkt. Å andra sidan kunde med stor säkerhet förutses, att järnvägarnas behov av lånemedel för inköp av motorvagnar, när väl provvagnarna blivit godkända och resultaten kända, komme att bliva stort.

I ärendet hava *järnvägsstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* den 22 november 1933 gemensamt avgivit utlåtande och därvid anført, bland annat, att tiden för provvagnarnas leverans ej torde kunna med så stor säkerhet nu bedömas; man syntes få räkna med möjligheten att den kunde komma att fördröjas utöver den av järnvägsföreningen angivna tiden. Likaså vore det osäkert, om den ifrågasatta provningstiden i samtliga fall kunde hållas. Vidare hava styrelserna framhållit, att det torde böra betraktas som alldeles ovisst, huruvida den del av hittills beviljat anslag, som järnvägsföreningen antagit skola åtgå till andra ändamål än motorvagnar, verkligen kunde mot slu-

tet av år 1934 vara förbrukad. Styrelserna hava därför funnit försiktigheten bjuda att ej gå fram alltför snabbt med frågan om nya medels beviljande. Samtidigt med att styrelserna uttalat sig för ett tillmötesgående av järnvägsföreningens syftemål om ökning av ifrågavarande anslag i mån av framträdande behov, hava de framhållit, att det förefölle dem, som skulle frågan därom kunna anstå till 1935 års riksdag.

De förberedande åtgärderna för åstadkommande av lämpliga motorvagnstyper beräknas, såsom av den nu lämnade redogörelsen framgår, komma att taga avsevärd tid i anspråk, och fastställandet av vagnstyper lär knappast komma att ske tidigare än att eventuellt behov av ytterligare medel för beredande av lån till anskaffning av vagnar enligt dessa typer kan antagas framträda först mot slutet av budgetåret 1934/1935. Vid nu angivna förhållanden finner jag i likhet med järnvägsstyrelsen samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att med anvisande av ytterligare medel för här ifrågavarande ändamål torde kunna något anstå. Någon framställning till 1934 års riksdag med anledning av den nu föreliggande framställningen finner jag alltså icke vara erforderlig.

*Departements-
chefen.*

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt och föreslagit, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla samt förordnar, att utdrag av detta protokoll skall överlämnas till finansdepartementet till iakttagande vid författande av statsverkspropositionen för budgetåret 1934/1935.

Ur protokollet:

A. C. F. v. Krusenstierna.

Register
till
Utgifter för kapitalökning för budgetåret 1934/1935
för
till kommunikationsdepartementet hörande affärsdrivande verk m. m.

Statens affärsverksamhet.

Postverket.		Kronor.
Sid.		
3	Inköp av inventarier för postverkets behov	300,000
5	Till- och ombyggnad av posthuset i Linköping	365,000
6	Inköp av fastighet i Visby	*300,000
7	Förvärfvande av mark till landningsfält för flygplan	100,000
10	Belysningsanläggningar för luftfartsleder	90,000
	Säger för postverket	1,155,000

Telegrafverket.

14	Telefonstationsbyggnad i kvarteret Jericho i Stockholm . .	800,000
16	Telefonstationsbyggnad i Örnsköldsvik	175,000
16	Fortsatt utveckling av statens telefon- och telegrafväsende .	12,350,000
	Säger för telegrafverket	13,325,000

Statens järnvägar.

Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar.

Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar:		
21	Dubbelspårsanläggning mellan Östansjö och Vretstorp . .	480,000
Bangårdar:		
23	Ombyggnad och utvidgning av rangerbangården i Nässjö	200,000
24	Gångbroar och gångtunnlar	100,000
25	Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden	1,700,000
26	Skenfria vägkorsningar m. m.	250,000
27	Växel- och signalsäkerhetsanläggningar	1,000,000
28	Telefonledningar och kabelarbeten	100,000
30	Elektriska belysningsanläggningar	50,000

* Beräknat belopp.

Sid.		Kronor.
	Lokomotivstations- och driftverkstadsanläggningar m. m.:	
30	Anordningar för förbättrad driftsekonomi vid lokomotivstationer m. m.	50,000
	Anläggningar vid huvudverkstäder:	
31	Utvidgning och modernisering av centralverkstaden i Örebro	425,000
32	Elektrifiering av banorna Stockholm—Krylbo—Änge och Örebro—Krylbo	13,400,000
34	Elektrifiering av banorna Göteborg—Malmö och Ängelholm—Hälsingborg	11,150,000
44	Fortsatt elektrifiering av statsbanorna	* 15,000,000
45	Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten . . .	600,000

Nya statsbanebyggnader.

46	Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare	4,000,000
----	--	-----------

Rullande materiel.

47	Person- och resgodsvagnar	750,000
48	Postvagnar	165,000
	Säger för statens järnvägar	49,420,000

Statens vattenfallsverk.

Kraftverken:

Trollhätte kraftverk:

59	Ny tilloppskanal till Trollhätte kraftstation	800,000
62	Rensningsarbeten i Göta älv för huvudreglering av Vänern.	

Motala kraftverk:

64	Kraftstation vid Malfors	3,100,000
----	------------------------------------	-----------

Västerås kraftverk:

65	Askfilteranläggning vid ångkraftstationen i Västerås . .	100,000
69	Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk	2,000,000

Säger för statens vattenfallsverk 6,000,000

Statens utlåningsfonder.

72	Allmänna järnvägslånefonden.	
72	Fonden för bibanor i vissa delar av riket.	
72	Vattenkraftslånefonden.	
73	Luftfartslånefonden	500,000
	Säger för statens utlåningsfonder	500,000

* Beräknat belopp.

Fonden för förlag till statsverket.

Sid.		Kronor.
75	Skenfria korsningar	4,500,000
77	Broar och hamnar	6,500,000
78	Vissa vägbyggnadsarbeten	3,200,000
80	Stensättning av vägar	5,000,000
84	Statsbana Malung—Vansbro	700,000
86	Tillverkning av vagnar m. m. för statens järnvägar	3,250,000
87	Vissa banarbeten m. m. för statens järnvägar	950,000
88	Beredande av utvidgade lokaler åt generaltullstyrelsen m. m.	525,000
99	Tillbyggnad till och grundförstärkning av lantmäteristylsens hus i Stockholm m. m.	132,500
100	Om- och tillbyggnad av landsstatshuset i Karlskrona	70,000
100	Om- och tillbyggnad av länsresidenset i Kristianstad	130,000
107	Nybyggnad för lantmäterikontoret i Värmlands län m. m.	100,000
108	Nybyggnad för lantmäterikontoret i Västmanlands län m. m.	* 190,000
108	Flygelbyggnad till landsstatshuset i Härnösand	45,000
109	Om- och tillbyggnad av landsstatshuset i Umeå	138,000
109	Förlag för understöd åt enskilda järnvägar.	
Säger för fonden för förlag till statsverket		25,430,500
Summa utgifter för kapitalökning		95,830,500

* Beräknat belopp.

Bilaga 5.

Utgifter för kapitalökning.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1934.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden
UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO,
ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler de ärenden rörande utgifter för kapitalökning för budgetåret 1934/1935, som angå finansdepartementet, och anför därvid följande:

Statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Statsverkets fond av rusdrycksmedel. I 1933 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 3) anmälde jag för Kungl. Maj:t frågan om ändrade bestämmelser rörande dispositionen för budgetändamål av rusdrycksmedel. På min hemställan beslöt därvid Kungl. Maj:t att för riksdagen framlägga förslag till ny förordning angående statsverkets fond av rusdrycksmedel. Enligt vad riksdagen anmält i sin skrivelse den 18 februari 1933, nr 35, blev detta förslag av riksdagen bifallet. Författning i ämnet utfärdades härefter den 21 april 1933 (sv. f. nr 138).

Enligt denna förordning är statsverkets fond av rusdrycksmedel avsedd att, på sätt i förordningen sägs, bereda medel till åtgärder, ägnade att främja nykterheten, såsom undervisnings- och upplysningsverksamhet, understödjande av nykterhetsnämnder, uppdagande av olovlig tillverkning eller införsel av spritdrycker m. m. För tillgodoseende av detta ändamål göres fonden räntebärande, och fondens avkastning skall beräknas å riksstaten. Därest avkastningens å riksstaten beräknade belopp överstiger sammanlagda beloppet av anslag till nyss nämnda ändamål, skall skillnaden anvisas såsom kapitalökning å fonden.

Denna förordning trädde i kraft den 1 juli 1933. I riksstaten för budgetåret 1933/1934 är avkastningen av rusdrycksmedelsfonden, vars kapital uppgår till 20 miljoner kronor, beräknad till ett belopp av 950,000 kronor. Då på utgiftssidan för ändamål som nyss sagts uppförts anslag till sammanlagt 929,000 kronor, har ett anslag, motsvarande skillnaden mellan avkastningens belopp och nämnda anslagssumma, eller 21,000 kronor anvisats såsom kapitalökning för rusdrycksmedelsfonden.

Vid anmälan förut denna dag av inkomstberäkningen för budgetåret 1934/1935 har avkastningen av statsverkets fond av rusdrycksmedel uppförts med 900,000 kronor. De anslag under de olika huvudtitlarna, vilka äro av den art, som åsyftas i förordningen angående rusdrycksmedelsfonden, hava i det föreliggande riksstatsförslaget uppförts med följande belopp:

V.	B. 35.	Främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet m. m., <i>reservationsanslag</i>	kronor 75,000
V.	B. 36.	Bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m., <i>förslagsanslag</i>	» 465,000
V.	E. 3.	Särskild polisverksamhet för uppdragande av olovlig införsel av spritdrycker, lönnbränning m. m.	» 200,000
VIII.	K. 6.	Undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande, <i>reservationsanslag</i>	» 239,000

Summan av dessa anslag uppgår till 979,000 kronor och överstiger alltså det belopp, vartill avkastningen å rusdrycksmedelsfonden beräknats. Vid sådant förhållande ifrågakommer icke något anslag till kapitalökning för rusdrycksmedelsfonden i förslaget till riksstat för nästkommande budgetår.

Fonden för förlag till statsverket.

[1.] Täckande av statens järnvägars återstående fordran hos Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för frakttillägg för år 1932. Enligt § 2 i avtal den 12 maj 1932 mellan svenska staten, å ena, samt Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund, å andra sidan, skall under i paragrafen angivna förutsättningar, i den mån förstnämnda bolag så önskar, statens järnvägar enligt § 14 i 1927 års malmavtal tillkommande frakttillägg intill visst belopp förbliva hos bolaget inestående såsom en dess skuld, i avseende å vars likvide-ring närmare bestämmelser meddelats i avtalet.

I proposition nr 173 år 1932, varigenom 1932 års avtal underställdes riksdagens godkännande, förutsattes, att för den händelse Luossavaara-

bolaget skulle taga i anspråk den bolaget sålunda medgivna rätten till anstånd med gäldandet av frakttillägg för år 1932, till statens järnvägars förfogande skulle ställas ett särskilt lånemedelsanslag å riksstaten för inbetalning till statsverket av ett belopp, motsvarande det uteblivna frakttillägget.

Sedan förslag om anvisande av anslag för berörda ändamål framlagts i propositionen nr 261 år 1932, anmälde riksdagen i skrivelse den 14 juni 1932, nr 352, att riksdagen bland utgifter för kapitalökning under rubriken fonden för förslag till statsverket till täckande av viss statens järnvägars fordran hos Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för budgetåret 1932/1933 anvisat ett anslag av 9,600,000 kronor att utgå av lånemedel.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 april 1933 anmälde järnvägsstyrelsen, att sedan styrelsen med skrivelser den 1 mars och den 22 april 1933 till Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag översänt räkningar å det frakttillägg för år 1932, som bolaget enligt § 14 i 1927 års malmavtal vore skyldigt gälda, uppgående till 10,905,223 kronor 6 öre, bolaget i skrivelse den 24 april 1933 meddelat, att bolaget önskade begagna sig av det samma med hänsyn till resultatet av rörelsen för året 1 oktober 1931—30 september 1932 jämlikt § 2 i 1932 års tilläggsavtal tillkommande rätt låta frakttillägget inestå såsom en bolagets skuld. Under återopande härav hemställde järnvägsstyrelsen om utanordnande av ifrågavarande anslagsmedel.

Kungl. Maj:t bemyndigade i anledning härav den 26 juni 1933 järnvägsstyrelsen att, mot överlåtande på riksgäldskontoret av statens järnvägars fordran på Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för frakttillägg för år 1932 intill ett belopp av 9,600,000 kronor, för täckande av samma fordran hos riksgäldskontoret lyfta det å riksstaten för budgetåret 1932/1933 under fonden för förslag till statsverket för ändamålet anvisade anslaget av 9,600,000 kronor.

Ifrågavarande anslagsbelopp fastställdes vid 1932 års riksdag efter en på då tillgängliga uppgifter grundad beräkning, vilken enligt sakens natur måste bli tämligen osäker. Det visade sig också sedermera, såsom av det anförda framgår, att frakttillägget för nämnda år i verkligheten blivit något högre än det beräknade, i följd varav och då anslaget anvisats såsom bestämt anslag, i statens järnvägars böcker kvarstår en fordran för frakttillägg för år 1932 uppgående till 1,305,223 kronor 6 öre.

I sin skrivelse med inkomstberäkning för budgetåret 1934/1935 har järnvägsstyrelsen, såsom jag tidigare i dag vid behandling av frågan om beräkning av inkomsten av statens järnvägar för nästa budgetår omnämnt, hemställt, att för täckande av sålunda återstående fordran för 1932 måtte i riksstaten för budgetåret 1934/1935 upptagas anslag under lämplig rubrik. Denna hemställan har under viss förutsättning, för vilken jag i nyssnämnda sammanhang redogjort, tillstyrkts av riksräkenskapsverket.

Såsom jag i samband med inkomstberäkningen anfört, synes det mig

lämpligt att till fullföljande av det syfte, som låg till grund för beviljandet av nämnda anslag för budgetåret 1932/1933, ett fyllnadsanslag till erforderligt belopp nu anvisas för att sätta statens järnvägar i tillfälle att, såsom avsett var, inleverera hela frakttillägget för år 1932. Detta anslag, vilket lärers böra bestämmas till 1,306,000 kronor, torde, liksom det å riksstaten för budgetåret 1932/1933 upptagna anslaget, böra uppföras under rubriken fonden för förlag till statsverket samt täckas av lånemedel.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till täckande av statens järnvägars återstående fordran hos Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag för frakttillägg för år 1932 för budgetåret 1934/1935 anvisa ett anslag av kronor 1,306,000.

[2.] **Tullverkets båtlanefond.** Såsom jag vid anmälan av förslaget till tullverkets utgiftsstaten för budgetåret 1934/1935 meddelat, har jag för avsikt att, så snart beredningen av ärendet hunnit avslutas, framlägga förslag angående vissa åtgärder för avhjälpande av olägenheter, förenade med det vid tullverket nu rådande legosystemet beträffande tjänstebåtar m. fl. fortskaffningsmedel. Därvid är det min avsikt att föreslå inrättande av en särskild fond för lån åt befattningshavare, vilka äro skyldiga att mot lega hålla tjänstebåtar. Det kapital, som för närvarande behöver tillföras denna fond, synes kunna beräknas till 150,000 kronor.

I riksstatsförslaget för nästkommande budgetår torde fördenskull under rubriken fonden för förlag till statsverket för ifrågavarande ändamål preliminärt böra beräknas ett anslag å nyssnämnda belopp.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvidan på den proposition i ämnet, som kan bliva riksdagen förelagd, såsom kapital för tullverkets båtlanefond beräkna ett *reservationsanslag* av kronor 150,000.

Avbetalning å statsskulden.

[3.] **Amortering å vissa lån.** Till amortering å statens obligationslån och av staten övertagna lån är i riksstaten för löpande budgetår anvisat respektive 3,774,600 kronor och 375,000 kronor eller tillhopa 4,149,600 kronor.

Med skrivelse den 23 november 1933 hava fullmäktige i riksgäldskon-

toret överlämnat förslagsvis uppgjorda beräkningar över de riksgäldskontorets utgifter under tiden 1 juli 1934—30 juni 1935, som bära upptagas i riksstaten. Enligt dessa beräkningar skulle för amortering av statens obligationslån erfordras anslag å sammanlagt 5,112,754 kronor. Ökningen betingas huvudsakligen av att anslag å 1,200,600 kronor upptagits till amortering av statens 4 procents lån av år 1933. För avbetalning å av staten övertagna lån beräkna fullmäktige 827,547 kronor. Stegningen i denna del är nästan helt betingad av amortering å tillhoppa 437,547 kronor å de från Uppsala—Gävle järnvägsaktiebolag övertagna lånen. För ifrågavarande amortering skulle alltså erfordras en summa av 5,940,301 kronor.

Mot fullmäktiges beräkningar har jag intet att erinra. För jämnande av huvudtitelns slutsumma torde anslaget till amortering av 1890 års 3 1/2 procents lån få höjas med 99 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till amortering å statens obligationslån och av staten övertagna lån för budgetåret 1934/1935 anvisa de anslag, tillsammans uppgående till 5,940,400 kronor, vilka finnas upptagna i bifogade tabell (Bilaga).

[4.] **Fonden för statsskuldens amortering.** I gällande riksstat är, under titeln avbetalning å statsskulden upptaget ett anslag av 3.40 miljoner kronor för avsättning till fonden för statsskuldens amortering. Behållningen å fonden utgör, efter överförande av det sålunda anvisade kapitalökningsanslaget och sedan enligt beslut av 1933 års riksdag vissa kapitalförluster täckts med anlitande av fonden, 3.38 miljoner kronor.

I annat sammanhang redogör jag för de förluster å lånemedelskapital, vilka bokförts i statskontorets och riksgäldskontorets räkenskaper för budgetåret 1932/1933 och vilka uppgå till något över 10 miljoner kronor. Förluster av denna art hava brukat täckas med anlitande av amorteringsfonden. En betydande förstärkning av fonden vore tydligen erforderlig för att dess tillgångar skulle förslå till täckande av ifrågavarande förluster. En så stor medelsanvisning för detta ändamål har jag i nuvarande statsfinansiella läge icke ansett mig böra föreslå. Den uppgjorda finansplanen utvisar, att för avsättning till amorteringsfonden står till förfogande ett belopp av cirka 1 miljon kronor, vilket för åvägabringande av balans mellan riksstatens utgiftssida och dess inkomstsida torde bära upptagas med 1,082,100 kronor.

Under åberopande härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för avsättning till fonden för statsskuldens
amortering för budgetåret 1934/1935 anvisa ett anslag
av kronor 1,082,100.

[5.] **Avskrivning av visst i fonden för förlag till statsverket ingående lånekapital.** Under titeln avbetalning å statsskulden har 1933 års riksdag anvisat ett förslagsanslag å 25 miljoner kronor till avskrivning av de å fonden för förlag till statsverket anvisade lånemedelsanslagen. Anslagsbeloppet motsvarar den beräknade inkomsten av arvs- och gåvobeskattningen enligt de av riksdagen beslutade ändrade grunderna för denna beskattning.

Jämväl det nu föreliggande budgetförslaget innefattar under fonden för förlag till statsverket anslag till allmänna arbeten att utgå av lånemedel med kort amorteringstid. Såsom jag i finansplanen meddelat, förordar jag för åvägabringande av en snabb nedskrivning av ifrågavarande anslag, att för amorteringsändamål avses — förutom avkastningen av gällande arvs- och gåvobeskattnings — dels extra inkomst- och förmögenhetsskatten, vilken jag förutsätter skola uttagas enligt nu gällande grunder, dels ock inkomsten av den föreslagna stämpelavgiften å bouppteckningar med flera handlingar.

Vid beräkningen av inkomsterna för nästa budgetår har jag upptagit den del av stämpelmedlen, som härrör av arvs- och gåvobeskattningen, till 26 miljoner kronor. Extra inkomst- och förmögenhetsskatten har uppförts med 8 miljoner kronor, och avkastningen av nyssnämnda stämpelavgift har uppskattats till 6 miljoner kronor. Härigenom ställes ett sammanlagt belopp av 40 miljoner kronor till förfogande för nedskrivning å de lånemedelsanslag, som i löpande budget och enligt riksstatsförslaget anvisas för allmänna arbeten.

I anslutning till vad 1933 års riksdag enligt uttalande i skrivelse nr 374 förutsatt beträffande det i gällande riksstat anvisade amorteringsanslaget, utgår jag från att anslaget bör för nedskrivningen tagas i anspråk med samma belopp, som efter budgetårets slut beräknas hava influtit å de ifrågavarande inkomstitlarna. Anslaget bör därför även nästa budgetår upptagas såsom förslagsanslag.

Med åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för avskrivning av visst i fonden för förlag till
statsverket ingående lånekapital för budgetåret 1934/
1935 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 40,000,000.

Summan av anslagen för budgetåret 1934/1935 under rubriken avbetalning å statsskulden kommer, vid bifall till vad jag sålunda föreslagit, att uppgå till 47,022,500 kronor, innebärande en ökning i förhållande till anslagssumman för nu löpande budgetår av 14,472,900 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Allan Broomé.

Bilaga.

Sammanställning över anslagen till avbetalning å statsskulden.

A. Amortering å vissa lån.

Av staten upptagna obligationslån.

1	1886 års	3 $\frac{1}{2}$ %	lån, förslagsanslag	970,000
2	1890 »	3 $\frac{1}{2}$ %	»	1,233,433
3	1899 »	3 $\frac{1}{2}$ %	»	765,720
4	1931 »	4 %	»	943,100
5	1933 »	4 %	»	1,200,600

Av staten övertagna lån.

6	Örebro—Svartå järnvägsaktiebolags obligationslån	35,000
	Järnvägsaktiebolaget Malmö—Kontinentens obligationslån:	
7	Av år 1898	67,000
8	» » 1902	33,000
	Mora—Vänerns järnvägsaktiebolags obligationslån:	
9	Av $\frac{1}{7}$ 1896	97,000
10	» $\frac{1}{9}$ 1896	24,000
11	» år 1903	134,000
12	Uppsala—Gävle järnvägsaktiebolags reverslån av år 1930	213,547
13	Uppsala—Gävle järnvägsaktiebolags obligationslån av år 1902, förslagsanslag	224,000
	Säger	5,940,400

B. Fonden för statsskuldens amortering.

1	Avsättning till fonden för statsskuldens amortering	1,082,100
---	---	-----------

C. Avskrivning av visst i fonden för förlag till statsverket ingående lånekapital.

1	Avskrivning av visst i fonden för förlag till statsverket ingående lånekapital, förslagsanslag	40,000,000
	Summa kronor	47,022,500.

*Bilaga 6.***Utgifter för kapitalökning.**

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholm slott den 3 januari 1934.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMÄN, SKÖLD.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Engberg anmäler nedan angivna under ecklesiastikdepartementets handläggning hörande ärenden angående utgifter för kapitalökning under budgetåret 1934/1935 och yttrar därvid följande:

Statens utlåningsfonder.

1. **Studielånefonden.** Från och med år 1918 har riksdagen årligen anvisat medel till lån för underlättande av studiemöjligheterna för begåvade, fattiga lärjungar vid offentliga läroanstalter av olika slag. År 1920 beslöt riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t, att en särskild fond, benämnd »fonden för räntefria studielån», skulle inrättas och ställas under förvaltning av statskontoret, från vilken fond lån finge av Kungl. Maj:t utdelas för ifrågavarande ändamål. I enlighet med Kungl. Maj:ts i 1932 års statsverksproposition framlagda förslag har fondens benämning från och med budgetåret 1932/1933 ändrats till »studielånefonden». De medel, som av riksdagen åren 1918—1933 anvisats för studielån, uppgå till sammanlagt 3,461,000 kronor, därav för budgetåret 1933/1934 80,000 kronor.

Bestämmelser om utdelande av ifrågavarande lån återfinnas i ett av Kungl. Maj:t den 19 juni 1919 utfärdat reglemente (svensk författningssamling nr 511) med däri den 16 juli 1920 (nr 540) och den 23 september 1927 (nr 357) vidtagna ändringar.^a

Kostnaderna för den nämnd, som jämlikt reglementet handlägger ärenden rörande ifrågavarande lån, hava under senare år bestritts med ett av riks-

dagen under åttonde huvudtiteln härför anvisat anslag, som för budgetåret 1933/1934 är i riksstaten uppfört med 5,000 kronor.

För den utdelning av studielån, som verkställdes år 1933, funnos till förfogande dels det av riksdagen för budgetåret 1933/1934 anvisade anslaget å 80,000 kronor, dels i statskontoret å studielånefonden då innestående disponibla tillgångar om 133,431 kronor 85 öre, dels ock under år 1933 till och med den 30 april influtna, huvudsakligen på år 1932 belöpande amorteringar till sammanlagt belopp av 81,809 kronor 65 öre eller tillhoppa 295,241 kronor 50 öre.

Den 2 juni 1933 utdelade Kungl. Maj:t dels *fortsatta* studielån åt 187 av 211 sökande med belopp växlande mellan 300 kronor och 1,100 kronor samt till en sammanlagd summa av 179,150 kronor, dels ock *nya* studielån åt 122 av 975 sökande med belopp växlande mellan 500 kronor och 1,500 kronor samt till en sammanlagd summa av 112,400 kronor. Tillsammans utdelades alltså 291,550 kronor.

För bedömande av det belopp, med vilket anslag för här ifrågakvarande ändamål må bära uppföras i riksstaten för budgetåret 1934/1935, torde följande bära observeras.

För fortsatta studielån torde under år 1934 bära beräknas i runt tal 200,000 kronor. Härutöver bör givetvis ett ej alltför obetydligt belopp finnas disponibelt för nya studielån. För utdelande av dylika lån i den ungefärliga omfattning, som skedde under år 1933, torde man bära räkna med ett belopp av omkring 100,000 kronor. Inalles skulle alltså en summa av 300,000 kronor vara erforderlig för verksamhetens uppehållande i ungefär samma omfattning som under år 1933.

För täckande av detta behov finnas för närvarande, enligt vad jag inhämtat, tillgängliga dels hos postsparbanken inneliggande, i anspråk icke tagna lånemedel till belopp av 14,483 kronor, dels ock i statskontoret å studielånefonden innestående kapitalmedel 63,940 kronor 11 öre eller sammanlagt i runt tal 78,000 kronor. Härutöver kan för utlåning under år 1934 disponeras de under år 1933 enligt fastställda amorteringsplaner inflytande kapitalavbetalningarna av tidigare beviljade lån. Summan av dessa utgör, enligt vad jag inhämtat, 279,113 kronor 40 öre. Med hänsyn såväl till de av Kungl. Maj:t i stor utsträckning beviljade uppskov med verkställande av föreskrivna amorteringar som även därtill, att man måste räkna med att en betydande del av amorteringarna i övrigt ej bliva i rätt tid erlagda, är emellertid denna summa avsevärt högre än den, som faktiskt kommer att vara tillgänglig. På grund av nyss angivna förhållanden och med hänsyn dessutom till rådande finansiella förhållanden och svårigheterna för dem, som avslutat sina studier, att erhålla anställning, finner jag mig bära räkna med en reducering av det ovan angivna beloppet med omkring en tredjedel eller till 180,000 kronor.

För utlåning under år 1934 skulle enligt dessa beräkningar finnas disponibelt ett belopp av (78,000 + 180,000) 258,000 kronor eller i avrundat tal

250,000 kronor. Då, såsom ovan nämnts, jag ansett mig böra räkna med ett medelsbehov av 300,000 kronor, återstår alltså att täcka ett belopp av (300,000 — 250,000) 50,000 kronor, och jag hemställer, att för budgetåret 1934/1935 måtte av riksdagen äskas ett anslag å detta belopp. Beloppet bör, liksom under senare år skett, i riksstaten uppföras såsom reservationsanslag till kapitalökning för ifrågavarande fond.

Jag erinrar, att alltsedan 1924 års riksdag, på förslag av Kungl. Maj:t, det för fonden erforderliga anslagsbeloppet täckts med andra statsinkomster än lånemedel.

Beträffande ersättning under budgetåret 1934/1935 åt postverket för dess bestyr med lånerörelsen samt sättet för bestridande av kostnaderna för den nämnd, som under samma år må komma att handlägga ärenden rörande studielånen, framställer jag förslag i annat sammanhang.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för studielånefonden för budget-
året 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag
av kronor 50,000.

Fonden för förlag till statsverket.

2. Uppförande av en byggnad för ett landsarkiv i Härnösand. Sedan 1930 års riksdag till uppförande i huvudsaklig överensstämmelse med föredragna ritningar och kostnadsförslag av en byggnad för landsarkivet i Härnösand beviljat ett anslag av 330,000 kronor samt därav för budgetåret 1930/1931 såsom extra reservationsanslag anvisat ett belopp av 50,000 kronor, fastställde Kungl. Maj:t den 9 maj 1930 de i ärendet framlagda ritningarna samt ställde det för budgetåret 1930/1931 anvisade anslaget till förfogande av byggnadsstyrelsen att — vid förefallande behov efter samråd med riksarkivet — användas för med anslaget avsett ändamål.

För enahanda ändamål anvisade 1931 års riksdag av ovannämnda anslag å 330,000 kronor ett belopp av 50,000 kronor för budgetåret 1931/1932. Genom beslut den 8 maj 1931 ställde Kungl. Maj:t sistnämnda anslag till byggnadsstyrelsens förfogande.

Byggnadsstyrelsens i skrivelse den 13 augusti 1931 gjorda framställning om anvisande av ytterligare 150,000 kronor för ändamålet för budgetåret 1932/1933 föranledde icke något äskande hos 1932 års riksdag av medel för ändamålet, varför byggnadsföretaget icke igångsattes.

1933 års riksdag beviljade i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under Utgifter för kapitalökning, bilaga 4, punkt 2 gjorda framställning, till vilken jag tillåter mig att hänvisa, av det av 1930 års riksdag

beviljade beloppet för budgetåret 1933/1934 ett reservationsanslag av 130,000 kronor. Detta anslag uppfördes i riksstaten för nämnda budgetår med be-teckning reservationsanslag bland Utgifter för kapitalökning, fonden för förslag till statsverket, under rubriken Anslag till allmänna arbeten. Genom beslut den 30 juni 1933 ställde Kungl. Maj:t anslaget till byggnadsstyrel-sens förfogande med föreskrift, att byggnadsarbetena icke finge igång-sättas, förrän enighet vunnits mellan parterna i den pågående konflikten inom byggnadsfacket. Vidare anmodade Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att tillse, att genom den utökning av arbetstillfällena, som i anledning av förevarande beslut komme till stånd, rådande arbetslöshet på ett ändamåls-enligt sätt avhjälpes.

I skrivelse den 24 augusti 1933 har nu *byggnadsstyrelsen* bland annat anfört, att, ifall byggnadskonflikten omöjliggjorde arbetets igångsättan-de under år 1933, företaget på grund av temperatur- och väderleksförhål-landena på platsen torde kunna igångsättas först i slutet av april eller i början av maj 1934. I så fall torde byggnaden vara fullbordad först un-der förra hälften av år 1935. Då emellertid under alla omständigheter byggnaden kunde beräknas vara färdigställd under loppet av budgetåret 1934/1935, hemställde byggnadsstyrelsen att för nämnda budgetår måtte anvisas återstoden, 100,000 kronor av det för byggnadsföretaget beviljade beloppet.

Jag tillstyrker ifrågavarande framställning om anvisande för näst-kommande budgetår av återstoden av det av 1930 års riksdag för ändamålet beviljade anslaget. De erforderliga medlen torde böra anvisas under rubri-ken »Fonden för förslag till statsverket». Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det till uppförande av en byggnad för ett landsarkiv i Härnösand av 1930 års riksdag beviljade anslaget å 330,000 kronor för budgetåret 1934/1935 så-som reservationsanslag anvisa återsto-den kronor 100,000.

3. Nybyggnad för statens historiska museum m. m. För om- och ny-byggnadsarbeten för statens historiska museum, vitterhetsakademien och andra under nämnda akademi ställda statssamlingar å f. d. positionsar-tilleriregementets kasernområde i Stockholm, i huvudsaklig överensstäm-melse med av byggnadsstyrelsen i underdånig skrivelse den 31 januari 1931 framlagda ritningar, beskrivning och kostnadsförslag, har 1931 års riksdag beviljat ett belopp av 3,850,000 kronor samt därav för budgetåret 1931/1932 såsom extra reservationsanslag anvisat 150,000 kronor (se Kungl. Maj:ts proposition nr 131 till 1931 års riksdag och riksdagens skrivelse den 20 maj 1931, nr 235).

Sedan Kungl. Maj:t den 26 juni 1931 förklarat sig vilja framdeles meddela beslut beträffande användningen av nyssnämnda anslag, har Kungl. Maj:t genom beslut den 20 januari 1933 ställt ifrågavarande anslag till byggnadsstyrelsens förfogande.

Sedan viss med markupplåtelsen förbunden stadsplanefråga slutligt avgjorts, föreslog Kungl. Maj:t i 1933 års statsverksproposition (Utgifter för kapitalökning; bilaga 4, vartill jag tillåter mig hänvisa) riksdagen att av det av 1931 års riksdag till byggnadsföretaget beviljade beloppet av 3,850,000 kronor för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag av 930,000 kronor. Efter det särskilda utskottet i utlåtande nr 10 förklarat sig anse ett belopp av 400,000 kronor vara tillräckligt för att möjliggöra arbetenas igångsättande — låt vara i något minskad omfattning — anvisade riksdagen ett reservationsanslag av 400,000 kronor bland Utgifter för kapitalökning, fonden för förslag till statsverket, under rubriken Anslag till allmänna arbeten.

Kungl. Maj:t anbefallde genom beslut den 30 juni 1933 byggnadsstyrelsen att uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till huvudritningar till ifrågavarande om- och nybyggnad för statens historiska museum m. m. samt förklarade sig vilja framdeles på framställning av byggnadsstyrelsen meddela beslut beträffande dispositionen av ifrågavarande reservationsanslag å 400,000 kronor.

För byggnadsföretaget har riksdagen sålunda hittills anvisat tillsammans 550,000 kronor.

I skrivelse den 28 augusti 1933 har nu *byggnadsstyrelsen* anfört i huvudsak följande:

Byggnadsstyrelsen komme att inom den närmaste tiden underställa huvudritningarna Kungl. Maj:ts prövning. Sedan desamma vederbörligen fastställts, torde byggnadsarbetena kunna påbörjas kort tid efter det den pågående byggnadskonflikten blivit löst.

Den av byggnadsstyrelsen tidigare skisserade arbetsplanen kunde givetvis numera icke följas på grund av uppskovet med arbetenas påbörjande. I väsentlig anslutning till densamma hade emellertid byggnadsstyrelsen planerat arbetenas bedrivande i stora drag på följande sätt. Under förutsättning att ritningsförslaget inom kort vunne Kungl. Maj:ts godkännande samt att arbetsritningar hunne upprättas och byggnadskonflikten avvecklas i så god tid, att arbetena kunde påbörjas senast med ingången av år 1934, hade styrelsen för avsikt att ungefär vid denna tidpunkt igångsätta arbetena med nybyggnaden för konserveringsflygeln samt ombyggnad av det befintliga kasernhuset. Konserveringsflygeln skulle därefter färdigställas under budgetåret 1934/1935 och ombyggnaden av kasernhuset vara slutförd under budgetåret 1935/1936. Nybyggnadsarbetena för huvudbyggnaden och sammanbindningsdelen mellan denna och kasernhuset skulle påbörjas under budgetåret 1934/1935 och fullbordas under loppet av budgetåret 1936/1937.

Under dessa förutsättningar hade byggnadsstyrelsen beräknat, att de ännu icke anvisade byggnadsmedlen, 3,300,000 kronor, skulle fördelas under nästföljande tre budgetår på följande sätt:

för budgetåret 1934/1935		1,250,000	kronor
» » 1935/1936		1,250,000	» och
» » 1936/1937		800,000	»

Byggnadsstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå 1934 års riksdag att för om- och nybyggnadsarbeten för statens historiska museum m. m. för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 1,250,000 kronor.

Jag anser mig böra för nästkommande budgetår föreslå för ändamålet ett belopp av 530,000 kronor, vadan sålunda, med inräknande av hittills beviljade 550,000 kronor, 1,080,000 kronor skulle stå till förfogande för byggnadsföretagets igångsättande. Anslaget torde böra anvisas under rubriken: »Fonden för förlag till statsverket». Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det av 1931 års riksdag till om- och nybyggnadsarbeten för statens historiska museum, vitterhetsakademien och andra under nämnda akademi ställda statssamlingar beviljade beloppet av 3 850,000 kronor för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 530,000.

4. Uppförande och inredning av byggnad för de patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala. Kungl. Maj:t föreslog i proposition nr 61 till 1933 års riksdag, bland annat, att bevilja ej mindre 1,400,000 kronor för uppförande och inredning av nybyggnad för de patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala än även 147,000 kronor för uppförande och inredning i samband härmed av ett begravningskapell med tillhörande bårhus och svepningslokaler, allt i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten C. Westman år 1932 uppgjorda ritningar och kostnadsberäkningar, ävensom av nämnda belopp, tillhoppa 1,547,000 kronor, för budgetåret 1933/1934 bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för förlag till statsverket» anvisa ett reservationsanslag av 650,000 kronor.

I nämnda proposition, till vilken jag i övrigt tillåter mig hänvisa, framhöll jag, att kostnadssumman, 1,547,000 kronor, borde fördelas på tre år med 650,000 kronor för budgetåret 1933/1934, 750,000 kronor för budgetåret 1934/1935 och 147,000 kronor (det för gravkapellet beräknade beloppet) för budgetåret 1935/1936.

I skrivelse den 21 juni 1933, nr 352, anmälde riksdagen, under åberopande av innehållet av särskilda utskottets utlåtande nr 10, vilket av riksdagen i nu ifrågavarande del godkänts, att riksdagen för ifrågavarande ändamål beviljat ett belopp av 1,400,000 kronor ävensom av detta belopp för budgetåret 1933/1934 anvisat ett reservationsanslag av 550,000 kronor.

I berörda utlåtande anförde utskottet, bland annat, att utskottet vid granskning av förslaget rörande det nya gravkapell med tillhörande bårhus och svepningslokal, som jämväl utskottet ansett erforderligt, funnit de beräknade kostnaderna väl höga, samt att utskottet funnit det böra tagas under förnyat övervägande, huruvida det skulle vara möjligt att nedbringa dessa kostnader utan att berättigade krav på såväl utrymme som arkitektonisk utformning behövde eftersättas. Den utredning i detta hänseende, som sålunda borde verkställas, syntes icke behöva fördröja byggnadsarbetenas utförande, enär kapellbyggnaden enligt arbetsplanen skulle komma till utförande först under det tredje byggnadsåret.

Sedermåra anmälde riksdagen i skrivelse den 27 juni 1933, nr 374, att riksdagen i riksstaten för budgetåret 1933/1934 med beteckning reservationsanslag uppfört förevarande anslag bland Utgifter för kapitalökning, fonden för förslag till statsverket, under rubriken Anslag till allmänna arbeten.

Kungl. Maj:t har den 21 juli 1933, bland annat, fastställt ovannämnda ritningar till nybyggnad för institutionerna i fråga att, under beaktande av vad byggnadsstyrelsen anfört i ett i ärendet den 17 november 1932 afgivet utlåtande, lända till efterrättelse vid byggnadsarbetets utförande samt uppdragit åt byggnadsstyrelsen att ombesörja arbetet med rätt för styrelsen att under arbetets fortgång, där så prövades nödigt, vidtaga sådana smärre ändringar i byggnadsplanen, som kunde visa sig ändamålsenliga och vara ägnade att nedbringa kostnaderna. Det skulle åligga byggnadsstyrelsen att därvid handla i nära samråd med vederbörande universitetsmyndigheter samt att, i den mån sådant med hänsyn till arbetenas ändamålsenliga utförande inom den angivna kostnadsramen skäliigen prövades kunna ske, taga all möjlig hänsyn till de önskemål, som med avseende å detaljerna i arbetena kunde framställas från universitetsmyndigheternas sida. Byggnadsstyrelsen borde därjämte vid arbetenas utförande använda de arkitekter och övriga sakkunniga, vilka av universitetsmyndigheterna hade anlitats för arbetenas planläggande. Tillika anbefallde Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att, med iakttagande av vad särskilda utskottet därutinnan anfört, uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med nytt förslag rörande gravkapell med tillhörande bårhus och svepningslokaler. Vidare ställde Kungl. Maj:t till byggnadsstyrelsens förfogande för därmed avsett ändamål omförmälda reservationsanslag å 550,000 kronor. Slutligen föreskrev Kungl. Maj:t, att ifrågavarande byggnadsarbeten icke finge igångsättas, förrän enighet vunnits mellan parterna i den nu pågående konflikten inom byggnadsfacket samt anmodade byggnadsstyrelsen att tillse, att genom den utökning av arbetstillfällena, som i anledning av förevarande beslut komme till stånd, rådande arbetslöshet på ett ändamålsenligt sätt avhjälptes.

I skrivelse den 28 augusti 1933 har nu *byggnadsstyrelsen* anfört bland annat följande:

Styrelsen beräknade kunna igångsätta arbetena med nybyggnaden för de patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna, så snart erforderligt ritningsarbete verkställes och byggnadskonflikten avvecklats. Det kunde sålunda förväntas, att arbetena kunde påbörjas i början av år 1934. Byggnadstiden beräknades till omkring två år. Byggnaden skulle alltså kunna tagas i anspråk för sitt ändamål under våren 1936. Av byggnadskostnaderna 1,400,000 kronor återstode att anvisa ett belopp av 850,000 kronor, vilket enligt styrelsens mening borde fördelas med 500,000 kronor på budgetåret 1934/1935 och 350,000 kronor på budgetåret 1935/1936. — Styrelsen överlämnade samtidigt nytt förslag till gravkapell med tillhörande bårhus och svepningslokal. Styrelsen framhöll, att förslaget omstuderats och att vissa lokaler i byggnaden befunnits hava kunnat minskas, utan att berättigade krav på utrymme eftersatts. Byggnadens föreslagna arkitektoniska utformning syntes jämväl kunna godtagas. Kostnaden för denna byggnad beräknades kunna sänkas från 147,000 kronor till 117,000 kronor. Enligt byggnadsplanen skulle denna byggnad komma till utförande först under budgetåret 1935/1936, då anslagsbehovet för byggnadsföretaget i sin helhet således skulle uppgå till $(350,000 + 117,000 =) 467,000$ kronor.

Byggnadsstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1934 års riksdag att av de för ändamålet beviljade medlen för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 500,000 kronor.

Byggnadsstyrelsens framställning och förslag till nya ritningar för gravkapell med tillhörande bårhus och svepningslokaler hava tillstyrkts av de akademiska myndigheterna i Uppsala samt av universitetskanslern den 24 oktober 1933.

Byggnadsstyrelsen har sedermera i skrivelse den 19 oktober 1933 anfört bland annat följande:

Sedan arkitekten Westman på grund av bristande tid av sagt sig fullföljandet av ifrågavarande arkitektuppdrag, hade universitetsmyndigheterna anlitat arkitekten Cyrillus Johansson för fullbordande av Westmans förslag. Johansson hade framlagt ett förslag, som så avsevärt skilde sig från det av Kungl. Maj:t fastställda förslaget, att byggnadsstyrelsen ansåge sig böra underställa det omarbetade förslaget Kungl. Maj:ts prövning.

Det Westmanska förslaget utgjordes av en parallelepipedisk byggnad i öst-västlig riktning med lokalerna grupperade omkring mittellkorridor. Mot söder voro föreslagna två korta flyglar och mot norr en utbyggnad för en större lärosal. Denna byggnad var avsedd att bilda den norra flygeln till en framtida större anläggning, omslutande en mot öster öppen gård. Den södra flygeln i denna anläggning skulle omfatta de medicinskt-kemiska och farmakologiska institutionerna. Mellan dessa båda flyglar skulle åt väster iörläggas en byggnad för ett Rockefellerinstitut. Sedan planerna på detta institut numera, enligt uppgift från universitetets sida, skrinlagts, borde det tidigare behovet av sistnämnda byggnad ej längre inverka på den nu aktuella byggnadens utformning och placering.

Enligt det av Johansson omarbetade förslaget vore byggnaden utformad i avsikt att i framtiden ej hopbyggas med andra institutioner. Den hade härigenom kunnat givas en utformning, som, utan åsidosättande

av institutionernas utrymmesbehov, innebure en minskning av byggnadsvolymen med omkring 1,000 kubikmeter. Efter denna volymminskning kunde med säkerhet förutses, att kostnaderna skulle kunna hållas inom den angivna kostnadsramen, 1,400,000 kronor. Styrelsen hänvisade till vad styrelsen i kostnadsfrågan anförde i sitt i propositionen nr 61 till 1933 års riksdag återopade yttrande den 17 november 1932 till universitetets drätselnämnd. Byggnaden hade även förskjutits åt söder inom den anvisade tomten, så att den trädgård, som disponerades av fängelset, ej behövde beskäras.

Byggnaden utgjordes av en U-formig byggnadskropp omkring en mot öster öppen gård. Lokalernas fördelning inom de olika våningarna överensstämde med Westmans förslag. I källarvåningen hade placerats pann- och kolrum, preparatmagasin, djurstallar m. m. och i bottenvåningen hörsal, museum, kurssal och anatomilokaler m. m. Sistnämnda lokaler stode genom en hiss i förbindelse med de i källaren befintliga likrummen. Våningen 1 trappa upp innehölle patologiska institutionens forskarum och laboratorier och våningen 2 trappor upp hygienisk-bakteriologiska institutionen. I den norra gårdsflygelns östra del hade i bottenvåningen och överliggande två våningar förlagts tre bostäder för vaktmästare om två rum och kök. I vardera flygelns gavel mot öster hade i vinden förlagts två reservrum.

Det omarbetade förslaget hade godkänts för universitetets del.

Byggnadsstyrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte fastställa det av arkitekten Johansson omarbetade förslaget till nybyggnad för ifrågasvarande institutioner vid universitetet i Uppsala att lända till efterrättelse vid byggnadsföretagets utförande i stället för det av Kungl. Maj:t den 21 juli 1933 fastställda förslaget.

De akademiska myndigheterna i Uppsala hava tillstyrkt byggnadsstyrelsens nyssnämnda framställning. Universitetets *drätselnämnd* har dock hemställt om rätt för universitetsmyndigheterna att under arbetets gång hos byggnadsstyrelsen göra framställning om sådana smärre ändringar, som kunde finnas nödiga och som icke ökade den beräknade kostnaden. *Universitetskanslern* har i yttrande den 24 november 1933 såsom eget utlåtande återopat vad de akademiska myndigheterna i ärendet anförde.

Jag har intet att erinra mot att de omarbetade ritningarna läggas till grund för arbetets utförande. Emellertid torde riksdagens medgivande härtill böra utverkas.

Det av byggnadsstyrelsen framlagda förslaget till nya ritningar för gravkapell med tillhörande bårhus och svepningslokal torde likaledes böra förordas. Kostnadsberäkningarna föranleda ingen anmärkning från min sida. Medel för detta sistnämnda ändamål torde dock icke behöva äskas av innevarande års riksdag liksom ock med fastställandet av ritningarna till gravkapellet torde anstå för att upptagas till slutlig prövning i samband med beviljande av det erforderliga anslagsbeloppet.

Jag anser mig böra för här ifrågasvarande ändamål för budgetåret 1934/1935 föreslå ett belopp av 170,000 kronor, vadan sålunda, med inräk-

nande av hittills beviljade 550,000 kronor, 720,000 kronor skulle stå till förfogande för byggnadsföretagets igångsättande. Anslaget torde böra utgå under rubriken »Fonden för förlag till statsverket». Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels av det av 1933 års riksdag för uppförande och inredning av nybyggnad för de patologiska och hygienisk-bakteriologiska institutionerna vid universitetet i Uppsala beviljade beloppet av 1,400,000 kronor för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 170,000,

dels ock medgiva, att ifrågavarande byggnadsföretag må utföras i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet föreliggande ändrade, av arkitekten Cyrilus Johansson år 1933 uppgjorda ritningar.

5. Uppförande och inredning av byggnad för obstetrisk-gynekologiska kliniken vid akademiska sjukhuset i Uppsala. Förslag föreligger rörande uppförande och inredning av byggnad för den obstetrisk-gynekologiska kliniken vid akademiska sjukhuset i Uppsala. Det är min avsikt att, sedan utredningen i ärendet hunnit avslutas, hos Kungl. Maj:t hemställa om avlåtande av proposition i ämnet till 1934 års riksdag. I avbidan härå böra nu medel för ändamålet beräknas å riksstaten. Gjorda beräkningar giva vid handen, att för budgetåret 1934/1935 ett belopp av 316,425 kronor av statsmedel skall bli behöfligt. I likhet med vad som föreslagits beträffande bestridandet av kostnaderna för åtskilliga andra byggnadsföretag vill jag förorda, att detta belopp beräknas bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för förlag till statsverket».

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, till uppförande och inredning av byggnad för obstetrisk-gynekologiska kliniken vid akademiska sjukhuset i Uppsala för budgetåret 1934/1935 beräkna ett reservationsanslag av kronor 316,425.

6. Uppförande av en växthusbyggnad för den botaniska institutionen vid universitetet i Uppsala. Sedan åtskilliga år har ett starkt behov gjort sig gällande av ett nytt växthus för den botaniska institutionen vid universitetet i Uppsala. Härtill har bidragit, att det nu befintliga s. k. lilla växthuset blivit så bristfälligt, att det årligen kräver betydande reparationer.

I den plan, som på riksdagens begäran under hösten 1929 uppgjordes av det större akademiska konsistoriet över de framtida byggnadsarbe-

ten, till vilka universitetet ämnade begära anslag, upptogs ock nämnda byggnadsarbete jämte nybyggnad för den botaniska institutionen i andra rummet närmast efter en nybyggnad för den patologiska institutionen vid universitetet.

Även statens organisationsnämnd upptog i sitt den 25 oktober 1932 avgivna »Betänkande med plan för statens byggnadsverksamhet under närmast kommande tioårsperiod» (statens offentliga utredningar 1932:25) frågan om anslag för här ifrågavarande ändamål. Nämnden uttalade därvid, att den för sin del funnit förevarande byggnadsspörsmål vara av den aktuella beskaffenhet, att det borde vinna sin lösning inom den kommande tioårsperioden. Med stöd av verkställda preliminära beräkningar ansåg nämnden kostnaderna för företaget, även om uteslutande svenskt material komme till användning, icke böra överstiga 135,000 kronor. Nämnden föreslog slutligen, att byggnaden skulle komma till utförande under budgetåren 1937/1939.

I skrivelse den 14 juni 1933 till kanslern för rikets universitet har nu det *större konsistoriet* vid universitetet i Uppsala hemställt om anslag av 192,625 kronor för uppförande i huvudsaklig överensstämmelse med ett såsom alternativ II betecknat förslag av en ny växthusbyggnad för botaniska institutionen vid universitetet.

Till stöd för framställningen ligger en av institutionsprefekten, *professor N. E. Svedelius* verkställd, av ritningar och kostnadsberäkningar åtföljd utredning. Från denna utredning tillåter jag mig här allenast erinra om det huvudsakliga:

Det nuvarande s. k. lilla växthuset vore ej endast för sitt ändamål alldeles för litet utan det hotade att snart falla sönder. Det hade en med glas överbyggd golvyta av endast 340 kvadratmeter. Behovet av ett nytt växthus kunde motiveras bland annat med nödvändigheten att råda bot för den nuvarande trängseln, som försvårade växternas skötsel och omöjliggjorde för de studerande att i växthuset studera växterna. I ett nytt växthus avsågs att placera en stor del av det växtmaterial, som nu provisoriskt förvarades i det s. k. frigidariet i den gamla institutionsbyggnaden. Slutligen borde med ett nytt växthus tillgodoses de oundgängliga behoven av dels ett särskilt förökningshus eller en förökningsavdelning under glas och dels en särskild varmavdelning för vattenväxter.

Enligt ett av trädgårdsarkitekten Gustaf Sälldin år 1932 uppgjort preliminärt förslag till nytt växthus att förläggas utanför den botaniska trädgårdens område, ungefär mitt emot den zoologiska institutionen skulle nybyggnaden erhålla en med glas överbyggd golvyta av 1,440 kvadratmeter och en sammanlagd volym av 6,065 kubikmeter, vartill komme material- och arbetsrum, pannrum och bränsleförråd. Den totala kostnaden härför beräknades i samband därmed approximativt till 135,000 kronor, under förutsättning att de egentliga växthuset och värmeledningen toges färdiga från utländsk specialfirma med begagnande av s. k. standardtyper. Därest svenskt material skulle komma till användning jämväl i dessa delar, ökades kostnaderna med omkring 32,000 kronor till 167,000 kronor.

Utgifter för kapitalökning: bil. 6.

De sålunda upprättade kostnadsberäkningarna hade legat till grund för organisationsnämndens uttalande.

När sedermera detaljerade ritningar och kostnadsberäkningar utförts, hade det emellertid visat sig, att kostnaderna i det preliminära förslaget felkalkylerats. Även om en del besparingar gjordes uppginge kostnaderna därför vid nuvarande kurs å riksmark till 267,700 kronor.

I anledning härav hade arkitekten Sälldin uppgjort ett nytt förslag till nybyggnad som i möjligaste mån överensstämde med det av organisationsnämnden tillstyrkta förslaget. I det reviderade förslaget hade man icke avsett en allmän minskning av måtten på alla husen utan i stället föredragit att borttaga vissa avdelningar i dess helhet. En sådan planering vore fördelaktig även ur den synpunkten, att härigenom ett framtida utbyggande av växthuset kunde ske efter den ursprungliga planen.

Det reviderade förslaget avsåges omfatta en entréhall, något utvidgad bakåt och avsedd att även upptaga vissa kallhusväxter, vidare ett större varmhus, ett varmhus för vattenväxter, hus för varm- och kalltempererade växter, orkidéhus, kallhus för ericacéer samt ett fuktvarmt hus för aracéer. Däremot hade i förslaget uteslutits specialrum för ormbunkar och levermossor, två kaktacéhus, förökningshuset och övervintringshuset för frilandsväxter, vilka växter tillsvidare finge inrymmas på andra platser. Förökningshus finge provisoriskt inredas i något av varmhusen och såsom övervintringshus för frilandsväxter kunde någon del av den nuvarande källaren under frigidariet iordningställas.

Till det reducerade förslaget, benämnt alternativ II, föreläge nu i detalj uppgjorda ritningar och även i detalj utförda arbetsbeskrivningar, som bifogades. Vidare hade kostnadsförslag från olika svenska firmor infordrats för de förberedande byggnadsarbetena, från firman Oscar R. Melhorn ett reducerat kostnadsförslag på själva växthuskonstruktionerna (det enda i det nuvarande förslaget, som avsåges att tagas från utlandet), på monteringsarbetena, avsedda att utföras av svensk arbetskraft med undantag av ett par montörer, på inredningsmaterial, glas och glasarbeten av svenskt material och arbete; på värmeanläggning av svenskt fabrikat; på vatten- och avloppsledningar, elektrisk installation m. m. av svenskt material och svenskt arbete. — Sedan härefter ytterligare några förenklingar vidtagits i planerna, kunde kostnaderna för byggnadsföretaget med nuvarande riksmarkskurs beräknas till 167,500 kronor.

Att ytterligare beskära växthusets omfång syntes ej möjligt. Det nu projekterade växthuset måste betecknas som oundgängligen nödvändigt för att bereda tillräcklig plats för det nuvarande växtbeståndet i det s. k. lilla växthuset och för att bereda någon möjlighet att odla mera värmekrävande vattenväxter.

I yttrande anförde *universitetets drätselnämnd* bland annat följande:

Drätselnämnden funne efter tagen del av kostnadsberäkningarna för ifrågavarande byggnadsföretag att vissa utgiftsposter vore synnerligen knappt tilltagna. Å andra sidan syntes alla möjligheter vara uttömda för ytterligare besparingar vare sig genom minskning av byggnadens dimensioner eller eljest. Vidare tillkomme det osäkerhetsmoment, som låge i svenska kronans framtida värde i förhållande till utländska valutor, en omständighet, som vid detta byggnadsföretag vore av särskild vikt

emedan vissa konstruktioner m. m. överhuvudtaget icke kunde utföras inom landet.

Drätselnämnden, som genom tidigare erfarenheter funnit anledning att vid byggnadsföretag i allmänhet beräkna en viss procents tillägg för oförutsedda utgifter, ansåge ett dylikt tillägg i detta fall mer än eljest erforderligt. Ett belopp av 15 procent å den beräknade kostnaden, 167,500 kronor, eller 25,125 kronor, syntes böra tilläggas i kostnadsberäkningarna. I sagda belopp torde jämväl kontrollantarvoden kunna inrymmas. Hela det belopp, som borde begäras av riksdagen, bleve alltså 192,625 kronor.

Kanslern har i utlåtande den 10 oktober 1933 förklarat sig finna behovet av den föreslagna nybyggnaden vara obestridligt. Då emellertid organisationsnämnden i sin tioårsplan upptagit anslag till detta bygge först under budgetåret 1936/1937 ansåge sig kanslern ej böra redan nu äska anslag för ändamålet.

Byggnadsstyrelsen har slutligen i utlåtande den 9 november 1933 anför:

Styrelsen hade tagit del av de för nybyggnadsarbetet upprättade ritningarna och kostnadsförslagen.

Beträffande ritningarna hade byggnadsstyrelsen icke något att erinra.

Den till 192,625 kronor beräknade kostnaden för genomförandet av det såsom alternativ II betecknade förslaget föranledde icke heller någon erinran från byggnadsstyrelsens sida. Såsom av de remitterade handlingarna närmare framginge, hade det numera visat sig, att den beräkning, på vilken organisationsnämnden stött sitt uttalande, varit grundad på felaktiga kalkyler och att det däri angivna kostnadsbeloppet varit alldeles otillräckligt. För sin del finge byggnadsstyrelsen framhålla, att det icke syntes styrelsen möjligt att trots de beskärningar av byggnaden, som alternativ II innebure, genomföra byggnadsföretaget för en lägre kostnad än den av större akademiska konsistoriet nu angivna, 192,625 kronor. Däremot syntes det byggnadsstyrelsen icke uteslutet, att företaget skulle för denna kostnad kunna utföras med användande av svenskt material i större utsträckning, än vad som i framställningen avsåges, även om man därvid skulle bliva nödsakad att avstå från vissa patenterade specialordningar. Därest byggnadsföretaget komme att anförtros byggnadsstyrelsen, komme styrelsen givetvis att före arbetenas igångsättande närmare undersöka möjligheten härför.

Statens organisationsnämnd hade i sitt betänkande föreslagit, att ifrågavarande växthus skulle komma till utförande under budgetåret 1936/1937. Då det emellertid måste anses föreligga ett starkt behov av nybyggnaden i fråga, funne sig byggnadsstyrelsen för sin del icke hava något att erinra mot att medel för ändamålet anvisades redan för budgetåret 1934/1935.

Det nu framlagda förslaget avser, att här ifrågavarande växthusbyggnad skall uppföras något tidigare än som beräknats i den av organisationsnämnden uppgjorda tioårsplanen för statens byggnadsverksamhet. Med hänsyn till vad som anförts beträffande det trängande beho-

vet av det nya växthuset vill jag förorda, att detsamma redan nu får utföras i huvudsaklig överensstämmelse med det såsom II betecknade alternativet.

De för detta alternativ föreliggande ritningarna och kostnadsberäkningarna hava icke givit mig anledning till någon erinran. Jag vill dock betona, att vid arbetets utförande det noga bör undersökas, om icke svenskt material må kunna användas i större utsträckning än som beräknats.

Jag vill vidare tillstyrka, att medel för byggnadsföretaget måtte upptagas bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för förlag till statsverket».

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till uppförande av en växthusbyggnad för den botaniska institutionen vid universitetet i Uppsala i huvudsaklig överensstämmelse med ett i ärendet företett, såsom alternativ II betecknat förslag för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 192,625.

7. Om- och tillbyggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Uppsala.
1933 års riksdag beviljade — i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 67, vartill jag tillåter mig att hänvisa — till om- och tillbyggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Uppsala i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet företedda ritningar och kostnadsförslag ett belopp av 450,000 kronor samt anvisade därav för budgetåret 1933/1934 ett reservationsanslag av 150,000 kronor. Detta anslag har i riksstaten för sistnämnda budgetår med beteckning reservationsanslag uppförts bland Utgifter för kapitalökning, fonden för förlag till statsverket, under rubriken Anslag till allmänna arbeten.

Genom beslut den 21 juli 1933 fastställde Kungl. Maj:t de i ärendet företedda ritningarna till om- och tillbyggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Uppsala samt uppdrog åt byggnadsstyrelsen att ombesörja arbetet med rätt för byggnadsstyrelsen att under arbetets fortgång, där så prövades nödigt, vidtaga sådana smärre ändringar i byggnadsplanen, som kunde visa sig ändamålsenliga och vara ägnade att nedbringa kostnaderna. Det skulle åligga byggnadsstyrelsen att därvid handla i nära samråd med vederbörande universitetsmyndigheter samt att, i den mån sådant med hänsyn till arbetenas ändamålsenliga utförande inom den angivna kostnadsramen skäligen prövades kunna ske, taga all möjlig hänsyn till de önskemål, som med avseende å detaljerna i arbetena kunde framställas från universitetsmyndigheternas sida; härjämte borde byggnadsstyrelsen vid arbetenas utförande använda de arkitekter och övriga sakkunniga, vilka av universitetsmyndigheterna kunde hava anlitats för arbetenas

planläggande. Vidare ställde Kungl. Maj:t till byggnadsstyrelsens förfogande för därmed avsett ändamål omförmälda av riksdagen anvisade reservationsanslag å 150,000 kronor. Härjämte föreskrev Kungl. Maj:t — i anslutning till ett av riksdagen godkänt yttrande av dess särskilda utskott (utlåtande nr 5, sid. 7) — att ifrågavarande byggnadsarbeten icke finge igångsättas förrän enighet vunnits mellan parterna i pågående konflikt inom byggnadsfacket. Vidare anmodade Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att tillse, att genom den utökning av arbetstillfällena, som i anledning av beslutet komme till stånd, rådande arbetslöshet på ett ändamålsenligt sätt avhjälpes.

I skrivelse den 28 augusti 1933 anför *byggnadsstyrelsen* bland annat:

Då arbetena förväntades kunna igångsättas under våren 1934 och byggnadsföretaget torde kunna färdigställas på omkring ett år, borde företaget beräknas vara fullbordat senast med utgången av budgetåret 1934/1935. Den ännu icke anvisade delen av det beviljade beloppet eller 300,000 kronor borde sålunda anvisas för sistnämnda budgetår.

Byggnadsstyrelsen hemställer, att för budgetåret 1934/1935 för ändamålet måtte anvisas ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Enligt byggnadsstyrelsens mening synes byggnadsföretaget böra kunna avslutas under budgetåret 1934/1935. Återstoden av anslaget, 300,000 kronor, bör därför anvisas för nämnda budgetår att uppföras bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för förlag till statsverket». Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det av 1933 års riksdag till om- och tillbyggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Uppsala beviljade beloppet av 450,000 kronor för budgetåret 1934/1935 anvisa såsom reservationsanslag återstoden kronor 300,000.

8. Uppförande av en byggnad m. m. för den kemiska institutionen vid universitetet i Lund. 1933 års riksdag beviljade — i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under Utgifter för kapitalökning bil. 4, punkt 7, framställda förslag, vartill jag här tillåter mig att hänvisa — till uppförande i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet företedda ritningar och kostnadsförslag av en byggnad m. m. för kemiska institutionen vid universitetet i Lund ett belopp av 1,890,000 kronor samt anvisade därav för budgetåret 1933/1934 ett reservationsanslag av 600,000 kronor. Detta anslag uppfördes i riksstaten för sistnämnda budgetår bland Utgifter för kapitalökning, fonden för förlag till statsverket, under rubriken Anslag till allmänna arbeten.

Genom beslut den 21 juli 1933 fastställde Kungl. Maj:t de i ärendet företedda ritningarna till ifrågavarande byggnad samt uppdrog åt byggnads-

styrelsen att ombesörja arbetet med rätt för byggnadsstyrelsen att under arbetets fortgång, där så prövades nödigt, vidtaga sådana smärre ändringar i byggnadsplanen, som kunde visa sig ändamålsenliga och vara ägnade att nedbringa kostnaderna. Det skulle åligga byggnadsstyrelsen att därvid handla i nära samråd med vederbörande universitetsmyndigheter samt att, i den mån sådant med hänsyn till arbetenas ändamålsenliga utförande inom den angivna kostnadsramen skäligen prövades kunna ske, taga all möjlig hänsyn till de önskemål, som med avseende å detaljerna i arbetet kunde framställas från universitetsmyndigheternas sida. Härjämte borde byggnadsstyrelsen vid arbetenas utförande använda de arkitekter och övriga sakkunniga, vilka av universitetsmyndigheterna kunde hava anlitats för arbetenas planläggande. Vidare ställde Kungl. Maj:t till byggnadsstyrelsens förfogande för därmed avsett ändamål omförmälda för budgetåret 1933/1934 anvisade reservationsanslag å 600,000 kronor. Härjämte föreskrev Kungl. Maj:t — i anslutning till ett av riksdagen godkänt uttalande av dess särskilda utskott (utlåtande nr 5, sid. 7) — att ifrågavarande byggnadsarbeten icke finge igångsättas förrän enighet vunnits mellan parterna i pågående konflikt inom byggnadsfacket. Vidare anmodade Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att tillse, att genom den utökning av arbetstillfällena, som i anledning av beslutet komme till stånd, rådande arbetslöshet på ett ändamålsenligt sätt avhjälpes.

I skrivelse den 28 augusti 1933 anför *byggnadsstyrelsen* bland annat:

Av det beviljade beloppet återstode att anvisa 1,290,000 kronor. Styrelsen beräknade att kunna igångsätta arbetena under våren 1934 samt att arbetena skulle kunna genomföras under en tid av omkring två år. Byggnaden borde sålunda kunna tagas i anspråk för sitt ändamål våren 1936. Under denna förutsättning skulle erfordras för budgetåret 1934/1935 ett anslag av 800,000 kronor och för budgetåret 1935/1936 återstående 490,000 kronor, i vilket sistnämnda belopp skulle ingå den summa av 129,400 kronor, som enligt vad i statsverkspropositionen anförts av vederbörande professorer beräknats till inköp av instrument, maskiner och apparater.

Byggnadsstyrelsen hemställer sålunda att för ändamålet för budgetåret 1934/1935 måtte anvisas ett reservationsanslag av 800,000 kronor.

Jag anser mig böra för nästkommande budgetår föreslå för ändamålet ett belopp av 200,000 kronor, vadan sålunda, med inräknande av hittills beviljade 600,000 kronor, 800,000 kronor skulle stå till förfogande för byggnadsföretagets igångsättande. Anslaget bör uppföras bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för förlag till statsverket».

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det till uppförande av en byggnad m. m. för kemiska institutionen vid universitetet i Lund av 1933 års riksdag beviljade anslaget å 1,890,000 kronor för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 200,000.

9. Om- och tillbyggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Lund.
1933 års riksdag beviljade — i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 83, vartill jag tillåter mig hänvisa — till om- och tillbyggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Lund i huvudsaklig överensstämmelse med ett av arkitekten Å. Noreen uppgjort förslag ett belopp av 400,000 kronor samt anvisade därav för budgetåret 1933/1934 ett reservationsanslag av 200,000 kronor. Detta anslag uppfördes i riksstaten för sistnämnda budgetår bland Utgifter för kapitalökning, fonden för förslag till statsverket, under rubriken Anslag till allmänna arbeten.

Genom beslut den 21 juli 1933 fastställde Kungl. Maj:t de i ärendet föredda, av arkitekten Å. Noreen uppgjorda ritningarna samt uppdrog åt byggnadsstyrelsen att ombesörja arbetet med rätt för byggnadsstyrelsen att under arbetets fortgång, där så prövades nödigt, vidtaga sådana smärre ändringar i byggnadsplanen, som kunde visa sig ändamålsenliga och vara ägnade att nedbringa kostnaderna. Det skulle åligga byggnadsstyrelsen att därvid handla i nära samråd med vederbörande universitetsmyndigheter samt att, i den mån sådant med hänsyn till arbetenas ändamålsenliga utförande inom den angivna kostnadsramen skiligen prövades kunna ske, taga all möjlig hänsyn till de önskemål, som med avseende å detaljerna i arbetena kunde framställas från universitetsmyndigheternas sida. Därjämte borde byggnadsstyrelsen vid arbetenas utförande använda de arkitekter och övriga sakkunniga, vilka av universitetsmyndigheterna kunde hava anlitats för arbetenas planläggande. Vidare ställde Kungl. Maj:t till byggnadsstyrelsens förfogande för därmed avsett ändamål omförmälda av riksdagen anvisade reservationsanslag å 200,000 kronor. Härjämte föreskrev Kungl. Maj:t — i anslutning till ett av riksdagen godkänt uttalande av dess särskilda utskott (utlåtande nr 5, sid. 7) — att ifrågavarande byggnadsarbeten icke finge igångsättas förrän enighet vunnits mellan parterna i pågående konflikt inom byggnadsfacket. Vidare anmodade Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att tillse, att genom den utökning av arbetstillfällena, som i anledning av beslutet komme till stånd, rådande arbetslöshet på ett ändamålsenligt sätt avhjälpes.

I skrivelse den 28 augusti 1933 anför *byggnadsstyrelsen* bland annat:

Efter det ritningarna färdigställts och byggnadskonflikten avvecklats, förväntades arbetena kunna igångsättas under våren 1934, och då byggnadsföretaget torde kunna fullbordas på omkring ett år, borde företaget beräknas vara avslutat i god tid före utgången av budgetåret 1934/1935. Den ännu icke anvisade delen av det beviljade beloppet eller 200,000 kronor borde sålunda anvisas för sistnämnda budgetår.

Byggnadsstyrelsen hemställer, att för budgetåret 1934/1935 för ändamalet måtte anvisas ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Byggnadsarbetet synes kunna avslutas under budgetåret 1934/1935. Med hänsyn härtill synes återstoden av anslaget böra anvisas för nämnda

budgetår att uppföras bland utgifter för kapitalökning under rubrik »Fonden för förlag till statsverket».

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det av 1933 års riksdag till om- och tillbyggnadsarbeten vid universitetsbiblioteket i Lund beviljade beloppet av 400,000 kronor för budgetåret 1934/1935 anvisa såsom reservationsanslag återstoden kronor 200,000.

10. Uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m. Efter det omfattande utredningar och förberedelser verkställets, beträffande vilka jag tillåter mig hänvisa till 1933 års statsverksproposition, bilagan 4, utgifter för kapitalökning, beslöt 1931 års riksdag, bland annat,

att uppförandet av det nya kliniska sjukhus, benämnt karolinska sjukhuset, varom 1930 års riksdag fattat beslut, skulle — med beaktande av vad riksdagen härutinnan anfört — i huvudsaklig överensstämmelse med arkitekten E. C. Westman år 1928 upprättade, sedermera överarbetade ritningar och kostnadsförslag i första byggnadsetappen omfatta:

a) följande kliniker med polikliniker, nämligen en medicinsk, en kirurgisk, en radioterapeutisk, en oftalmologisk, en oto-laryngologisk och en obstetrisk-gynekologisk klinik, ävensom ett röntgendiagnostiskt institut;

b) följande för klinikerna gemensamma inrättningar, nämligen isoleringsavdelning, tandpoliklinik, centrallaboratorium, badavdelning, gymnastikavdelning, apotek, desinfektionsavdelning, kök och matsalar, tvättinrättning, begravningskapell, personalbostäder, förråds- och verkstadslokaler ävensom ångpanneanläggning; samt

c) en patologisk institution;

att med den radioterapeutiska kliniken skulle sammanföras cancerföreningens i Stockholm nuvarande vårdanstalt för kräftsjuka, radiumhemmet, ävensom forskningsavdelningar, allt i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som en av Hans Maj:t Konungen tillsatt kommitté i betänkande den 23 maj 1929 angivit och som av honom godkänts, samt i enlighet med den närmare överenskommelse, som Kungl. Maj:t kunde komma att träffa med styrelserna för jubileumsfonden och cancerföreningen;

att avtal finge träffas rörande samarbete för sjukhusets uppförande och drift mellan staten, Stockholms stad och Stockholms läns landsting i enlighet med av chefen för ecklesiastikdepartementet i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 14 mars 1930 förordade samt av staden och landstinget godtagna bestämmelser; samt

att byggnadsföretaget skulle — med beaktande av vad riksdagen härutinnan anfört — finansieras i huvudsaklig överensstämmelse med de av nämnde departementschef i samma statsrådsprotokoll förordade grunderna.

Tillika beviljade riksdagen i enlighet härmed till ifrågavarande byggnadsarbeten i första etappen samt till bestridande av utgifter för uppgörande av detaljritningar, arbetsbeskrivningar m. m., ävensom till övriga i samband med dessa byggnadsarbeten stående administrationskostnader ett belopp av 11,626,984 kronor samt anvisade därav för budgetåret 1931/1932 såsom extra reservationsanslag 750,000 kronor.

Med anledning av vad riksdagen anfört i samband med sitt nyssberörda beslut tillsatte Kungl. Maj:t härefter genom beslut den 3 juli 1931 en särskild byggnadskommitté — karolinska sjukhusets byggnadskommitté — att handhava byggnadsföretaget.

Genom beslut den 23 oktober 1931 anbefalldes Kungl. Maj:t byggnadskommittén att uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med *dels* förslag angående förhandlingar beträffande överenskommelse mellan Kungl. Maj:t å ena, samt styrelserna för Konung Gustaf V:s jubileumsfond och cancerföreningen i Stockholm, å andra sidan, rörande sammanförande med den radioterapeutiska kliniken vid karolinska sjukhuset av cancerföreningens nuvarande vårdanstalt för kräftsjuka, radiumhemmet, ävensom forskningsavdelningar, *dels ock* utredning och förslag beträffande uppförande av en psykiatrisk klinik vid karolinska sjukhuset redan under första byggnadsetappen.

Genom beslut samma den 23 oktober 1931 godkände vidare Kungl. Maj:t för sin del de bestämmelser rörande samarbete för karolinska sjukhusets uppförande och drift mellan staten, Stockholms stad och Stockholms läns landsting, som återgivits i propositionen nr 132 till 1931 års riksdag och som såväl av staden och landstinget som av riksdagen enligt skrivelsen den 28 maj 1931 för dess del godkänts. I anslutning härtill har också den 23 oktober 1931 avtal träffats och underskrivits mellan statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar å ena sidan och Stockholms stads hälsovårdsnämnd, respektive Stockholms läns landstings förvaltningsutskott å den andra.

Sedan byggnadskommittén i skrivelse den 15 februari 1932 inkommit med framställning om anvisande av medel för budgetåret 1932/1933 till sjukhusets uppförande, föreslog Kungl. Maj:t genom proposition den 26 februari 1932, nr 154, vartill jag här tillåter mig hänvisa, riksdagen att av det till uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset i Stockholm m. m. av 1931 års riksdag beviljade beloppet av 11,626,984 kronor för nämnda budgetår anvisa ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor.

I skrivelse den 21 maj 1932, nr 235, anmälde riksdagen, att riksdagen bifallit Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

Med anledning av en av svenska nationalkommittén för de reumatiska sjukdomarnas bekämpande gjord framställning uppdrog Kungl. Maj:t den 22 juni 1932 åt byggnadskommittén att verkställa en undersökning av möjligheterna för anordnande vid karolinska sjukhuset av en särskild avdelning för behandling av reumatiska sjukdomar samt att med denna un-

dersökning jämte det resultat, till vilket densamma kunde giva anledning, inkomma till Kungl. Maj:t.

Den sålunda anbefallda undersökningen har ännu ej slutförts av byggnadskommittén.

Med skrivelse den 26 november 1932 inkom härefter byggnadskommittén med den genom ovannämnda beslut den 23 oktober 1931 anbefallda utredningen om uppförande av en psykiatrisk klinik vid sjukhuset redan under den första byggnadsetappen. Utredningen, beträffande vilken jag tillåter mig hänvisa till handlingarna, har remitterats till vederbörande myndigheter, av vilka emellertid alla ännu icke yttrat sig i frågan.

Sedan Kungl. Maj:t i anledning av en av byggnadskommittén den 14 november 1932 gjord framställning i statsverkspropositionen till 1933 års riksdag (utgifter för kapitalökning, bil. 4, punkt 10) — vartill jag tillåter mig hänvisa — hemställt om fortsatt anslag för byggnadsföretagets bedrivande, anmälde riksdagen i skrivelse den 21 juni 1933, nr 352, att riksdagen av det till ifrågavarande ändamål av 1931 års riksdag beviljade anslaget ytterligare för budgetåret 1933/1934 anvisat ett reservationsanslag av 1,114,000 kronor.

Med skrivelse den 21 oktober 1933 har nu *karolinska sjukhusets byggnadskommitté* — jämlikt föreskrift i den för kommittén gällande instruktionen — gjort framställning rörande anslag för byggnadsarbetenas fortsättande under budgetåret 1934/1935. Kommittén har därvid till en början avgivit en utförlig arbetsredogörelse för budgetåret 1932/1933, enligt vilken utrednings- och ritningsarbetena för såväl sjukhusets byggnader som anläggningar i övrigt fortgått i huvudsaklig överensstämmelse med gjorda beräkningar samt å byggnadsplatsen verkställt vissa schaktnings- och sprängningsarbeten ävensom arbeten för ledningars framdragande. Beträffande denna del av framställningen tillåter jag mig att i övrigt hänvisa till handlingarna.

I fråga om beräkningen av det för budgetåret 1934/1935 erforderliga anslagsbeloppet har byggnadskommittén anfört följande:

Kostnaderna för kommitténs verksamhet hade under budgetåret 1932/1933 uppgått till följande belopp:

Generalplanen	kronor	6,773: —
Administration: arvoden till ledamöter, tjänstemän, kontorsutgifter, utredningar o. d.	»	46,136: 71
Arkitekt och experter	»	117,498: 39
Byggnadskostnader:		
Centralbyggnaden	kronor	239,536: 75
Sysslomansbostaden	»	7,900: —
		» 247,436: 75
Rörledningar:		
Yttre huvudrörledningen	»	70,217: 60
Spillvatten- och dagvattenledningar	»	52,175: —
		» 122,392: 60

Vägar:

Vägar utanför tomten	kronor	49,142: 18	
Vägar inom tomten och terrasser- ingar	»	76,718: 10	
Kontroll	»	800: —	kronor 126,660: 28
Tomtens iordningställande m. m.			» 14,045: 18
Summa kronor 680,942: 91.			

Av de till kommitténs förfogande intill den 30 juni 1933 ställda, av riksdagen anvisade medel, uppgående till sammanlagt 1,512,169 kronor 34 öre, funnes vid utgången av budgetåret 1932/1933 en reservation av 479,062 kronor 42 öre.

Svårigheter mötte att med säkerhet uppskatta medelsbehovet för sjukhusanläggningens utbyggnad under budgetåret 1934/1935, beroende på rådande förhållanden på arbetsmarknaden.

Under förutsättning att berörda förhållanden medgäve, att arbetena med sjukhusets uppförande kunde återupptagas omkring årsskiftet 1933/1934, hade kommittén ansett sig kunna beräkna kostnaderna för sin verksamhet under tiden 1 juli 1933—30 juni 1935 till följande belopp:

för administration	kronor	100,000
» arkitekt, experter och kontroll	»	450,000
» centralbyggnaden: byggnadskostnad	»	2,645,000
» sysslomanskontoret: byggnadskostnad	»	210,000
» Konung Gustaf V:s jubileumsklinik: byggnadskost- nad	»	750,000
» ekonomikomplexet: byggnadskostnad	»	480,000
» entrékomplexet: byggnadskostnad	»	190,000
» kulvertar, därav belöpande på sjukhuset		29,000
Konung Gustaf V:s jubileumsklinik		26,000
» vägarbeten och terrasseringsarbeten huvudsakligen inom tomten	»	100,000
» vatten-, avlopps-, gas- och elektriska ledningar inom tomten och byggnader	»	1,120,000
		kronor 6,100,000.

De arbeten på byggnadsplatsen, som kommittén under nämnda förutsättning beräknat under nu innevarande och nästkommande budgetår kunna utföra för nämnda summa, vore

beträffande *centralbyggnaden*: sprängning, pålning, grundläggning och uppmurning av byggnaden;

beträffande *entrékomplexets västra byggnad*: grundläggning och uppmurning samt delvis uppsättning av innerväggar m. m.;

beträffande *entrékomplexets östra byggnader*: schaktning, sprängning och grundläggning; samt

beträffande *Konung Gustaf V:s jubileumsklinik*: schaktning, sprängning, grundläggning och uppmurning av byggnaden.

Vidare skulle diverse kulvertarbeten samt väg- och terrasseringsarbeten utföras samt vissa ledningar för värme, gas, vatten, avlopp och elektriska ledningar framdragas.

Enligt de grunder, efter vilka Konung Gustaf V:s jubileumsfond skulle bidra till uppförande av Konung Gustaf V:s jubileumsklinik, torde hälft-

ten av den i sammanställningen upptagna kostnaden 750,000 kronor för jubileumskliniken eller 375,000 kronor samt halva kostnaden 26,000 kronor för på jubileumskliniken belöpande kulvertar eller 13,000 kronor eller sålunda tillhopa 388,000 kronor böra bestridas av jubileumsfonden. Under beaktande härav skulle återstoden 5,712,000 kronor av det totala kostnadsbeloppet fördelas mellan övriga intressenter i sjukhuset, nämligen staten, Stockholms stad och Stockholms läns landsting.

I sin skrivelse den 14 november 1932 hade kommittén angivit vissa grunder för fördelning av under byggnadstiden erforderliga medel mellan parterna. Enligt dessa grunder skulle Stockholms stad erlägga 29.70 %, Stockholms läns landsting 9.79 % samt staten 60.51 %, varav för vårdplatser 39.41 % och för kostnader utöver vid vanliga sjukhus gångse 21.10 %.

Med iakttagande härav hade det för budgetåret 1933/1934 beräknade erforderliga beloppet fördelats sålunda, att staden skulle bidra med 546,000 kronor och landstinget med 180,000 kronor, medan riksdagen anvisat 1,114,000 kronor. Jubileumsfondens bidrag beräknades till 160,000 kronor.

Det kunde här antecknas, att staden och landstinget, på framställningar av kommittén, beslutat tillhandahålla kommittén nu angivna bidrag.

Fördelades nu det för budgetåren 1933/1935 behövliga beloppet 5,712,000 kronor efter samma grunder, skulle staden bidra med 1,696,464 kronor, landstinget med 559,204 kronor 80 öre och staten med 3,456,331 kronor 20 öre. Efter avräkning av de på parterna för innevarande budgetår belöpande beloppen skulle alltså deras bidrag för budgetåret 1934/1935 uppgå till 1,150,464 kronor, respektive 379,204 kronor 80 öre och 2,342,331 kronor 20 öre. Jubileumsfondens bidrag skulle uppgå till (388,000 — 160,000) 228,000 kronor.

Beträffande kostnadsfördelningen ville kommittén hänvisa till följande sammanställning.

Bidragsgivare	Antal vårdplatser	Beräknad vårdplatskostnad Kronor	Sammanlagt bidrag Kronor	Andel av hela kostnaden %	Andel av det för budgetåren 1933/1934 och 1934/1935 beräknade beloppet Kronor	Avgår på budgetåret 1933/1934 belöpande andel Kronor	För budgetåret 1934/1935 beräknat belopp Kronor
Stockholms stad ..	315	18,000	5,670,000	29.70	1,696,464.—	546,000	1,150,464.—
Stockholms läns landsting	110	17,000	1,870,000	9.79	559,204.80	180,000	379,204.80
Staten:							
för vårdplatser	418	18,000	7,524,000	39.41	2,251,099.20	1,114,000	2,342,331.20
för kostnader utöver vid vanliga sjukhus gångse			4,028,000	21.10	1,205,232.—		
Summa	843		19,092,000	100.00	5,712,000.—	1,840,000	3,872,000.—
Konung Gustaf V:s jubileumsfond...			1,274,665		388,000.—	160,000	228,000.—
Summa	843		20,366,665	100.00	6,100,000.—	2,000,000	4,100,000.—

Emellertid vore att märka, att reservationen per den 30 juni 1933 av de av riksdagen till sjukhusets uppförande anvisade medlen uppginge till 479,062 kronor 42 öre. Då till och med budgetåret 1932/1933 allenast staten anvisat medel till sjukhusanläggningen, borde den på staten belöpan- de andelen av det för budgetåret 1934/1935 erforderliga beloppet minskas med nyssnämnda summa. Statens berörda andel skulle alltså uppgå till (2,342,331: 20 — 479,062: 42) 1,863,268 kronor 78 öre.

Av det för budgetåret 1934/1935 beräknade anslagsbehovet fördelat i till jämna 1,000-tal kronor avrundade belopp belöpte således:

på Stockholms stad	kronor 1,150,000: —
» Stockholms läns landsting	» 379,000: —
» staten	» 1,863,000: —
» Konung Gustaf V:s jubileumsfond	» 228,000: —
	kronor 3,620,000: —

varjämte finnes tillgänglig reservationen per den 30 juni 1933 av anvisade statsmedel	» 479,062: 42
---	---------------

Summa kronor 4,099,062: 42

eller i runt tal kronor 4,100,000: —.

Såsom förut angivits grundade sig den nu gjorda kostnadsberäkningen på den förutsättningen, att arbetena med sjukhusets uppförande ånyo kunde taga sin början omkring instundande årsskifte. Skulle så icke bliva fallet och i följd därav medelsbehovet för nästkommande budgetår undergå en mera avsevärd förändring, ämnade kommittén inkomma med ny anslagsberäkning.

Kommittén hemställer slutligen, att Kungl. Maj:t ville i proposition föreslå riksdagen att av det för uppförande av karolinska sjukhuset i Stockholm m. m. beviljade beloppet 11,626,984 kronor för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av 1,863,000 kronor.

Ett fullföljande av karolinska sjukhusets utbyggnad under budgetåret 1934/1935 torde stå i överensstämmelse med de av riksdagen tidigare fattade besluten om sjukhusets uppförande. Jag tillstyrker sålunda, att medel för ändamålet anvisas jämväl för nästkommande budgetår.

Jag anser mig för nästkommande budgetår böra räkna med ett belopp av 1,413,000 kronor. I likhet med vad som föreslagits beträffande bestri- dandet av kostnaderna för åtskilliga andra byggnadsföretag vill jag vi- dare förorda, att detta belopp upptages bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för förlag till statsverket».

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det till uppförande av byggnader för karo-
linska sjukhuset i Stockholm m. m. av 1931 års riks-
dag beviljade beloppet av 11,626,984 kronor för bud-
getåret 1934/1935 anvisa ett reserva-
tionsanslag av kronor 1,413,000.

11. Uppförande och inredning av ett laboratorium för svetsningsteknik vid tekniska högskolan. Tekniska högskolans *lärarkollegium* har i en av högskolans *styrelse* med tillstyrkande utlåtande den 15 september 1933 till Kungl. Maj:t överlämnad framställning hemställt om anslag för uppförande och inredning av ett laboratorium i svetsningsteknik. Enligt ett av professorn E. Lallerstedt framlagt förslag till nybyggnad, som förordas av lärarkollegiet, beräknas kostnaderna för byggnaden till 20,000 kronor. Härtill komma ytterligare dels kostnaden för erforderlig elektrisk utrustning 1,000 kronor och dels utgifterna för svetsningsteknisk utrustning utöver vad som erbjudits högskolan såsom gåva av enskilda firmor samt för övrig inredning, beräknade till 5,100 kronor. För laboratoriets inrättande erforderligt anslag uppgår sålunda sammanlagt till 26,100 kronor, vilket belopp kollegiet hemställer måtte begäras av 1934 års riksdag. Jag hänvisar i övrigt till handlingarna i ärendet.

Byggnadsstyrelsen har i utlåtande den 12 oktober 1933 förklarat sig icke hava något att erinra beträffande kostnaden för laboratoriebyggnaden.

De föreliggande kostnadsberäkningarna hava icke heller givit mig anledning till erinran.

I anslutning till vad jag i annat sammanhang anfört beträffande inrättande av en specialläraryrkefattning i svetsningsteknik vid högskolan vill jag förorda bifall jämväl till ifrågakvarande framställning om nybyggnad för ett svetsningstekniskt laboratorium. De nuvarande lokalerna vid högskolan synas icke lämna möjlighet för ett tillfredsställande ordnande av undervisnings- och forskningsarbetet i detta ämne. Det erforderliga anslaget, 26,100 kronor, torde böra upptagas bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för förslag till statsverket».

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till uppförande i huvudsaklig överensstämmelse med omförmälda, av professorn E. Lallerstedt afgivna förslag samt för inredning av ett laboratorium för svetsningsteknik vid tekniska högskolan för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 26,100.

12. Nybyggnad för kanslilokaler m. m. för tekniska högskolan. Tekniska högskolans byggnadskomplex vid Valhallavägen har uppförts i olika etapper och har ännu ej fullbordats. Fortfarande äro sålunda en del av högskolans institutioner ävensom lokalerna för rektorsexpedition och kansli kvar i dess gamla lokaler vid Drottninggatan. Byggnadsstatiska och byggnadstekniska laboratorier åter befinna sig bland dem, som redan överflyttats till komplexet vid Valhallavägen. Beträffande utvecklingen av hela byggnadsföretaget lämnas en utförlig redogörelse

under punkt 126 av 1928 års åttonde huvudtitel, till vilken jag hänvisar. Jag vill här blott erinra, att högskolans styrelse och lärarkollegium åtskilliga gånger gjort framställningar om högskolans fullständiga utbyggnad, men att dessa förslag på grund av de ekonomiska förhållandena icke kunnat framläggas för riksdagen. De mest oavvisliga behoven hava dock successivt blivit tillgodosedda. Sålunda har under de senare åren en särskild biblioteksbyggnad uppförts. Vidare hava lokaler inretts och utrustning anskaffats för de fysiska och hyttmekaniska institutionerna samt laboratorier i flygteknik och hyttmekanik inrättats. Genom enskilt initiativ har slutligen en nybyggnad för undervisning och forskning i cellulosateknik och träkemi kommit till stånd.

Vid upprepade tillfällen har *tekniska högskolans lärarkollegium* gjort särskilda framställningar om uppförande av nybyggnad för laboratoriet för byggnadsstatik samt för högskolans kansli m. m. I skrivelse den 9 september 1931 anförde kollegiet i sådant hänseende bland annat följande:

Redan i tidigare riksdagspetita hade framställningar gjorts rörande utförande av en särskild gemensam byggnad för *byggnadsstatiskt och byggnadstekniskt laboratorium*. Behovet härav vore synnerligen trängande, dels på grund av ämnenas stora betydelse i och för sig, dels emedan vid tiden för planerandet av den stora utbyggnaden vid Valhallavägen — färdig 1917 — så gott som ingen hänsyn hade tagits till lokaler vare sig för institutionerna för byggnadsstatik eller byggnadsteknik. Professurerna i byggnadsstatik och byggnadsteknik vore nämligen ej besatta, då de ursprungliga planerna och kostnadsberäkningarna uppgjordes. Givetvis kvarstode fortfarande behovet av båda dessa laboratorier, men med hänsyn till det ekonomiska läget hade det icke ansetts lämpligt att nu anhålla om medel till laboratorier för båda institutionerna utan endast för institutionen för byggnadsstatik, som för närvarande hade det mest prekära läget. Det mindre utrymme, som nu disponerades av byggnadsstatiska institutionen skulle efter dess överflyttning till ny byggnad iordningställas för att sedermera tagas i anspråk för byggnadstekniska institutionen, som då finge en viss utvidgning, innebärande åtminstone någon förbättring av det nu bekymmersamma läget.

Beträffande behovet av lokaler för den byggnadsstatiska institutionen och framtida anslagsbehov för flyttning och utrustning hänvisade kollegiet till en av professorn C. Forssell upprättad promemoria.

Till minskande av anläggningskostnaderna för nybyggnad av det byggnadsstatiska laboratoriet hade föreslagits att icke göra detsamma friliggande utan sammanbygga detsamma med erforderliga lokaler för kansli m. m. till en byggnad belägen som pendang till biblioteksbyggnaden.

Lokaler för styrelse, lärarkollegium, rektor, sekreterare, kamrerare och kanslipersonal funnes för närvarande inrymda i byggnaderna vid Drottninggatan. Dessa lokaler erfordrades emellertid nu för andra ändamål, nämligen dels för lantmäteriundervisningen, som vore förlagd i omedelbar närhet till dessa lokaler och som utvidgade sig naturligt åt det håll, där kanslilokalerna nu vore belägna, dels för speciallärare och assistenter, vilka för närvarande hade det synnerligen bekymmersamt ställt utrymmessynpunkt.

En förflyttning av kansliet m. m. från de nuvarande lokalerna torde därför anses som en tvingande nödvändighet, och det vore då naturligtast, att erforderligt utrymme bereddes i en nybyggnad vid Valhallavägen, dit givetvis ingen av de lokaler, som ovan sagts skulle komma att inkräkta på nuvarande kansliutrymmet, lämpligen kunde förläggas.

Det kunde även med hänsyn till kansliets läge framhållas, att det hade en mera naturlig förläggning vid Valhallavägen, ty det kunde sägas att i runt tal omkring $\frac{4}{5}$ av samtliga professorer och speciallärare hade sin tjänstgöring vid Valhallavägen och cirka $\frac{3}{4}$ av de studerande vore för sina studier i huvudsak hänvisade till byggnaderna vid Valhallavägen.

I byggnaden hade även föreslagits tre vaktmästarbostäder, av vilka en avsetts för en kanslivaktmästare och två för laboratorievaktmästare.

För tillgodoseende av här framställda krav hade professor E. Lallerstedt på anmodan utfört ett förslag till en byggnad vid Valhallavägen såsom pendang till högskolans biblioteksbyggnad. Förslaget innefattade 10 stycken på kartong uppklistrade ritningar, daterade augusti 1931 samt därtill hörande kostnadsberäkning, slutande å 478,500 kronor.

För kanslilokalerna komme de nuvarande möblerna och övrig utrustning att till större delen kunna direkt användas. För nyanskaffning av möbler torde ett anslag av högst 10,000 kronor vara erforderligt. För flyttning av och utrustning för det byggnadsstatiska laboratoriet kunde beräknas en kostnad av högst 2,000 kronor.

Lärarkollegiet hemställde, att Kungl. Maj:t täcktes i proposition till 1932 års riksdag föreslå uppförande av ifrågavarande nybyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med de av professor E. Lallerstedt i augusti 1931 utförda ritningarna.

Kollegiet åberopade i övrigt en av professor C. Forssell upprättad beskrivning över förslaget till laboratorium för byggnadsstatik, i vilket avseende jag tillåter mig hänvisa till handlingarna i ärendet.

Styrelsen för tekniska högskolan tillstyrkte i skrivelse den 24 september 1931 bifall till framställningen.

Byggnadsstyrelsen, som efter anmodan av rektorsämbetet vid tekniska högskolan granskat de av professor E. Lallerstedt uppgjorda ritnings- och kostnadsförslagen, meddelade i skrivelse till rektorsämbetet den 10 september 1931, att byggnadsstyrelsen icke haft något att erinra emot nämnda förslag eller emot den till 478,500 kronor beräknade kostnadssumman.

Framställningen föranledde icke något Kungl. Maj:ts förslag till 1932 års riksdag.

I högskolans petita till 1933 års riksdag upptog högskolans lärarkollegium ånyo frågan och anförde därvid bland annat, att ett starkt behov av nybyggnaden fortfarande föreläge.

I betänkande den 25 oktober 1932 med plan för statens byggnadsverksamhet under närmast kommande tioårsperiod tillstyrkte *statens organisationsnämnd* uppförande av den föreslagna nybyggnaden under budget-åren 1937/1939.

I utlåtande den 15 december 1932 vitsordade *byggnadsstyrelsen* angelä-

genheten av att nybyggnaden komme till utförande, men framhöll samtidigt, att byggnadsföretaget icke vore mera omfattande än att det med fördel skulle kunna genomföras under loppet av ett år.

I proposition nr 82 till 1933 års riksdag, till vilken jag hänvisar, framlade härefter Kungl. Maj:t förslag om uppförande av ifrågavarande byggnad, men förslaget blev av riksdagen avvisat.

Högskolans *lärarkollegium* har nu i en med utlåtande den 15 september 1933 av *styrelsen* för högskolan till Kungl. Maj:t överlämnad framställning ånyo hemställt om anslag för byggnadens uppförande.

Behovet av den ifrågasatta nybyggnaden vid tekniska högskolan synes vara väl styrkt redan med hänsyn till de byggnadsstatiska och byggnadstekniska institutionernas nuvarande trångboddhet och till de olägenheter, vilka äro förbundna med kanslilokalernas förläggning till de gamla lokalerna vid Drottninggatan. Härtill kommer emellertid, att till följd av 1932 års riksdags beslut beträffande lantmäteriundervisningens inordnande vid högskolan denna är i behov av ej oväsentligt ökade utrymmen, sedan från och med läsåret 1935—1936 den nya fackavdelningen blivit till fullo utbyggd. Därest icke, såsom beräknats, de lokaler, som för närvarande disponeras för kansliändamål, vid nämnda tid kunna tagas i anspråk för lantmäteriundervisningen, torde möjligheter saknas att inom de av högskolan brukade egendomarna ställa till förfogande erforderliga utrymmen för denna undervisning.

Under sådana omständigheter anser jag det ofrånkomligt, att den föreslagna nybyggnaden omedelbart kommer till stånd. Jag vill därför förorda, att anslag nu beviljas till byggnadens uppförande i huvudsaklig överensstämmelse med företedda ritningar och med den placering, som i framställningen föreslagits. I det erforderliga anslagsbeloppet, 478,500 kronor, ingå jämväl 7,500 kronor för inredning av det nuvarande byggnadsstatiska laboratoriets lokaler för byggnadstekniska institutionens räkning.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen beräknas vissa medel komma att bliva erforderliga för anskaffning av möbler och utrustning m. m. för de nya lokalerna. Summan anges till sammanlagt 12,000 kronor. I den mån besparingar uppkomma å byggnadsanslaget, torde dessa i första hand böra användas för nu berörda ändamål. I övrigt läser framställning härom, sedan byggnaden fullbordats, böra göras till riksdagen.

Det erforderliga anslagsbeloppet torde böra upptagas bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för förlag till statsverket».

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till uppförande och inredning i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet företedda ritningar och kostnadsförslag av byggnad, inrymmande lokaler för

tekniska högskolans kansli samt dess laboratorium för byggnadsstatik m. m., å högskolans område vid Valhallavägen i Stockholm för budgetåret 1934/1935 anvisa ett reservationsanslag av kronor 478,500.

13. Uppförande och inredning av byggnad för fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad vid Chalmers tekniska institut. I skrivelse den 7 december 1933 har styrelsen för Chalmers tekniska institut hemställt om anslag för uppförande av byggnad för fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad vid institutet. Det är min avsikt att, sedan utredningen i ärendet hunnit avslutas, hos Kungl. Maj:t hemställa om avlåtande av proposition i ämnet till 1934 års riksdag. I avbidan härå böra nu medel för ändamålet beräknas å riksstaten. Preliminära beräkningar giva vid handen, att kostnaderna för byggnadsarbetenas igångsättande under nästa budgetår torde kunna uppskattas till omkring 400,000 kronor. I likhet med vad som föreslagits beträffande bestridandet av kostnaderna för åtskilliga andra byggnadsföretag vill jag förorda, att nämnda belopp beräknas bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för förslag till statsverket».

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, till uppförande och inredning av byggnad för fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad vid Chalmers tekniska institut för budgetåret 1934/1935 beräkna ett reservationsanslag av kronor 400,000.

14. Ombyggnad av förskolan för blindas å Tomtebodas m. m. I skrivelse den 1 december 1933 har skolöverstyrelsen framlagt anbefalld utredning och förslag till viss omorganisation av blindundervisningen m. m. Med förslaget avses, att förskolan för blindas i Växjö skall nedläggas vid utgången av läsåret 1934/1935 för att sammanslås med förskolan för blindas å Tomteboda samt att en hantverksskola för blindas kvinnor skall förläggas till de genom förskolans i Växjö nedläggande ledigblivna lokalerna därstädes. Jag har för avsikt att, sedan frågan härom blivit slutligt förberedd, hos Kungl. Maj:t hemställa om proposition i ämnet till 1934 års riksdag. Med denna omorganisation, som torde medföra en ej oväsentlig driftskostnadsminskning, äro emellertid förenade vissa engångsutgifter för ombyggnad och inredning av respektive inrättningars fastigheter. Enligt de verkställda beräkningarna uppgå dessa kostnader i vad avser institutet å Tomteboda till 221,650 kronor och i fråga om lokalerna i Växjö till 61,500 kronor eller sålunda tillhoppa till 283,150 kronor, vilket belopp nu

torde för ändamålet beräknas å riksstaten. I likhet med vad som i andra likartade fall föreslagits vill jag förorda, att detta belopp beräknas bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Fonden för förslag till statsverket».

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kan varda riksdagen förelagd, till ombyggnad och inredning av förskolan för blindas i Tomtebodas samt till omändring och inredning av de av förskolan för blindas i Växjö för närvarande disponerade lokalerna till hantverksskola för blindas kvinnor för budgetåret 1934/1935 beräkna ett reservationsanslag av kronor 283,150.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagar Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, bifalla samt förordnar tillika, att utdrag av protokollet härom skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till riksstat för nämnda budgetår.

Ur protokollet:

Lars Tunberg.

Bilaga 7.

Utgifter för kapitalökning.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1934.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN. SKÖLD.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler de ärenden rörande utgifter för kapitalökning för budgetåret 1934/1935, som angå jordbruksdepartementet, och yttrar därvid följande:

Statens utlåningsfonder.

[1.] **Statens avdikningslånefond.** Statens avdikningslånefond är avsedd för utlämnande av lån till utförande av sådana torrlägningsföretag, vilka avse höjande av alstringsförmågan hos mark med hänsyn till dess utnyttjande såsom åker eller ständig slätter- eller betesvall. Gällande villkor för lån från statens avdikningslånefond äro meddelade i kungörelsen den 11 juni 1926 (nr 258) med däri genom kungörelserna nr 166/1929 och 300/1933 gjorda ändringar.

Jämlikt riksdagens beslut har det belopp, vartill lån ur fonden fått för år högst beviljas, uppgått till för ett vart av budgetåren 1930/1931 och 1931/1932 3,000,000 kronor samt för budgetåret 1932/1933 2,900,000 kronor. För budgetåret 1933/1934 är motsvarande belopp bestämt till 5,000,000 kronor.

Utöver till fonden inflytande kapitalinbetalningar har fonden under nämnda budgetår tillförts följande anslag för kapitalökning:

för budgetåret 1930/1931	2,000,000
» » 1931/1932	2,000,000
» » 1932/1933	1,300,000
» » 1933/1934	4,000,000.

I skrivelse den 29 augusti 1933 har *lantbruksstyrelsen* gjort framställning om beredande av medel för budgetåret 1934/1935 för fortsatt utlåning från fonden. Enligt denna skrivelse har den hos styrelsen ineliggande balansen av ansökningar om lån från avdikningslånefonden ytterligare ökats. Sålunda utgjorde beloppet av sökta lån den 1 juli 1929 1,400,000 kronor, den 1 juli 1930 1,800,000 kronor, den 1 juli 1931 2,500,000 kronor, den 1 juli 1932 3,900,000 kronor och den 1 juli 1933 4,500,000 kronor. Under budgetåret 1933/1934 beräknas ansökningar inkomma till i runt tal 3,700,000 kronor, vadan för tillgodoseende av medelsbehovet under samma budgetår skulle erfordras 8,200,000 kronor. Då det för budgetåret medgivna utlåningsbeloppet utgör 5,000,000 kronor, har *lantbruksstyrelsen* uppskattat beloppet av de ansökningar, som skulle bli öfverförda till budgetåret 1934/1935, till 3,200,000 kronor. Under sistnämnda budgetår beräknas nya ansökningar inkomma till ett belopp av 3,300,000 kronor. För tillgodoseende av under budgetåret 1934/1935 föreliggande ansökningar beräknas medelsbehovet sålunda till 6,500,000 kronor. *Lantbruksstyrelsen* har vidare anfört följande.

Till förhindrande av en allt mera tilltagande massanhopning i *lantbruksstyrelsen* av ansökningar om lån och därmed följande stagnation i torrlägningsverksamheten syntes en ökning av utlåningen utöver tidigare fastställda belopp påkallad jämväl för budgetåret 1934/1935. Enär lån till torrlägningsföretag i regel utginge jämsides med statsbidrag på sådant sätt, att sedan av kostnaden för företaget en viss del, vars storlek bleve beroende på bidragskvotens storlek, täckts av statsbidrag, lånet utginge med belopp motsvarande återstoden av samma kostnad, komme den erforderliga lånetilldelningen att bestämmas av den bidragskvot, som för tillfället tillämpades. Vid äskande av medel till statens avdikningsanslag för budgetåret 1934/1935 hade styrelsen utgått från, att bidragskvoten bestämdes till en tredjedel av kostnaden, och hade styrelsen under denna förutsättning beräknat bidragstilldelningen för nämnda budgetår böra uppgå till 4,100,000 kronor. Härav torde omkring 62 procent eller 2,550,000 kronor komma att tagas i anspråk till företag, till vilka samtidigt utginge jämväl lån. Med tillämpning av nämnda bidragskvot skulle i sådant fall erfordras ett lånebelopp under året av $(2 \times 2,550,000 =) 5,100,000$ kronor.

Lantbruksstyrelsen har vidare anfört, att för den händelse bidragskvoten beträffande avdikningsanslaget funnes böra för nästa budgetår fortfarande utgöra högst hälften av kostnaden, lånebehovet beträffande avdikningslånefonden komme att i motsvarande mån minskas, och kunde lånetilldelningen under året i dylikt fall inskränkas till 3,900,000 kronor.

Med avseende å kapitalökning för fonden har *lantbruksstyrelsen* föreslagit, att för budgetåret 1934/1935 så stort belopp måtte tillföras fonden, som svarade mot dels vad som utanordnats under budgetåret 1932 1933, eller i runt tal 3,200,000 kronor, och dels de ökade utbetalningar, som föranleddes av den till 5,000,000 kronor ökade lånetilldelningen under budgetåret 1933/1934, approximativt uppskattat till 1,800,000 kronor, eller sålunda sammanlagt 5,000,000 kronor.

Statskontoret har i remissutlåtande den 9 oktober 1933 anfört följande.

Statskontoret hade intet att erinra mot att det belopp, med vilket lån ur statens avdikningslånefond finge under budgetåret 1934/1935 av Kungl. Maj:t beviljas, i enlighet med lantbruksstyrelsens förslag bestämdes till 5,100,000 kronor.

Till mötande av utlåning från statens avdikningslånefond under innevarande budgetår kunde följande kapitaltillgångar beräknas stå till förfogande:

kontant behållning den 1 juli 1933 (i runt tal) kr.	45,000	
å riksstaten anvisat anslag	» 4,000,000	
beräknade amorteringar	» 1,200,000	kr. 5,245,000

Då utlåningen från fonden under budgetåret 1933/1934 till stor del torde komma att avse företag, ägnade att motverka arbetslösheten, och därför kunde antagas, att lånen komme att utbetalas tidigare än vad eljest plägade vara fallet, torde den för innevarande budgetår ifrågakommande utlåningen från fonden icke böra beräknas till lägre belopp än » 4,400,000

och skulle sålunda den 30 juni 1934 å fonden tillgängliga kapitalmedel uppgå till kr. 845,000

I amorteringar å äldre lån beräknades under budgetåret 1934/1935 inflyta » 1,250,000

För mötande av utlåningen från fonden under samma budgetår komme således att finnas disponibla medel å tillhopa i runt tal kr. 2,100,000.

Enär lantbruksstyrelsen beräknade behovet av tillgängliga kapitalmedel å fonden för budgetåret 1934/1935 till 5,000,000 kronor, torde alltså för samma budgetår böra anvisas ett kapitalökningsanslag för fonden å 2,900,000 kronor.

Under punkten 104 i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition har jag tillstyrkt, att statsbidrag ur statens avdikningsanslag må under budgetåret 1934/1935 beviljas intill 2,200,000 kronor. Jag har vidare för avsikt att senare i dag föreslå, att jämväl för nästa budgetår uppföres ett särskilt anslag (å 6,000,000 kronor) till torrlägningsföretag, ägnade att motverka arbetslösheten. I anslutning härtill förordar jag så stor sammanlagd utlåning ur avdikningslånefonden, som kan antagas erforderlig för mötande av lånebehovet i avseende å de företag, vilka ifrågakomma till bidrag ur nämnda båda anslag, och torde detta utlåningsbelopp kunna uppskattas till 6,000,000 kronor. Departements-
chefen.

Enligt statskontorets beräkning skulle till mötande av utlåningen från fonden under budgetåret 1934/1935 komma att finnas till förfogande i runt tal 2,100,000 kronor. De under sagda budgetår erforderliga utbetalningarna torde kräva, att fonden tillföres ett kapitaltillskott å 4,000,000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

- 1) medgiva, att Kungl. Maj:t må under budgetåret 1934/1935 från statens avdikningslånefond bevilja lån å tillhopa högst 6,000,000 kronor;

2) såsom kapitalökning för statens avdikningslånefond anvisa för budgetåret 1934/1935 ett *reservationsanslag* av kronor 4,000,000.

[2.] **Egnahemslånefonden.** Vid 1904 års riksdag beslöts inrättande av egnahemslånefonden. Gällande bestämmelser för lånerörelsen äro intagna i kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 217) angående allmänna grunder för den statsunderstödda egnahemsverksamheten, ändrad genom kungörelsen nr 169/1933, samt kungörelsen nämnda dag (nr 218) med reglementariska föreskrifter rörande den statsunderstödda egnahemslåne- och premielåneverksamheten, ändrad genom kungörelserna nr 249/1932 och 170/1933. (Jfr ock kungörelserna nr 247/1932 samt nr 172 och 173/1933.)

Årsutlåningen från fonden har för ett vart av kalenderåren 1929—1934 bestämts till 20,000,000 kronor, varav 14,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 5,500,000 kronor för bostadslägenheter. Beträffande fördelningen de båda ändamålen emellan har vid bestämmande av utlåningsbeloppet för 1932, 1933 och 1934 medgivits, att, därest förhållandena skulle därtill giva anledning, större andel av årsutlåningsbeloppet än den nyss angivna finge tagas i anspråk för bostadsändamål, i den mån så kunde ske utan förfång för lånerörelsen för jordbruksändamål. Såsom kapitalökning till egnahemslånefonden för budgetåret 1933/1934 anvisade riksdagen 13,000,000 kronor.

Statens egnahemsstyrelse har i skrivelse den 6 september 1933 gjort framställning rörande beloppet för utlåningen för 1935 och för kapitalökning till fonden.

Utlåningsbeloppet för 1935 har styrelsen ansett böra sättas till samma belopp som för 1934 eller 20,000,000 kronor, därav 14,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 5,500,000 kronor för bostadslägenheter. Styrelsen förutsätter, att nuvarande medgivande till jämkning de båda låneändamålen emellan förnyas.

Rörande *kapitalökningsbehovet för egnahemslånefonden för budgetåret 1934/1935* har egnahemsstyrelsen verkställt följande beräkningar.

Enligt uppgift från statskontoret förefanns den 1 juli 1933 en kassabehållning i fonden av omkring 500,000 kronor. Såsom kapitalökningsanslag för budgetåret 1933/1934 hade anvisats 13,000,000 kronor. I fondens för innevarande budgetår disponibla kapital inginge ytterligare påräkneliga kapitalinbetalningar våren 1934, vilkas belopp vore beroende av dels kapitalavbetalningar å löpande lån dels ock återbetalningar av, förutom odisponerade lyftade lånemedel, lånens stående delar. För de senaste åren hade inbetalningarna beräknats till 4,000,000 kronor per år. Om den genom kungörelsen nr 173/1933 angående uppskov i vissa fall med erläggande av ränta och amortering å lån från egnahemslånefonden låneförmedlarna lämnade möjligheten till dylikt uppskov med amortering utsträcktes över redan medgivna tid, såsom egnahemsstyrelsen i särskild framställning ifrågasatt, torde visserligen kapitalavbetalningarna uppgå till lägre belopp än förut, men torde å andra sidan återbetalningarna av stående delar öka, varför styrelsen ansåge sig kunna utgå från, att kapitalinbetalningarna till fonden även våren 1934 komme att uppgå till 4,000,000 kronor.

Fondens disponibla kapital för budgetåret 1933/1934 skulle därmed utgöra 17,500,000 kronor. Enligt verkställda beräkningar torde utbetalningarna från fonden till låneförmedlarna under budgetåret 1933/1934 komma att uppgå till i runt tal 16,200,000 kronor. Enligt inkomna uppgifter uppginge emellertid låneförmedlarnas kapitalbehållning vid innevarande budgetårs ingång till något över 2,100,000 kronor, varför låneförmedlarna sålunda behövde under budgetåret lyfta endast cirka 14,100,000 kronor. Härjämte torde erfordras nödigt förlagskapital, av egnahemsstyrelsen beräknat till 500,000 kronor. Då fondens disponibla kapital för budgetåret 1933/1934 enligt angivna beräkning utgjorde 17,500,000 kronor, skulle vid ingången av budgetåret 1934/1935 förefinnas — förutom nyssnämnda förlagskapital å 500,000 kronor hos låneförmedlarna — ett överskott å 2,900,000 kronor.

Kapitalökningsbehovet för budgetåret 1934/1935 kunde sålunda uppskattas med ledning av följande.

Låneförmedlarnas påräkneliga utbetalningar 1 juli 1934—

30 juni 1935 å beviljade egnahemslån kronor 15,900,000

Låneförmedlarna behövde alltså under tiden 1 juli 1934—

30 juni 1935 i statskontoret utbekomma » 15,900,000

Härför torde kunna disponeras dels beräknat överskott från budgetåret 1933/1934 »

2,900,000

dels ock påräkneliga kapitalinbetalningar våren 1935 —

även om möjlighet till uppskov också då förefunnes — » 4,000,000

Såsom kapitalökning för budgetåret 1934/1935 erfordrades

sålunda återstående belopp » 9,000,000.

Anmärkas finge, att i mån som förutsatta uppskovsanordning vunne större tillämpning än som beräknats, amorteringarna minskades och angivna kapitalökningsbehov för egnahemslånefonden följaktligen ökades.

Statskontoret har i remissutlåtande den 13 oktober 1933 förklarat sig icke hava något att erinra mot anvisande av det sålunda beräknade kapitalökningsanslaget.

Bland de förslag till stödåtgärder åt egnahemslåntagare, vilka i proposition nr 140 förelades 1933 års riksdag, ingick även, att låntagare under vissa villkor kunde medgivas uppskov med fullgörande av ränte- och amorteringsbetalningar och låneförmedlarna beredas motsvarande uppskov med fullgörandet av deras betalningsskyldighet gentemot statsverket. I mitt uttalande till statsrådsprotokollet betonade jag, att jag ansåge försiktigheten bjuda att icke göra uppskovsanordningen till en stadigvarande institution, utan att man för det dåvarande borde åtnöjas med att möjliggöra uppskovs beviljande allenast i vad därigenom berördes statsbudgeten för budgetåret 1933/1934. Skulle så finnas nödvändigt, syntes nästa år fortsatta åtgärder få tagas under övervägande. Det belopp, inom vilket uppskov sammanlagt finge under budgetåret 1933/1934 beviljas, föreslogs till 2,000,000 kronor. Riksdagen biföll propositionen (skr. nr 149), varefter kungörelse i ämnet utfärdades den 21 april 1933 (nr 173).

Kungörelsen uppställer såsom allmänna förutsättningar för att uppskov skall kunna beviljas, att egnahemslåntagaren på grund av svårigheter, vilka ej äro självförvållade, finnes vara i trängande behov av ekonomiskt understöd, samt att han dels kan antagas hava gjort vad på honom skäligen ankommit för att övervinna svårigheterna, genomföra egnahemsföretaget och behörigen sköta lägenheten, dels synes äga förutsättningar att, om uppskov erhålles, kunna behålla lägenheten, dels ock i övrigt finnes vara förtjänt av bistånd. Uppskov kan omfatta dels ränta och amortering för år 1933 dels ock restantier till ett belopp, motsvarande högst 12 procent av egnahemslånets ursprungliga belopp. Beträffande uppskovsbeloppets återbetalning och förräntning skall utfärdas särskild skuldförbindelse, upptagande samtliga för uppskovets åtnjutande stadgade villkor. Betalning av uppskovsbelopp äger rum i samband med och enligt samma grunder, som gälla för återbetalning av egnahemslånets stående del. Ränta å beloppet utgår efter 4.5 procent för jordbrukslån och 5 procent för bostadslån. Såsom säkerhet för uppskovsförbindelsen skall pantförskrivnas vad som kan förefinnas i form av ägarehypotek å inteckning för egnahemslånet. Av låneförmedlare medgivet uppskov skall för godkännande underställas statens egnahemsstyrelse.

Låneförmedlare, som beviljat låntagare av egnahemsstyrelsen godkänt uppskov, äger själv åtnjuta motsvarande uppskov i fråga om sina skyldigheter gentemot statsverket.

Ansaret för eventuell förlust å uppskovsbelopp är så fördelat mellan låneförmedlaren och staten, att låneförmedlaren bär förlust, som uppkommer å den del av beloppet, som hänför sig till utebliven amortering å egnahemslånet, medan staten svarar för förlust å den del, som avser ogulden ränta.

På därom av egnahemsstyrelsen, efter hörande av låneförmedlarna, gjord framställning bestämmer Kungl. Maj:t för varje låneförmedlare, huruvida och till vilket högsta sammanlagda belopp — under budgetåret 1933/1934, såsom förut angivits, 2,000,000 kronor — uppskov må av låneförmedlaren medgivas. Den 14 juli 1933 har Kungl. Maj:t tillsviðare bestämt ifrågasvarande belopp för samtliga hushållningssällskap och vissa andra låneförmedlare till sammanlagt 1,350,000 kronor¹.

Statens egnahemsstyrelse har i skrivelse den 6 september 1933 anført, att, ehuru styrelsen ännu icke kunde med erforderlig säkerhet bedöma i vilken utsträckning ifrågasvarande uppskovsanordning komme att framdeles visa sig påkallad, det belopp, vartill uppskov finge medgivas under budgetåret 1934/1935, borde begränsas till förslagsvis 1,000,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har den ifrågasvarande anordningen med lämnande av uppskov åt vissa egnahemslåntagare med erläggande av annuiteter tillskapats för att under rådande krisläge underlätta för låntagare att fullgöra sina förpliktelser. Den har tillfällig karaktär, och bör därför noga övervägas, om anordningen skall äga bestånd även nästa år. Läget för åtskilliga egnahemslåntagare torde emellertid vara sådant och de ekonomiska förhållandena i övrigt av den art, att möjlighet bör finnas att även nästa budgetår kunna, i den mån omständigheterna så påkalla, meddela uppskov. I avseende å det belopp, intill vilket

¹ Genom Kungl. Maj:ts beslut den 1 december 1933 har sagda belopp höjts med 10,000 kronor.

uppskov bör få beviljas, torde med hänsyn till angelägenheten av att hjälpverksamheten icke bindes inom en för snäv ram, anledning icke föreligga att vidtaga reducering av nu såsom *högsta* medgivna belopp eller 2,000,000 kronor. Jag utgår därvid ifrån, att uppskov dock ej beviljas i större omfattning, än som befinnes vara av nöden. Enligt nu tillämpade grunder kan uppskovet omfatta ränta och amortering för 1933 ävensom restantier till ett belopp, motsvarande högst 12 procent av egnahemslånets ursprungliga belopp, vilket procenttal ungefär torde motsvara ränta och amortering för två år. Under budgetåret 1934/1935 synes uppskovet böra omfatta dels ränta och amortering för år 1934 dels ock restantier i sådan omfattning, att tidigare erhållet uppskovslån och restantier tillhoppa uppgå till högst 12 procent av egnahemslånets ursprungliga belopp. I övrigt böra gällande uppskovsbestämmelser kunna i huvudsak tillämpas oförändrade.

Vad härefter beträffar det belopp, intill vilket lån ur egnahemslånefonden torde böra få av Kungl. Maj:t beviljas under 1935, har jag intet att erinra mot egnahemsstyrelsens förslag, enligt vilket den tillåtna utlåningen skulle få samma omfattning som för åren 1932—1934. I det för jordbrukslån avsedda beloppet av 14,500,000 kronor ingår även vad som utlämnas såsom s. k. tilläggs-lån för ofullständiga jordbruks komplettering. Huruvida viss del av förstnämnda belopp bör, såsom sociala jordutredningen nyligen ifrågasatt, särskilt avdelas för utlämnande av dylika tilläggs-lån — vilka nu hänföras till jordbrukslån — är ett spörsmål, till vilket jag senare och i annat sammanhang torde få återkomma. Egnahemsstyrelsens, av statskontoret biträdda beräkning av det för budgetåret 1934/1935 erforderliga kapitalökningsanslaget föranleder ej erinran från min sida i annan mån än att med hänsyn till det av mig förordade högre uppskovsbeloppet anslaget torde böra uppföras med 10,000,000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) medgiva, att Kungl. Maj:t må för 1935 bevilja statslån från egnahemslånefonden intill ett belopp av 20,000,000 kronor, därav 14,500,000 kronor för jordbrukslägenheter och 5,500,000 kronor för bostadslägenheter, med rätt dock för Kungl. Maj:t att, därest förhållandena skulle därtill giva anledning och i den mån så utan förfång för lånerörelsen för jordbruksändamål kan ske, för bostadslägenheter taga i anspråk större belopp än det sist angivna;

2) såsom kapitalökning för egnahemslånefonden anvisa för budgetåret 1934/1935 ett *reservationsanslag* av kronor 10,000,000;

3) medgiva, att i huvudsaklig överensstämmelse med av mig angivna riktlinjer under budgetåret 1934/1935

uppskov till ett sammanlagt belopp av 2,000,000 kronor må kunna beviljas med erläggande av ränta och amortering å lån från egnahemslånefonden.

[3.] **Fiskerilånefonden.** Fonden för fiskerinäringens befrämjande (fiskerilånefonden) inrättades enligt beslut av 1891 års riksdag. Nu gällande bestämmelser för lån ur fonden återfinnas i kungörelsen den 7 augusti 1907 (nr 61) med däri genom kungörelserna nr 359/1921, nr 130/1928, nr 298/1930 och nr 112/1932 gjorda ändringar. Den 1932 vidtagna ändringen innebar, att lånen, som tidigare varit amorterings- och räntefria under ett år från lyftningsdagen, skola under två år från lyftningsdagen få innehavas räntefritt och utan amortering.

Från fonden utlämnas genom förmedling av hushållningssällskap eller landsting låneunderstöd för anskaffande av fiskebåtar, motorer för sådana båtar, fiskredskap eller för fisktransport avsedda fordon, smärre båtar eller andra smärre inrättningar eller för anläggande av smärre inrättningar för tillgodogörande eller förädling av fiskets produkter eller för utförande av fiskodling.

Genom beslut av 1921 års riksdag är högsta medgivna årsutlåningen bestämd till 1,800,000 kronor.

Vid beräklandet i fjol av kapitalbehovet för fonden för budgetåret 1933/1934 (R. skr. nr 212 p. 3) utgick riksdagen från att under ett vart av åren 1933 och 1934 skulle, med låneanvisningar halvårsvis, kunna utlämnas lån från fonden intill ett belopp av 1,100,000 kronor.

Utlåningen från fonden har under kalenderåren 1926—1932 uppgått till respektive 882,925, 1,032,965, 934,695, 942,205, 903,400, 1,059,260 samt 1,249,950 kronor. För kalenderåret 1933 hava jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 27 januari 1933 utlämnats lån till sammanlagt 1,200,000 kronor, varav 800,000 kronor inom Göteborgs och Bohus län samt 400,000 kronor inom övriga län.

I skrivelse den 10 april 1933 har *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* hemställt, att för 1933 ytterligare 100,000 kronor måtte i anslagets syfte få tagas i anspråk för länets vidkommande. Länsstyrelsen har framhållit det ökade lånebehovet, vilket visat sig däri, att för länet för år 1933 inkommit låneansökningar till ett sammanlagt belopp av 1,770,075 kronor. Detta ökade lånebehov hade sin grund däri att, då det bohuslänska fisket allt mer förlades till avlägsna farvatten, detta nödvändiggjorde större och tidsenligare fartyg.

I remissutlåtande i ärendet den 29 augusti 1933 har *lantbruksstyrelsen* anført, att på grund av bristande medelstillgång framställningen icke torde kunna bifallas. Då det emellertid vore angeläget, att fiskerinäringen i sitt betryckta läge erhöles det stöd från statens sida, som ett bättre tillgodo-seende av det ökade lånebehovet innebure — hos lantbruksstyrelsen inneläge

låneansökningar om tillhoppa cirka 23,000 kronor, vilka på grund av bristande medelstillgång icke kunnat beviljas — torde kapitalförstärkning böra tillföras fonden. För tillgodoseende av de mest trängande lånebehoven erfordrades förstärkning med 200,000 kronor.

Statskontoret har i infortrat utlåtande den 20 september 1933 anfört följande.

Å lånefonden redovisades den 30 juni 1933 innestående tillgångar å kronor 77,000

Såsom kapitalökning för fonden hade för budgetåret 1933/1934 anvisats ett anslag å » 400,000

För halvåret 1 juli—31 december 1933 beräknades amorteringar inflyta med » 300,000

Summan av dessa kapitalmedel kronor 777,000

hade tagits i anspråk för lån, anvisade för senare halvåret 1933 med » 580,825

Den 31 december 1933 odisponerade cirka kronor 195,000 jämte beräknade amorteringar för halvåret 1 januari—30 juni 1934 » 400,000

eller tillsammans kronor 595,000

kunde således beräknas bliva tillgängliga för bestridande intill den 30 juni 1934 av låneanvisningar från fonden för första kalenderhalvåret 1934.

Under de två därefter närmast följande kalenderhalvåren beräknades fonden komma att tillföras amorteringar med följande belopp, nämligen under kalenderhalvåret 1 juli—31 december 1934 kronor 275,000

» 1 januari—30 juni 1935 » 325,000.

Härav framginge, att, därest låneanvisningarna för kalenderår hölles inom ett belopp av 1,200,000 kronor, fördelat med 600,000 kronor för varje halvår, de under första kalenderhalvåret 1934 tillgängliga kapitalmedlen, 595,000 kronor, icke helt försloge till mötande av en utlåning å 600,000 kronor samt att för de i budgetåret 1934/1935 ingående halvårsperioderna (275,000 + 325,000 =) 600,000 kronor funnes disponibla å fonden genom amorteringar, d. v. s. hälften av det kapitalbelopp, som erfordrades för att tillgodose en utlåning å 1,200,000 kronor. Enär lantbruksstyrelsen, enligt vad statskontoret under hand inhämtat, för tillgodoseende av de mest trängande lånebehoven räknat med nämnda årliga utlåningssiffra å 1,200,000 kronor, skulle i stället för av lantbruksstyrelsen beräknade 200,000 kronor för kapitalökning å fiskerilånefonden under budgetåret 1934/1935 erfordras ett anslag av 600,000 kronor.

Även jag anser, att för vartdera av de i budgetåret 1934/1935 ingående kalenderhalvåren bör finnas för utlåning disponibelt ett belopp av 600,000 kronor. För tillgodoseende härav erfordras enligt statskontorets beräkningar ett kapitalökningsanslag av 600,000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departement-
chefen.

att såsom kapitalökning för fiskerilånefonden för budgetåret 1934/1935 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 600,000.

[4.] **Jordförmedlingsfonden.** Vid 1907 års riksdag inrättades jordförmedlingsfonden. De närmare bestämmelser, vilka reglera utlåningen från fonden, återfinnas dels i kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 217) angående allmänna grunder för den statsunderstödda egnahemsverksamheten, ändrad genom kungörelsen nr 169/1933, dels i kungörelsen den 8 juni 1928 (nr 219) med reglementariska föreskrifter rörande den statsunderstödda jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamheten, ändrad genom kungörelsen nr 178/1929, dels ock i kungörelsen den 14 juni 1933 (nr 331) angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet.

Jämlikt kungörelsen nr 217/1928 må statslån från jordförmedlingsfonden utlämnas *dels* såsom jordanskaffningslån åt hushållningssällskap för användande, under vissa villkor, till inköp av viss fastighet, lämplig att helt eller delvis användas för bildande av egna hem, huvudsakligen för jordbruksändamål, samt till bestridande av de för fastighetens exploatering i dylikt syfte förenade kostnader, *dels ock* såsom förlagslån åt i samma kungörelse omförmälda låneförmedlande aktiebolag och föreningar för användande såsom rörelsekapital vid inköp och exploatering av fastighet av nyss nämnd art. Enligt kungörelsen nr 331/1933 äger Kungl. Maj:t jämväl tilldela kommun förlagslån till främjande av sådan jordförmedlings- och jordanskaffningsverksamhet, som omförmäles i kungörelsen.

Vad beträffar storleken av de belopp, som under 1934 få användas för de nyssnämnda båda lånetyperna, må erinras, att 1933 års riksdag medgav, *dels* att statens egnahemsstyrelse finge av jordförmedlingsfondens kapitalbehållning till jordanskaffningslån disponera under 1934 tillhopa högst så stort belopp, att vad som utestode i beviljade jordanskaffningslån icke vid något tillfälle under sagda år överstege 1,500,000 kronor, *dels ock* att den del av jordförmedlingsfondens till ny utlåning disponibla kapitaltillgång, som ej anvisades såsom jordanskaffningslån, finge av Kungl. Maj:t under 1934 användas för utlämnande av förlagslån åt kommuner, aktiebolag och föreningar.

I skrivelse den 6 september 1933 har *statens egnahemsstyrelse* meddelat, att fondens tillgångar den 1 juli 1933 utgjorde sammanlagt 1,997,059 kronor 14 öre, varav 600,000 kronor utgjordes av reserverade anslagsmedel, vilka jämlikt Kungl. Maj:ts särskilda medgivande finge användas jämväl under budgetåret 1933/1934. Vidare har styrelsen anförde:

Ehuru den statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten redan upptagits av ett stort antal kommuner och kunde förutses få en betydande omfattning, torde icke nu kunna göras någon närmare beräkning av det härigenom ökade medelsbehovet under 1935. Därest emellertid för 1935 lämnades medgivande liksom tidigare att använda jordförmedlingsfonden, torde förekommande behov av lånemedel från fonden kunna tillgodoses.

Omförmälda för budgetåret 1933/1934 disponibla reservation å 600,000 kronor torde, med hänsyn till stadgandena i kungörelsen den 14 juni 1928 (nr 209) med vissa bestämmelser angående äldre reservationsanslag, icke få tagas i anspråk under budgetåret 1934/1935. På grund härav och för

mötande av eventuellt framkommande oförutsedda behov, förslagsvis beräknade till 50,000 kronor, torde föreslagna medgivande till utlåning från fonden vara betingat av att ett nytt kapitalökningsanslag till jordförmedlingsfonden anvisades för budgetåret 1934/1935 med 150,000 kronor.

Statskontoret har i remissutlåtande den 23 september 1933 anfört i huvudsak följande.

Å jordförmedlingsfonden redovisades den 1 juli 1933 kapitaltillgångar å sammanlagt 1,397,059 kronor 14 öre, varav 1,110,059 kronor 14 öre inestode i riksbanken och 287,000 kronor vore utestående i lån. Vid samma tidpunkt förefanns å ett i 1930/1931 års riksstat anvisat kapitalökningsanslag för fonden en reservation å 600,000 kronor, vilka medel enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 juni 1933 stode till förfogande jämväl under innevarande budgetår.

Med anledning av 1933 års riksdags förberörda beslut i fråga om dispositionen av jordförmedlingsfondens kapitalbehållning under år 1934 torde det ankomma på statskontoret att, därest ovanberörda anslagsmedel, 600,000 kronor, icke under budgetåret 1933/1934 blivit till större del tagna i anspråk för förekommen utlåning, av nämnda anslagsmedel vid utgången av budgetåret tillföra fonden så stort belopp, att fonden åtminstone kunde tillgodose medgiven utlåning å 1,500,000 kronor. Fonden komme således att vid utgången av innevarande budgetår utvisa kapitaltillgångar å lägst 1,500,000 kronor.

För bedömande av jordförmedlingsfondens möjlighet att med ett sålunda till 1,500,000 kronor uppbibringat kapitalbelopp tillgodose förekommande lånebehov under budgetåret 1934/1935 ansåge sig statskontoret här böra lämna följande redogörelse angående omfattningen av låneanvisningar från fonden under senaste tioårsperiod, 1923/1924—1932/1933. Under budgetåret 1923/1924 beviljades lån å sammanlagt 1,140,000 kronor, den högsta utlåningssumma, som förekommit under hela den tid, ifrågavarande statliga låneverksamhet pågått. Under åren 1924/1925 och 1925/1926 anvisades lån å tillsammans endast respektive 93,000 kronor och 100,000 kronor och de närmast följande tre budgetåren t. o. m. 1928/1929 beviljades ej några lån från fonden. Budgetåren 1929/1930 och 1931/1932 förekomme låneanvisningar å sammanlagt respektive 500,000 kronor och 50,000 kronor, medan åren 1930/1931 och 1932/1933 icke upptog några anvisningar. De vid utgången av här angivna budgetår redovisade fordringar å utestående lån uppginge till följande, i jämna tusental angivna belopp, nämligen

1923/1924	kronor 1,369,000	1928/1929	kronor 1,038,000
1924/1925	» 1,467,000	1929/1930	» 909,000
1925/1926	» 1,461,000	1930/1931	» 862,000
1926/1927	» 1,383,000	1931/1932	» 773,000
1927/1928	» 1,352,000	1932/1933	» 287,000.

Av redogörelsen framginge, att den statliga lånerörelsen å förevarande område varit av jämförelsevis ringa omfattning, och detta trots att egnahems-låneverksamheten samtidigt företett en betydande utveckling. Även om den under 1933 igångsatta statsunderstödda arbetarsmåbruksverksamheten, såsom egnahemsstyrelsen antog, komme att medföra ökade anspråk på förlagslån från jordförmedlingsfonden, ville det synas statskontoret, som om ett fondkapital å 1,500,000 kronor skulle vara tillfyllest för att jämväl möta ett sålunda ökat lånebehov under de närmaste åren. Statskontoret

kunde med hänsyn härtill icke ansluta sig till egnahemsstyrelsens uppfattning om behovet av anvisande av kapitalökningsanslag för jordförmedlingsfonden för nästkommande budgetår.

*Departements-
chefen.*

Då det av 1933 års riksdag lämnade medgivandet i fråga om storleken av utlåningen av jordanskaffningslån och förlagslån avser endast år 1934, torde hemställan göras om motsvarande medgivande beträffande 1935. I likhet med statskontoret finner jag något kapitaltillskott till fonden icke erforderligt. Såsom statskontoret antytt, möter ej hinder att före innevarande budgetårs utgång på så sätt taga berörda reservationsanslag i anspråk, att erforderligt belopp därav överföres till jordförmedlingsfonden.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

1) att av jordförmedlingsfondens kapitalbehållning må under 1935 till jordanskaffningslån åt hushållningssällskap av statens egnahemsstyrelse disponeras tillhopa högst så stort belopp, att vad som utestår i beviljade jordanskaffningslån icke vid något tillfälle under sagda år må överstiga 1,500,000 kronor;

2) att den del av jordförmedlingsfondens för ny utlåning disponibla kapitaltillgång, som ej anvisas såsom jordanskaffningslån, må under 1935 av Kungl. Maj:t användas för utlämnande av förlagslån åt kommuner, aktiebolag och föreningar.

[5.] **Lånefonden för inköp av avelshingstar av ardenerrras.** Med bifall till ett av Kungl. Maj:t vid 1931 års riksdag framlagt förslag (Ufk. bil. 5 sid. 15) beslöt riksdagen inrättande av lånefonden för inköp av avelshingstar av ardenerrras samt bemyndigade Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i förslaget ifrågasatts utfärda erforderliga bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande av lån ur fonden.

Dessa bestämmelser återfinnas i kungörelsen den 12 juni 1931 (nr 217).

För budgetåret 1931/1932 var högsta utlåningsbeloppet bestämt till 200,000 kronor. Högsta utlåningsbeloppet nedsattes för budgetåret 1932/1933 till 190,000 kronor och för innevarande budgetår till 160,000 kronor. Riksdagen har för sistnämnda budgetår såsom kapitalökning för fonden anvisat ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

I skrivelse den 31 augusti 1933 har *stuteriöverstyrelsen* gjort i huvudsak följande framställning om kapitalökning för fonden för budgetåret 1934/1935.

Stuteriöverstyrelsen beräknade det för löpande budgetåret disponibla beloppet till i avrundat tal 172,400 kronor. Detta kapital vore visserligen tillräckligt för bestridande av den medgivna maximiutlåningen under budgetåret 1933/1934, men, då sannolikt vore att, liksom under föregående år, ansökningar inkomme om lån å betydligt högre belopp än den medgivna summan (år 1931 belöpte sig låneansökningarna till 437,700 kronor och år

1932 till 425,550 kronor), torde någon för utlåning disponibel behållning till nästföljande budgetår icke kunna påräknas.

Synnerligen önskvärt vore, att möjlighet bereddes att tillgodose ett något större lånebehov än 160,000 kronor, vartill utlåningsbeloppet nu vore bestämt, och stuteriöverstyrelsen ansåge därför, att detta belopp borde höjas till minst 175,000 kronor.

Amorteringarna å fonden under budgetåret 1934/1935 kunde beräknas till minst kronor 75,000

Om därjämte till kapitalökning å fonden av riksdagen anvisades » 100,000

skulle finnas disponibla kronor 175,000
för utlåning under nästkommande budgetår.

Statskontoret har i infortrat utlåtande den 19 september 1933 anført huvudsakligen följande.

Av stuteriöverstyrelsens framställning framginge, att å ifrågavarande fond under innevarande budgetår tillgängliga kapitalmedel komme att i sin helhet tagas i anspråk under budgetåret. Under sådant förhållande skulle för utlämnande av lån under budgetåret 1934/1935 stå till förfogande endast under nämnda budgetår inflytande amorteringar, vilka beräknades komma att uppgå till 75,000 kronor. Därest, såsom stuteriöverstyrelsen föreslagit, det belopp, intill vilket lån från fonden finge under budgetåret 1934/1935 beviljas, bestämdes till 175,000 kronor, skulle alltså för samma budgetår erfordras ett kapitaltillskott till fonden å 100,000 kronor.

Med hänsyn till det allt fortfarande svåra statsfinansiella läget kan jag *Departements-*
chefen. icke förorda en förhöjd årsutlåning ur fonden. Den högsta utlåningen torde sålunda jämväl för budgetåret 1934/1935 böra bestämmas till 160,000 kronor. Då de under nämnda budgetår inflytande amorteringarna beräknats till 75,000 kronor, kräves, att fonden tillföres ett kapitaltillskott av 85,000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

1) medgiva, att Kungl. Maj:t må under budgetåret 1934/1935 från lånefonden för inköp av avelshingstar av ardenneras bevilja lån intill ett belopp av 160,000 kronor;

2) såsom kapitalökning för lånefonden för inköp av avelshingstar av ardenneras för budgetåret 1934/1935 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 85,000.

[6.] **Täckdikningslånefonden.** Vid 1913 års riksdag beslöts inrättande av täckdikningslånefonden. Nu gällande villkor för lån ur fonden äro meddelade i kungörelsen den 22 juni 1920 (nr 332) med däri genom kungörelserna nr 358/1921, 239/1922, 84/1930 och 306/1933 gjorda ändringar. Genom kungörelsen den 28 juli 1932 (nr 375) hava vidare meddelats bestämmelser om viss amorteringsfrihet beträffande lån från täckdikningslånefonden. Den genom kungörelsen nr 306/1933 gjorda ändringen i vill-

koren för lån från täckdikningslånefonden, vilken ändring tillkommit i enlighet med beslut vid 1933 års riksdag (R. skr. nr 236), innefattar i huvudsak, att tiden för sådant låns innehavande räntefritt och utan amortering utsträckts från två till tre år samt att amorteringstiden förlängts från sju till tolv år.

Vidare har riksdagen (skr. nr 356/1933) till bidrag till täckdikningar för första gången för budgetåret 1934/1935 anvisat ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor. Kungl. Maj:t har i kungörelse den 30 juni 1933 (nr 434) meddelat närmare bestämmelser i ämnet.

Jämlikt beslut av 1920 års riksdag (skr. nr 346) får ur ifrågavarande fond beviljas lån intill ett belopp av 2,000,000 kronor. Riksdagen har senast för budgetåret 1931/1932 anvisat ett anslag av 550,000 kronor såsom kapitalökning för fonden.

I skrivelse den 29 augusti 1933 har *lantbruksstyrelsen* gjort framställning om kapitalökning till täckdikningslånefonden för nästa budgetår samt därvid anfört i huvudsak följande.

Under de senaste fem åren hade de av *lantbruksstyrelsen* åt hushållningssällskapen beviljade lånen uppgått till i medeltal 1,300,000 kronor årligen, varav dock hushållningssällskapen utlämnat endast omkring 1,000,000 kronor årligen. Sedan emellertid genom kungörelsen nr 306/1933 lånevillkoren blivit för låntagarna gynnsammare än förut, torde en ökad efterfrågan på lån från täckdikningslånefonden vara att förvänta. Storleken av denna ökning kunde icke med tillförlitlighet nu bedömas. Vid beräkning av medelsbehovet för budgetåret 1934/1935 syntes emellertid böra räknas med en utlåning under 1934 av omkring 1,500,000 kronor. För att möjliggöra denna utlåning har *lantbruksstyrelsen* — efter lämnande av vissa uppgifter om fondens likvida tillgångar — hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att såsom kapitalökning för täckdikningslånefonden anvisa för budgetåret 1934/1935 ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Statskontoret har den 20 september 1933 avgivit infordrat utlåtande i ärendet, varav inhämtas huvudsakligen följande.

Enligt av *statskontoret* gjorda beräkningar skulle för mötande i första hand av den av *lantbruksstyrelsen* beräknade utlåningen under kalenderåret 1934 å 1,500,000 kronor stå till förfogande en tillgång å fonden av 1,900,000 kronor. Fonden torde därjämte kunna tillgodose under januari — juni 1935 uppkommande anspråk på utbetalningar av lån, som kunde komma att beviljas för år 1935. Dessa låneanspråk hade icke av *lantbruksstyrelsen* närmare angivits men hade av *statskontoret* med ledning av senare årens utlåning beräknats till 500,000 kronor. För denna halvårsutlåning skulle fonden hava att disponera dels de kapitalmedel, som återstode sedan 1934 års lånebehov blivit täckt, $(1,900,000 - 1,500,000 =)$ 400,000 kronor, dels ett kapitaltillskott från dräneringsfonden å 20,000 kronor, dels ock under första halvåret 1935 inflytande amorteringar, beräknade till 100,000 kronor. Enligt dessa beräkningar skulle således täckdikningslånefondens för innevarande och nästkommande budgetår likvida kapitalmedel kunna täcka under samma budgetår förekommande utlåning. Vid sådant förhållande erfordrades ej nytt kapitalökningsanslag för budgetåret 1934/1935.

Ehuru med hänsyn till vad statskontoret anfört anvisande av nytt kapital till fonden icke torde vara erforderligt för budgetåret 1934/1935, har jag dock här velat redogöra för ärendet, på det att anslagsfrågans läge må bringas till riksdagens kännedom.

Departement-
chefen.

[7.] **Statens mejerilånefond.** Vid 1930 års riksdag (prop. nr 266, p. 11; R. skr. nr 377, p. 11) inrättades statens mejerilånefond, i vilken den dåvarande norrländska andelsmejerifonden skulle uppgå, samt anvisades såsom kapital för fonden för budgetåret 1930/1931 2,000,000 kronor. Norrländska andelsmejerifonden uppgick vid sagda tid till omkring 400,000 kronor. Såsom kapitalökning för fonden har riksdagen vidare för vart och ett av budgetåren 1931/1932 och 1933/1934 anvisat ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor eller, tillhoppa med 1930 års anvisning, sammanlagt 6,000,000 kronor.

Utlåningen från fonden är reglerad genom kungörelse den 12 september 1930 (nr 339) med ändringar däri genom kungörelserna nr 125/1931 och 266/1933. Den 1933 vidtagna ändringen innebar i huvudsak, att, medan lån från fonden tidigare kunde beviljas endast till sådan ekonomisk förening, som hade till ändamål att driva andelsmejeri för tillverkning av smör eller ost, låneverksamheten numera avser jämväl distributionsmejerier (se 1933 prop. 182; R. skr. nr 211).

I skrivelse den 29 augusti 1933 har *lantbruksstyrelsen* gjort framställning om anvisande för nästa budgetår av ett anslag av 1,000,000 kronor såsom kapitalökning till mejerilånefondens samt därvid anfört följande.

Från fonden hade lån till följande belopp beviljats:

norrländska andelsmejerifonden (utestående)	kronor	157,133: 34
$\frac{1}{1}$ — $\frac{30}{6}$ 1931	»	550,400: —
$\frac{1}{7}$ 1931— $\frac{30}{6}$ 1932	»	1,293,000: —
$\frac{1}{7}$ 1932— $\frac{30}{6}$ 1933	»	1,151,200: —

Den 30 juni 1933 hade sålunda tagits i anspråk medel å sammanlagt 3,151,733 kronor 34 öre, varför samma dag en behållning av 3,248,266 kronor 66 öre förefunnnes å fonden.

Tre ännu icke slutbehandlade låneansökningar å tillhoppa 1,714,800 kronor inneläge. Såvitt nu kunde bedömas, syntes det totala lånebehovet under budgetåret 1933/1934 kunna beräknas till cirka 2,500,000 kronor eller ungefär dubbelt så stort belopp, som åtgått under vartdera av de båda senaste budgetåren. Detta sammanhängde med den utvidgade användning av fondens medel, som beslutats av 1933 års riksdag. Under sådana förhållanden torde till budgetåret 1934/1935 i runt tal 750,000 kronor återstå, vartill komme amorteringar under samma år med omkring 15,000 kronor. Då medelsbehovet för sagda budgetår kunde beräknas till cirka 1,800,000 kronor, syntes fondens medel icke förslå att täcka behovet, om låneverksamheten skulle bedrivas i oförändrad omfattning.

Med hänsyn till vikten av att medel funnes tillgängliga för möjliggörande av mejerihanteringens fortsatta rationalisering, ansåge *lantbruksstyrelsen* sig böra hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen anvisa för

budgetåret 1934/1935 till kapitalökning för statens mejerilånefond ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

I avgivet utlåtande den 18 september 1933 har *statskontoret* med utgångspunkt från det av lantbruksstyrelsen till 2,500,000 kronor beräknade lånebehovet för innevarande budgetår beräknat, att av tidigare anslagna medel skulle till disposition under budgetåret 1934/1935 återstå 718,700 kronor och att för samma budgetår påräkneliga amorteringar skulle uppgå till 50,000 kronor, vadan för beviljande av lån under nästa budgetår skulle stå till förfogande i runt tal 768,700 kronor. För beviljande i enlighet med lantbruksstyrelsens förslag av lån för nästa budgetår intill ett belopp av 1,800,000 kronor borde kapitalökningsanslaget för samma budgetår bestämmas till 1,000,000 kronor.

Departements-
chefen.

Då jag i likhet med lantbruksstyrelsen håller före, att tillräckliga medel böra finnas tillgängliga för utlämnande i önskvärd omfattning av lån från ifrågavarande fond under nästa budgetår, anser jag mig i enlighet med lantbruksstyrelsens förslag, varemot statskontoret icke framställt någon erinran, böra förorda beviljande av ett kapitalökningsanslag till fonden för budgetåret 1934/1935 av 1,000,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för statens mejerilånefond
anvisa för budgetåret 1934/1935 ett *reservationsanslag*
av kronor 1,000,000.

[8.] **Spannmålslagerhusfonden.** Vid 1924 års riksdag (prop. nr 57; R. skr. nr 226) beslöts inrättande av spannmålslagerhusfonden för utlämnande av lån till anläggande av spannmålslagerhus eller anskaffande av s. k. spannmålstorkar. Såsom kapital för denna fond anvisade riksdagen för budgetåret 1924/1925 ett reservationsanslag av 500,000 kronor. Från denna fond utlämnades allenast ett lån å 57,000 kronor. Fondens återstående kapital togs under budgetåret 1929/1930 i anspråk för allmänna budgetändamål. Vid 1930 års riksdag (prop. nr 108; R. skr. nr 376) inrättades en ny fond för huvudsakligen samma ändamål, likaledes benämnd spannmålslagerhusfonden, till vilken jämväl förberörda ur 1924 års fond utlämnade lån överfördes.

Gällande allmänna villkor och bestämmelser för lån från spannmålslagerhusfonden äro meddelade i kungörelse den 12 september 1930 (nr 342) med däri genom kungörelserna nr 364/1932 och 263/1933 gjorda ändringar.

Såsom kapitalökning till spannmålslagerhusfonden har för budgetåren 1930/1931, 1932/1933 och 1933/1934 anvisats anslag av respektive 850,000, 500,000 och 1,000,000 kronor.

1933 års riksdag medgav (prop. nr 177; R. skr. 209), att ekonomisk förening, som enligt kungörelsen den 12 september 1930 (nr 342) angående allmänna villkor och bestämmelser för lån från spannmålslagerhusfonden till-

delades lån för uppförande av uppsamlings- eller centrallagerhus för spannmål, tillika må, på av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall föreskrivna villkor, för samma ändamål beviljas bidrag av statsmedel utan återbetalningsskyldighet till belopp, motsvarande, därest ej Kungl. Maj:t finner särskilda omständigheter föranleda ett något högre bidrag, högst 15 procent av den beräknade anläggningskostnaden, kostnad för tomt ej inräknad, dock att sammanlagda beloppet av bidrag och lån icke må överstiga 85 procent av förstnämnda kostnad. Kungörelse i ämnet har av Kungl. Maj:t utfärdats den 2 juni 1933 (nr 265). Bidragen utgå från av socialdepartementet disponerade anslag, som anvisats i syfte att främja enskild företagsamhet.

I skrivelse den 29 augusti 1933 har *lantbruksstyrelsen* gjort framställning om anvisande för nästa budgetår av ett anslag av 2,000,000 kronor såsom kapitalökning till spannmålslagerhusfonden och härvid anført i huvudsak följande.

Efterfrågan å lån hade varit så stor, att fonden icke kunde täcka lånebehovet ens under innevarande budgetår, än mindre lämna någon behållning till budgetåret 1934/1935.

Den stora efterfrågan å lån ur spannmålslagerhusfonden berodde till stor del på de av riksdagen öppnade möjligheterna för erhållande av statsbidrag utan återbetalningsskyldighet till täckande av med uppförande utav lagerhus förenade kostnader. Frågan, huruvida jämväl under budgetåret 1934/1935 statsbidrag kunde komma att beviljas för ändamålet, stode givetvis öppen. Även om så icke skulle komma att ske, torde dock jämväl under nästa budgetår med hänsyn till det fortfarande stora behovet av ökade utrymmen för rationell lagring av spannmål livlig efterfrågan på lån för ifrågavarande ändamål vara att förvänta.

Då, såsom nämnts, någon behållning å fonden vid innevarande budgetårs utgång icke syntes kunna påräknas och amorteringar å tidigare lån torde inflyta under budgetåret 1934/1935 med ett belopp av allenast 470 kronor, torde, om efterfrågan på lån under nästkommande budgetår antoges bliva lika livlig som för närvarande, vilket syntes lantbruksstyrelsen sannolikt, ett avsevärt belopp böra såsom kapitalökning anvisas till fonden. Med hänsyn härtill ansåge sig lantbruksstyrelsen böra föreslå, att ifrågavarande fond tillfördes ytterligare kapital med 2,000,000 kronor.

Enligt vissa av *statskontoret* i avgivet utlåtande den 19 september 1933 gjorda beräkningar skulle för tillgodoseende av då föreliggande låneansökningar utöver tillgängliga kapitaltillgångar erfordras i runt tal 260,000 kronor. Med hänsyn till de låneanspråk, som enligt vad lantbruksstyrelsen hölle för sannolikt dessutom komme att ställas på fonden under budgetåret 1934/1935, har statskontoret ansett kapitalökningsanslaget för nämnda budgetår knappast kunna sättas lägre än vad lantbruksstyrelsen föreslagit.

Rörande fondens ställning för närvarande torde jag få meddela följande uppgifter:

Fonden har genom riksstatsanslag tillförts kapital med sammanlagt kronor 2,350,000

Ur fonden har Kungl. Maj:t beviljat lån till sammanlagt belopp av

för budgetåret 1930/1931	kronor	—
» » 1931/1932	»	505,250
» » 1932/1933	»	603,775
» tiden $\frac{1}{7}$ — $\frac{31}{12}$ 1934	»	985,670

kronor 2,094,695

Återstående medel i fonden kronor 255,305

Enligt uppgift från lantbruksstyrelsen inneligga ej behandlade framställningar om lån från fonden till ett sammanlagt belopp av 632,440 kr.

Departements-
chefen.

Såsom av sist meddelade uppgifter framgår är efterfrågan på lån ur fonden så stor, att fondens vid årsskiftet disponibla kapitaltillgång ej på långt när förslår att tillgodose lånebehovet. I anslutning till ämbetsverkens förslag vill jag därför förorda, att fonden tillföres nytt kapital till erforderligt belopp. Sålunda synes mig fonden redan under löpande budgetår bära förstärkas med 1,000,000 kronor, och för budgetåret 1934/1935 torde, såsom av myndigheterna föreslagits, ett kapitalökningsbelopp av 2,000,000 kronor erfordras. Rörande anvisande å tilläggsstat för löpande budgetår av det förstnämnda beloppet kommer hemställen att göras i annat sammanhang.

Med förmälan att jag under en senare punkt kommer att göra hemställen i avseende å fortsatt utlämnande av bidrag till uppförande av spannmåls-lagerhus, hemställer jag nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för spannmålslagerhusfonden anvisa för budgetåret 1934/1935 ett *reservationsanslag* av kronor 2,000,000.

[9.] **Spannmålskreditfonden.** Vid 1930 års riksdag (prop. nr 108; R. skr. nr 376) beslöts inrättande av spannmålskreditfonden. Allmänna bestämmelser för lån från fonden hava meddelats i kungörelsen den 12 september 1930 (nr 343), däri ändringar vidtagits genom kungörelserna nr 365/1932 och 264/1933. Enligt dessa bestämmelser må för underlättande av inköp av vete eller råg, som för förvaring i avvaktan å lämpligt försäljningstillfälle uppläggas i lagerhus eller annan lagerlokal, lån under vissa villkor av riksbanken beviljas ekonomisk förening. Såsom kapital till fonden hava anvisats för budgetåret 1930/1931 2,000,000 kronor, för budgetåret 1932/1933 500,000 kronor och för budgetåret 1933/1934 1,000,000 kronor eller tillhopa 3,500,000 kronor.

Erinras må, att u. spannmålskreditfonden beviljade kreditiv utgjort sammanlagt 840,000 kronor under budgetåret 1931/1932 och 1,950,000 kronor under budgetåret 1932/1933. I den mån nya spannmålslagerhus tillkomma, torde anspråken på lån ur fonden stegras. Med hänsyn bland annat härtill torde utlåningen ur fonden under nästa budgetår komma att avsevärt ökas, vid vilket förhållande fonden bör för budgetåret 1934/1935 tillföras kapitalökning. Erforderligt anslag har uppskattats till 1,000,000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departements-
chefen.

att såsom kapitalökning för spannmålskreditfonden
anvisa för budgetåret 1934/1935 ett
reservationsanslag av kronor 1,000,000.

[10.] **Kommunskogslånefonden.** Statens lånefond för underlättande av kommuners förvärv av skogsmark i vissa fall (kommunskogslånefonden) inrättades enligt beslut av 1930 års riksdag (prop. nr 267; R. skr. nr 325). Bestämmelser för lån ur fonden äro meddelade i kungörelsen den 27 juni 1930 (nr 272). Såsom kapital för fonden har för budgetåret 1930/1931 såsom reservationsanslag anvisats 200,000 kronor.

Efter inrättandet av fonden har framställning om erhållande av lån ur densamma gjorts allenast i ett fall. Framställningen, som avsåg ett lån å 6,000 kronor, fann emellertid Kungl. Maj:t den 19 februari 1932 ej kunna bifallas.

Enligt kungörelsen den 14 juni 1928 (nr 209) med vissa bestämmelser angående äldre reservationsanslag får dylikt anslag disponeras allenast till och med andra budgetåret efter det, å vars riksstat anslaget blivit uppfört, varefter behållningen å anslaget omföres till inkomsttitel för i anspråk tagna reservationer. Kungl. Maj:t har emellertid förbehållits rätt att låta anslaget kvarstå till vederbörandes förfogande under ytterligare högst ett år. Genom beslut den 30 juni 1933 har Kungl. Maj:t medgivit, att berörda för budgetåret 1930/1931 såsom kapital för kommunskogslånefonden anvisade reservationsanslag å 200,000 kronor må användas även under budgetåret 1933/1934.

I skrivelse den 27 november 1933 har *centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund* anfört följande.

Det lånebehov, som föranlett inrättandet av kommunskogslånefonden, måste alltså anses vara för handen, ehuru detta behov bland annat på grund av den svåra depression, som rätt inom skogsbruket under tiden efter fondens inrättande, kommit till uttryck allenast genom en låneansökan. Med hänsyn till det intresse för förvärv av skogsmark, som alltså veterligen finnes hos landets kommuner, och den ljusning i konjunkturerna inom skogsbruket, som under hösten 1933 börjat framträda, torde det ej få anses uteslutet, att under budgetåret 1934/1935 ifrågasättande lånebehov kunde komma att aktualiseras genom nya ansökningar om lån. För tillgodoseende av sagda behov syntes därför — enär efter

utgången av budgetåret 1933/1934 förberörda såsom kapital för fonden anvisade anslag å 200,000 kronor icke vidare finge disponeras för ändamålet — anslag böra anvisas för budgetåret 1934/1935. Då antagligt vore, att lånebehovet under sistnämnda budgetår komme att avsevärt understiga det anslagsbelopp, som tidigare ställts till förfogande för ändamålet, torde, med hänsyn jämväl till rådande statsfinansiella läge, anslagsanvisningen kunna begränsas till 50,000 kronor.

*Departements-
chefen.* Jag tillstyrker centralrådets framställning och hemställer förty, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för kommuns-kogslånefonden anvisa för budgetåret 1934/1935 ett *reservationsanslag* av kronor 50,000.

[11.] **Statens fruktodlingslånefond.** Med skrivelse den 27 december 1932 har Stockholms läns och stads hushållningssällskaps förvaltningsutskott överlämnat en till sällskapet från representanter för vissa trädgårdssammanslutningar ingiven framställning om åtgärder till stöd för svensk fruktodling samt hemställt om inrättande av en fruktodlingslånefond. I ärendet hava infordrade utlåtanden avgivits den 22 februari 1933 av lantbruksstyrelsen, den 6 juni 1933 av kommerskollegium, som därvid överlämnat yttrande av Sveriges kemiska industrikontor, den 10 augusti 1933 av statskontoret och den 29 augusti 1933 av hushållningssällskapens ombud.

Innan jag redogör för ärendet, vill jag erinra, att statens direkta medverkan för stödjande av fruktodling inom landet hittills inskränkt sig till — förutom anordnande av utbildningskurser för trädskötare — anvisande årligen av anslag dels till understöd åt Sveriges pomologiska förening för dess verksamhet, dels ock till främjande av avsättningen av svensk frukt, vilka båda anslag för innevarande budgetår uppförts med 10,000 respektive 4,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har såsom allmän motivering för ytterligare åtgärder från statens sida till fruktodlingens främjande anfört följande.

Tanken på inrättande av en lånefond för tillgodoseende av fruktodlingens behov vore icke främmande för lantbruksstyrelsen. Förhållandena på området hade emellertid hittills varit sådana, att en ökad produktion av frukt till avsalu icke lämpligen syntes böra komma till stånd. Fastmera hade ansträngningarna hittills inriktats på skötseln av befintligt fruktträdsbestånd och ökad husbehovsodling vid egna hem och lägenheter på landsbygden. Det förhölle sig nämligen så, att det under åtskilliga år befanns omöjligt för Sveriges fruktodlare att konkurrera med den till billigt pris importerade utländska frukten, som efter världskrigets slut sökte sig nya vägar bort från tidigare importerande, nu valutasvaga länder till valutastarka länder, varav Sverige var ett av de få. Medan importen till Sverige allenast av färska äpplen och päron år 1914 utgjorde sammanlagt 3,147,280 kilogram till ett värde av 1,495,154 kronor, hade im-

porten av dessa två fruktslag år 1931 uppgått till 30,488,518 kilogram, representerande ett importvärde av 15,262,412 kronor. Den enligt 1931 års statistik i avseende på importvärde i storleksordning tredje huvudgruppen av varor vore alla slag av utländska frukter och bär till ett sammanlagt värde av 55.6 miljoner kronor.

Med världskriget följde abnorma förhållanden även på den svenska fruktodlingens område. På grund av starkt minskad import under krigsåren fingo odlarna utan att ägna frukten den eljest i ordnad handel nödvändiga behandlingen försälja all frukt, oberoende av dess beskaffenhet, till höga priser. Detta hade till följd, att Sveriges pomologiska förnings omfattande och väl fungerande organisation för fruktens sortering, packning och avsättning splittrades.

Denna omständighet i förening med den efter fredsslutet ständigt stigande importen hade varit i hög grad deprimerande för landets fruktodling. Under sådana förhållanden hade givetvis anledning hittills saknats att stimulera till ökning av odlingarna. Allt arbete hade också inriktats på att genom upplysning egga självverksamheten och förmå odlarna att iståndsätta det befintliga fruktträdsbeståndet, som enligt 1927 års arealstatistik utgjorde cirka 7.5 miljoner fruktträd, samt att återuppbygga en under och åren närmast efter världskriget i vissa avseenden raserad organisation, vilket skett genom av staten anordnade trädskötarkurser samt av pomologiska föreningen och hushållningssällskapen anordnad upplysningsverksamhet i olika avseenden.

Genom den under hösten 1932 inträffade valutadeprecieringen och på grund av 1932 års riksdags beslut om vissa tilläggstullar — därvid tullen å frukt, som kunde odlas inom landet, höjts från 10 till 20 öre per kilogram — hade fruktodlarna för sin produktion otvivelaktigt erhållit ett visst ekonomiskt stöd.

Vid fruktodlingsförsök, som i mera blygsam skala bedreves inom landet, hade verksamheten icke utan framgång koncentrerats på att söka utfinna effektiva metoder i kampen mot de skadedjur och parasitsvampar, som angrepe fruktträden. Den kemisk-tekniska industrien hade med stöd av vunna resultat och i samråd med vederbörande försöksanställare förbättrat sina kampmedel, och mekaniska verkstäder hade upptagit tillverkning av effektiva fruktträdssprutor, som underkastades prövning vid statens maskin- och redskapsprovningsanstalt. I samråd med hushållningssällskapens trädgårdstjänstemän hade pomologiska föreningen fastställt normalförteckning över ett mera begränsat antal för olika produktionsdistrikt lämpade fruktsorter, vilka ansetts med framgång kunna i stor skala odlas till avsalu. Därjämte hade på samma sätt igångsatts en allmän kampanj för omympning av mindervärdiga sorter. Genom sina publikationer hölle pomologiska föreningen omkring 6,000 fruktodlare å jour med åtgärder för rationell fruktodling och genom radioföredrag lämnades tid efter annan meddelanden om åtgärder, som kunde anses ägnade att befrämja denna odling. Det hade också visat sig, att allt flera fruktodlare lyckats icke blott att under vissa år betydligt stegra sina skördar, utan även att genom kontinuerlig, rationell kultur åstadkomma årliga goda skördar av välutvecklad, vacker och därför lättsåld frukt. Genom sammanslutning i försäljningsföreningar, som sorterade, packade och försålde medlemmarnas frukt, hade odlarna i vissa distrikt lyckats göra sin produktion konkurrensduglig med importerad frukt. Överhuvudtaget syntes av livaktigheten i vissa viktiga produktionsdistrikt och framgången av pomologiska föreningens verksamhet att döma

odlarna vara besjälade av en allvarlig strävan att väl använda sig av den förändrade situationen på området.

Under sådana förhållanden syntes tiden nu vara inne att taga under övervägande, huruvida icke en statlig fruktodlingslånefond kunde anses äga berättigande. Enligt lantbruksstyrelsens mening inverkade emellertid även de allmänna ekonomiska förhållandena i stort på den svenska fruktodlingens räntabilitet och icke — såsom sökanden velat göra gällande — i huvudsak biologiska och tekniska faktorer, även om dessa finge tillmätas stor betydelse. Då avsaknaden av ordnad försöksverksamhet på detta område utgjorde ett väsentligt hinder för bedömande, inom vilka gränser en eventuell lånefond borde utnyttjas, finge man gå fram med stor försiktighet, så att icke storodling av frukt härigenom uppammades inom områden, där man icke på förhand visste, att odling av olika fruktslag hade vissa naturliga förutsättningar att lyckas. Även om det vore önskligt, att frukt odlades överallt för eget behov, så vore det under inga förhållanden lämpligt, att odling av frukt i större skala skedde inom andra områden än å en lantbruksstyrelsens utlåtande bilagd karta såsom första och andra fruktodlingszonerna utmärkta områden i södra och mellersta Sverige, vilkas nordgräns utgjordes av Mälardalen, och inom dessa zoner i huvudsak endast inom vissa mera begränsade områden, där fruktodling — såvitt kunde dömas av redan vunna resultat av viss praktisktvetenskaplig försöksverksamhet — kunde antagas vara mindre beroende av tillfälliga konjunkturväxlingar än landets fruktodling i allmänhet taget och där man sålunda genom verklig, rationellt driven fruktodling och icke genom fruktträdsskötsel allenast kunde frambringa så stora fruktkvantiteter, att dessa i handeln även kvantitativt kunde upptaga tävlan med importerad frukt.

En ökad fruktodling här i landet syntes numera vara så mycket angelägnare, som en ganska djupgående omläggning av hela folkhushållningen syntes erforderlig i syfte att i högre grad göra landet självförsörjande. Det gällde härvid både att inskränka konsumtionen av sådana utländska överflödsvaror, som ej kunde produceras inom landet, och att såvitt möjligt här producera varor, som nu importerades från utlandet. Hit hörde till viss del frukt.

En fruktodlingslånefond att anlitas i syfte att åstadkomma storodling av frukt efter mera rationella riktlinjer, så långt detta vore möjligt utan att kunna bygga på en välbehövlig försöksverksamhets resultat, ansågo lantbruksstyrelsen sig därför kunna förorda. Tills större erfarenhet vunnits på området, syntes man emellertid böra gå fram med en viss försiktighet.

De allmänna naturliga förutsättningarna för bedrivande av fruktodling vore inom vissa delar av landet sådana, att fruktodling kommit att framträda såsom en viktig produktionsgren. Det syntes under sådana förhållanden ur såväl enskild som nationalekonomisk synpunkt vara av vikt, att de ekonomiska betingelserna för ifrågavarande produktion utnyttjades.

Enligt lantbruksstyrelsens mening skulle i detta avseende mycket stå att vinna, om åtgärder vidtoges i syfte att öka avkastningen av sådana marker, som till viss grad vore i ekonomiskt avseende bättre ägnade för fruktodling än för foderväxt- och spannmålsodling, varigenom landet efterhand skulle kunna i högre grad än nu vore fallet komma att genom egen produktion täcka en avsevärt större del av det inhemska konsumtionsbehovet av sådana fruktslag, som med framgång kunde odlas inom

landet. Då fruktkonsumtionen tenderade att med varje år stegas, skulle, därest icke odlingarna ökades, en sådan konsumtion än ytterligare försämrade handelsbalansen genom ett ständigt stegrat importbehov.

För att tillfredsställa landets nuvarande fruktkonsumtion hade under åren 1929—1931 i medeltal per år importerats 13,176,000 kilogram färska äpplen enbart under månaderna september—april. Denna kvantitet äpplen skulle kunna odlas inom landet och marknadsföras intill slutet av april månad, om bland annat de möjligheter, som den moderna kylningstekniken erbjöde, toges i anspråk. För produktion av nyssnämnda importkvantitet erfordrades emellertid plantering av ytterligare cirka 730,000 äppleträd, om man räknade med en medelskörd per träd och år av 18 kilogram. De skördevärden lantbruksstyrelsen räknade med vore tyska medelvärden enligt professor Eltzbacker i en skrift »Die deutsche Volksernährung und der englische Aushungerungsplan», vilka låge rätt väsentligt under de på ett avsevärt mindre omfattande material baserade svenska medelvärdena. Med ett medelimportpris å äpplen av 55 öre per kilogram skulle handelsbalansen härigenom årligen förbättras med i runt tal 7 miljoner kronor, som sålunda skulle komma landets odlare till godo.

Åren 1929—1931 hade under månaderna augusti—oktober i medeltal per år importerats 5,268,000 kilogram färska päron till ett medelpris av 69 öre per kilogram eller i runt tal 3.6 miljoner kronor. Vid en medelskörd av 16 kilogram päron per träd och år skulle erfordras ytterligare cirka 330,000 päronträd för att fylla det nuvarande behovet av färska päron under tre månader.

Årligen infördes cirka 150,000 kilogram färska körsbär till ett värde av omkring 175,000 kronor. Även om en stor del av denna import ägde rum, innan svenska körsbär kommit i marknaden, torde behovet av körsbär särskilt för konservindustrin nödvändiggjöra plantering av ytterligare cirka 30,000 träd för att täcka behovet av färska körsbär. Speciell statistik över plommonimporten saknades, men det torde på goda grunder kunna antagas, att en betydligt ökad plommonproduktion kunde vinna avsättning inom landet, icke minst till nytta för den under uppsving varande inhemska konservindustrin, som icke utan framgång sökte ersätta den till cirka 1.9 miljoner kilogram uppgående införseln av fruktkonserver. Om endast en tredjedel av sistnämnda import ersattes med svensk plommonkompott, erfordrades ytterligare över 100,000 plommonträd med en medelskörd av cirka 6 kilogram per träd och år.

För att genom landets egen produktion fylla det *nuvarande* konsumtionsbehovet av ovan angivna fruktslag under beräknad tid av året, skulle sålunda nyplantering av i runt tal 1.2 miljon träd erfordras. Vid dessa beräkningar hade hänsyn icke tagits till fortsatt stegring av konsumtionen, ej heller till importen till ett årsvärde av cirka 15 miljoner kronor av torkad frukt, som åtminstone till en del skulle kunna ersättas med av sekunda svensk frukt tillverkat mos.

Rationell anläggning av ett fruktodlingsföretag medförde emellertid vissa engångskostnader — vartill även borde räknas räntekostnaderna å anläggningen under de första 5—8 åren, innan träden komme i bördig ålder — som för den enskilde jordbrukaren eller trädgårdslaren vore mycket betungande och ofta icke möjliga att bära. Knappast något slag av växtodling på fritt land tarvade så stort startkapital som fruktodling, vilket torde vara en väsentlig anledning till, att landet hade relativt få verkliga storodlingar. Statens ekonomiska medverkan till åstadkommande av dylika anläggningar torde därför ofta vara av behovet påkallad

och under vissa förutsättningar väl motiverad. Härvid syntes emellertid statens understödsverksamhet dock icke böra sträcka sig längre än vad nödvändigt vore. Den torde sålunda endast böra avse åtgärder, som ur allmänt ekonomiska synpunkter kunde anses ändamålsenliga och som utan statens bistånd icke skulle komma till utförande.

Erfarenheten visade, att en ej ringa procent av nyplanterade fruktodlingar efter några år bleve, om också icke direkt vanvårdad, så dock åtminstone mindre välskött än önskligt vore. I vissa fall kunde detta bero på bristande insikt eller duglighet hos odlaren. Ofta underlåte emellertid odlaren i brist på kapital att skaffa, bland annat, arbetsbesparande redskap (sprutor, jordbearbetningsredskap). I andra fall kunde värden gå till spillo, därför att lämpliga förvaringslokaler saknades, avdikningssystemet behövde utvidgas eller vindskyddsplanteringar utföras o. s. v. Det vore enligt lantbruksstyrelsens mening lika viktigt, att dylika brister avhjälpes, som att nya träd planterades. Av dessa skäl vore det önskvärt, att en odlare skulle kunna erhålla ett handtag i form av lån, och det vore sannolikt, att ett sådant skulle sporra ej blott till igångsättande av nyttiga förbättringsåtgärder utan även till att i andra avseenden uppbringa odlingen på ett högre plan. Det vore enligt lantbruksstyrelsens mening så mycket mindre risk att bevilja ett lån av sistnämnda slag, som man vid detta tillfälle kunde bedöma, huruvida lånesökanden ägde nöjaktiga förutsättningar att bedriva framgångsrik fruktodling. Innan lån beviljades, skulle odlingen givetvis underkastas noggrann undersökning. Därvid skulle bland annat fastställas, huruvida valet av fruktsorter, planeringen och utförandet av odlingen m. m. kunde anses tillfredsställande, och samtidigt tagas i övervägande, om de redskap, byggnader eller förbättringsarbeten, för vilkas anskaffande, uppförande eller verkställande lånet begärts, vore av lämplig art.

Lantbruksstyrelsen delade sålunda i princip den uppfattningen, att behov föreläge av en lånefond för ifrågavarande ändamål.

Beträffande de allmänna villkor och bestämmelser, som böra stadgas för lån ur en sådan fond, har lantbruksstyrelsen vid sin berörda skrivelse fogat ett förslag härtill. Huvudbestämmelserna däri torde kunna sammanfattas sålunda.

1) Lån från fonden beviljas av lantbruksstyrelsen a) för utförande av fruktträdsanläggning och utvidgning av redan befintlig sådan anläggning, b) för iståndsättande av redan befintlig äldre eller yngre fruktträdsanläggning, c) för inköp av fruktträdssprutor och större jordbearbetningsredskap, d) för utförande i vissa fall av bevattningsanläggning samt e) för uppförande och iordningställande av ändamålsenliga fruktförvaringslokaler.

2) Vid nyanläggning av fruktodling eller vid iståndsättande av redan befintlig sådan odling må lån beviljas endast där odlingen omfattar eller är avsedd att omfatta minst 1,5 hektar med lämpligt antal fruktträd.

3) Lån må endast beviljas ägare eller brukare av jord å för fruktodling särskilt gynnsamt belägen plats inom vissa å en lantbruksstyrelsens utlåtande bifogad karta angivna fruktodlingszoner inom södra och mellersta delarna av landet, varvid företräde skall givas den, som innehar högst 50 hektar åker eller annan odlad jord.

4) Lån skall för övrigt endast kunna beviljas den, som redan är fruktodlare och visat praktisk duglighet på området samt är i behov av lån.

5) Lån till inköp av fruktträdssprutor och redskap för jordens bearbetning må även beviljas fruktodlarförening.

6) Lån till uppförande eller förvärfvande av byggnad för förvaring av frukt må därjämte beviljas ekonomisk förening eller aktiebolag.

7) Lån må utgå med högst två tredjedelar av den beräknade och av lantbruksstyrelsen godkända kostnaden för de med lånet avsedda åtgärderna, därvid i fråga om nyanläggning av fruktodling eller iståndsättande av redan befintlig sådan odling lånet icke får överstiga, vid nyanläggning 2 kronor 75 öre per träd eller 800 kronor per hektar, vid redan utförd högst fem år gammal anläggning 1 krona 50 öre per träd eller 400 kronor för hektar samt vid äldre fruktträdsanläggning 4 kronor per träd eller 1,200 kronor per hektar.

8) Låntagare må ej samtidigt häfta i skuld till fonden med mer än sammanlagt 10,000 kronor.

9) Å lyftat lånebelopp skall ränta erläggas efter 4.5 procent om året från lyftningsdagen, dock att räntan må läggas till kapitalskulden beträffande lån till nyanläggning av fruktodling under de första fem åren samt i fråga om lån till redan befintliga yngre och äldre anläggningar under de två första åren.

10) Lån till nyanläggning av fruktodling skall amorteras från och med sjätte året och lån till redan befintlig fruktodling från och med tredje året efter det kalenderår, under vilket lånet till någon del första gången lyftats, med lika belopp årligen under den tid, lantbruksstyrelsen för varje särskilt fall bestämmer, dock att amorteringstiden må utgöra beträffande lån för nyanläggning av fruktodling och för redan befintlig, högst fem år gammal anläggning högst tio år och beträffande lån för redan befintlig, äldre anläggning högst fem år.

11) Lån till inköp av fruktträdssprutor och redskap samt till utförande av bevattningsanläggning och fruktförvaringslokaler skall amorteras från och med andra året efter det kalenderår, under vilket lånet till någon del första gången lyftats, med lika belopp årligen under den tid, lantbruksstyrelsen för varje särskilt fall bestämmer, dock att amorteringstiden må utgöra beträffande lån till inköp av sprutor och redskap högst fem år och beträffande annat i denna punkt avsett lån högst tio år.

12) Till lantbruksstyrelsen ställd ansökning skall insändas till det hushållningssällskap, inom vars område anläggningen är belägen.

13) Vederbörande hushållningssällskap skall åligga att av trädgårdskonsulent eller annan person, som hushållningssällskapet prövar därtill lämplig, inhämta skriftligt yttrande över ansökningen, innefattande, då fråga är om lån till fruktodling, uppgift om markens lämplighet med avseende på dess beskaffenhet och läge till visst slag av sådan odling, varefter hushållningssällskapet skall hava att med eget utlåtande, innefattande även vitsord om lånesökandes kompetens som fruktodlare, översända handlingarna i ärendet till lantbruksstyrelsen.

14) Från fonden beviljat lån utbetalas av statskontoret.

Härjämte innefattar lantbruksstyrelsens förslag sådana bestämmelser, vilka i allmänhet pläga förekomma bland villkoren för lån från statens utlåningsfonder såsom rörande erforderliga ansökningshandlingar, säkerhet, uppsägning, ordningen för låns lyftande m. m.

Med avseende å lantbruksstyrelsens förslag i vad angår lån för in-

köp av fruktträdssprutor m. m. har styrelsen särskilt framhållit följande.

Mångåriga praktiska erfarenheter och vetenskapliga undersökningar såväl här i landet som annorstädes hade visat, att framgångsrik fruktoodling icke kunde bedrivas — de lokala förutsättningarna kunde vara aldrig så gynnsamma — såframt icke fruktträdens parasiter ur växt- och djurvärlden effektivt bekämpades. Man torde utan överdrift våga det påståendet, att de stora fruktproducerande ländernas tämligen konstanta skördar av god kvalitet vore i hög grad beroende på möjligheten att med hjälp av maskinellt drivna sprutor kunna i rätta ögonblicket utföra besprutning mot olika slag av skadegörare. För Sveriges vidkommande vore situationen sådan, att många rika skördar förstördes på grund av bristande tillgång till effektiva sprutor. Av denna anledning vore lån på fördelaktiga villkor till inköp härav ovärderliga, särskilt i de trakter, där fruktodling vore allmän och där odlingarna borde väsentligt ökas.

Vad sålunda anförts om behovet av sprutor gällde i vissa avseenden även beträffande specialredskap för jordbearbetning och under speciella förhållanden bevattningsanläggningar.

Rörande de föreslagna lånen för inrättande av fruktlageringslokaler har lantbruksstyrelsen anfört.

Med lån till fruktförvaringslokaler åsyftades nyttiggörandet av produktionen. Här uppställdes sig frågan, huruvida lån för sistnämnda ändamål borde utlämnas till enskilda, större odlare eller till ekonomiska sammanslutningar av odlare (såsom i fråga om lån ur spannmålslagerhus-, mejeri- eller fjäderfålanefonderna) eller till bådadera. Att tillämpa föreningsvägen som oeftergivligt villkor för lån i förevarande fall kunde låta bestickande i betraktande av möjligheten att därigenom åstadkomma en viss grund för organiserandet av fruktens avsättning. Denna väg vore också enligt lantbruksstyrelsens mening den enda framkomliga, när det gällde att organisera försäljningen av frukt från småodlare. Då emellertid all tunnskalig och till sin konsistens mindre fast frukt vore utsatt för stor risk att vid skördetillfället skadas vid förflyttning från trädet till plockningskorgen och därifrån till närmaste förvaringsplats och denna risk ökades, när frukt från olika odlare sammanfördes till större uppsamlingsställen — såframt frukten icke redan på odlingsplatsen sorterats och packats i sådant emballage, som borde användas vid dess definitiva saluförande — vore en långt gående centralisering av fruktens förvaring i hög grad oekonomisk för såväl den enskilde storodlaren som för det allmänna. Även om det skulle vara möjligt att vid skördetillfället direkt sortera och förpacka all frukt — vilket emellertid under en brådskanie, kort skördetid vore omöjligt i större odlingar — måste dock hänsyn även tagas till det förhållandet, att fruktens hållbarhet i viss mån vore beroende av att den någon tid före den definitiva saluförpackningen finge »svetta» i förvaringslokalerna. Då härtill komme, att frukt — till skillnad från åtskilliga andra av jordens produkter — under lagringen vore i behov av ständig tillsyn icke minst därför, att olika sorter hade olika mognads- och försäljningstid, vore ett sammanförande av all till försäljning avsedd frukt från vissa större produktionsområden till stora centrallagerhus mindre tillrädligt. Därför vore ett större antal mindre fruktlagerhus avgjort att föredraga. Sålunda borde enligt lant-

bruksstyrelsens mening möjlighet förefinnas för såväl odlare som ekonomiska sammanslutningar av mindre odlare att erhålla lån till uppförande av fruktlagerhus. Emellertid förutsatte lantbruksstyrelsen, att lån för ändamålet, åtminstone intill dess erfarenhet vunnits om ändamålsenligheten härav, beviljades synnerligen sparsamt och endast efter av lantbruksstyrelsen företagen ingående prövning i varje särskilt fall.

Mot en statlig låneverksamhet på fruktodlingens område kunde invändas, att icke minst felslagna fruktskördar till följd av frost under blomningen, parasitangrepp m. m. ökade riskerna för en sådan verksamhet, och att liknande risk icke förläge beträffande lån till övriga produktiva och andra ändamål för det egentliga jordbrukets behov. Härtill komme, att för rationell fruktodling krävdes större personlig duglighet och omsorg än i fråga om skötseln av jordbrukets i huvudsak ettåriga, enklare kulturer. Dessa förhållanden hade emellertid lantbruksstyrelsen beaktat genom förslaget om låneverksamhetens begränsning på sådant sätt, att lån skulle utlämnas allenast till person, som redan dokumenterat sin duglighet som fruktodlare. Å andra sidan hade en fruktodling möjlighet att till en viss gräns med varje år bliva ett allt värdefullare hypotek för lån. Ett under för fruktodling lämpliga förhållanden nyplanterat fruktträd av lämplig sort finge sålunda intill viss ålder för varje år ökat värde.

I fråga om storleken av fondens kapital har lantbruksstyrelsen yttrat:

Då lån skulle beviljas till större odlingar av allenast hårdiga svenska träd av god kvalitet, torde kvalificerade svenska plantskolor för närvarande ej kunna öka sin årsproduktion med mer än cirka 100,000 träd. Om lån vid nyplantering i medeltal uppginge med högst 2 kronor 75 öre per träd, borde ett årligt lånebehov av 300,000 kronor för nyplantering sålunda tillsvidare beräknas. Härtill komme lån för istandsättande och skötsel av redan utförda större odlingar, för vilket ändamål lantbruksstyrelsen uppskattade det årliga lånebehovet till 150,000 kronor. Om behovet av lån till inköp av motorsprutor, kraftigare handsprutor, speciella jordbearbetningsredskap samt uppförandet och iordningställandet av fruktförvaringslokaler beräknades till 50,000 kronor, skulle det sammanlagda årliga lånebehovet kunna tillsvidare begränsas till 500,000 kronor i avvaktan på erfarenhet angående fondens anlitande.

Kommerskollegium har anfört följande.

Av det av Sveriges kemiska industrikontor avgivna yttrandet syntes framgå, att man vid åtgärder från det allmännas sida till stöd för den inhemska fruktodlingen icke borde räkna med nämnvärt ökad avsättning av frukt för industriella ändamål, såsom konservberedning och vintillverkning. Detta förhållande syntes bestyrka den av lantbruksstyrelsen intagna ståndpunkten, att syftet med en eventuell lånefond borde vara fruktodlingens rationalisering och kvalitativa höjande snarare än en kvantitativ ökning av produktionen. Från de synpunkter, kommerskollegium närmast företrädde, hade kollegium, som icke ansett sig böra ingå på en detaljgranskning av det utarbetade författningsförslaget, icke något att erinra mot lantbruksstyrelsens i ämnet avgivna förslag.

Statskontoret har yttrat i huvudsak följande.

Vad lantbruksstyrelsen i sitt utlåtande i ärendet framhållit om önskvärdheten och möjligheten av att vidtaga åtgärder i syfte att öka frukt-

odlingen inom landet och därigenom sätta detta i tillfälle att genom egen produktion täcka åtminstone en avsevärd del av det inhemska konsumtionsbehovet av frukt syntes statskontoret värt allt beaktande. Huruvida de åtgärder, som föreslagits, kunde vara tillräckliga för vinnande av detta syfte vore emellertid vanskligt att avgöra. Det syntes statskontoret knappast kunna förväntas, att enbart genom de hjälpåtgärder, som nu ifrågasattes, den svenska frukten skulle bliva i stånd att upptaga tävlan med den utländska varan. Härför torde erfordras jämväl åtgärder för att fruktodlarna till skäliga pris kunde erhålla avsättning för den producerade varan.

Skulle emellertid en statlig låneverksamhet för angivet ändamål sättas i gång, ville statskontoret särskilt framhålla vad lantbruksstyrelsen uttalat angående nödvändigheten av att, då all ordnad försöksverksamhet på detta område saknades, gå fram med stor försiktighet. Härför talade också de med en lånerörelse av förevarande slag förenade särskilda riskerna.

Komme en lånefond till stöd för svensk fruktodling att inrättas, torde densamma, såsom föreslagits, böra stå under statskontorets förvaltning och lånen från fonden utlämnas av ämbetsverket. Med hänsyn till den lokalkännedom, som vore erforderlig för att beviljade lån skulle komma till avsedd nytta, och med avseende på de många uppgifter i samband med lånerörelsen, som under alla förhållanden komme att påvila hushållningssällskapen, syntes det dock med fog kunna ifrågasättas, huruvida icke dessa lämpligen borde fungera såsom låneförmedlare. Då säkerheten för lånen väl i överbägande antalet fall torde komma att utgöras av borgen, syntes hushållningssällskapen med den närmare kännedom om låntagarnas personliga kvalifikationer, sällskapen måste anses besitta eller med tämligen stor lätthet vore i tillfälle att förskaffa sig, bättre än en central myndighet lämpa sig för skötseln av de olika detaljlånen. Hushållningssällskapen skulle alltså enligt statskontorets mening hava att hos lantbruksstyrelsen göra framställning om utbekommande av statslån från fonden, motsvarande de lånebelopp från enskilda sökande, sällskapen ansett sig kunna förorda, samt mot avlämnande av behöriga skuldförbindelser, innefattande åtagande att gent emot statsverket ansvara för lånens behöriga återbetalning, i statskontoret lyfta desamma och sedermera mot de säkerheter, sällskapet ansåge sig kunna godkänna, utlämna de olika detaljlånen. Med hänsyn till de förluster, som genom lånerörelsen kunde uppkomma för hushållningssällskapen, torde emellertid böra föreskrivas, att dessa, i likhet med vad förhållandet vore med förmedlare av lån från vissa andra statens utlåningsfonder, kunde efter framställning till Kungl. Maj:t och efter prövning av i varje fall förekomna omständigheter bliva gottgjorda av statsverket för ifrågavarande förluster.

Ändamålet med den föreslagna lånefonden vore bland annat beredande av låneunderstöd för inköp av fruktträdssprutor och redskap. Med hänsyn till att anskaffandet av dylik materiel i flertalet fall torde för fruktodlaren innebära jämförelsevis obetydliga kostnader och materielen åtminstone delvis vore rena förbrukningsartiklar syntes det kunna ifrågasättas, huruvida utlämnande av lån för ifrågavarande ändamål borde inrymmas i fondens uppgift.

Skulle det av lantbruksstyrelsen framlagda förslaget, vilket utginge från att de av styrelsen beviljade lånen av statskontoret utlämnades direkt till de olika låntagarna utan förmedling genom hushållningssäll-

skapen genomföras, hade statskontoret endast att framställa vissa erinringar av i huvudsak mera formell natur, avseende författningsförslagets slutliga utformning.

Hushållningssällskapens ombud hava i huvudsak förordat lantbruksstyrelsens förslag samt vidare anført:

Den stora importen av utländsk frukt gäve vid handen, att åtgärder för ökning och, framför allt, rationalisering av den svenska fruktproduktionen vore önskvärd. För en ekonomisk bärkraftig utveckling av vårt lands fruktodling krävdes emellertid ej blott höjning av produktionens kvantitet och kvalitet utan i minst lika hög grad åtgärder för förbättring av fruktens tillvaratagande och avsättning. Lån från fonden borde därför få beviljas även för anordningar, som främjade fruktens avsättning, exempelvis smärre anläggningar för tillgodogörande av frukt eller anskaffning av driftkapital för andelsföretag avseende fruktens sortering och avsättning. På de av statskontoret anförda skäl och då den lokala uppsikten väl huvudsakligen komme att utövas av hushållningssällskapens trädgårdskonsulenter, kunde ifrågasättas, om icke låneförmedlingen borde anförtras åt hushållningssällskapen.

Konsumtionen av frukt inom landet har under de senaste åren nått allt större omfattning. Icke minst ur nationalekonomisk synpunkt är det av vikt, att denna konsumtion i största möjliga utsträckning tillgodoses genom svensk frukt. Den inhemska produktionen borde därför inrikas på frambringande i tillräcklig mängd av en jämn, med den utländska frukten konkurrensduglig vara, som kan tillgodose efterfrågan under den tid av året, då svensk frukt kan saluföras. Vår fruktodling kan emellertid icke för närvarande upptaga en framgångsrik konkurrens med utlandet. Härför krävas vissa rationaliseringsåtgärder, så att befintliga äldre och yngre fruktträdplanteringar kunna frambringa en verklig kvalitetsvara. Detta förutsätter — liksom i allmänhet varje rationell skötsel av fruktträdsodlingar — tillgång till för ändamålet tjänliga fruktträdssprutor och redskap för jordens bearbetning ävensom bevattningsmöjligheter. Lantbruksstyrelsens utredning ger ock vid handen, att konkurrensen med den utländska frukten jämväl påkallar en successiv ökning av landets nuvarande fruktträdsbestånd. Till de erforderliga rationaliseringsåtgärderna på fruktodlingens område hör slutligen såsom den icke minst viktiga anordnande av lämpliga lagringslokaler.

De ganska omfattande och i vissa avseenden även kostsamma åtgärder, vilka sålunda torde vara påkallade för vinnande av det viktiga syftet att göra den svenska fruktodlingen konkurrenskraftig gent emot den utländska frukten, synas enligt utredningen i ärendet icke kunna förutsättas komma till utförande i erforderlig omfattning, med mindre staten därtill lämnar sin medverkan. Med hänsyn till det anförda vill jag förorda lantbruksstyrelsens, av samtliga dem, som yttrat sig i ärendet, biträdda förslag om inrättande i sådant syfte av en särskild lånefond.

I fråga om de närmare villkoren för lån från fonden må anföras följande.

*Departements-
chefen.*

Enligt lantbruksstyrelsens förslag skola lånen beviljas av lantbruksstyrelsen och utbetalas av statskontoret. Statskontoret liksom hushållningssällskapens ombud hava ifrågasatt, att hushållningssällskapen borde fungera som låneförmedlare. Enligt min mening bör vid denna frågas bedömande hållas i minne, att den föreslagna fonden avser att befordra fruktodlingen inom distrikt, där påtagligt gynnsamma betingelser förefinnas för drivande av ekonomiskt bärkraftig odling. Även om ett hushållningssällskap har god kännedom om förhållandena inom sitt eget område, torde dock ett centralt organ, lantbruksstyrelsen, äga bättre förutsättningar att i stort bedöma de synpunkter, som i förevarande avseende måste tillmätas avgörande betydelse. Då i allt fall vederbörande hushållningssällskap skall yttra sig om varje låneansökning, bör lantbruksstyrelsen kunna erhålla erforderligt upplysningsmaterial i detaljfrågor. Det är ock att märka, att även inom en var av de av lantbruksstyrelsen uppdragna båda bästa fruktodlingszonerna, varom det här närmast är fråga, olika förutsättningar för en ekonomiskt lönande fruktodling kunna vara för handen. Det är därför av vikt att erhålla en organisation, som säkerställer en möjligast enhetlig prövning av omständigheterna i de olika fallen. Först härigenom torde en eftersträfvansvärd koncentration av fruktodlingen i stor skala till de lämpligaste platserna kunna vinnas. Jag finner alltså övervägande skäl tala för, att beviljandet av de särskilda lånen, åtminstone till en början, sker av lantbruksstyrelsen efter vederbörande hushållningssällskaps hörande.

Med avseende å frågan, huruvida lån från fonden böra få utlämnas jämväl för inköp av fruktträdssprutor och redskap, tillstyrker jag, att lån för angivna syfte icke bör ifrågakomma annat än för anskaffande av *maskindrivna* sprutor och redskap, vilka betinga ett förhållandevis högt pris. För dylika lån bör amorteringstiden bestämmas i förhållande till den beräknade tiden för materialets brukbarhet, i vilket avseende lantbruksstyrelsens förslag knappast lämnar rum för någon erinran.

Hushållningssällskapens ombud hava ifrågasatt lån jämväl för anordningar för främjande av fruktens avsättning, exempelvis smärre anläggningar för tillgodogörande av frukt eller anskaffning av driftkapital för andelsföretag avseende fruktens sortering och avsättning. Omständigheterna torde i vissa fall kunna göra det önskvärt, att i samband med utförande av fruktlagringslokaler mindre inrättningar anordnas för fruktens tillgodogörande såsom för fruktmosberedning eller vintillverkning av frukt, som icke kan på annat sätt rationellt tillvaratagas. Med hänsyn härtill synes mig möjlighet till att i sålunda åsyftade fall erhålla lån icke böra vara utesluten, där lantbruksstyrelsen finner den anordning, vartill lån sökes, vara ägnad att väl fylla ett gagnande ändamål. Däremot kan jag ej förorda, att lån ur fonden få utlämnas till beredande av driftkapital.

I övrigt anser jag de av lantbruksstyrelsen angivna grunderna för utlämnande av lån från ifrågavarande fond kunna i huvudsak godtagas.

Emellertid finner jag avgörande hinder ej böra möta för låns beviljande i det fall, att fruktodlingsarealen understiger den av lantbruksstyrelsen angivna eller 1.5 hektar. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, efter riksdagens beslut i ärendet, utfärda erforderliga bestämmelser, därvid de av statskontoret framställda erinringarna av mera formell natur torde böra beaktas.

Beträffande fondens storlek vill jag, i avvaktan på närmare erfarenhet i saken, förorda lantbruksstyrelsens, av statskontoret biträdda förslag om anvisande nästa budgetår av ett kapital av 500,000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) besluta inrättande av statens fruktodlingslånefond, som skall förvaltas av statskontoret och varifrån lån må i mån av tillgång utlämnas *dels* för anläggning av större fruktodling för ekonomisk drift ävensom för utvidgning eller förbättring i sådant syfte av redan befintlig fruktodling, *dels* för inköp av maskindrivna fruktträdssprutor och redskap för jordens bearbetning, *dels* för anordnande av bevattningsanläggningar för fruktodling, *dels ock* för uppförande och iordningställande av förvaringslokaler för frukt;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i huvudsaklig överensstämmelse med av mig tillstyrkta grunder, utfärda erforderliga bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande av lån ur statens fruktodlingslånefond;

3) såsom kapital för statens fruktodlingslånefond för budgetåret 1934/1935 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 500,000.

Fonden för förlag till statsverket.

[12.] **Bidrag till gödselvårdsanläggningar.** Vid 1918 års riksdag beslöts inrättande av gödselvårdslånefonden. Gällande bestämmelser för lånerörelsen äro intagna i kungörelsen den 11 juli 1918 (nr 576) med däri genom kungörelserna nr 186/1925, 241/1927 och 132/1931 gjorda ändringar. Statslån från fonden tilldelas hushållningssällskap för att därav utlämna lån för utförande av ändamålsenliga gödselstäder samt sådana anordningar inom vederbörande djurstallar, som betingas av en rationell gödselvård (gödselvårdslån). Gödselvårdslån kan beviljas ägare eller brukare av åker eller annan odlad jord, oberoende av storleken av den fastighet, där arbetet är avsett att utföras, och, beträffande brukare, av brukningstidens längd samt må ej beviljas till högre belopp än 2,000 kronor och icke uppgå till mer än 75 procent av den beräknade kostnaden för anläggningen.

I anledning av väckta motioner har 1933 års riksdag (särsk. utsk. utl. nr 17 sid. 80; R. skr. nr 356) för budgetåret 1933/1934 under utgifter för kapitalökning, fonden för förlag till statsverket, såsom särskilda reservationsanslag anvisat dels 700,000 kronor såsom bidrag till gödselvårdsanläggningar och dels 500,000 kronor såsom lån till dylika anläggningar. Anslagsanvisningarna hava gjorts med hänsyn såväl till den betydelse ur jordbrukssynpunkt, som förekomsten av tidsenliga och ändamålsenliga gödselvårdsanläggningar äger, som ock till det arbetstillskott, vilket genom anordnandet därav tillskapas. Kungl. Maj:t har den 30 juni 1933 utfärdat kungörelse (nr 435) angående statsbidrag till gödselvårdsanläggningar. För statsbidrag gälla i huvudsak enahanda bestämmelser som för lån till gödselvårdsanläggningar. Statsbidraget har begränsats till belopp, motsvarande högst 25 procent av den beräknade kostnaden för den med bidraget avsedda anläggningen. Sammanlagda beloppet av för anläggningen beviljade statsbidrag samt lån av statsmedel får ej överstiga 2,000 kronor och ej heller utgöra mer än 75 procent av nyssnämnda kostnad. Sedan statsbidrag beviljats, skall arbetet utan uppskov igångsättas.

I skrivelser den 25 oktober 1933 har *lantbruksstyrelsen* inkommit med utredning och förslag i avseende å ifrågavarande bidrags- och låneverksamhets fortsättande jämväl under budgetåret 1934/1935.

I fråga om *bidragsverksamheten* har lantbruksstyrelsen anført, att styrelsen ställde sig tveksam om lämpligheten av att en mängd smärre statsbidrag utginge till olika ändamål inom jordbrukets område. Särskilt syntes detta gälla, då, såsom i förevarande fall, lån kunde på förmånliga villkor beviljas för ändamålet och bidrag utginge oberoende av om dylika lån beviljades för samma anläggning eller ej. Konsekvensen av ett dylikt förfaringssätt torde bliva, att möjligheten till erhållande av lån icke utnyttjades i samma utsträckning som tidigare, vilket ur statsfinansiell synpunkt knappast vore en önskvärd utveckling. Styrelsens uppfattning angående det principiellt tveksamma i en förändring ifråga om statens understödsverksamhet från långivande till anslagsgivande, grundade sig därpå, att enligt styrelsens förmenande gödselvårdsanläggningar medförde så stora och snabbt verkande ekonomiska fördelar, att anläggningskostnaderna snart sagt omebart förräntades och även amorterades.

I frågan om bidragsverksamhetens betydelse ur social synpunkt såsom hjälp mot arbetslöshetens följder ansåge sig styrelsen böra framhålla, att endast något större anläggningar, för vars utförande främmande arbetskrafter helt eller huvudsakligen anlätades, direkt kunde bereda arbete åt arbetslösa i vanlig mening. I stor utsträckning torde dessa bidrag emellertid utgå till jordbruk, där arbetet utfördes av ägaren själv eller hos honom fast anställda arbetare. Där jordbrukaren vore hänvisad till arbetsinkomster utanför sitt eget jordbruk, kunde emellertid under dessa penningknappa tider bidragen till gödselvårdsanläggningar vara av betydelse såsom arbetslöshetshjälp. Detta förhållande syntes under den gångna tiden särskilt hava gjort sig gällande i Norrland och andra skogsdistrikt, där jordbrukets utöware vore mer eller mindre hänvisade till inkomster genom arbete och körslor i skogarna. Med den planerade ökade skogsavverkningen torde emellertid dessa arbeten kunna påräknas åter få ökad betydelse för arbetslöshetens avhjälpan.

Om Kungl. Maj:t emellertid det oaktat kunde finna skäl tala för ett fortsättande av ifrågavarande verksamhet, finge lantbruksstyrelsen, med hänsyn till att efterfrågan på bidrag under budgetåret 1934/1935 torde kunna beräknas komma att uppgå till ungefär samma belopp som under innevarande budgetår och då någon reservation å anslaget den 30 juni 1934 icke torde vara att förvänta, föreslå, att för nästa budgetår måtte uppföras anslag till oförändrat belopp av 700,000 kronor.

Vidkommande *låneverksamheten* har lantbruksstyrelsen anført, att det syntes antagligt, att förberörda för innevarande budgetår beviljade anslag icke behöfde tagas i anspråk under budgetåret. Enligt vad styrelsen inhämtat uppginge nämligen kapitaltillgången å gödselvärdslånefonden för närvarande till 335,099 kronor. Under budgetåret 1932/1933 hade beviljats lån ur fonden med tillhoppa 303,185 kronor. Utlåningen under innevarande budgetår torde knappast komma att överskrida sistnämnda belopp. Även om hänsyn icke toges till inflytande, till 175,000 kronor beräknade amorteringar under året, torde således fondens disponibla kapital vara tillräckligt för ändamålet under innevarande budgetår. Under sådana förhållanden syntes ifrågavarande anslag kunna reserveras till budgetåret 1934/1935, och erfordrades icke för sistnämnda budgetår ytterligare anslag för ändamålet.

Av skäl som i föl föränledde anslagsanvisning för ändamålet anser jag bi-
dragsverksamheten i fråga böra fortsättas under nästa budgetår, och torde
anslag böra anvisas till oförändrat belopp av 700,000 kronor. Någon kapital-
ökning för nästa budgetår för gödselvärdslånefonden torde, såsom av lant-
bruksstyrelsens redogörelse framgår, icke erfordras. Jag hemställer, att
Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

att såsom bidrag till gödselvärdsanläggningar anvisa
för budgetåret 1934/1935 ett *reserva-*
tionsanslag av kronor 700,000.

[13.] **Bidrag för uppförande av spannmålslagerhus.** Vid 1933 års riksdag (prop. nr 177; jordbruksutskottets utl. nr 76; R. skr. nr 209) medgavs, att ekonomisk förening, som enligt kungörelsen den 12 september 1930 (nr 342) angående allmänna villkor och bestämmelser för lån från spannmålslagerhusfonden tilldelas lån för uppförande av uppsamlings- eller centrallagerhus för spannmål, tillika må, på av Kungl. Maj:t för varje särskilt fall föreskrivna villkor, för samma ändamål beviljas bidrag av statsmedel utan återbetalningsskyldighet till belopp, motsvarande, därest Kungl. Maj:t ej finner särskilda omständigheter föränleda ett något högre bidrag, högst 15 procent av den beräknade anläggningskostnaden, kostnad för tomt ej inberäknad, dock att sammanlagda beloppet av bidrag och lån icke må överstiga 85 procent av förstnämnda kostnad. I kungörelse den 2 juni 1933 (nr 265) föreskrev Kungl. Maj:t, att ansökan om bidrag, som nu nämnts, borde, ställd till Kungl. Maj:t, i samband med låneansökningen inlämnas till jordbruksdepartementet före den 1 augusti 1933. Bidragen bestridas (1933: prop. nr 177; R. skr. nr 36) ur av socialdeparte-

mentet disponerat anslag till subventioner till främjande av enskild företagsverksamhet.

Till följd av anmodan att inkomma med utredning och förslag i avseende å frågan om bidragsverksamhetens fortsättande jämväl under budgetåret 1934/1935 har *lantbruksstyrelsen* i skrivelse den 25 oktober 1933 anfört i huvudsak följande.

I fall som förevarande, då såsom villkor för bidrag gällde, att vederbörande samtidigt erhöles lån ur för ändamålet inrättad statlig fond, stimulerade givetvis bidragen till ökad lånefrekvens. Att så varit fallet särskilt ifråga om spannmålslagerhusfonden, syntes styrelsen framgå bland annat därav, att ett jämförelsevis stort antal ansökningar om lån och bidrag gjorts dagarna före den 1 augusti 1933, då framställningar om bidrag skulle vara ingivna till Kungl. Maj:t. Av Kungl. Maj:t hade dittills för ändamålet anvisats 187,970 kronor, vartill komme av lantbruksstyrelsen tillstyrkta bidrag å sammanlagt 52,400 kronor.

Trots den livliga lånefrekvensen under de senaste månaderna torde emellertid behov av ytterligare lagringsutrymmen föreligga inom vissa områden av landet. Den värdefulla hjälp och eggelse till ökat intresse för lagerhusbyggen, som ifrågavarande bidrag visat sig vara, syntes lantbruksstyrelsen under sådana förhållanden tala för lämpligheten av att bidragsverksamheten fortsattes jämväl under nästkommande budgetår, därest det statsfinansiella läget sådant tilläte.

*Departements-
chefen.*

Lika med lantbruksstyrelsen anser jag, att bidragsverksamheten bör fortgå under nästa budgetår. Medel för ändamålet torde för tiden efter den 30 juni 1934 lämpligen böra beredas från särskilt anslag, vilket bör upptagas med 300,000 kronor. För bidragens tillgodonjutande böra tillämpas samma grunder som nu. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bidrag utan återbetalningsskyldighet för uppförande av spannmålslagerhus anvisa för budgetåret 1934/1935 ett *reservationsanslag* av..... kronor 300,000.

[14.] **Torrlägningsföretag, ägnade att motverka arbetslösheten.** För att möjliggöra omedelbart utförande av torrlägningsföretag, ägnade att motverka arbetslösheten, har anslag för första gången anvisats för innevarande budgetår, i det riksdagen under utgifter för kapitalökning för ändamålet uppfört ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor (R. skr. nr 368). Bestämmelser rörande anslagets användning hava meddelats i kungörelsen den 30 juni 1933 (nr 436). Bidrag från anslaget utgår under de beträffande statens avdikningsanslag gällande villkor till företag, vars utförande finnes ägnat att lindra eller motverka arbetslöshet inom orten, därvid dock bidragstagare är skyldig att, sedan statsbidrag beviljats, vid äventyr att bidragsrätten må kunna av Kungl. Maj:t förklaras förverkad, utan uppskov igångsätta företaget.

Från anslaget bestridas jämväl kostnader för avlöning åt viss extra personal å lantbruksstyrelsens kulturtekniska byrå.

Till följd av anmodan har *lantbruksstyrelsen* i skrivelse den 27 oktober 1933 inkommit med utredning och förslag i avseende å frågan om bidragsverksamhetens fortsättande under budgetåret 1934/1935, varur inhämtas i huvudsak följande.

Därest det jämväl under nästa budgetår skulle av läget på arbetsmarknaden vara påkallat att bereda särskilda arbetstillfällen för lindrande av arbetslösheten i orterna, torde det få anses lämpligt att härför anlita torrlägningsföretag i ungefär samma omfattning som i år. I sin skrivelse den 29 augusti 1933 om beredande av medel för budgetåret 1934/1935 för fortsatt utlämnande av statsbidrag från statens avdikningsanslag hade styrelsen — under förutsättning att bidraget fortfarande skulle motsvara högst 50 procent av kostnaden — uppskattat det belopp, intill vilket ansökningar om bidrag från avdikningsanslag komme att föreligga under sagda budgetår till 10,900,000 kronor. Begränsades bidragsverksamheten med avseende å företag, ägnade att motverka arbetslösheten, till ungefär samma omfattning som den för innevarande budgetår beräknade, borde sålunda av det uppskattade bidragsbeloppet jämväl för nästa budgetår 4,000,000 kronor utgå till företag, ägnade att motverka arbetslösheten.

Med hänsyn till behovet att bereda arbetstillfällen å landsbygden samt torrlägningsverksamhetens betydelse för jordbruket och rådande stora efterfrågan å hithörande bidrag förordar jag fortsatt anslag för ändamålet. Vid anmälan under punkten 104 under nionde huvudtiteln av anslagsbehovet för nästa budgetår beträffande statens avdikningsanslag har jag med utgångspunkt från att bidragskvoten för avdikningsanslag bibehålles vid högst hälften av kostnaden tillstyrkt beviljande i vanlig ordning av bidrag från avdikningsanslaget till 2,200,000 kronor. Med avseende å det belopp, varmed nu förevarande anslag bör uppföras, är det på grund av torrlägningsföretagens betydelse icke minst ur arbetslöshetssynpunkt av stor vikt, att föreliggande ansökningar om bidrag till sådana företag kunna i görligaste mån tillgodoses. Jag tillstyrker därför anvisande för nästa budgetår av ett anslag å 6,000,000 kronor, att disponeras enligt i huvudsak gällande grunder. Därigenom komma tillhopa 8,200,000 kronor att stå till förfogande, vilket i huvudsak torde tillgodose det påräkneliga behovet. Liksom för innevarande budgetår torde, i den mån medel för ändamålet icke på annat sätt stå till förfogande, anslaget få efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas jämväl för bestridande av erforderliga kostnader för med handläggningen av torrlägningsärenden inom lantbruksstyrelsen anställd extra personal. Icke heller synes mig hinder böra möta för Kungl. Maj:t att av förevarande anslag bereda vederbörande byråchef i lantbruksstyrelsen någon ersättning utöver den ordinarie lönen för de nya uppgifter samt det ökade ansvar, som i samband med den beräknade väsentligt utvidgade torrlägningsverksamheten må tillkomma honom.

*Departements-
chefen.*

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för utlämnande av statsbidrag för utförande av torrlägningsföretag, ägnade att motverka arbetslösheten, anvisa för budgetåret 1934/1935 ett *reservationsanslag* av kronor 6,000,000.

[15.] **Bidrag till täckdikningar.** Med anledning av väckta motioner anvisade 1933 års riksdag, i enlighet med vad särskilda utskottet i sina utlåtanden nr 17 (sid. 137) och nr 22 (sid. 8) föreslagit, under utgifter för kapitalökning, fonden för förlag till statsverket, till bidrag till täckdikningar för budgetåret 1933/1934 ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Kungörelse angående statsbidrag till täckdikning har av Kungl. Maj:t utfärdats den 30 juni 1933 (nr 434). Av dessa bestämmelser må här återgivas följande.

Statsbidrag kan utlämnas åt ägare eller brukare av åker eller annan odlad jord för verkställande av täckdikning samt utgår med belopp, motsvarande högst 25 procent av den beräknade kostnaden för företaget. Ej må dock under ett och samma år statsbidrag beviljas till så högt belopp, att detta, jämte bidragstagaren under året beviljat lån från täckdikningslånefonden, överstiger 5,000 kronor. Ej heller må någon innehava statsbidrag och hafva i skuld för täckdikningslån till högre belopp sammanlagt än 10,000 kronor, där ej Kungl. Maj:t i särskilt fall på framställning av lantbruksstyrelsen medgiver ökning av beloppet. Sammanlagda beloppet av statsbidrag och täckdikningslån får högst uppgå till, där fråga är om täckdikning med rör, hela den beräknade kostnaden, dock ej mer än 500 kronor för hektar av den jord, som är avsedd att förbättras genom företaget, samt, där fråga är om täckdikning med annat material, fyra femtedelar av den beräknade kostnaden, dock högst 350 kronor för hektar av sådan jord, som nyss sagts. Vid beräkning av kostnaden skola gällande bestämmelser angående täckdikningslån i tillämpliga delar lända till efterrättelse. Bidragen sökas hos och utlämnas av vederbörande hushållningssällskap. I den mån så lämpligen kan ske, bör hänsyn vid beviljandet tagas till önskvärldheten att genom bidrags beviljande rådande arbetslöshet lindras eller motverkas. Sedan statsbidrag beviljats, skall arbetet utan uppskov igångsättas.

Hushållningssällskap, som för handhavandet av här ifrågavarande verksamhet nödgas anlita extra arbetskraft, må på framställning kunna av Kungl. Maj:t, i den mån skäl därtill äro, tillerkännas bidrag av statsmedel till kostnaderna härför.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 27 oktober 1933 anført, att, för den händelse det funnes påkallat att bereda arbetstillfällen åt arbetslösa jämväl under budgetåret 1934/1935, täckdikningsföretag borde i likhet med vad för innevarande budgetår varit fallet för ändamålet komma i fråga. Ömfattningen av de arbetstillfällen, som kunde erbjudas vid dylika företag, torde vara betydande, ehuru några säkra uppgifter däröver icke funnes till-

gängliga. Ansökningarna om bidrag från det för innevarande budgetår anvisade anslaget representerade ett bidragsbelopp av sammanlagt omkring 1,500,000 kronor. Lantbruksstyrelsen har föreslagit, att, för den händelse läget på arbetsmarknaden gjorde det angeläget att igångsätta täckdikningsföretag, till understödjande av dylika företag måtte för budgetåret 1934/1935 beräknas ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Med hänsyn till rådande läge å arbetsmarknaden och behovet av stödåtgärder för jordbruket förordar jag, att anslag för ändamålet i fråga bereddes jämväl för budgetåret 1934/1935. Anslaget torde med hänsyn till den stora efterfrågan å hithörande bidrag och verksamhetens betydelse böra sättas något högre än det för innevarande budgetår anvisade. I dylikt syfte torde ett anslagsbelopp av 1,500,000 kronor vara erforderligt samt lämpligt avvägt. Liksom nu är fallet torde Kungl. Maj:t få ur anslaget anvisa bidrag till hushållningssällskap till bestridande av kostnaderna för den extra arbetskraft, sällskapen nödgas anlita för förevarande verksamhet.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bidrag till täckdikningar anvisa för budget-
året 1934/1935 ett *reservationsan-*
slag av kronor 1,500,000.

[16.] Åtgärder för beredande av jord åt arbetslösa m. m. Jämlikt Kungl. Maj:t bemyndigande den 20 oktober 1933 hava tre utredningsmän tillkallats att verkställa utredning rörande frågan om jord åt arbetslösa. Från utredningsmännen införs väntas förslag i ämnet, vars genomförande torde kräva anvisande av statsanslag. För ändamålet bör därför i förslaget till riksstat beräknas visst belopp. Det möter svårigheter att redan nu med tillförlitlighet uppskatta medelsbehovet. Emellertid synes mig ett anslagsbelopp av 3,000,000 kronor böra beräknas för detta och möjligen för visst annat ändamål, som påkallar anvisande av kapitalökningsanslag. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvidan på den proposition i ämnet, som må
varda riksdagen förelagd, för åtgärder för beredande
av jord åt arbetslösa m. m. beräkna för budgetåret 1934/
1935 ett *reservationsanslag* av kronor 3,000,000.

[17.] Byggande av nybyggesvägar. Enligt bestämmelser, som antagits vid 1929 års riksdag (prop. nr 196; R. skr. nr 226), kan statsbidrag i viss ordning beviljas till byggande av väg till sådant odlingsområde i Norrland och Dalarna, som med hänsyn till storlek, markbeskaffenhet och övriga förhållanden finnes vara väl ägnat att användas till jordbruk och

framtida bebyggelse (nybyggesväg). Kungörelse i ämnet har av Kungl. Maj:t utfärdats den 14 juni 1929 (nr 171).

För ändamålet har riksdagen under nionde huvudtiteln anvisat extra reservationsanslag, som uppförts för ett vart av budgetåren 1929/1930—1931/1932 med 50,000 kronor, för budgetåret 1932/1933, på grund av påräknad reservation av 10,000 kronor, med 40,000 kronor samt för budgetåret 1933/1934 med 60,000 kronor.

Rörande anslagbehovet för budgetåret 1934/1935 föreligga följande framställningar:

från länsstyrelsen i Kopparbergs län	kronor	10,000
» » » Gävleborgs län	»	—
» » » Västernorrlands län	»	20,000
» » » Jämtlands län	»	5,000
» » » Västerbottens län	»	150,000
» » » Norrbottens län	»	25,000
Summa kronor		210,000.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län har räknat med en behållning den 1 juli 1934 av inemot 6,000 kronor å länet tidigare för ändamålet tilldelade medel. Övriga länsstyrelser hava icke beräknat någon dylik behållning. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* har uppgivit, att ansökningar föreläge om statsbidrag till nybyggesvägar, som kostnadsberäknats till sammanlagt något över 69,000 kronor. Ansökningar förväntades från ytterligare 13 vägföretag, för vilka kostnaderna uppskattades till minst mellan 200,000 och 300,000 kronor. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* har meddelat, att för fullbordande av redan påbörjade vägföretag erfordrades ytterligare bidrag av stats- och landstingsmedel till ett belopp av sammanlagt över 40,000 kronor. Bidrag hade hos länsstyrelsen begärts till ytterligare 8 företag, som kostnadsberäknats till sammanlagt nära 10,000 kronor. Under utarbetande vore 44 förslag till nybyggesvägar. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* har angivit, att ansökningar inneläge hos länsstyrelsen rörande företag med en beräknad anläggningskostnad av 800,000 kronor, för vilkas utförande torde erfordras statsbidrag med 250,000 å 300,000 kronor.

Statens egna hemsstyrelse har i skrivelse den 4 september 1933 hemställt om anvisande för budgetåret 1934/1935 av ett extra reservationsanslag av 120,000 kronor samt till stöd härför anfört följande.

Det stora antal nybyggesvägar, som meddelats vara under planläggning inom företrädesvis Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län, låte förmoda, att ett avsevärt stegrat behov av bidrag till vägar av förevarande art vore att emotse för åtminstone de närmaste åren. Bildandet av nya jordbruksegnahem å härför lämpliga odlingsområden eller sådana områdens utnyttjande på annat sätt för jordbruksändamål funne styrelsen, särskilt på grund av rådande starkt framträdande behov av nya eller förbättrade utkomstmöjligheter på jordbrukets område, böra med alla till buds stående medel främjas. Härtill komme, att under nuvarande arbetsknapphet varje möjlighet till beredande av arbetstillfällen måste noga beaktas. Det vore sålunda högst angeläget, att anslag beviljades för ifrågavarande ändamål. Ehuru väl de skäl för beviljande av anslag till ändamålet, som hittills före-

legat, sålunda med ökad styrka gjorde sig gällande, funne egnahemsstyrelsen sig dock, med hänsyn till de stegrade kraven på sparsamhet med allmänna medel, nödsakad att begränsa sitt förslag till ett anslagsbelopp av 120,000 kronor.

Vidare hava *hushållningssällskapens i Norrland och Dalarna ombudsmöte* 1933 i skrivelse den 5 oktober 1933 hemställt, att, då ifrågavarande anslag vore särskilt betydelsefullt med hänsyn till befrämjandet av utkomstmöjligheterna för befolkningen i därav berörda trakter, Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen göra framställning om en väsentlig ökning av anslaget för budgetåret 1934/1935.

Med hänsyn bland annat till hithörande verksamhets betydelse för beredande av arbetstillfällen vill jag tillstyrka en höjning av det belopp, som må kunna under nästa budgetår utlämnas i statsbidrag från förevarande anslag, och synes mig detta belopp böra bestämmas till 150,000 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

att för utlämnande av bidrag till byggande av nybyggesvägar anvisa för budgetåret 1934/1935 ett *reservationsanslag* av kronor 150,000.

[18.] **Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo.** I anledning av väckta motioner anvisade 1933 års riksdag (Särsk. utsk. utl. nr 17 s. 83; R. skr. nr 356) för budgetåret 1933/1934 under utgifter för kapitalökning, fonden för förslag till statsverket, ett reservationsanslag av 500,000 kronor att utgå såsom statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo. De med anslaget avsedda arbetena ingå som ett led i åtgärderna till arbetslöshetens motverkande. För anslagets användning har Kungl. Maj:t meddelat bestämmelser i kungörelse den 16 september 1933 (nr 549) samt i cirkulär samma dag (nr 550).

Enligt kungörelsen beslutar Kungl. Maj:t på framställning av skogsvårdsstyrelse, efter hörande av centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund och statens arbetslöshetskommission, om anvisande till styrelsen av dels medel att av styrelsen utdelas såsom statsbidrag, dels ock särskilt förvaltningsbidrag. Statsbidrag kan utgå allenast till företag, som avser nybyggnad av väg eller flottled eller sådan omläggning eller förbättring av förut befintlig väg eller flottled, att denna först genom sagda åtgärd kan fylla det med vägen eller flottleden avsedda ändamål, och som tillika finnes ägnat att lindra eller motverka arbetslösheten inom orten. Statsbidrag utgår ej till företag, som kan förväntas även utan statsbidrag komma till utförande på den öppna arbetsmarknaden inom den närmaste framtiden, och i regel ej heller till sådant företag, vartill annat statsunderstöd i form av bidrag eller lån eller bidrag från skogsvårds-kassa förut utgått eller utgår. Statsbidrag utgår ej till företag, som avser inrättande, utvidgande eller förbättrande av allmän flottled. Statsbidrag kan beviljas till högst 25 procent av den utav skogsvårdsstyrelsen godkända kostnaden för företaget.

I skrivelse den 14 oktober 1933 har *centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund* gjort framställning om anslag för nästa budgetår för ändamålet med 500,000 kronor samt därvid anført:

Det vore av synnerlig vikt, att sådana för bilar trafikabla vägar byggdes, vilka vore tjänliga för uttransport av skogsprodukter. Utvecklingen med avseende på transportförhållandena inom skogsbruket hade gått i den riktningen, att bilarna kunnat upptaga en allvarlig konkurrens icke blott med järnvägarna utan även med flottlederna, varigenom transportkostnaderna för virket allt mer kommit att stå i relation till vägnas beskaffenhet. Utbyggandet av ett ändamålsenligt vägnät måste därför för stora skogsområden anses som åtgärder av obestriddligt produktiv natur. Samma karaktär kunde man i andra delar av landet förläna vissa flottledsbyggnader.

Centralrådet hyste sålunda den uppfattningen, att de åtgärder, som vore avsedda att understödjas med bidrag från anslaget i fråga, vore för skogsbruket i hög grad gäneliga. Ur denna synpunkt vore det därför önskvärt, att medel för ändamålet ställdes till förfogande jämväl under nästkommande budgetår. Härfor talade även det förhållandet, att med all sannolikhet under sagda år arbetslöshet alltjämt komme att förefinnas i den omfattning, att åtgärder till dennas bekämpande i stor utsträckning komme att krävas från det allmännas sida. För ett bedömande av medelsbehovet under kommande budgetår saknade centralrådet säkrare hållpunkter. Centralrådet ansåge sig därför böra föreslå, att anslaget upptoges med oförändrat belopp.

Departements-
chefen.

Även jag anser det vara angeläget, att den i fjol beslutade bidragsverksamheten för nu ifrågavarande ändamål fortsättes under nästa budgetår. Med hänsyn till den korta tid, varunder anslaget stått till förfogande, saknas ännu hållpunkter för bedömandet av medelsbehovet under nästa budgetår. Jag biträder vid sådant förhållande centralrådets förslag om anslagets uppförande med oförändrat belopp och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader
å skogar i enskild ägo anvisa för budgetåret 1934/1935
ett *reservationsanslag* av kronor 500,000.

[19.] **Vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar.** För utlämnande av statsbidrag för vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar anvisade riksdagen för budgetåret 1932/1933 under nionde huvudtiteln ett extra reservationsanslag av 2,000,000 kronor (se prop. nr 29; R. skr. nr 30) och för budgetåret 1933/1934 under utgifter för kapitalökning, fonden för förlag till statsverket, ett reservationsanslag av 5,000,000 kronor (se Ufk. bil. 5 sid. 19; R. skr. nr 368). Anslaget är avsett att samtidigt tjäna två ändamål, nämligen beredande av ökade arbetstillfällen inom skogsbruket och främjande av skogsvården.

Senaste bestämmelser om anslagets användning återfinnas i kungörelsen den 30 juni 1933 (nr 437) angående statsbidrag till understödjande av vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar med däri ge-

nom kungörelsen den 16 september 1933 (nr 548) vidtagen ändring. Vidare har Kungl. Maj:t förstnämnda dag utfärdat cirkulär (nr 438) till domänstyrelsen, samtliga skogsvårdsstyrelser och skogssällskapet med vissa föreskrifter rörande tillämpningen av sagda kungörelse.

Med avseende å den med anslaget under 1932 bedrivna verksamheten torde böra meddelas följande uppgifter.

Genom den av skogsvårdsstyrelserna och skogssällskapet bedrivna skogsutdikningsverksamheten hava under året kontrakterats 2,379 företag med en sammanlagd båtnadsareal av 40,220 hektar och sammanlagt beviljade statsbidrag av 1,263,546 kronor. Statsbidraget per hektar mark, som genom de kontrakterade företagen beredes båtnad, utgör, oberäknat förvaltningsbidragen till skogsvårdsstyrelserna och skogssällskapet, cirka 31 kronor. Under året hava avsynats och godkänts 1,288 företag med en sammanlagd båtnadsareal av 18,435 hektar och sammanlagt beviljade statsbidrag av 568,752 kronor. Det till dessa företag genomsnittligt beviljade statsbidraget uppgår till cirka 31 kronor per hektar. Den å de avsynade företagen utförda nydikningen omfattar 2,460,394 meter, motsvarande en grävd kubikmassa av 1,450,168 kubikmeter. Den å samma företag utförda bäckrensningen belöper på 426,023 meter. Under året hava 2 företag förverkat rätten till statsbidrag. Med avseende på de under 1932 avsynade och godkända företagen må vidare meddelas, att den sammanlagda godkända kostnaden per hektar uppgått till 77 kronor samt att grävningskostnaden belöpt sig per meter nydikning till 0.48 kronor, per kubikmeter nydikning till 0.82 kronor och per meter bäckrensning till 0.26 kronor, alla kostnader i medeltal för samtliga de bidragsbeviljande myndigheterna.

Genom den av skogsvårdsstyrelserna och skogssällskapet bedrivna skogsodlingsverksamheten hava under året kontrakterats 1,117 företag omfattande en areal av sammanlagt 28,223 hektar. Till dessa företag har beviljats statsbidrag om 342,093 kronor eller cirka 12 kronor per hektar. 720 företag, omfattande sammanlagt 19,421 hektar, hava avsynats och godkänts. Under året hava 2 företag förverkat rätten till statsbidrag.

Av det för löpande budgetår anvisade anslaget å 5 miljoner kronor hava hittills i runt tal 3.5 miljoner kronor tagits i anspråk.

I skrivelse den 13 september 1933 har *centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund* gjort framställning om anslag för ifrågavarande ändamål jämväl för budgetåret 1934/1935 och därvid anfört följande.

Anslaget vore till stor nytta för bekämpande av arbetslösheten på landsbygden. Med avseende på effektiviteten i sådant avseende måste anslaget anses fylla mycket höga anspråk. För stora delar av landets skogsbygger hade anslaget under vissa tider på året praktiskt taget möjliggjort arbetslöshetens undanröjande. Då understödandet av vissa skogsvårdsåtgärder med bidrag från anslaget i fråga samtidigt medförde insatser för ändamålet från kommuner eller enskilda om ungefär motsvarande belopp, torde man vara berättigad hysa den uppfattningen, att genom anslagets ianspråkstagande övriga krav på statlig arbetslöshetshjälp minskats med minst de belopp, varmed bidrag från detsamma utgått.

Ur skogsvårdssynpunkt fyllde anslaget i huvudsak samma krav som

statens skogsutdiknings- och skogsodlingsanslag, vilkas anvisande i första hand motiverats av de vidsträckta arealer med otillfredsställande skogstillstånd, som förefunnits i vårt land.

Enligt centralrådets uppfattning tydde vissa tecken på en förbättring av läget för vår träförädlingsindustri. Åtminstone vore läget förbättrat i det avseendet, att försäljningar i tillfredsställande omfattning av såväl trävaror som trämassa under senare tid kunnat ske utan svårigheter. Man torde därför kunna räkna med, att under instundande vinter avverkningar skulle komma till utförande i en vid jämförelse med föregående år vidgad omfattning. Däremot vore ännu alltjämt priserna på virke och virkesprodukter otillfredsställande, varför skogsbruket ur ekonomisk synpunkt fortfarande arbetade under bekymmersamma förhållanden. Detta hämmade givetvis i sin mån avverkningarna, samtidigt som det medförde, att allt sådant icke statsunderstött skogsvårdsarbete inställdes, som kunde uppskjutas till framtiden. Det vore knappast troligt, att förhållandena i nu ifrågavarande avseende skulle hastigt förbättras i sådan utsträckning, att icke även under nästkommande budgetår arbetslöshet skulle göra sig gällande för den del av landets befolkning, som hade sin utkomst inom skogsbruket. Centralrådet funne därför skäl tala för att jämväl för budgetåret 1934/1935 statsanslag anvisades för nu ifrågavarande ändamål.

Vid bedömande av medelsbehovets storlek för sagda budgetår torde, förutom till arbetslöshetens befarade omfattning, hänsyn även böra tagas därtill, att den ifrågavarande bidragsverksamheten från och med den 1 januari 1934 komme att jämväl avse företag å allmänningsskogar i Västerbottens och Norrbottens län, vid storskifte avsatta besparingsskogar inom Kopparbergs och Gävleborgs län samt å häradsallmänningar. Denna utvidgning av det område, inom vilket skogsvårdsåtgärder kunde understödjas med bidrag från anslaget i fråga, vore givetvis ägnat att verka höjande på medelsbehovet.

I högre grad kunde emellertid detta komma att påverkas av de bidragsvillkor, som bleve utfärdade att gälla för ett för budgetåret 1934/1935 anvisat anslag.

För det för nu löpande budgetår anvisade anslaget gällde kungörelsen den 30 juni 1933 (nr 437). Härjämte hade Kungl. Maj:t, jämlikt brev till statskontoret den 1 september 1933 angående bidrag från anslaget i fråga, i anslutning till bestämmelsen i 2 § punkt 4 av kungörelsen föreskrivit, att beträffande företag, som understöddes med bidrag från ur anslaget anvisade medel, skulle iakttagas, att vid dessa företag huvudsakligen användes annan arbetskraft än respektive gårdars fasta personal ävensom att arbete därvid i största möjliga omfattning bereddes arbetslösa personer eller personer, som hotades av arbetslöshet.

Denna skärpning av för anslaget gällande arbetslöshetsdirektiv ansåge centralrådet böra upptagas i de bestämmelser, som kunde komma att utfärdas med avseende på ett för ändamålet för budgetåret 1934/1935 anvisat anslag. I övrigt funne centralrådet, att föreskrifterna i merberörda kungörelse i huvudsak oförändrade kunde tillämpas för ett dylikt anslag.

Vad nu beträffade de föreslagna bestämmelsernas inflytande på medelsbehovet för nästkommande budgetår torde kunna antagas, att de skärpta villkoren med avseende på den arbetskraft, som borde utnyttjas i med bidrag från anslaget i fråga understödda företag, skulle vara ägnade att något minska detta. I vilken utsträckning detta kunde komma att bli fallet torde dock vara svårt att i nuvarande läge avgöra.

Genom cirkulärskrivelse till skogsvårdsstyrelserna och skogssällskapet den 20 juli 1933 hade centralrådet infordrat uppgifter rörande det sannolika behovet av medel från det för budgetåret 1933/1934 för ändamålet anvisade anslaget för utförande av sådana företag, som komme att planläggas under år 1933. De inkomna uppgifterna visade, att detta medelsbehov av nämnda myndigheter uppskattats till i runt tal 3,730,000 kronor. Härtill komme de medelsanspråk, som uppstode för understödjande av företag, planlagda genom domänverkets försorg.

Man hade följaktligen anledning räkna med, att ett belopp av cirka 4,000,000 kronor skulle för ifrågavarande ändamål komma att tagas i anspråk. Härförutom torde visst belopp komma att disponeras för företag, planlagda under första halvåret 1934 samt för sådana företag, beträffande vilka ansökan om bidrag gjorts från de för budgetåret 1933/1934 anvisade statens skogsutdikningsanslag och statens skogodlingsanslag, men till vilka, på grund av medelsbrist, bidrag ej kunnat beviljas. Om hänsyn jämväl toges härtil, skulle sålunda anledning finnas räkna med, att det för budgetåret 1933/1934 för ändamålet anvisade anslaget om 5,000,000 kronor skulle komma att i det närmaste bliva disponerat under löpande budgetår.

När skogsvårdsstyrelserna lämnade sina nyssnämnda uppgifter rörande det sannolika medelsbehovet beträffande anslaget i fråga, var emellertid den oförmålda skärpningen av arbetslöshetsdirektiven icke känd. Skäl talade för, att, om så varit fallet, de anmälda anslagsbeloppen skulle icke oväsentligt minskats för vissa skogsvårdsstyrelser. Centralrådet ville därför hålla för troligt, att vid nu löpande budgetårs utgång skulle förefinnas en behållning å anslaget i fråga om cirka 1,000,000 kronor.

Centralrådet hade i särskilda framställningar angående medelsbehovet för nästa budgetår beträffande statens skogsutdikningsanslag och statens skogodlingsanslag framlagt beräkningar rörande medelsbehovet med avseende på ifrågavarande anslag för budgetåret 1934/1935. Därvid hade äskats beträffande statens skogsutdikningsanslag 1,200,000 kronor och beträffande statens skogodlingsanslag 400,000 kronor, innefattande höjningar i jämförelse med anslagen för innevarande budgetår med 450,000 respektive 50,000 kronor. Det för sagda båda anslag på grundval av från skogsvårdsstyrelserna och skogssällskapet inhämtade uppgifter beräknade medelsbehovet uppginge emellertid, i vad det icke kunde beräknas komma att täckas av det för budgetåret 1933/1934 anvisade anslaget till understödjande av vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar, till 1,740,000 respektive 490,000 kronor. Under förutsättning att ifrågavarande båda anslag uppfördes med av centralrådet föreslagna belopp, skulle sålunda ett medelsbehov om tillsammans (540,000 + 90,000 =) 630,000 kronor icke bliva tillgodosett. Då centralrådet vore övertygat om, att ett icke ringa antal av de företag, vilka förutsatts skulle taga i anspråk statsmedel ur statens skogsutdiknings- och skogodlingsanslag för ifrågavarande budgetår om sammanlagt (1,740,000 - 490,000 =) 2,230,000 kronor vore av sådan beskaffenhet, att deras utförande skulle kunna ske med bidrag från det nu ifrågasatta anslaget för understödjande av vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder, syntes det centralrådet lämpligt, att vid kalkylerande av medelsbehovet för detta anslag för budgetåret 1934/1935 hänsyn toges till nämnda belopp om 630,000 kronor.

Med beaktande av de olika faktorer, som sålunda torde böra öva inflytande vid beräkning av medelsbehovet för nu ifrågavarande ändamål för

nästkommande budgetår, funne sig centralrådet böra uppskatta detta till 3,000,000 kronor utöver den behållning, som kunde komma att uppstå å anslaget i fråga för löpande budgetår.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställde centralrådet om framläggande av förslag till riksdagen om anvisande för budgetåret 1934/1935 av ett reservationsanslag av 3,000,000 kronor till understödjande av vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar att utgå enligt av centralrådet föreslagna grunder.

*Departements-
chefen.*

Den med ifrågavarande anslag bedrivna verksamheten omfattas synbarligen alltjämt med stort intresse, och anslaget synes ägnat att väl fylla det därmed avsedda syftet. Med hänsyn därjämte till vad centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund uttalat därom, att det knappast vore troligt, att förhållandena på träförädlingsindustriens område skulle komma att undergå en så hastig förbättring, att icke även under nästa budgetår arbetslöshet skulle göra sig gällande för den del av befolkningen, som hade sin utkomst av skogsbruk, anser jag mig böra förordna, att anslag för ändamålet beviljas även för budgetåret 1934/1935.

Med avseende å bidragsgrunderna vill jag först erinra, att i 2 § punkt 4 av förenämnda kungörelse nr 437/1933 stadgas, att statsbidrag må utgå allenast till företag, vars utförande finnes vara ägnat att lindra eller motverka arbetslöshet inom orten. På sätt centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund erinrat har Kungl. Maj:t vid bidrags beviljande från ifrågavarande anslag föreskrivit, att beträffande företag, som understöddes med bidrag från ur detta anslag anvisade medel, skulle iakttagas, att vid dessa företag huvudsakligen användes annan arbetskraft än respektive gårdars fasta personal ävensom att arbete därvid i största möjliga omfattning bereddes arbetslösa personer eller personer, som hotades av arbetslöshet. Jag har intet att erinra mot införande såsom centralrådet föreslagit i själva författningstexten av denna anvisning.

På sätt förut nämnts beslöt riksdagen förra året sådant tillägg till de av Kungl. Maj:t föreslagna grunderna för bidrag från ifrågavarande anslag till skogsutdikningföretag — enligt vilka grunder dylikt bidrag skulle utgå med högst 40 procent av den för vederbörande företag godkända kostnaden — att beträffande torrlägningsarbeten å orter, där stor arbetslöshet rådde, statsbidrag skulle i särskilda fall efter Kungl. Maj:ts medgivande beviljas till högst 60 procent av den godkända kostnaden för sådant arbete. Endast ett jämförelsevis ringa antal framställningar hava gjorts om erhållande av högre bidrag än 40 procent, och dessa framställningar hava i samtliga fall avsett företag inom Värmlands, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands och Norrbottens län. Kungl. Maj:t har vid prövning av ansökningar enligt denna bestämmelse — vilken för övrigt i tillämpningen visat sig erbjuda vissa svårigheter — tagit hänsyn till de i de förekommande fallen föreliggande speciella omständigheterna, därvid särskild vikt fästs vid, förutom konsta-

terad stor arbetslöshet, att beträffande vederbörande företag visats, att det icke kunde antagas komma till stånd med mindre högre bidrag än 40 procent beviljades. Sålunda har Kungl. Maj:t medgivit utlämnande av statsbidrag till skogsutdikningsföretag med i vissa fall 50 procent och i andra fall 60 procent av den godkända kostnaden. Som exempel på företag, till vilka beviljats bidrag med 60 procent, vill jag särskilt erinra om Landsflons skogsutdikningsföretag i Västernorrlands län, vilket omfattar en båtnadsareal av 1,195 hektar och för vilket den godkända kostnaden beräknats till 94,587 kronor. Bidrag med högst 50 procent har medgivits i fråga om en del skogsutdikningsföretag inom vissa socknar med stor arbetslöshet och svag ekonomi i Gävleborgs län under villkor, att av vederbörande kommuner utfästa, i allmänhet till 30 procent uppgående bidrag till företagen minskades med belopp, motsvarande 10 procent av den godkända kostnaden för respektive företag.

Med avseende å ifrågavarande bestämmelses tillämpning i fortsättningen torde den ytterligare erfarenheten få lämna vägledning. Liksom hittills torde torrlägningsbidrag till högre belopp än 40 procent böra utgå endast i sådana undantagsfall, där så med hänsyn till vikten av att bereda arbetstillfällen finnes erforderligt. Där förhöjt bidrag äskas, torde vederbörande skogsvårdsstyrelse böra inhämta uppgifter om, huruvida och i vad mån bidrag av kommunala medel blivit anslagna eller eljest kunna påräknas till samma företag. Härigenom erhållas bättre möjligheter för Kungl. Maj:t att i vart fall bedöma skäligheten av den gjorda framställningen.

I övrigt anser jag de nuvarande grunderna för bidrag från ifrågavarande anslag böra oförändrade få gälla för det anslag, som må beviljas för budgetåret 1934/1935.

Beträffande anslagsbeloppet för nästa budgetår skulle enligt vad centralrådet anfört behovet av medel från anslaget till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder för nästa budgetår, utöver en beräknad reservation å 1,000,000 kronor, uppgå till 3,000,000 kronor. Härvid hava tagits i betraktande de belopp, med vilka centralrådet ansett statens skogsutdikningsanslag och statens skogodlingsanslag böra uppföras för samma tid. På sätt framgår av vederbörande punkter i nionde huvudtiteln av årets statsverksproposition har jag emellertid ej förordat centralrådets förslag om höjning av statens skogsutdikningsanslag eller statens skogodlingsanslag. Det torde dock vara högst angeläget, att företag, som förutsatts skola taga medel i anspråk från sistnämnda båda anslag, må kunna, i den mån företagen — såsom säkerligen oftast är fallet — äro av beskaffenhet att deras utförande kan ske med bidrag från anslaget till vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder, tillgodoses från detta anslag i största möjliga utsträckning. Med hänsyn härtill vill jag förorda, att sistnämnda anslag för budgetåret 1934/1935 uppföres med något högre belopp än centralrådet ifrågasatt, och tillstyrker jag därvid ett belopp av 3,500,000 kronor.

I betraktande av den påräkneliga behållningen å anslaget av 1,000,000 kronor skulle för samma tid för detta ändamål komma att finnas till förfogande 4,500,000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för utlämnande av statsbidrag för vissa tillfälliga skogsvårdsåtgärder å enskildas skogar anvisa för budgetåret 1934/1935 ett *reservationsanslag* av kronor 3,500,000.

[20.] **Vissa åtgärder på skogshushållningens område m. m.** 1933 års riksdag (prop. nr 189; R. skr. nr 283) har under utgifter för kapitalökning, fonden för förlag till statsverket, anvisat ett reservationsanslag av 475,000 kronor till vissa åtgärder på skogshushållningens område m. m. Av nämnda anslag har Kungl. Maj:t hittills för olika ändamål diponerat något mer än hälften.

Socialstyrelsen har i skrivelse den 27 november 1933 angående anslagsbehovet för vedeldningens främjande under budgetåret 1934/1935, bland annat, föreslagit, att till utbyte av förefintliga kokspannor mot vedpannor och inmontering av förugnar skulle anvisas 130,000 kronor såvitt anginge anläggningar, som lyda under generaltullstyrelsen och skolöverstyrelsen samt äro ställda till dessa styrelser förfogande av de kommuner, inom vilka anläggningarna äro belägna, samt 450,000 kronor så vitt anginge övriga statsverket tillhörande stationära anläggningar med undantag av sådana, tillhörande statens affärsdrivande verk. Framställningen har remiterats till vissa myndigheter för yttrande.

Sedan ärendets beredning avslutats, torde jag få för Kungl. Maj:t ånyo anmäla frågan. Emellertid torde för berörda ändamål ävensom för vissa andra åtgärder på skogshushållningens område m. m. böra i förslaget till riksstat för nästa budgetår beräknas ett belopp av 1,100,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet, som må varda riksdagen förelagd, till vissa åtgärder på skogshushållningens område m. m. beräkna för budgetåret 1934/1935 ett *reservationsanslag* av kronor 1,100,000.

[21.] **Byggnadsarbeten och vissa andra engångskostnader avseende lantbrukshögskolan.** I propositionen nr 143 till 1931 års riksdag rörande den högre lantbruksundervisningens ordnande framlades, förutom allmänna riktlinjer för denna undervisnings ordnande, vissa beräkningar angående utförande av byggnadsarbeten för bland annat lantbrukshögskolan. Propositionen bifölls i huvudsak av riksdagen, som för budgetåret 1931/1932 å nionde huvudtiteln anvisade ett extra reservationsanslag av 600,000 kronor för byggnadsarbeten och andra engångskostnader avseende lantbrukshögskolan.

I propositionen nr 230 till 1932 års riksdag angående byggnadsarbeten och andra engångskostnader, avseende bland annat lantbrukshögskolan, återgavs ett av lantbrukshögskolekommittén i skrivelse den 25 februari 1932 avgivet förslag i sådant avseende. Detta förslag innefattade vissa avvikelser från det av 1931 års riksdag godkända byggnadsprogrammet, gående närmast ut på ett sammanförande av de större institutionerna, med undantag för institutionen för växtfysiologi, till en ny byggnad, i vilken undervisningslokaler, laboratorier, värmecentral, samlingssal och kårlokaler m. m. skulle inrymmas. Byggnadskostnaderna voro enligt samma förslag beräknade till sammanlagt 2,100,000 kronor att fördelas på olika budgetår.

Med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och en i ämnet väckt motion anvisade riksdagen för budgetåret 1932/1933 å nionde huvudtiteln ett extra reservationsanslag av 450,000 kronor för byggnadsarbeten och andra engångskostnader avseende lantbrukshögskolan. På framställning av Kungl. Maj:t hava vidare för budgetåret 1933/1934 under utgifter för kapitalökning, fonden för förlag till statsverket, såsom reservationsanslag anvisats ytterligare 495,000 kronor för ändamålet.

Enligt det i förenämnda proposition nr 230/1932 återgivna byggnadsförslaget med däri genom 1933 års riksdags beslut innefattade jämkningar äro byggnadskostnaderna avsedda att fördelas på följande sätt:

B y g g n a d f ö r	B u d g e t å r						
	1931/ 1932	1932/ 1933	1933/ 1934	1934/ 1935	1935/ 1936	1936/ 1937	
Kemi, marklära, bakteriologi, husdjurslära, samlingssal, kårlokaler, värmecentral, bad, 1 bostad om 2 rum och kök, försöksgård och växthus för kemi ...	545,000	389,000	422,000	—	—	—	1,356,000
Lantbruksekonomi, jordbrukslära, växtodlingslära, ärfthighetslära, försöksloge, 10 stipendiatrum, 2 bostäder om 2 rum och kök	—	—	—	154,500	50,000	—	204,500
Växtfysiologi	—	—	—	—	100,000	92,200	192,200
Kulturteknik, fysik m. m.	—	—	—	11,500	—	—	11,500
Lantbruksmaskiner, ritsal m. m.	—	—	10,000	—	—	—	10,000
Exteriörlära	—	—	—	—	39,000	—	39,000
Rektorsbostad, administration, bibliotek, arkiv	—	35,000	26,300	—	—	—	61,300
Assistentbostäder	—	—	—	15,000	—	—	15,000
Vaktmästarbyggnad med 5 bostäder om 2 rum och kök. m. m.	—	—	—	29,000	—	—	29,000
Restaurang m. m.	—	—	—	—	3,600	—	3,600
Växthus för växtfysiologi	—	—	—	—	50,000	—	50,000
Yttre ledningar m. m.	30,000	12,000	20,000	—	—	—	62,000
Fjärrledning för gas jämte pumpstation	25,000	14,000	15,000	—	—	—	54,000
Planerings- och planeringsarbeten.....	—	—	—	6,000	3,000	2,900	11,900
Summa kronor	600,000	450,000	493,300	216,000	245,600	95,100	2,100,000

¹ Detta belopp avrundades till 495,000 kronor.

I skrivelse den 12 oktober 1933 har *styrelsen för lantbrukshögskolan* anfört, att, sedan Kungl. Maj:t den 30 december 1932 meddelat beslut om uppförande av en institutionsbyggnad för kemi och marklära m. m. vid lantbrukshögskolan, vid 1933 års början igångsattes arbete med uppförande av sådan byggnad, vilket pågått till den 1 april 1933, då arbetet avbröts på grund av arbetsnedläggelsen inom byggnadsfacket. Byggnaden, som då byggnadsarbetet påbörjades beräknades bli i ordningställd under 1934, kunde nu svårigen tänkas färdig förr än under 1935. Med hänsyn härtill förskötes planerat arbete med ändring av den så kallade elevbyggnaden vid Ultuna till institutionsbyggnad för lantbruksekonomi, jordbrukslära m. m. och kunde icke under nästkommande budgetår bedrivas i avsedd utsträckning. Styrelsen har därför föreslagit, att av den beräknade kostnaden för iordningställande av sistnämnda byggnad för budgetåret 1934/1935 upptagas allenast 100,000 kronor och att för därpå följande budgetår beräknas återstoden av det för byggnaden i fördelningsplanen angivna kostnadsbeloppet.

Vidare har styrelsen erinrat om, att enligt den tidigare planen hade för budgetåret 1934/1935 beräknats 15,000 kronor för anordnande av assistentbostäder i två invid administrationsbyggnaden befintliga flygelbyggnader. I dessa byggnader inrymdes nu viss personal, däribland städerskor. Anord-

ningar för denna personals förflyttning till andra bostäder kunde svårligen genomföras under nästa budgetår. På grund därav har styrelsen föreslagit, att ifrågavarande post överskötas till budgetåret 1935/1936. Lantbrukshögskolans styrelse har sålunda hemställt, att för budgetåret 1934/1935 måtte för byggnadsarbeten och andra engångskostnader avseende lantbrukshögskolan anvisas (100,000 + 11,500 + 29,000 + 6,000 =) 146,500 kronor.

Högstyrelsens förslag innebär ingen ändring i fråga om de enligt 1932 års plan beräknade totala byggnadskostnaderna utan endast vissa ytterligare jämkningar med avseende å kostnadernas fördelning på olika budgetår, närmast påkallade av att en del byggnadsarbeten på grund av byggnadskonflikten icke kunnat komma till utförande inom planenlig tid. Jag biträder förslaget och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Departements-
chefen.*

att till byggnadsarbeten och vissa andra engångskostnader avseende lantbrukshögskolan anvisa för budgetåret 1934/1935 ett *reservationsanslag* av kronor 146,500.

[22.] **Byggnadsarbeten vid lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet vid Alnarp.** Den av 1931 års riksdag beslutade omorganisationen av lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp har vid skilda tillfällen påkallat medelsanvisningar för byggnadsarbeten m. m. vid institutet. Sålunda har riksdagen anvisat *dels* för budgetåret 1931/1932 för vattenledningsanläggning vid institutet ett extra reservationsanslag av 50,000 kronor (R. skr. nr 296/1931), *dels* för budgetåret 1932/1933 — under nionde huvudtiteln — för byggnadsarbeten och andra engångskostnader avseende institutet ett extra reservationsanslag av 300,000 kronor (R. skr. nr 316/1932), *dels ock* för budgetåret 1933/1934 — under utgifter för kapitalökning, fonden för förslag till statsverket — för byggnadsarbeten vid institutet ett reservationsanslag av 200,000 kronor (R. skr. nr 353/1933). Av de sålunda beviljade anslagen hava belopp av Kungl. Maj:t anvisats för byggnadsarbeten vid institutets trädgårdsavdelning och lantbruksavdelning samt för vattenledningsanläggning m. m. Några byggnadsåtgärder i avseende å mejeriavdelningen hava däremot ännu icke igångsatts. Ännu kvarstå nämligen åtskilliga olösta byggnadsfrågor, vilka sammanhånga med den framtida förläggningen till Alnarp av den högre mejeriundervisningen och de för närvarande vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet bedrivna mejeriförsöken. Dessa byggnadsfrågor hava gjorts till föremål för utredning av en jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 28 augusti 1933 tillkallad utredningsman. De på utredningen grundade förslagen avses att föreläggas 1934 års riksdag. Jag torde därför, sedan ärendet hunnit undergå erforderlig beredning, få anmäla dessa byggnadsfrågor i och för avlåtande till riksdagen av särskild proposition i ämnet. I avvaktan härpå torde i för-

slaget till riksstat för nästa budgetår böra för byggnadsarbeten vid Alnarpsinstitutet beräknas ett belopp av 400,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvidan på den proposition i ämnet, som må varda riksdagen förelagd, till byggnadsarbeten vid lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitutet vid Alnarp beräkna för budgetåret 1934/1935 ett *reserva-*

tionsanslag av kronor 400,000.

[23.] **Lånefond för inmontering av vedeldningspannor vid kommuner m. fl. tillhöriga värmeanläggningar.** I skrivelse den 27 november 1933 angående anslagsbehovet för vedeldningens främjande under budgetåret 1934/1935 har socialstyrelsen föreslagit inrättande av en lånefond å 2,500,000 kronor för beviljande till landsting, kommuner och enskilda bränsleförbrukare av femåriga, räntefria amorteringslån, i regel ej understigande 1,500 kronor, för täckande av genom utbyte av förefintliga kokspannor mot vedpannor eller inmontering av förugnar vid gamla anläggningar uppstående kostnader samt med installering av vedpannor i stället för kokspannor vid nyanläggningar förbundna merkostnader; och har styrelsen därjämte föreslagit, att ett anslag av 100,000 kronor måtte anvisas till täckande av för nämnda lånefond uppkommande ränteförlust. Framställningen har för yttrande remitterats till vissa myndigheter.

Sedan ärendets beredning avslutats torde jag få för Kungl. Maj:t ånyo anmäla den sålunda väckta frågan. I avvaktan på eventuell proposition i ämnet torde i förslaget till riksstat för nästa budgetår böra beräknas 2,500,000 kronor såsom kapital till fonden. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvidan på den proposition i ämnet, som må varda riksdagen förelagd, såsom kapital till en lånefond för inmontering av vedeldningspannor vid kommuner m. fl. tillhöriga värmeanläggningar beräkna för budgetåret 1934/1935 ett *reservationsanslag*

av kronor 2,500,000.

[24.] **Arbetarsmåbrukslånefonden.** Vid 1933 års riksdag (prop. nr 181; R. skr. nr 280) beslöts inrättande av arbetarsmåbrukslånefonden, från vilken fond lån skulle utlämnas i ändamål att giva skogsarbetare eller därmed likställd arbetare tillfälle att förvärva mindre lägenhet, ägnad att bereda innehavaren utkomst genom jordbruk, drivet vid sidan av annan verksamhet. Verksamhetens tillämpningsområde var avsett att begränsas till Norrland samt norra delarna av Dalarna och Värmland med möjlighet för Kungl. Maj:t att i särskilda fall utsträcka verksamheten

till andra delar av landet. Lånerörelsen regleras genom kungörelsen den 14 juni 1933 (nr 331) angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet, varav inhämtas bland annat följande.

Statslån från fonden kan tilldelas landskommun inom Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands och Gävleborgs län ävensom vissa i kungörelsen uppräknade kommuner i Kopparbergs och Värmlands län. Där Kungl. Maj:t med hänsyn till särskilda omständigheter finner så påkallat, kan arbetarsmåbruksstatslån dock utlämnas jämväl åt annan landskommun. Låneverksamheten skall under statens egnahemsstyrelses överinseende inom kommun som regel handhavas av en särskild nämnd (arbetarsmåbruksnämnd) bestående av tre av kommunalfullmäktige eller kommunalstämma utsedda ledamöter. Kungl. Maj:t beviljar på därom av kommun gjord framställning arbetarsmåbruksstatslån. Sådant lån användes för utlämnande av arbetarsmåbrukslån till skogsarbetare eller därmed likställd arbetare, som därom ansöker hos kommunen. Högsta lånebeloppet är 6,000 kronor. Med avseende å återbetalningen uppdelas lånet i en amorteringsdel och en stående del. Den stående delen skall fastställas till belopp, motsvarande kostnaden för jordförvärvet jämte viss eventuell odlingskostnad, dock högst till en tredjedel av hela lånet. Amorteringsdelen skall från och med sjätte året efter utgången av det kalenderår, under vilket lånet beviljats, återbetalas med en trettiondel årligen. Å amorteringsdelen erläggas ej ränta. Å den stående delen, som i regel ej är uppsägbar från kommunens sida, skall efter amorteringstidens utgång gäldas ränta efter den räntesats, som Kungl. Maj:t med hänsyn tagen till räntesatsen å den stående delen ev egnahemslån för jordbrukslägenheter bestämmer. Som säkerhet för arbetarsmåbrukslån skall som regel lämnas första inteckning i lägenheten.

Såsom kapital för arbetarsmåbrukslänefonden anvisades för budgetåret 1933/1934 ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor.

I särskilda skrivelser den 6 september och den 17 november 1933 har *statens egnahemsstyrelse* gjort framställning dels beträffande anslagsbehovet för budgetåret 1934/1935 dels ock om ytterligare kapitaltillskott för budgetåret 1933/1934. Ur dessa skrivelser torde i ett sammanhang återgivas följande.

Vidkommande behovet av ytterligare medel för budgetåret 1933/1934, hade statslån för 1933 sökts av 123 av de 259 kommuner, som omfattades av låneverksamhetens tillämpningsområde, till ett sammanlagt belopp av i runt tal 4,330,000 kronor. Sedan det tillgängliga anslaget tagits i anspråk, återstode sökta belopp till (4,330,000 — 2,500,000 =) 1,830,000 kronor. Statslån för 1934 hade sökts av 199 kommuner till sammanlagt 10,044,450 kronor. För 1933 och 1934 sökta belopp, som icke kunde beviljas med mindre ytterligare anslag anvisades för innevarande budgetår, uppginge sålunda till i runt tal 11,875,000 kronor. Beträffande angelägenheten att ytterligare medel ställdes till förfogande för innevarande budgetår syntes de skäl, som föranlett arbetarsmåbrukslänefondens inrättande, göra sig gällande med ökad styrka. Särskilt under tider med brist på arbetstillfällen vore det angeläget och välbetänkt att såsom ett led i åtgärderna för arbetslöshetens bekämpande söka öka möjligheten till självverksamhet. Det stora intresse,

med vilket arbetarsmåbrukslåneverksamheten syntes hava blivit upptagen av kommunerna, hade styrkt egnahemsstyrelsen i den åsikten, att härigenom öppnade sig en av de vägar, efter vilka tidens försörjningsproblem borde i första hand kunna vinna en jämväl för överskådlig framtid fruktbarande lösning. Egnahemsstyrelsen förordade anvisande för budgetåret 1933/1934 av ett ytterligare anslag av 5,000,000 kronor.

Beträffande anslagsbehovet för budgetåret 1934/1935 kunde med hänsyn till den synnerligen livliga efterfrågan, varmed arbetarsmåbrukslånen mötts i bygderna, förutses, att lånerörelsen komme att erhålla en betydande omfattning. Ehuru tecken tydde på en början till bättre tider, vore det sålunda jämväl i fortsättningen ofrånkomligt att räkna med ett betydande antal medellösa lånesökande för småbruksföretag av den art, varom här vore fråga. Högsta utlåningsbeloppet för 1935 borde därför sättas till 5,000,000 kronor. Det för erforderliga utbetalningar under budgetåret 1934/1935 behövlige beloppet beräknade egnahemsstyrelsen till 3,000,000 kronor, med vilket belopp kapitalökningsanslaget för samma budgetår sålunda borde upptagas.

Departements-
chefen

Frågan om underlättande för den skogs- och lantarbetande befolkningen att erhålla egna hem hade åtskilliga år stått på dagordningen, då vid 1933 års riksdag arbetarsmåbrukslånefonden inrättades. Spörsmålet hade då aktualiserats genom den till följd av trävaruindustriens läge uppkomna stora arbetslösheten bland skogsarbetarna. Den sålunda igångsatta låneverksamheten har omfattats med ett stort intresse såväl av vederbörande kommuner som av den enskilde arbetaren.

Sammanlagda beloppet av de sökta statslån, som ej kunnat tillgodoses genom det för innevarande budgetår anvisade anslaget, uppgår till i runt tal 11,875,000 kronor. Detta förhållande synes mig väl motivera ett tillmötesgående av egnahemsstyrelsens framställning om anvisande för samma budgetår av ett ytterligare belopp av 5,000,000 kronor. I annat sammanhang kommer i enlighet härmed hemställa att göras om anvisande av sagda belopp å tilläggsstat för budgetåret 1933/1934.

Den vunna erfarenheten talar för verksamhetens fortsättande i huvudsakligen oförändrad form jämväl under nästa budgetår. Med hänsyn till det gynnsamma förlopp, rörelsen synes erhålla i de nordligare landsdelarna och den stora betydelse densamma kan beräknas få, har jag emellertid ansett böra övervägas, huruvida icke verksamheten borde kunna fylla en motsvarande uppgift jämväl beträffande södra och mellersta Sverige. I sådant avseende har på min begäran från chefen för statens egnahemsstyrelse upprättats en promemoria, vari framhålles bland annat följande.

Medan jordbrukarna i södra och mellersta Sverige tidigare mera allmänt anställde full arbetsstyrka under hela året för att vara tryggade beträffande nödig arbetskraft under den mest arbetskrävande årstiden, har man alltmera börjat anställa fasta arbetare allenast med hänsyn till behovet under vintern och tillgodose det under sommaren ökade behovet med mera tillfällig arbetskraft. Denna utveckling syntes föranledd av jordbrukets bekymmersamma ekonomiska ställning i förening med

den goda tillgången på arbetskraft. På grund härav kunde förhållandena förutses komma att i de södra och mellersta landsdelarna utvecklas på samma sätt som i Norrland med perioder av god arbetstillgång omväxlande med perioder av stor arbetslöshet eller arbetsknapphet. För mötande av arbetsknapa perioder vore det lika viktigt för södra och mellersta Sveriges vidkommande som beträffande landets nordligare delar att arbetarna bereddes stödjordbruk. Utom jordbruksarbetarna hade på vissa håll i södra och mellersta Sverige även stenhuggare och fiskare att kämpa med stora svårigheter på grund av arbetsknapphet, varför ifrågavarande stödverksamhet borde få omfatta även dessa båda arbetargrupper.

Den sålunda framhållna utvecklingen beträffande lantarbetarnas anställningsförhållanden med därav föranledda perioder av ökad arbetslöshet gör det önskvärt, att samma möjlighet till delaktighet i arbetarsmåbruksrörelsen, som nu tillkomma skogs- och lantarbetare i Norrland, må beredas motsvarande kategorier arbetare i övriga delar av landet. Härvid inbegriper jag även stenhuggare och fiskare, vilka såsom i berörda promemoria framhållits på vissa håll hava att kämpa med svår arbetslöshet. Jag förordar sålunda den ändring i gällande bestämmelser angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet, att tillämpningsområdet för verksamheten från och med ingången av 1935 utsträcks att omfatta hela landet.

Utlåningsbeloppet för budgetåret 1934/1935 torde, med hänsyn bland annat till den av mig förordade utvidgningen av verksamheten, böra bestämmas till 8,000,000 kronor. I betraktande av verksamhetens art att bland annat vara ett led i åtgärderna för att lindra arbetslösheten samt då här är fråga om lånemedel, som för övrigt anskaffas allenast i mån av behov, torde det vara lämpligt, att nyssnämnda belopp i dess helhet anvisas för nästa budgetår.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1) godkänna av mig tillstyrkt ändring i bestämmelserna angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet;

2) såsom kapitalökning för arbetarsmåbrukslånefonden anvisa för budgetåret 1934/1935 ett *reservationsanslag* av kronor 8,000,000.

I vad departementschefen sålunda hemställt instämma statsrådets övriga ledamöter.

Hans Maj:t Konungen lämnar bifall till vad departementschefen hemställt samt förordnar,

Utgifter för kapitalökning: bil. 7.

att utdrag av detta protokoll skall överlämnas till finansdepartementet till ledning vid författandet av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.

*Bilaga 8.***Utgifter för kapitalökning.**

*Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari 1934.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden
UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO,
ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Ekman, anmäler nedan angivna under departementets handläggning hörande ärenden angående utgifter för kapitalökning under budgetåret 1934/1935 och yttrar härvid följande:

Statens utlåningsfonder.

[1.] **Lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare.** På där-om av Kungl. Maj:t i proposition (nr 221) till 1933 års riksdag gjord framställning har riksdagen (skrivelse nr 244) beslutat, att en särskild statlig lånefond, benämnd »lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare», skall inrättas, från vilken fond — som skall förvaltas av statskontoret — må av kommerskollegium beviljas ackordslån och förlagslån till hantverkare och idkare av mindre industri i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet över handelsärenden den 17 mars 1933 angivna grunder. Tillika har riksdagen jämlikt nämnda skrivelse såsom kapital för fonden å riksstaten för budgetåret 1933/1934 bland utgifter för kapitalökning under rubrik »Statens utlåningsfonder» anvisat ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Genom kungörelse den 9 juni 1933 har Kungl. Maj:t fastställt allmänna villkor och bestämmelser för lån ur lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare.

Enligt denna kungörelse gälla för lån från fonden bland annat, att för lånet skall ställas säkerhet, som kommerskollegium finner sig kunna godkänna, att, sedan lån innehafts under två år från första lyftningsdagen, en femtedel av lånebeloppet skall återbetalas under vart och ett av de

därpå följande fem åren, så att hela lånet blir inom utgången av sjunde året tillfullo guld, att å lyftat, oguldet lånebelopp skall erläggas årlig ränta från lyftningsdagen med fyra och en halv procent, att ackordslån ej må överstiga ett belopp av 3,000 kronor, dock att, där rörelsens omfattning eller andra särskilda omständigheter det föranleda, dylikt lån må utgå med högre belopp, dock högst 5,000 kronor, samt att förlagslån icke i något fall må utgå med högre belopp än 3,000 kronor.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift av den 7 december 1933 har styrelsen för Sveriges hantverksorganisation hemställt, att ifrågavarande lånefond måtte ökas med 1,000,000 kronor. Till stöd härför har styrelsen anfört i huvudsak följande:

Enligt vad hos kommerskollegium under hand inhämtats hade för låneändamål ur fonden disponerats ett belopp av över 500,000 kronor. Enär inom kollegium förelåge obehandlade låneansökningar motsvarande låneanspråk till ett belopp av cirka 450,000 kronor samt nya låneansökningar allttjämt i oförminskad utsträckning inkomme, syntes det för lånefonden anvisade reservationsanslaget med all sannolikhet komma att helt hava tagits i anspråk för låneändamål vid löpande budgetårs utgång.

Såvitt styrelsen kunde bedöma, hade det ekonomiska läget under år 1933 inom flertalet hantverksyrken icke undergått någon förbättring utan tvärtom ytterligare försämrats. Läget kännetecknades av en under året allttjämt fortgående minskning av omsättningen inom yrkena. Blott på ett fåtal orter syntes en viss, av särskilda omständigheter betingad uppåtgående tendens vara märkbar. Den starkaste tillbakagången under året hade ägt rum inom de av byggnadsindustrin direkt beroende yrkena, inom vilka på grund av den allttjämt pågående stora byggnadskonflikten verksamheten endast varit helt obetydlig. Styrelsens uppfattning om läget bekräftades av de till kommerskollegium inkomna låneansökningarna, vilka gäve en beklämmande bild av de ekonomiska förhållanden, som rådde inom stora hantverkargrupper.

Då någon varaktig bättring i konjunkturerna icke syntes kunna för det närmaste året emotes, syntes behov av statliga stödåtgärder till förmån för hantverkarna även komma att under nästkommande budgetår föreligga. Ehuru styrelsen givetvis klart insåge, att svårigheterna för hantverkarna icke kunde avhjälpas genom att lånevägen betalningsmedel ställdes till förfogande, samt att bestående lättnad i läget icke komme att kunna uppstå annat än genom en inträdande ökning av avsättningen av hantverkets alster, borde enligt styrelsens övertygelse fortsatta statliga åtgärder till förmån för hantverket såsom hittills avse tillgodoseende av hantverkets lånebehov. Såvitt styrelsen kunde bedöma, syntes för många hantverkare svårigheterna i icke ringa mån vållas av en under rådande förhållanden oerhört tyngande skuldbörda av kortfristiga skulder samt av omöjligheten att erhålla längre krediter å rimliga villkor.

Rörande de nuvarande låneformerna, lånevillkoren och låneverksamheten har styrelsen uttalat sig på följande sätt:

I fråga om låneformerna torde nya anordningar icke vara erforderliga. Lånen syntes böra, såsom nu skedde, utlämnas i form av såväl förlagslån som ackordslån.

Gällande allmänna villkor och bestämmelser för lån från lånefonden hade enligt styrelsens åsikt i stort sett varit tillfredsställande och torde i huvudsak kunna oförändrade bibehållas. I fråga om förlagslånen ville styrelsen emellertid hemställa, att bestämmelserna måtte sålunda ändras, att förlagslån finge, där rörelsens omfattning och andra särskilda omständigheter det föranledde, utgå med högre belopp än det nu föreskrivna maximibeloppet, 3,000 kronor, dock högst med 5,000 kronor. Vid bedömande av låneansökningarna hade det nämligen för styrelsen i fråga om större hantverksföretag ofta framstått såsom synnerligen önskvärt, att högre lånebelopp än det för dylika lån föreskrivna högsta beloppet kunnat utdelas. Styrelsen ville i detta sammanhang peka på den i bestämmelserna under § 5 förekommande föreskriften, att förlagslån finge beviljas allenast där grundad anledning vore att antaga, att sökanden, om dylikt lån erhöles, skulle kunna i fortsättningen bedriva rörelsen utan ökad skuldsättning. Även ville styrelsen erinra om de lånemöjligheter, som stode företag av högre storleksordning till buds från anslaget till främjande av enskild företagsamhet. Enligt vad styrelsen erfarit, skulle enligt vid lånefördelningen tillämpad praxis lån ur angivna anslag icke beviljas till mindre belopp än 5,000 kronor, motsvarande ett antal av fem i vederbörande företag sysselsatta arbetare.

Enligt de för lånefonden lämnade föreskrifterna finge lån icke utlämnas utan mot säkerhet för lånebeloppet. Uppenbart vore att genom kravet å säkerhet stora hantverkargrupper, för vilka möjligheter icke föreläge att anskaffa acceptabel säkerhet, utestängts från möjligheterna att erhålla lån från fonden. På grund härav syntes ock å många håll en viss besvikelse hava uppstått med avseende å de ifrågavarande statliga stödåtgärderna, vilkas igångsättande ingivit de största förväntningar bland hantverkarna.

Låneverksamheten syntes såsom hittills böra handhavas av kommerskollegium. Den inom collegium upprättade organisationen för denna verksamhets utövande syntes i det stora hela ha fungerat tillfredsställande. Mot de principer, som efter hand kommit att av collegium tillämpas i fråga om lånens fördelning, hade styrelsen i huvudsak ej något att erinra. Med tillfredsställelse ville styrelsen i detta sammanhang omnämna, att sådana anordningar av collegium vidtagits, att hantverksorganisationen vore i tillfälle att yttra sig över inkomna låneansökningar. På grund av de möjligheter, som stode hantverksorganisationen till buds, att genom de till organisationen anslutna hantverksföreningarna och vederbörande yrkesförbund inhämta upplysningar om de lånesökande i dessas respektive hemorter, torde organisationens medverkan i fråga om låneförmedlingen hava varit till avsevärt gagn för densamma.

Över denna framställning hava kommerskollegium den 15 december och statskontoret den 20 december 1933 avgivit infordrade utlåtanden.

Kommerskollegium anför bland annat följande:

Den i den remitterade framställningen givna skildringen av krisens utveckling inom hantverket under år 1933 och det bekymmersamma läge, som alltjämt rådde inom stora hantverkargrupper, kunde collegium för sin del till riktigheten vitsorda. Utav de i de till collegium inkomna låneansökningarna lämnade ekonomiska uppgifterna framginge, att omsättningen under året inom nära nog samtliga hantverksyr-

ken fortsatt att gå tillbaka. Ansökningarna utvisade vidare, hurusom stora hantverkargrupper tyngdes av betydande skulder, vilka det under rådande förhållanden torde möta synnerligen stora svårigheter att förrenta och amortera. Att skulderna ofta till väsentlig del utgjordes av kortfristiga sådana, huvudsakligen varuväxlar, ökade ytterligare svårigheterna.

Enligt kollegii mening hade inrättandet av lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare fyllt ett behov inom hantverket, där svårigheterna att erhålla krediter på fördelaktiga villkor torde hava varit större än på många andra håll inom näringslivet. De lån, som utlämnats från lånefonden, syntes för de hantverkare, som kommit i åtnjutande därav, medfört en värdefull hjälp och satt dem i stånd att fortsätta sin verksamhet. Särskilt hade detta varit fallet med de lån, som beviljats för underlättande av genomförande av ackord. Hantverksorganisationen bekräftade också i sin framställning, att den hittills utövade låneverksamheten varit till avsevärt gagn för hantverket och dess utövare.

Då kollegium alltjämt ansåge det ur det allmännas synpunkt försvarligt, att under en kritisk övergångstid statliga åtgärder vidtoges för stödjande och bevarande av den betydelsefulla gren inom näringslivet, som hantverket med sin stora fond av yrkesskicklighet representerade, ansåge sig kollegium böra för sin del förorda, att den statliga låneverksamhet bland hantverkarna, som upptagits genom inrättande av nu ifrågasvarande lånefond, även under kommande budgetår upprätthölles.

Kommerskollegium lämnar härefter en kort redogörelse för låneverksamheten under den tid, denna hittills bedrivits. Av redogörelsen framgår, att intill den 15 december 1933 lån beviljats till ett sammanlagt belopp av 554,450 kronor och att låneansökningar till ett belopp av i runt tal 378,000 kronor vore under prövning.

Efter att vidare hava framhållit att det å löpande riksstat anvisade anslaget å 1,000,000 kronor komme, såvitt kollegium kunde bedöma, att för låneändamål helt disponeras före budgetårets utgång, fortsätter kollegium sålunda:

Därest det skulle anses av omständigheterna påkallat, att låneverksamheten fortsattes under nästkommande budgetår, borde, därest den statsfinansiella situationen det medgäve, särskilt anslag för nämnda budgetår anvisas för ändamålet. Anslaget syntes icke böra sättas till högre belopp än 1,000,000 kronor.

Gällande allmänna villkor och bestämmelser för lån ur fonden syntes kunna i huvudsak bibehållas oförändrade. Hantverksorganisationens hemställan om höjning av maximibeloppet för förlagslånen (nu 3,000 kronor) till 5,000 kronor syntes kollegium motiverad, varför kollegium icke ville motsätta sig en ändring i kungörelsen av sådan innebörd. I fråga om villkoret att för beviljat lån skulle ställas godtagbar säkerhet ansåge sig kollegium icke kunna förorda ändring. Liksom tidigare vore kollegium av den uppfattningen, att någon fullständig eftergift beträffande kraven på säkerhet för lånen icke borde under några förhållanden ifrågakomma.

I sitt förenämnda utlåtande har *statskontoret* förordat bifall till den föreslagna kapitalökningen för lånefonden.

Beträffande frågan om säkerhet för lån från fonden erinrar statskontoret, hurusom ämbetsverket i sitt utlåtande den 2 mars 1933 över hantverksorganisationens framställning om inrättande av ifrågavarande lånefond uttalat, att lånen borde kunna utlämnas utan särskild säkerhet men att med hänsyn därtill varje lånebelopp borde begränsas till 3,000 kronor. Därest någon eftergift i fråga om krav på säkerhet icke heller nu skulle medgivas, tillstyrker ämbetsverket en höjning av maximibeloppet för förlagslånen till 5,000 kronor.

Föreliggande framställning från styrelsen för Sveriges hantverksorganisation avser en kapitalökning å den nyinrättade lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare i syfte att även under nästkommande budgetår utdelning av lån från fonden skall kunna äga rum. Det av styrelsen föreslagna beloppet, en miljon kronor, har tillstyrkts av kommerskollegium och statskontoret. Departementets
chefen.

Med hänsyn till de fortsatta tryckta förhållanden, under vilka hantverket och därmed jämförlig mindre industri arbeta, finner även jag en ökning av ifrågavarande lånefond önskvärd. Mot det föreslagna beloppet har jag icke någon erinran att göra.

I fråga om villkoren och bestämmelserna för lån från fonden finner jag mig i enlighet med hantverksorganisationens av kommerskollegium tillstyrkta förslag böra förorda en höjning av maximibeloppet för förlagslånen, vilket belopp nu är fastställt till 3,000 kronor. I likhet med vad som gäller för ackordslånen, torde sålunda böra föreskrivas, att i sådant fall, där rörelsens omfattning eller andra särskilda omständigheter det föranleda, förlagslånet må kunna utgå med högre belopp än 3,000 kronor, dock högst med 5,000 kronor. Däremot anser jag — jämväl i anslutning till den mening, som uttalats av kommerskollegium — icke tillräddigt att fränfalla kravet på godtagbar säkerhet för lån från fonden.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalökning för lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare för budgetåret 1934/1935 anvisa ett *reservations-*
anslag av kronor 1,000,000.

Fonden för förlag till statsverket.

[2.] Byggande av nytt fyrskepp. I skrivelse den 21 juni 1933, nr 354, har riksdagen anmält, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts i 1933 års statsverksproposition (utgifter för kapitalökning, bil. 6, punkt 2) framställda förslag, till byggande av ett nytt fyrskepp — avsett för Sydostbrottens fyrskeppsstation — beviljat ett belopp av 592,000 kronor

samt därav för budgetåret 1933/1934 såsom reservationsanslag anvisat 367,000 kronor.

Genom brev den 30 juni 1933 har Kungl. Maj:t ställt berörda anslag till lotsstyrelsens förfogande.

I skrivelse den 31 augusti 1933 har *lotsstyrelsen* anmält, att kontrakt om fyrskeppets byggande avslutats till betydligt lägre pris än det, varmed kalkylerats i styrelsens kostnadsberäkningar. På grund därav erfordrades för fullbordande av fyrskeppet allenast ett belopp av 75,000 kronor i stället för tidigare beräknade 225,000 kronor.

Departements-
chefen.

Av det anförda framgår, att totalkostnaden för ifrågavarande fartygsbygge numera kan beräknas till $(367,000 + 75,000 =)$ 442,000 kronor. Enligt vad jag från lotsstyrelsen inhämtat, skall fyrskeppet enligt byggnadskontraktet vara färdigt för leverans den 10 juni 1934. Styrelsen har emellertid förbehållit sig att erlagga slutlikviden först efter ingången av juli månad samma år. Då såsom förut nämnts hittills för ändamålet anvisats 367,000 kronor, bör följaktligen det resterande beloppet 75,000 kronor anvisas å riksstaten för budgetåret 1934/1935.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till byggande av nytt fyrskepp för budget-
året 1934/1935 anvisa ett *reser-*
vationsanslag av kronor 75.000.

[3.] Byggande av nytt tjänstefartyg för västra lotsdistriktet. I sin skrivelse den 30 augusti 1932 angående anslag till lotsverket för budgetåret 1933/1934 föreslog lotsstyrelsen byggande av ett tjänstefartyg för västra lotsdistriktet för en beräknad kostnad av 520,000 kronor, varav för sagda budgetår ansågs böra anvisas 310,000 kronor. Till motivering av förslaget uttalade *lotsstyrelsen* bland annat följande:

Enligt 38 § i instruktionen för lotsverket den 24 november 1923, nr 404, vore varje lotsdistrikt tilldelat ett tjänstefartyg, medelst vilket utfördes inom distriktet förekommande arbeten, såsom utläggning och intagning av flytande sjömärken, bogsering av fyrskepp, transport av materiel och förnödenheter till lots- och fyrplatser, inspektioner och undersökningar m. m.

Av lotsverkets nuvarande tjänstefartyg behövde tjänstefartygen »Göteborg», »Gävle» och »Stockholm» i nu nämnd ordning ersättas med nya fartyg. Jämväl tjänstefartyget »Umeå», vilket vore otillräckligt för den nutida tjänsten i övre norra lotsdistriktet, måste ersättas med annat fartyg, vartill lämpligen borde i första hand ifrågakomma det västra lotsdistriktet nu tilldelade tjänstefartyget »Göteborg». »Umeå» vore byggt år 1881, förlängdes och reparerades grundligt år 1901 samt undergick år 1921 ånyo en större reparation. Fartyget vore 21 meter långt, 4 meter brett och 2 meter djupgående samt hade en maskinstyrka av omkring 105 hästkrafter. Fartygets hastighet vore 8 knop. Det vore till kubikinne-

hållet endast omkring hälften så stort som tjänstefartyget »Göteborg», vilket sistnämnda fartyg, byggt år 1894, på senare tid reparerats i större omfattning ävensom i viss mån moderniserats vid olika tillfällen, nämligen åren 1920, 1924, 1925, 1929 och 1930. »Göteborg» vore 26 meter långt, 5 meter brett och 2.5 meter djupgående. Utrustat med en maskinstyrka av omkring 200 hästkrafter, hade fartyget en hastighet av 9 knop. Genom förflyttning till övre norra lotsdistriktet av detta fartyg skulle tjänstefartygsfrågan, vad beträffade nämnda distrikt, högst avsevärt förbättras. För arbetena inom distriktet, varest för närvarande förekomme endast mindre utsjöbojar med något över 1 tons vikt, vore »Göteborg» betydligt mera tillfredsställande än »Umeå».

För arbetsuppgifterna i västra lotsdistriktet vore däremot det nuvarande tjänstefartyget »Göteborg» för litet. För att ernå en ur alla synpunkter tillfredsställande lösning av frågan om erforderligt nytt tjänstefartyg för västra distriktet hade styrelsen underkastat denna anskaffningsfråga en synnerligen ingående prövning. En inom lotsstyrelsen under medverkan av lotskaptenen i detta distrikt sedan länge pågående utredning i tekniskt och nautiskt hänseende beträffande minimistorleken och det huvudsakliga anordnandet av ett för lotsverkets behov lämpligt fartyg, vilken utredning jämväl innefattat kostnadsberäkningar, hade nyligen blivit slutförd. Därvid hade styrelsen kommit till det resultatet, att fartyget borde erhålla följande dimensioner, nämligen längd 33 meter, bredd 8 meter samt djupgående högst 3 meter. Maskinstyrkan borde vara omkring 500 hästkrafter, för att fartyget skulle kunna vid ekonomisk gång uppnå en hastighet av 9.5 knop. Fartyget beräknades kunna utan satstagning forcera 25 centimeters kärnis samt kunna för kortare tid bringas upp i någon knops högre hastighet än vid vanlig gång med ekonomisk fart. Framdrivningsmaskineriet skulle utgöras av en direkt på propelleraxeln verkande dieselmotor, med vilket maskineri driftkostnaderna med nuvarande priser å kol och brännolja bleve endast omkring hälften så stora som med ett ångmaskineri av motsvarande styrka. Om bord skulle kunna tagas och på däck stuvats fyra stycken utsjöbojar, envar å något mer än 3 tons vikt. Även tyngre bojar skulle kunna lyftas ombord. Då det planerade fartyget vore betydligt större och kraftigare än västra lotsdistriktets nuvarande tjänstefartyg, erfordrades till följd därav något större besättning, varjämte driftkostnaderna och med tiden jämväl underhållskostnaderna bleve högre.

Efter att vidare hava meddelat att lotskaptenen i västra lotsdistriktet framhållit, att det nuvarande tjänstefartyget med hänsyn till vid dess byggande oförutsedda nytillkomna arbetsuppgifter måste anses hava bort redan för cirka tjugo år sedan ersättas av ett större och kraftigare fartyg, men att detsamma dock ännu under åtskilliga år framåt skulle kunna nödtorftigt fylla behovet inom övre norra distriktet, vars tjänstefartyg krävde snar utrangering, fortsätter styrelsen sålunda:

Styrelsen, som ävenledes ansåge ett nytt större tjänstefartyg oundgängligen erforderligt för västra lotsdistriktet, finge ur nämnda lotskapens uttalande ävensom ur uttalanden i frågan av övriga lotskapten, vilka samtliga deltagit i överläggningar rörande fordringarna på det nya fartyget, sammanfattningsvis lämna ytterligare följande huvudsakliga synpunkter i frågan. Lotsverkets nuvarande tjänstefartyg vore,

med undantag av tjänstefartyget »Kalmar», som färdigställdes år 1929. samtliga byggda för mer än 30 år sedan, då nuvarande utsjöbojar av stora dimensioner och försvarlig tyngd ännu icke varit i bruk. Ej heller hade då pågått vintersjöfart på rikets hamnar i tillnärmelsevis samma utsträckning som numera. Vad särskilt anginge förhållandena å västkusten rådde därstädes ofta hårt väder med grov sjö. Härtill komme, att is till sjöss utanför kusten plägade de år, då mäktigare sådan förekomme, uppträda hastigt utan föregående varning, varav följde, att endast kort tid stode till förfogande för intagning av flytande sjömärken, som eljest kunde skadas eller bortföras av isen. Med nuvarande tjänstefartyget »Göteborg» vore redan upptagandet av förankringen till utsjöbojarna under ogynnsamma förhållanden förenat med viss risk. Då fartyget vore för litet för bojarnas ombordtagande, måste dessa bogseras in till hamn, vilket ginge långsamt samt under svårare väderleks- och i synnerhet isförhållanden över huvud taget kunde vara utförbart. Exempelvis finge nämnas, att under den hårda vintern i början av år 1929 de av isen hotade utsjöbojarna icke kunde med nyssnämnda tjänstefartyg inbärgas, utan måste särskilt fartyg förhyras därför. Härav förorsakade extra utgifter jämte de kostnader, som drabbade lotsverket till följd av att en boj på grund av isens påtryckning slet sina förtöjningar och drev bort, ehuru densamma senare av en slump återfanns och bärgades, uppginge till in emot 20,000 kronor men kunde lätt hava blivit än större. Osäkerheten att under dylika förhållanden över huvud taget kunna få förhyra lämpligt fartyg vore också stor. Med hänsyn till den grova sjön på västkusten ävensom isrisken vore det sålunda nödvändigt att såväl för tjänstefartygets framkomlighet som ock för utläggning av bojarna, utprickning, transporter av materialier och förrädsartiklar till olika platser m. fl. arbetsuppgifter förfoga över ett tillräckligt stort och rymligt samt stadigt fartyg med erforderlig fribordshöjd. Såsom nu vore fallet, måste rese- och arbetsplaner ofta ändras eller fartyget bliva stillaliggande i avvaktan på bättre väder, vilket medförde ökad kostnad för, bland annat, eljest onödigt gång med fartyget samt tidsförlust. Vid prövning av frågan om dimensioner och egenskaper hos ett i västra lotsdistriktet stationerat fartyg måste därjämte tagas i betraktande, att å fartyget skulle kunna lyftas ombord och stuvast på en gång fyra större utsjöbojar. Enär vidare ett dylikt fartyg finge beräknas bliva i tjänst ett femtiotal år, borde storlek och utrymme vara så pass tilltagna, att möjligheter funnes att vid förefallande behov i en framtid modernisera fartyget efter den tidens krav utan företagande av alltför dyrbara om- och tillbyggnader å själva fartyget. Erfarenheten från de senast förflutna decenniernas utveckling visade tydligt och klart, att det varit klokt och ekonomiskt, om vid byggandet av våra nuvarande, i viss mån föråldrade tjänstefartyg denna synpunkt vunnit beaktande.

Kostnaderna för byggande av ett sådant fartyg, varom här vore fråga, beräknades till 520,000 kronor.

Lotsstyrelsen finge sålunda ifrågasätta framställning hos riksdagen om anvisande av anslag för byggande av ett tjänstefartyg att tillsvidare tilldelas västra lotsdistriktet, vars nuvarande tjänstefartyg i så fall skulle stationeras i övre norra lotsdistriktet. där det nu befintliga tjänstefartyget i sin ordning skulle utrangeras.

I sitt den 23 november 1932 avgivna yttrande över lotsstyrelsens framställningar om anslag till lotsverket för budgetåret 1933/1934 utlät sig *sta-*

tens organisationsnämnd beträffande nu förevarande ämne på följande sätt:

Organisationsnämnden ansåge, att frågan om anskaffande av nytt tjänstefartyg icke borde prövas förrän frågan om lotsverkets personalförhållanden m. m. vunnit sin lösning. Uteslutet vore nämligen icke, att därvid en förändring av distriktens antal kunde finnas böra äga rum. Skulle en minskning av antalet distrikt komma att genomföras, syntes också antalet erforderliga tjänstefartyg kunna röna inverkan därav.

I anledning av vad statens organisationsnämnd sålunda anfört genmälde *lotsstyrelsen* i promemoria den 6 december 1932 följande:

Det måste anses synnerligen olägligt, om ej ett första steg till förnyelse av lotsverkets i stort sett föråldrade tjänstefartygsmateriel snart kunde tagas. En eventuellt ändrad indelning av rikets kuster i lotsdistrikt syntes icke utesluta behovet av ett nytt, för de speciella förhållandena å västkusten passande fartyg, för vilka förhållanden icke något av lotsverkets nuvarande tjänstefartyg väl lämpade sig. I västra lotsdistriktet kunde fall tänkas inträffa, vilka till följd av det nuvarande tjänstefartygets otillräcklighet kunde förorsaka såväl statsverket som handelssjöfarten oberäkneliga och i vidrigt fall så betydande utgifter och förluster, att ett uppskjutande av ifrågavarande ersättningsbyggnad längre, än som av finansiella skäl finge anses vara oundvikligt, icke syntes vara tillrådligt eller på längre sikt ekonomiskt.

I sitt förslag till riksdagen om anslag till säkerhetsanstalter för sjöfarten för budgetåret 1933/1934 upptog Kungl. Maj:t icke några medel för byggande av det ifrågasatta tjänstefartyget.

I en till Kungl. Maj:t ställd skrift av den 6 oktober 1933 hava *aktiebolaget Finnboda varv* och *aktiebolaget Atlas Diesel* hemställt, att ett belopp av 495,000 kronor måtte ställas till lotsstyrelsens disposition, därav 475,000 kronor för beställning hos bolagen av ett nytt tjänstefartyg för västra lotsdistriktet och 20,000 kronor till bestridande av kostnader för provningar, kontroll och besiktning.

Till stöd härför hava bolagen anfört i huvudsak följande:

På grund av nu rådande exceptionella förhållanden hade svårigheterna att erhålla beställningar blivit oerhört stora för de båda bolagen, vilka bedreve respektive varvs- och verkstadsrörelse i Stockholm. För att kunna sysselsätta åtminstone en del av arbetarstammen vore bolagen villiga att acceptera priser, som icke lämnade dem någon som helst vinst, men trots detta hade det visat sig hart när omöjligt att erhålla beställningar. Byggandet av nya fartyg av för Finnboda varv lämplig storlek hade för närvarande så gott som avstannat över hela världen och för exporten av Atlas Diesels produkter lades nästan oöverstigliga hinder genom höga tullar, kontingentering och valutaspärr.

Båda företagen vore emellertid synnerligen väl rustade att under normala förhållanden arbeta framgångsrikt inom sina respektive branscher och båda förfogade över en vältränad och yrkesskicklig arbetarstam. Det gällde nu att kunna bereda arbete åt åtminstone en del av arbetare och ingenjörer, ty den minskade arbetstillgången hade redan nödvändiggjort avskedanden i stor skala.

Priserna på såväl det föreslagna tjänstefartyget som dess maskineri vore för närvarande så låga, att det borde vara synnerligen angeläget att bygga fartyget nu i stället för att vänta till längre fram, när priserna med säkerhet stigit avsevärt.

Ifrågavarande fartyg, utfört enligt lotsstyrelsens i dess ovannämnda skrivelse lämnade förslag, d. v. s. med dimensionerna längd 33 meter, bredd 8 meter och djupgående högst 3 meter, samt försett med en 500 effektiva hästkrafters Polardieselmotor av lämplig typ, erbjöde sig bolagen att leverera till ett sammanlagt pris av 475,000 kronor.

Lotsstyrelsens egna kostnader för provningar, kontroll och besiktning syntes kunna beräknas till cirka 20,000 kronor.

Lotsstyrelsen har i ett den 2 december 1933 häröver avgivet utlåtande anfört väsentligen följande:

Under återopande av vad lotsstyrelsen anfört i detta ämne i sin skrivelse den 30 augusti 1932 angående anslag till lotsverket för budgetåret 1933/1934, finge styrelsen, med tillkännagivande att styrelsen icke hade något att erinra beträffande kostnadsuppgifterna i den föreliggande framställningen, tillstyrka bifall till densamma. Visserligen föreläge icke inom styrelsen detaljutredning och arbetsbeskrivning beträffande det ifrågasatta tjänstefartyget med erforderliga maskinerier och övriga anordningar, men styrelsen ansåge sig kunna förutsätta, att anbudet gällde fartyget komplett och i förstklassigt skick samt med allt vad styrelsen ansåge behövt för detsamma med undantag av radioutrustning, vilken avsåges att anskaffas av styrelsen. Kostnaden för sistnämnda utrustning syntes kunna inrymmas i det belopp å 20,000 kronor, som enligt förslaget skulle för bestridande av diverse kostnader ställas till lotsstyrelsens disposition utöver entreprenadsumman.

*Departements-
chefen.*

Av vad i ärendet förekommit har jag blivit övertygad om önskvärdheten av att ett nytt tjänstefartyg för västra lotsdistriktet snarast anskaffas. Det nuvarande tjänstefartygets otidsenlighet och dess med hänsyn till nu inom detta distrikt föreliggande arbetsuppgifter för små dimensioner motivera enligt min mening, att fartyget ersättes av ett större och kraftigare samt för de speciella förhållandena å västkusten mera lämpat fartyg. Härtill kommer, att det nya fartygets byggande skulle i sin mån bidra till att bereda ökade arbetstillfällen inom varvs- och verkstadsindustrien. Jag tillstyrker därför, att ärendet föreläggas 1934 års riksdag.

Lotsstyrelsen har tidigare beräknat kostnaderna för det ifrågavarande fartygsbygget till 520,000 kronor. I den sedermera av två enskilda företag ingivna framställningen i ämnet hava dessa erbjudit sig att leverera fartyget för 475,000 kronor, vartill skulle komma 20,000 kronor till lotsstyrelsens egna kostnader utöver entreprenadsumman. Hela kostnaden skulle alltså belöpa sig till 495,000 kronor. Mot denna kostnadsberäkning har jag icke någon erinran att framställa. Jag förutsätter emellertid, att i sinom tid anbud rörande fartygets byggande i vederbörlig

ordning infordras. För nästkommande budgetår torde vara tillfyllest, att ett belopp av 300,000 kronor äskas av riksdagen.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta byggande av nytt tjänstefartyg för västra lotsdistriktet för ett belopp av 495,000 kronor,
dels ock till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1934/1935 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 300,000.

[4.] **Undersöknings- och förberedande gruvarbeten inom Västerbottens län.** Såsom jag under punkt 32 av tionde huvudtiteln i årets statsverksproposition erinrat, hava ställts till Sveriges geologiska undersöknings disposition — utöver det för löpande budgetår under nämnda huvudtitel anvisade anslaget å 85,000 kronor för bedrivande av vissa undersöknings- och försvarsarbeten — dels genom brev den 30 juni 1933 det å riksstaten för sagda budgetår under Utgifter för kapitalökning: fonden för förlag till statsverket anvisade reservationsanslaget å 364,000 kronor till undersöknings- och förberedande gruvarbeten m. m. inom Västerbottens län, dels ock genom brev den 16 september 1933 av det för samma budgetår ävenledes under Utgifter för kapitalökning: fonden för förlag till statsverket till statliga beredskapsarbeten beviljade anslaget ett belopp av 45,000 kronor för utförande av förberedande gruvarbeten å vissa områden inom nämnda län.

I skrivelse den 17 december 1933 har Sveriges geologiska undersökning föreslagit utförande av ytterligare vissa undersöknings- och förberedande arbeten å statens malmfyndigheter inom *Malånäsgruppen* i Norsjö socken, *Kuorbevaré—Adakgruppen* i Malå socken, *Vindelgransele—Hornträskgruppen* i Lycksele socken och en angränsande del av Malå socken ävensom å vissa strödda fyndigheter i *Sorsele*, *Tärna* och *Vilhelmina* socknar, allt inom Västerbottens län, till en beräknad sammanlagd kostnad av 485,000 kronor.

Sveriges geologiska undersökning anför i detta ämne till en början följande:

De undersökningsarbeten, vartill medel från anslag under Utgifter för kapitalökning beviljats, vore icke slutförda utan komme att pågå till innevarande budgetårs utgång. Såväl tidigare uppdagade förhållanden som de under budgetåret redan framkomna resultaten ådagalade dock behövligheten av fortsatta arbeten jämväl under budgetåret 1934/1935, dels såsom förberedelse för ett ekonomiskt utnyttjande av vissa av fyndigheterna, dels för utvidgande av kännedomen om malmtillgångarna i andra av dem, dels ock för upptäckandet av nya fyndigheter.

Vid uppgörandet av i det följande framlagda plan och kostnadsberäkning för de förberedande gruvarbeten, vilka ämbetsverket föresloge till

utförande under budgetåret 1934/1935, hade nedanstående allmänna synpunkter varit ledande.

Arbetena hade i främsta rummet förlagts till de områden, som i första hand kunde bli föremål för exploatering efter tillkomsten av nu pågående vägarbeten.

De föreslagna arbetena avsåge i första rummet att så snart som möjligt få till stånd brytning och utnyttjande av kopparmalm, vilken kunde beräknas få avsättning till Rönnskärs smältverk eller annorstädes.

I den mån fält av zink-blymalmer och svavelkismalmer låge mera skilda ifrån kopparmalmsfälten, hade för nästkommande budgetår å dem icke föreslagits större arbeten, vilka i allmänhet hade ansetts kunna uppskjutas till ett följande år. Undantag hade gjorts för den zinkrika malmen inom Högkullafältet samt i någon mån för de alldeles intill kopparmalmen belägna zinkrika delarna av Bjurforsfältet, alldenstund djupundersökningarna inom sistnämnda fält borde avse alla malmslag, som förekomme blandade inom detsamma.

Inom de malmförande områden, som kunde förväntas få aktuell betydelse inom den närmaste tiden, hade fortfarande föreslagits ganska omfattande avrymningsarbeten å geologiska och geofysiska indikationer, vilka kunde förmodas hysa malmförekomster. Den omständigheten, att alltjämt, även innevarande år, nya fyndigheter påträffats, visade nämligen, att ännu förekomster funnes oupptäckta inom de olika fälten. Då sådana hittills oupptäckta förekomster uppenbarligen kunde, i den mån de uppdagades, bli av stor, måhända avgörande, betydelse för exploateringen av de redan kända fyndigheterna, syntes det uppenbart, att eftersökandet genom blottningsarbeten av sådana borde fortgå parallellt med tillredningen av de sistnämnda för brytning.

Ämbetsverket övergår här efter till att redogöra för de arbeten av olika slag, som enligt ämbetsverkets mening böra komma till utförande å områdena ifråga. I sådant hänseende har ämbetsverket rörande *Malänäs*-gruppens fyndigheter uttalat följande:

Inom *Malänäsgruppens* fyndigheter i Norsjö socken hade större delen av jordrymningsarbetena på *kopparmalmsfyndigheten »Bjurfors Östra»* blivit utförda och den återstående delen av detta arbetsprogram komme att utföras under våren 1934. Den blottade malmen vore genomgående lika rik som i borrhålsprofilerna. Malmarean i dagen hade emellertid befunnits avsevärt större än vad som förut förmodats, i det den påvisade malmbredden på mitten av fyndigheten vore över 35 meter mot antagna cirka 20 meter. För avrymning av jord från hela malmfyndigheten krävdes därför ytterligare jordschaktningsarbeten utöver de i planen för innevarande budgetår upptagna. Med ledning av nu vunnen erfarenhet beräknades följande kostnader härför:

Direkta arbetslöner	kronor 22,000
Körslor	» 2,500
Material	» 3,000
Oförutsedda utgifter och arbetsledning	» 2,500

Summa kronor 30,000.

Med detta arbete beräknades cirka 47 man och 4 hästar bli sysselsatta något över 2 månader.

För utrönandet av ovannämnda kopparmalms utsträckning och beskaffenhet på djupet vore i arbetsplanen för 1933/1934 upptaget ett belopp av 62,000 kronor för neddrivande av schakt till cirka 50 meters djup samt från detta drivning av orter. Detta arbete hade påbörjats samt komme att pågå hela återstående delen av budgetåret. För bedömande av fyndighetens utnyttjande vore det emellertid uppenbarligen av yttersta vikt att lära känna malmtillgångarna även under 50 metersnivån. Ämbetsverket föresloge därför, att det nu påbörjade underjordsarbetet finge fortsättas genom ytterligare schaktsänkning från 50 metersnivån till cirka 100 meters djup samt drivning av orter från sistnämnda nivå. Detta arbete beräknades draga följande kostnader:

Schakt 50 meter	kronor 15,000
Ort fram till ett stigschakt 125 meter	» 10,000
Stigschakt 50 meter	» 5,000
Fältorter 500 meter	» 40,000
Tvärorter 250 meter	» 20,000
Summa kronor 90,000.	

Därav beräknades till:

Direkta arbetslöner	cirka kronor 60,000
Körslor	» » 3,000
Material	» » 20,000
Oförutsedda utgifter och arbetsledning	» » 7,000

Summa kronor 90,000.

Med detta underjordsarbete beräknades cirka 22 man och 1 häst bliva sysselsatta i omkring 12 månader. —

Genom ifrågavarande ortdrivningsarbeten skulle jämväl fyndigheten *Bjurfors Mellersta* bliva känd på djupet. —

Avrymnings- och provsprängningsarbetena på den rikare zinkmalmen inom *malmfältet väster intill Högkulla by* hade i det närmaste slutförts. Malmen här syntes i dagytan hava något större area, omkring 900 à 1,000 kvadratmeter, än vad förut antagits, och dess kvalitet motsvarade väl förväntningarna. Analyser av malmen hade dock ännu ej medhunnits.

I skrivelse den 31 januari 1933 hade av kommerskollegium och Geologiska undersökningen framlagts jämväl förslag (se sid. 5 i propositionen nr 130) om undersökning, genom schakt och drivning av undersökningsorter, av samma malms förhållande mot djupet för en beräknad kostnad av 55,000 kronor. Av arbetstekniska skäl upptogs emellertid denna post icke för budgetåret 1933/1934 utan uttalades av ämbetsverken, att samma post syntes böra upptagas först för budgetåret 1934/1935. Geologiska undersökningen återkomme nu med detta tidigare förslag om schakt- och ortdrivningen ifråga. I den förflutit år uppgjorda kostnadsberäkningen behövde den förändringen vidtagas, att för material och anläggning borde ytterligare tilläggas det i ämbetsverkens förslag angivna belopp av 6,000 kronor, som skulle kunnat inbesparas, om anläggningen från *Bjurfors Östra* kunnat flyttas till *Högkulla*. Därest schakt- och ortdrivningen skulle fortsättas på *Bjurforsmalmen* enligt nu i det föregående angivna förslag, måste anläggningen tydligtvis kvarbli inom *Bjurforsfältet* under minst hela budgetåret 1934/1935 och sannolikt även framdeles. Helt och hållet ny anlägg-

ning behövdes under sådana förhållanden för Högkullafältet. Erfarenheterna efter uppgörandet av förra årets förslag med avseende på arbets-effekten vid schakt- och ortdrivningarna inom detta område ävensom rörande arbetslönerna vid dylikt arbete syntes dessutom giva vid handen, att posten arbetslöner borde höjas med cirka 4,000 kronor för att hela det avsedda arbetsresultatet skulle uppnås. På grund av det anförda beräknades alltså 65,000 kronor för den ifrågavarande schakt- och ortdrivningen vid Högkulla enligt följande förslagsberäkning:

Direkta arbetslöner	kronor	38,000
Körslor	»	2,000
Material och anläggning	»	21,000
Oförutsedda utgifter och arbetsledning	»	4,000
Summa kronor		65,000.

Med ifrågavarande arbete kunde intill 15 man och 1 häst bliva sysselsätta över 1 år. —

Under sommarens arbeten vid Högkulla, strax väster intill nyssnämnda zinkmalmsfält, hade påträffats ännu ett område med zink-blymalm jämte något guldförande arsenikkis, kopparkis och svavelkis, allt av anrikningstyp, ehuru med smärre partier av rik styckemalm. Ganska omfattande ytterligare jordavrymningsarbeten krävdes för att avgöra, om här föreläge brytvärda malmtillgångar, vilka i så fall lämpligen borde exploateras i samband med Högkullas zinkmalmsfält. — Liknande malmhaltiga men ännu ej närmare undersökta områden vore tidigare av undersökningen påträffade i norr och nordost från Högkulla by. — Slutligen funnes österut inom Malånäsgruppen ännu några kopparmalmsindikationer, vilka syntes kunna undersökas genom jordavrymningsarbeten, för vilkas utförande hitills anvisade medel icke vore avsedda.

Geologiska undersökningen finge föreslå undersökningsblottningar genom grävningar av ovan angivna malmanledningningar för ett belopp av 43,000 kronor enligt följande förslagsberäkning:

Direkta arbetslöner	kronor	29,000
Körslor	»	3,000
Material	»	8,000
Oförutsedda utgifter och arbetsledning	»	3,000
Summa kronor		43,000.

Dessa arbeten skulle pågå i omkring 6 månader och sysselsätta 30 man och 2 hästar.

I detta sammanhang ansåge sig Geologiska undersökningen böra framhålla, att inom Malånäsområdet förekomme ytterligare ett flertal malmindikationer, vilka icke kunde utredas genom grävningsarbeten utan endast genom antingen diamanborrningar eller schakt- och ortdrivningsarbeten. Undersökningen hölle före, att även sistnämnda arbeten i sinom tid borde utföras, men att därmed kunde anstå, till dess förut omnämnda fyndigheter blivit tillräckligt kända.

I fråga om *Kuorbevarer*—*Adakgruppens* fyndigheter i Malå socken anför ämbetsverket följande:

Å denna grupps fyndigheter hade nu till största delen slutförts de jordavrymningsarbeten, vilka upptagits i arbetsplanerna för budgetåret 1933/

1934. Materialet från de först alldeles nyss provtagna malmytorna vore ännu ej bearbetat; dock syntes resultaten komma att väl motsvara vad man på grund av tidigare arbeten haft skäl att vänta.

Arbetet med nedsänkning av ett schakt samt drivande från detta av undersökningsorter hade under innevarande sommar igångsatts, sedan de härför behöfliga avrymnings- och borrhningsarbetena blivit utförda. Mot förväntan hade redan i schaktet samlad kopparmalm påträffats, vilken vore över 2 meter mäktig, av ganska god beskaffenhet och såvitt nu kunde bedömas tillhörde en ny malmkropp, skild från den i dagen funna.

Då det syntes behöfligt att inom denna fyndighet utröna malmförningens storlek och beskaffenhet även under 40-metersnivån, finge Geologiska undersökningen föreslå, att nu pågående schakt- och ortdrivningsarbeten måtte få under budgetåret 1934/1935 fortsättas genom nedsänkning av schakt från 40 till 70-metersnivån samt drivande av nya orter på den sistnämnda. Kostnaderna härför beräknades till 60,000 kronor enligt följande:

Schaktet 30 meter	kronor 10 000
Ort drivning cirka 600 meter	» 50,000
Summa kronor 60,000.	

Härav beräknades till:

Direkta arbetslöner	kronor 39,000
Körslor	» 2,000
Material	» 14,000
Oförutsedda utgifter och arbetsledning	» 5,000
Summa kronor 60,000.	

17 man och 1 häst beräknades sysselsatta omkring 12 månader. —

Inom Kuorbevaré—Adakområdet förekomme dessutom på flera ställen utbredda mineraliseringar av särskilt kopparkis. Det bleve framdeles en viktig uppgift att fastställa, i vad mån dessa vore brytvärda, men Geologiska undersökningen ansåge, att frågan om ortdrivning i dessa mineraliseringar borde anstå, till dess de nu pågående och ovan föreslagna djupundersökningarna fullbordats eller givit tillräckligt upplysande resultat.

Beträffande *Vindelgransele*—*Hornträsk*-gruppens fyndigheter uttalar sig ämbetsverket sålunda:

Såsom det viktigaste resultatet av de undersökningsarbeten, vilka jämlikt arbetsplanerna under sommaren och hösten blivit utförda inom *Vindelgransele*—*Hornträsk*-gruppens fyndigheter inom Lycksele socken och en mindre angränsande del av Malå socken, finge framhållas den nyligen framkomna upptäckten av ett nytt malmfält av kopparmalm och zinkmalm, beläget på *Rävlidens* kronopark nordväst från Sätters by. Fältet vore ännu icke fullständigt blottat, men hittills vore kända en area av cirka 700 kvadratmeter av delvis mycket god kopparmalm och en area av omkring 500 kvadratmeter av likaledes delvis god zinkmalm, vartill komme svavelkis m. m. givande en sammanlagd area av cirka 1,500—2,000 kvadratmeter. Härtill komme en betydande men ännu föga undersökt area av zink-bly-kopparmalmsimpregnationer.

Då *Rävlidens* malmfält syntes kunna bliva av avgörande betydelse för frågan om uppkomsten av en gruvindustri inom *Vindelgransele*-*Hornträsk*—*Kristineberg*sdistriktet, ville Geologiska undersökningen föreslå, att det

gjordes till föremål för såväl partiell avrymning som undersökning genom underjordsarbeten.

Avrymningsarbetet föresloges tillsvidare begränsat till den samlade kopparmalmsdelen, medan med zinkmalms eventuella avrymning skulle anstå.

Jordavrymningen av kopparmalmsdelen beräknades på följande sätt:

Direkta arbetslöner	kronor	23,000
Körslor	»	3,500
Material	»	5,000
Oförutsedda utgifter och arbetsledning	»	3,500
		Summa kronor 35,000.

Härmed kunde 34 man och 4 hästar erhålla arbete i cirka 4 månader.

Underjordsarbetet beräknades på följande sätt:

Schakt och orter inklusive vägbyggnad:

Anläggning med bostadsbarack och kraft	kronor	35,000
Schakt 50 meter	»	18,000
Ortdrivning 500 meter	»	40,000
Väg m. m.	»	10,000
		Summa kronor 103,000.

Därav beräknades för anläggningen:

Direkta arbetslöner	kronor	7,000
Material och diverse	»	28,000
		Summa kronor 35,000.

Därav beräknades 15 man erhålla arbete cirka 2,5 månader.

Av kostnaderna för schakt och orter beräknades för:

Direkta arbetslöner	kronor	36,000
Körslor	»	2,000
Material	»	14,000
Oförutsedda utgifter och arbetsledning	»	6,000
		Summa kronor 58,000.

Cirka 15 man och 1 häst beräknades erhålla arbete omkring 12 månader.

För vägens utförande m. m. beräknades 28 man och 1 häst erhålla arbete cirka 2 månader.

Förenämnda underjordsarbete skulle emellertid icke i hela sin omfattning kunna göras under budgetåret 1934/1935. Det syntes tillräckligt, om för budgetåret 1934/1935 beviljades 65,000 kronor för byggande av barack, för framdragnings av elektrisk kraft, för anläggning av vägen samt för utförandet av schaktet och påbörjandet av tvärorterna. Återstående 38,000 kronor skulle uppföras på därefter följande budgetårs stat.

Det belopp av 20,000 kronor, som skulle användas för schakt- och ortdrivning under 1934/1935, beräknades på följande sätt:

Direkta arbetslöner	kronor	12,000
Körslor	»	1,000
Material	»	5,000
Oförutsedda utgifter och arbetsledning	»	2,000
		Summa kronor 20,000.

Cirka 12 man och 1 häst beräknades sysselsätta i omkring 5 månader. — Ämbetsverket föreslog vidare en mindre djupundersökning av en del av det förra året utmålslagda *Granlundafältet* nordväst om Hornträsk, huvudsakligen för att utröna, huruvida kopparmalmsdelen av denna silverrika koppar-bly-zinkfyndighet vidgade sig, så att den bleve brytvärd. Kostnaden för detta arbete beräknades till cirka 16,000 kronor på följande sätt:

Direkta arbetslöner	kronor	5,000
Maskiner och övrigt materiel	»	10,000
Oförutsedda utgifter och arbetsledning	»	1,000
Summa kronor		16,000.

Omkring 6 man beräknades sysselsätta med detta arbete i 4 månader. — Såväl det område, inom vilket Rävlidens malmfält vore beläget, som betydande angränsande delar av Malå och Lycksele socknar kännetecknades emellertid av en mängd andra, till sin natur ännu okända elektriska och magnetiska indikationer, vilka knappast syntes böra längre förbli undersökta. Undersökningen finge föreslå, att dessa områden under budgetåret bleve utredda genom arbeten, huvudsakligen bestående i grävningar och hantlangning vid magnetometermätningar. Kostnaderna här för ansloges förslagsvis till 72,000 kronor enligt följande beräkning:

Direkta arbetslöner	kronor	60,000
Körslor	»	3,000
Material	»	5,000
Oförutsedda utgifter och arbetsledning	»	4,000
Summa kronor		72,000.

Med detta arbete beräknades i genomsnitt 55 man och 1 häst bliva sysselsatta i cirka 6 månader, varvid vissa arbeten kunde pågå i omkring 9 månader och andra i motsvarande kortare tid.

Ämbetsverket fortsätter härefter sålunda:

Under sommarens och höstens lopp hade utanför de områden, som varit föremål för beredskapsarbeten, påträffats åtskilliga anmärkningsvärda mineralanledningar inom *Sorsele*, *Tärna* och *Vilhelmina* socknar. Av dessa hade tre förekomster, den ena å kopparmalm i Vilhelmina socken, den andra å bly-zinkmalm inom Tärna socken samt den tredje å en arsenikisanledning i Sorsele socken, blivit inmutade för kronans räkning. Då nu nämnda fyndigheter icke berörde problemen om utnyttjandet av de nedervästerbottniska malmfälten, föresloges på dem inga andra arbeten än nödvändiga blottningar för försvar och utmålsläggning. Sammanlagt beräknades för dessa arbeten ett belopp av 9,000 kronor enligt följande specifikation:

Undersöknings- och försvarsarbeten inom *Sorsele socken*:

Cirka 16 dagsverken för 4 man kronor 400.

Undersöknings- och försvarsarbeten inom *Vilhelmina socken*:

Arbete för 11 man i cirka 60 dagar	kronor	5,000
Material och transporter	»	800
Arbetsledning	»	400
		kronor 6,200.

Undersöknings- och försvarsarbeten inom *Tärna socken*:

Arbete för 8 man i 30 dagar	kronor 1,700
Arbetsledning	» 300
Transporter och material	» 400
	kronor 2,400.

Liksom vid tidigare tillfällen finge ämbetsverket framhålla, att de under arbetets fortgång framkomna resultaten kunde framkalla behov av förskjutningar inom anslagets ram av de enskilda anslagsposternas relativa storlek. Enligt ämbetsverkets uppfattning borde eventuella jämkningar i arbetsplanen städse ske med det syftemålet för ögonen, att snarast möjligt så stor kunskap som möjligt kunde ernås om fyndigheternas exploateringsvärde.

En i ämbetsverkets skrivelse intagen sammanställning över de av ämbetsverket föreslagna arbetena av nu ifrågavarande slag ävensom den för varje särskilt arbete beräknade kostnaden har följande utseende:

Inom Malånäsgruppen (Norsjö socken):

Fortsatt avrymning av kopparmalmen »Bjurfors Östra», förslagsvis	kronor 30,000
Undersökning genom schaktsänkning och ortdrivning å djupare nivå av »Bjurfors Östra» och »Bjurfors Mel-lersta», förslagsvis	» 90,000
Undersökning genom schaktsänkning och ortdrivning å zinkmalmsfältet väster intill Högkulla, förslagsvis	» 65,000
Undersökningsarbeten å andra malmanledningar inom Malånäsgruppen, förslagsvis	» 43,000

Inom Kuorbevare-Adakgruppen (Malå socken):

Undersökning genom schakt och ortdrivning av en djupare nivå av Adakgruvan, förslagsvis	» 60,000
---	----------

Inom Vindelgransele—Hornträskgruppen (Lycksele socken och en angränsande del av Malå socken):

Avrymning av Rävlidens kopparmalms- och zinkmalmsfält, förslagsvis	» 35,000
Anläggning, barack, kraftledning och väg samt påbörjande av schakt- och ortdrivningsarbete vid Rävlidens malmfält, förslagsvis	» 65,000
Undersökning av Granlundafältet, förslagsvis	» 16,000
Undersökningar av andra malmanledningar inom Vindelgransele—Hornträskområdet samt delar av Malå socken, förslagsvis	» 72,000

Inom Vilhelmina, Tärna och Sorsele socknar:

Undersöknings- och försvarsarbeten, förslagsvis	» 9,000
---	---------

Summa kronor 485,000.

I ett över denna framställning den 20 december 1933 avgivet utlåtande har *kommerskollegium* förordat bifall till densamma och därvid uttalat följande:

Kollegium anslöte sig till den av Geologiska undersökningen angivna ledande synpunkten, att arbetena i främsta rummet borde förläggas till de områden, som efter fullbordandet av nu pågående vägarbeten i första hand kunde bli föremål för exploatering. Kollegium ville därvid framhålla betydelsen av att de mera lovande fyndigheterna undersöktes i hela sin utsträckning samt att mera vittgående tillredningsarbeten begränsades till sådana delar av fyndigheterna, som inom en nära liggande framtid kunde tänkas bli industriellt utnyttjade.

Koncentrationen av de föreslagna arbetena till Malånäs-gruppen och Kuorbevarer—Adakgruppen syntes därför vara välbetänkt. I avseende å det framlagda programmet ansåge kollegium det självklart, att detta endast i sina huvuddrag skulle lända till efterrättelse i händelse av bifall till framställningen, under det att detaljerna måste anpassas efter de upplysningar, som framkomme under arbetets fortgång. Kollegium avsåge därvid särskilt förläggningen av den andra djupundersökningsétagen vid Bjurfors, vilken med hänsyn till resultatet av tidigare diamantborrningar kunde befaras hava planerats på för stort djup.

Undersökningarna inom Vindelgransele—Hornträsk-gruppen hade även tillmätts en betydande omfattning, betingad av de resultat, som vunnits där under den senaste tidens arbeten. Skulle de fyndigheter, vilka påvisats där eller ytterligare där anträffades, visa sig vara av sådan beskaffenhet, att ett omedelbart exploaterande vore möjligt, hade man att räkna med ganska betydande arbeten för att förse dessa blivande gruvor med kommunikationer, då de nuvarande icke kunde anses tillfredsställa rimliga anspråk ur malmtransportsynpunkt.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, omfattar det av Sveriges geologiska undersökning avgivna förslaget utförande av vissa fortsatta undersökningar och arbeten å statens malmfyndigheter inom Västerbottens län dels såsom förberedelse för ett ekonomiskt utnyttjande av vissa av fyndigheterna, dels ock för utvidgande av kännedomen om malmtillgångarna i andra av dem. Parallellt härmed har föreslagits eftersökande av nya fyndigheter inom områdena ifråga. Förstnämnda slag av undersökningar och arbeten avses enligt förslaget skola huvudsakligen komma att förläggas till de områden, vilka i första hand kunna väntas bli föremål för exploatering efter tillkomsten av de vägarbeten, vartill särskilda medel beviljades av 1933 års riksdag.

*Departements-
chefen.*

Det förslag till arbeten av skilda slag, som av Geologiska undersökningen sålunda framlagts och av kommerskollegium tillstyrkts, liksom beräkningen av de för samma arbeten erforderliga medlen, tillhoppa 485,000 kronor, hava icke givit mig anledning till erinran. Därvid förutsätter jag, i likhet med ämbetsverken, att under arbetenas fortgång förskjutningar må kunna ske i arbetsprogrammet och i samband därmed jämkningar vidtagas i kostnadsfördelningen mellan de olika anslagsposterna.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Utgifter för kapitalökning: bil. 8.

att till undersöknings- och förberedande gruvarbeten inom Västerbottens län för budgetåret 1934/1935 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 485,000.

Vad föredragande departementschefen, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar tillika, att utdrag av protokollet härom skall tillställas finansdepartementet för iakttagande vid uppgörande av förslag till riksstat för budgetåret 1934/1935.

Ur protokollet:

N. Tolstoy.